

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและศาสตราจารย์
ดร.สุจิต บุญบงการ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และติดตามการทำวิทยานิพนธ์
ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใน
ความกรุณาของท่าน เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ เสียสละเวลาและให้ความ
ร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ธโรธร ฐ์ทองคำ และคณาจารย์
สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา

ลินดา สมประสงค์

พฤศจิกายน 2549

ชื่อวิทยานิพนธ์ บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมือง
การเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ผู้วิจัย นางสาวลินดา สมประสงค์ **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ (2) รองศาสตราจารย์

ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ **ปีการศึกษา** 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (2) ศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจะทำการวิจัยเฉพาะช่วง 4 ปีแรกของการเป็นรัฐบาล

ผลการวิจัยพบว่า (1) บทบาทที่สนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ นโยบายประชานิยม ซึ่งเป็นนโยบายที่ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการเรียนรู้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (2) บทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ การใช้อำนาจทางการเมืองในลักษณะอัตรายประชาธิปไตย หรือเผด็จการอำนาจนิยมมากกว่าลักษณะประชาธิปไตย ในการบริหารงานของรัฐบาลมีนโยบายหลายนโยบายมีแนวทางตรงข้ามกับคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การปราบปรามยาเสพติดและผู้มีอิทธิพล มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากโดยไม่ทราบสาเหตุและไม่เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม มีการดิงตัวส.ส.จากพรรคการเมืองอื่น พร้อมทั้งมีการชุกหุนโดยโอนให้แก่บุคคลใกล้ชิด ฯลฯ รัฐบาลได้รวมกลุ่มทุนเข้ามามีอำนาจทางการเมืองโดยตรง และมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลประชาชนจึงมีสิทธิเฉพาะเมื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (3) สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลการวิจัยออกมาเชิงลบมากกว่าเชิงบวก ต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในเฉพาะช่วง 4 ปีแรกของการเป็นรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำปกครองประเทศแบบรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจแต่ผู้เดียว(แบบอัตรายประชาธิปไตย) หรืออำนาจนิยม

คำสำคัญ บทบาทผู้นำทางการเมือง การพัฒนาการทางการเมือง ระบอบประชาธิปไตย

Thesis title: Police Lieutenant Colonel Thaksin Chinnawatra's Political Leader Role and The Political Development in The Democracy

Researcher: Miss Linda Somprasong; **Degree:** Master Politics Science (Political Government);

Thesis advisors: (1) Dr.Sujit Boonbongkan, Professor; (2) Dr.Theerapat Sareerangsan, Associate Professor; **Academic year:** 2006

ABSTRACT

The purposes of this research are (1) To study the support and obstacle roles that effected Police Lientenant Colonel Thaksin Chinnawatra's political development in the democracy. (2) To study the polical causes and effects occurred while Police Lientenant Colonel Thaksin Chinnawatra had led the government which were positively or negatively effected to the political development in the democracy during the 4 years of being the government.

The results of the reasearch are (1) The roles that supported Police Lientenant Colonel Thaksin Chinnawatra's political development in the democracy was populism policy which made people participating in thinking, doing and solving problems which were people's learning and co-operating in politics. (2) The obstacle role was the use of political power in autocratic or dictatorial more than democratic form in the government's administration. There were many government policies. Which were opposite to the virtue and morality such as drun and influenced person subdueeing which many people were killed illegally, pulling the representatives from the other political parties, include, that hide the stock by transferring for near stock-holder etc. The government had gathered the groups of capitalists to become powerful in politics. Those groups influenced in setting the government policies so that people had just the right to go to the election and waiting for the government's public policies. (3) It was found that there were more negative canses and effects than the positive ones in the political development in the democracy. During the 4 year of Thaksin's government, he gave the importance in political participating in low level. He centralized everything by himself or being autocratic.

Keywords: Political Leader Role, The Political Development, The Democracy

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
สมมติฐานการวิจัย.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	5
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	5
กรอบแนวคิดและทฤษฎี.....	9
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	37
กลุ่มตัวอย่าง.....	37
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	39
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพ.....	41
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน.....	41
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานหรือประเด็นปัญหา.....	41
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะการพัฒนากิจการทางกรมการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้ผู้นำทางการเมือง พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร.....	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	167
สรุปผลการวิจัย.....	167
วิธีดำเนินการวิจัย.....	167
อภิปรายผล.....	171
ข้อเสนอแนะ.....	178
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	180
บรรณานุกรม.....	182
ภาคผนวก.....	187
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์.....	188
ข แบบสัมภาษณ์.....	192
ประวัติผู้วิจัย.....	199

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย.....	116
ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นต่อระบบการปกครองในปัจจุบันของประเทศ.....	117

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นบุคคลที่มีบทบาทผู้นำทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2544-พ.ศ. 2548 คือ เป็นหัวหน้าพรรคไทยรักไทย ที่เป็นพรรคการเมืองใหญ่ที่ประสบชัยชนะอย่างท่วมท้นในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2548 และเป็นกลไกสำคัญในโครงสร้างของระบอบการเมือง คือตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

ดังนั้น ในภาวะผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการขึ้นสู่อำนาจ การใช้อำนาจ การรักษาอำนาจ ย่อมสะท้อนถึงบทบาททางการเมืองของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และระบอบการเมืองการปกครองของประเทศไทยในขณะนั้นเป็นอย่างดี เพราะเป็นส่วนสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อถึงกันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากการดำเนินบทบาทในกิจกรรมทางการเมือง การกำหนดนโยบาย และการใช้อำนาจทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองของประเทศไทยนั้น ย่อมมีผลสะท้อนต่อพฤติกรรมทางการเมืองและวิถีชีวิตของประชาชน ตลอดจนนโยบายสาธารณะต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรกลไกสถาบันของรัฐและสังคมโดยรวม นอกจากนี้การที่ผู้นำจะมีบทบาททางการเมืองที่มีผลต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลง ให้เกิดต่อระบบการเมืองและสังคมในลักษณะใดทิศทางใดหรือขอบเขตที่กว้างขวางอย่างไรนั้น ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านอื่นที่แวดล้อมอยู่ภายใต้ของบริบทของสังคมการเมือง อาทิ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมทางการเมือง แนวคิด อุดมการณ์ และวิสัยทัศน์ของผู้นำ เป็นต้น

การศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงมีความหมายครอบคลุมถึงปรากฏการณ์ทางการเมือง ในระบบการเมืองการปกครองอีกด้วย ระบอบการปกครองดั้งเดิมของประเทศไทยเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีอำนาจสูงสุด โดยเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่มีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มาสมัยอยุธยา การปกครองได้เปลี่ยนมาเป็นแบบพระมหากษัตริย์มีอำนาจสิทธิ์ขาดแบบทรวาชา และลักษณะการปกครองแบบนี้ก็ถือปฏิบัติกันเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ก่อการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มี

พระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ตลอดระยะเวลา 74 ปี (นับถึง พ.ศ. 2549) ประเทศไทยมีการผลัดเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง ซึ่งแสดงถึงการวิวัฒนาการทางการเมืองของไทยในระบอบประชาธิปไตยที่ล้มลุกคลุกคลานเรื่อยมา พร้อมกับมีผู้นำทางการเมืองในลักษณะเฉพาะของตนเองในเรื่องของนโยบายและวิธีการใช้อำนาจ เช่น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลายสมัย ก็มีแนวนโยบายที่เป็นชาตินิยม หรือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็มีวิธีการใช้อำนาจในลักษณะพ่อขุนอุปถัมภ์เผด็จการ

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีหรือผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย ในยุคการเมืองการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นหัวหน้าพรรคไทยรักไทย ที่สามารถกำชัยชนะได้อย่างท่วมท้นในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 และ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 การเมืองการปกครองของประเทศไทยมีการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุดยุคหนึ่ง นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 เช่น บทบาทของทหารหรือกองทัพที่เริ่มเป็นทหารอาชีพอย่างมั่นคง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมือง มีการจัดการทหารอยู่ในแถวอย่างเป็นระเบียบ มีการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเมืองการปกครองระดับรากหญ้าที่เป็นพื้นฐาน หรือ โรงเรียนสอนประชาธิปไตยให้ประชาชน เพื่อพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อประชาชนในระดับล่างเข้าใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถูกต้องแล้วย่อมพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น คือการปกครองที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และมีรัฐบาลประชาธิปไตย คือรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

อย่างไรก็ตามภายใต้การนำของผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ที่มีเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎร สาเหตุหนึ่งที่ทำให้พรรคไทยรักไทยได้รับการเลือกตั้ง และได้เสียงข้างมากเช่นนี้ก็เพราะเกิดจากปัจจัยเกื้อหนุนมาจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ หลายประการ ก่อให้เกิดพรรคการเมืองใหญ่ที่มีเสียงข้างมากและเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร บริหารประเทศในลักษณะที่อาจนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “เผด็จการทางรัฐสภา” ได้

ฉะนั้นในการศึกษาบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ผู้วิจัยต้องการอธิบายให้เข้าใจบทบาทของผู้นำทางการเมืองของประเทศเป็นปัจจัยกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและทิศทางการพัฒนาทางการเมืองใน

ระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย และต้องการศึกษาวิจัยให้เป็นข้อมูลส่งเสริม เพื่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

2.2 เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 บทบาททางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.2 สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมืองการปกครองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยมุ่งศึกษาบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเฉพาะช่วง 4 ปีแรก (พ.ศ.2544-พ.ศ.2548) ของการเป็นรัฐบาลในบทบาทเป็นผู้สร้าง ผู้ดูแลรักษา และพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ผู้นำทางการเมือง หมายถึง ผู้ดำรงสถานภาพทางอำนาจในการปกครอง ซึ่งมีความหมายครอบคลุมไปถึงมิติของการใช้อำนาจทางการเมือง การตัดสินใจกำหนดนโยบาย

5.2 ความเป็นผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการสร้างสรรค์หรือปลูกฝังความศรัทธา ความกลมเกลียว ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม ทั้งนี้เพื่อให้งานหรือภารกิจสำเร็จตามเป้าหมาย

5.3 บทบาทผู้นำทางการเมือง หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของตัวผู้นำ รัฐบาลและหรือผู้นำทางการเมือง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจ การใช้อำนาจ การรักษาและสืบทอดอำนาจทางการเมือง ตลอดจนการตัดสินใจกำหนดคน นโยบาย และการจัดการกับปัญหาวิกฤตและปัจจัยแวดล้อมทางการเมือง

5.4 ระบบการเมือง หมายถึง แบบแผนระบบความสัมพันธ์ของคนที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ของความสัมพันธ์ทางอำนาจ การบังคับใช้ระเบียบ กฎเกณฑ์และอำนาจที่ชอบธรรม

5.5 ระบอบการเมือง หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะของแบบแผนระบบความสัมพันธ์ ของคนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางอำนาจ การบังคับใช้ระเบียบ กฎเกณฑ์ และอำนาจที่ ชอบธรรมภายใต้ระบบการเมือง

5.6 รัฐบาล หมายถึง สถาบันอันเป็นกลไกสถาบันหนึ่งของระบบการเมือง เป็น องค์กรที่ชอบธรรมในการทำหน้าที่ การใช้อำนาจ การแปรอำนาจสู่การปฏิบัติ นโยบายภายใต้ กรอบแบบแผนของระบอบและระบบการเมือง

5.7 การพัฒนาการเมือง หมายถึง เป็นเรื่องของผลการเปลี่ยนแปลงให้ เป็น สมัยใหม่ การพัฒนาการเมืองเป็นเรื่องของความสามารถของระบบการเมืองในการรักษาเสถียรภาพ ทางการเมือง ในขณะที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการเมืองเป็นเรื่องของการสร้าง ความเป็นสถาบันให้กับระบบการเมือง ในที่นี้คือ การพัฒนาการเมืองไทย

5.8 ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตย มีรัฐบาลมาจากการยินยอมของประชาชน ประชาชนสามารถแต่งตั้งและถอดถอนรัฐบาลได้ โดย ผ่านกระบวนการที่ตกลงกัน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะนายกรัฐมนตรีที่มีส่วน ทั้งสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

6.2 ทำให้ทราบสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ การนำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยโดยนำเสนอในหัวข้อต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

พ.ศ.ศ.เสวี บัวแก้ว (2533) ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ สถาบันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง บทบาทผู้นำทางการเมืองของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523-2526) ได้วิจัยบทบาทของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำในยุคที่ระบอบการเมืองเป็นแบบกึ่งประชาธิปไตย โดยอยู่ในฐานะผู้นำทางการเมืองต่อเนื่องยาวนาน ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง สถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมืองยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ไม่ว่าในด้านของระบบพรรคการเมือง การเลือกตั้งและระบบรัฐสภาที่ยังอ่อนแอขาดอำนาจและขาดความต่อเนื่อง ตลอดจนการขัดแย้งแข่งขันทางอำนาจทางการเมืองยังคงมีความรุนแรงสูงถึงขั้นความพยายามในการทำรัฐประหาร

งานวิจัยบทบาททางการเมืองในฐานะผู้นำรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยภาพรวมจะสะท้อนลักษณะเด่นของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ซึ่งมีลักษณะเป็นผู้สร้างดุลอำนาจประสานประโยชน์ และการประนีประนอมทางอำนาจ ซึ่งช่วยธำรงรักษาไว้ซึ่งระบอบการเมืองแบบกึ่งประชาธิปไตยเป็นสำคัญ ลักษณะดังกล่าวสร้างความหมายต่อระบบการเมืองไทยในแง่มุมของการพัฒนาด้านเสถียรภาพทางการเมืองของระบบ กล่าวคือ เป็นการประสานกันระหว่างอำนาจการเมืองกับกลไกสถาบันทางการเมือง มีการจัดระเบียบระบบให้เกิดช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้สูง และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านกลไกสถาบันให้มีบทบาททางการเมืองอย่างต่อเนื่อง เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญได้ใช้บังคับ พรรคการเมืองได้ทำภารกิจทางการเมือง ระบบการเลือกตั้งและรัฐสภาที่มีความสำคัญมากขึ้น กลุ่มอิทธิพลกลุ่มผลประโยชน์ เริ่มตระหนักถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ของตนเอง และประชาชนได้เริ่มเรียนรู้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้นตามลำดับ สิ่งเหล่านี้เป็นไปในทางดีแสดงถึงการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในสมัยของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นผู้นำทางการเมือง

เทียมจันทร์ อำแหวน (2521) สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2484-2487)

ได้วิจัยบทบาทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะผู้นำทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในบทบาทของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ การสร้างและรักษาอำนาจ โดยมีบุคลิกลักษณะและคุณสมบัติเข้มแข็งมีระเบียบวินัย นิยมใช้อำนาจเผด็จการในการปกครองประเทศ มีการใช้กำลังทหารและตำรวจในการรักษาอำนาจของตนและยังใช้ลัทธิชาตินิยมเร้าใจประชาชน ให้เชื่อและปฏิบัติตาม มีความปรารถนาที่จะยกระดับฐานะของประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับประเทศต่าง ๆ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้นำที่มีพื้นฐานมาจากทหาร ดังนั้นกรรมวิธีการปกครองประเทศไทยจึงใช้อำนาจเด็ดขาดแบบเผด็จการ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีผลให้การพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประเทศไทยขาดการต่อเนื่องในสมัยนี้

สิริรัตน์ เรื่องวงษ์วาร (2521) เรื่องบทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2491 พบว่านายควง อภัยวงศ์ เป็นผู้ร่วมกับผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี 2475 แต่นายควง อภัยวงศ์ ไม่มีบทบาทการเมืองที่สำคัญแต่ประการใด และไม่มีการกระทำใด ๆ ที่ส่อไปในทางแสวงหาอำนาจทางการเมืองด้วย นอกจากนี้นายควง อภัยวงศ์ ยังเป็นนักการเมืองที่มีประชาชนเป็นฐานอำนาจอย่างกว้างขวาง อีกทั้งเป็นบุคคลเดียวในคณะราษฎรที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

อุษา ว่องวงศ์ภพ (2523) สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “ภูมิหลัง แรงจูงใจและพื้นฐานอำนาจของผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในประเทศไทย” ได้วิจัยภูมิหลังแรงจูงใจและพื้นฐานอำนาจของนักการเมืองในระบบประชาธิปไตยในประเทศไทย โดยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาออกเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางการเมืองกับแรงจูงใจในการเข้าสู่การเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำทางการเมือง ตลอดจนยุทธวิธีในการเข้าสู่การเมืองของผู้นำ

สำหรับแนวความคิดของผู้นำทางการเมือง ได้มีนักรัฐศาสตร์จำนวนมากให้คำนิยาม ผู้นำทางการเมืองไว้ ทั้งนี้ได้ศึกษาวิธีการในการชิงตัวผู้นำ โดยดูจากตำแหน่งทางการเมือง โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ตลอดจนดูจากชื่อเสียงของบุคคลในสังคมผู้นำของไทยมีหลายประเภท แต่สรุปได้ว่าผู้นำของไทยมี 3 ประเภท คือ ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางเศรษฐกิจ และผู้นำทางทหาร งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะผู้นำทางการเมืองในสมัยเลือกตั้งที่ 26 มกราคม 2518 ซึ่ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี และจะวิจัยผู้นำทางเศรษฐกิจบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมือง

ในส่วนที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการเข้าสู่การเมืองของผู้นำทางการเมืองในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้นำทางการเมืองมีแรงจูงใจในการเข้าสู่การเมือง เพื่อแสวงหาชื่อเสียงเกียรติยศ เพื่อแสวงหาหรือรักษาผลประโยชน์ของตนและ/หรือผลประโยชน์ของกลุ่มเศรษฐกิจที่ผูกพันอยู่เพื่อตอบสนองความต้องการของจิตใจ และเพื่อรักษาความเป็นสังคม จากผลการวิจัยจากการศึกษาการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและพฤติกรรมของผู้นำทางการเมือง ตลอดจนสัมภาษณ์พรรคชนของผู้นำทางการเมือง ซึ่งมีต่อผู้นำทางการเมือง สรุปว่า ผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่มีแรงจูงใจการเข้าสู่การเมืองเพื่อแสวงหาหรือรักษาผลประโยชน์ของตนเอง/หรือกลุ่มเศรษฐกิจที่ผูกพันอยู่ ส่วนด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับสูงมาก ขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ แสดงว่าสถานภาพทางครอบครัวไม่ได้มีอิทธิพลกับสถานภาพของผู้นำทางการเมืองแต่อย่างใด สำหรับยุทธวิธีของผู้นำทางการเมืองในการเข้าสู่การเมือง สรุปได้ว่าผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่ใช้วิธีระดมทรัพยากรทางเศรษฐกิจเป็นด้านหลัก เช่น ใช้เงินในการหาเสียง ใช้วิธีการจัดตั้งกลุ่มและเข้าร่วมองค์กรทางการเมืองเป็นด้านรอง เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยอาศัยความคล้ายคลึงทางสังคม ศาสนา การศึกษา ฯลฯ เพื่อเป็นเวทีในการสร้างสรรค์บุคลิกภาพและบารมีให้เป็นที่รู้จัก รัก นับถือและศรัทธาจากประชาชน จึงเห็นว่าระบบรัฐสภาในเมืองไทยค่อนข้างล้มเหลว รัฐสภาไม่ใช่องค์กรที่เป็นปากเป็นเสียงของประชาชน ได้สมบูรณ์ เพราะการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้ทรัพย์สินเงินทองจำนวนมาก และรัฐสภาประกอบด้วยผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้ง ก็มีหน้าที่เพียงอภิปรายและ ผ่านกฎหมายเท่านั้น เพราะผู้ที่คุมเสียงข้างมากในสภาคือผู้มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมในระดับสูง ซึ่งส่วนใหญ่มีแรงจูงใจที่จะเข้ามาในระบบการเมือง เพื่อแสวงหาหรือรักษาผลประโยชน์ ฉะนั้นหากเราตั้งใจที่จะให้มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ก็ควรกำหนดให้มีผู้แทนในสภาผู้แทนอาชีพด้วย เพื่อเป็นหลักประกันในการกระจายทรัพยากรให้กับส่วนต่าง ๆ ของสังคมอย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตามเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่ากลุ่มผู้ครองอำนาจและผลประโยชน์ไม่ได้มีเจตนารมณ์ไปในแนวนี้อยู่

กษิระ ศรีเจริญ (2535) ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเมืองของพระยาพลพลพยุหเสนา ได้วิจัยว่าบุคคลใดก็ตามเข้ามาเป็นผู้นำในทางการเมืองต้องประกอบด้วยปัจจัยหลาย ๆ ประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีศิลปะในการเป็นผู้นำ พระยาพลพลพยุหเสนามีคุณสมบัติเปรียบพร้อมในการเป็นผู้นำทางการเมือง โดยนับตั้งแต่ชาติกำเนิด สถานภาพการศึกษา อาชีพการงาน รวมถึงสถานะในทางสังคม มีการศึกษาจากต่างประเทศ และหลังจากนั้นได้เข้าร่วมกระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศไทย ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ร่วมกับคณะราษฎร และเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย พระยาพลพลพยุหเสนา

เมื่อเข้าดำรงตำแหน่งดังกล่าว ได้พยายามใช้ความรู้ความสามารถและความเจนจัดในทางการเมือง เข้าประนีประนอม แสวงหาแนวทางที่ดีที่สุด เพื่อธำรงระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมี รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย พระบาทฯ ได้ใช้ภาวะผู้นำทางการเมืองเข้าดำเนินกิจกรรมทางการเมืองพร้อมทั้งผดุงระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ให้พัฒนาการทางการเมืองให้มั่นคง ถาวรตลอดมา

มณีรัตน์ ธรรมพัฒนากุล (2535) สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่องพฤติกรรมทางการเมืองของนายกรัฐมนตรีนพเอกชาติชาย ชุณหะวัณ : การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา ได้วิจัยถึงรูปแบบของพฤติกรรมการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในการใช้อำนาจทางการเมือง รูปแบบพฤติกรรมในการใช้อำนาจทางการเมือง ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง ทั้งในด้านการได้มาซึ่งอำนาจและการใช้อำนาจทางการเมือง และได้ทราบถึงภูมิหลังของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ว่าเป็นบุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี การอบรมเลี้ยงดูดี มีการศึกษาสูง คุณสมบัติเหล่านี้เอื้ออำนวยให้เป็นผู้มีผู้นำ เมื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และพยายามรักษาอำนาจของตนไว้ให้นานที่สุด มีการใช้อำนาจทางการเมืองในการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ใช้ชั้นเชิงในการแย่งชิงและรักษาอำนาจทางการเมืองที่แย่งชิงมาได้ให้ยืนนานที่สุด จึงจัดอยู่ในลักษณะผู้นำทางการเมืองที่ใฝ่อำนาจ เป็นสำคัญและผู้นำแบบวีรบุรุษ

สรุปได้ว่าการศึกษางานวิจัยบทบาทผู้นำทางการเมืองของผู้ทำวิจัยแต่ละท่านนั้น จะช่วยให้เข้าใจการเมืองไทยดียิ่งขึ้น เพราะผู้นำทางการเมืองเป็นบุคคลที่มีบทบาทชี้นำความเป็นไปของประเทศหรือไม่ การตัดสินใจของผู้นำทางการเมืองจะเป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศหรือไม่ ส่วนการศึกษาชีวิตของผู้นำทางการเมืองจะทำให้ทราบการตัดสินใจของผู้นำได้รับอิทธิพลทางความคิด ได้รับการอบรมกล่อมเกลาน้อยหรือมาก และการเรียนรู้ให้มีความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกภาพมาจากองค์กรใด เมื่อพูดมาถึงตรงนี้แล้วจะช่วยให้เราเห็นความสำคัญของการศึกษารอบรู้ และประสบการณ์ที่เด็กทุกคนในประเทศไทยในวันนี้จะได้รับ เพราะเด็กในวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า จะเป็นผู้นำที่ดีหรือไม่ มีการตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติมากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา ประสบการณ์วัยเด็กและครอบครัวที่ให้การอบรมกล่อมเกลามาเป็นคนดีหรือไม่สำคัญ

กรอบแนวคิดและทฤษฎี

สำหรับการศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยจะนำกรอบความคิด ทฤษฎีในเรื่องของผู้นำทางการเมือง การพัฒนาการเมือง เฉพาะด้านการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นศึกษาเนื้อหา สาเหตุและผลกระทบของบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง

ในส่วนนี้เป็นการกล่าวถึงแนวความคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้นำทางการเมือง ซึ่งมีความครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ คือ ความหมายของผู้นำ ลักษณะและประเภทของผู้นำ ภาวะความเป็นผู้นำ และบทบาทหน้าที่ของผู้นำ ซึ่งจะเสนอตามลำดับดังนี้

ก. ความหมายของผู้นำ ผู้ศึกษาทางรัฐศาสตร์ต่างยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ผู้นำเป็นสถาบันที่สำคัญประการหนึ่งในโครงสร้างของระบบการเมือง ในทัศนะทางสังคมวิทยาเรียกผู้นำว่า ชนชั้นนำ (elite) และถ้าหากเป็นชนชั้นนำที่มีอำนาจบังคับบัญชาผู้อื่นได้ ไม่ว่าจะอำนาจนั้นจะมาจากพื้นฐานแห่งการใช้กำลังบังคับหรือมาจากข้อตกลง ซึ่งเกิดจากความยินยอมของประชาชนก็ตาม คนประเภทนี้เรียกว่าผู้ปกครอง (rulers) ซึ่งผู้นำตามความหมายนี้ก็คือ บุคคลผู้มีอิทธิพลเพียงพอที่จะทำให้ผู้อื่นกระทำตามคำสั่งที่แนะนำสั่งของตน ซึ่งทุกสังคมจะมีคนประเภทนี้อยู่

สำหรับนักวิชาการของไทย ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองเอาไว้บ้างดังนี้
ธรรมรส โชติบุญขร (2519:131) ได้ให้ความหมายของผู้นำเอาไว้ว่า ผู้นำเป็นบุคคลที่ถูกแต่งตั้งขึ้นมาหรือได้รับการยกย่องขึ้นมาเป็นหัวหน้า มีความรู้ความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาและอาจชักพาผู้ใต้บังคับบัญชา หรือหมู่ชนไปในทางดีหรือชั่วได้

สำเริง สิงหะวาระ (2506:48) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ผู้นำก็คือ สัญลักษณ์ (symbol) แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และผู้รับฝาก (depository) ซึ่งปณิธานและความหวังผู้นำจึงเป็นภาพลักษณ์ (image) หรือภาพสะท้อน (projection) ของประชาคม

จากความหมายที่เกี่ยวกับคำว่า ผู้นำทางการเมือง ในทัศนะของนักวิชาการต่าง ๆ นั้น พอที่จะมองเห็นประเด็นความหมายที่มีจุดร่วมกัน ที่สำคัญอยู่หลาย ๆ ประการ จึงกล่าวในเชิงสรุปได้ว่า ผู้นำหรือผู้นำทางการเมืองก็คือผู้ดำรงสถานภาพทางอำนาจในการปกครอง ซึ่งมีความหมาย

ครอบคลุมไปถึงมิติของการใช้อำนาจทางการเมืองตัดสินใจนโยบายสาธารณะด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนทั้งสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการต่างประเทศ ดังนั้นผู้นำไม่ว่าจะมีที่มาอย่างไร การใช้อำนาจทางการเมืองของผู้นำล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองการปกครองทั้งระบบ หากแต่แตกต่างกันเฉพาะผลพวงแห่งการใช้อำนาจของผู้นำนั้น ๆ

ข. ลักษณะของผู้นำ ผู้นำมีหลายประเภทโดยอาจจำแนกได้ตามความคิดเห็น และลักษณะที่แตกต่างกันของนักวิชาการแต่ละคน แต่ทั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่า การจำแนกลักษณะของผู้นำนั้นก็ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการเมืองทั้งสิ้น นักวิชาการที่ได้กล่าวถึงในเรื่องนี้ก็ได้แก่

เวมโฮเนอร์ (Wehmhoener 1975 อ้างถึงในกษิระ ศรีเจริญ 2535 : 17) ได้จำแนกลักษณะของผู้นำออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้นำแบบประเพณี (traditional elite) ผู้นำแบบอุดมการณ์ (elite united by ideology) และผู้นำแบบผสม (pluralistic elites) กล่าวคือ

1. ผู้นำแบบประเพณี (traditional elites) เป็นแบบซึ่งมีอำนาจและมีความสำคัญในยุคก่อนอาณานิคม และได้มีการต่อเนื่องในการใช้อำนาจต่อประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในระดับท้องถิ่น
2. ผู้นำแบบอุดมการณ์ (elite united by ideology) ตัวอย่างก็เช่น ผู้นำในสาธารณรัฐประชาชนจีน
3. ผู้นำแบบหลากหลาย (pluralistic elites) ผู้นำซึ่งประกอบด้วยลักษณะของกลุ่มต่าง ๆ แต่มีความสามารถในการจัดการต่าง ๆ

จากลักษณะของผู้นำแต่ละประเภทที่นักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้กล่าวเอาไว้นั้นก็พอที่จะสรุปหลักการกว้าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้โดยการเน้นถึงคุณสมบัติในความเป็นเลิศของผู้นำ และ เหตุที่ผู้นำแต่ละคนมีคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่างกันเช่นนี้เอง ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้นำเหล่านั้น นอกจากนี้ยังจะได้ทราบถึงลักษณะการดำเนินงานในบทบาทและหน้าที่ที่ผู้นำนั้นพึงมีต่อองค์กรได้เป็นอย่างดี เหตุนี้เอง ชูบ กาญจนประกร (2509 : 74-77) จึงได้แบ่งลักษณะของผู้นำทั้งนี้โดยการพิจารณาจากลักษณะวิธีการใช้อำนาจออกเป็น 3 แบบ กล่าวคือ

1. ผู้นำแบบอัตตนิยม (autocratic leaders) เป็นผู้นำที่ถืออำนาจเป็นใหญ่มีลักษณะถือตัว เชื้อมั่นในตนเองมาก บริหารงานและกำหนดนโยบายโดยการใช้อำนาจและอำนาจวาจาที่ใหญ่โต ไม่ให้เกียรติคนอื่น ใช้อำนาจเป็นที่ตั้ง เน้นสมรรถภาพของการทำงานของตนเอง และต้องการขยายอำนาจของตนออกไปทุกวิถีทาง
2. ผู้นำแบบเสรีนิยม (laissez-faire) เป็นผู้นำที่ใช้อำนาจในการควบคุมการบริหารแต่น้อย บรรดาผู้ใต้บังคับบัญชาต่างก็มีเสรีในการที่จะวินิจฉัยสั่งการ มาตรฐานการปฏิบัติงานหรือ

ระบบการจัดงานไม่คำนึงถึงหลักการหรือกฎเกณฑ์เท่าใด การกำหนดนโยบายไม่มีความแน่นอน ขาดความริเริ่มและไม่มีการประเมินผลงาน เพื่อหาแนวทางแก้ไขแต่อย่างใด

3. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (democratic leaders) ถือได้ว่าเป็นผู้นำที่ดีที่สุดและ อำนวยผล ในการบริหารงานมากที่สุด เป็นการบริหารงาน โดยยึดถือความคิดเห็นของกลุ่มเป็น สำคัญจะดำเนินการในสิ่งใดก็มักจะกระทำไปในนามของกลุ่ม เพราะต้องการความร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การบริหารงานจึงเน้นหนักในรูปการสร้าง ความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยการเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น เพื่อร่วมกันวินิจฉัยเลือกวิธีที่จะทำงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์ ดังนั้นในการปฏิบัติงานจะเป็นไปในลักษณะของการร่วมมือ ประสานงานกันอย่าง จริงจัง

ค. ประเภทของผู้นำ การที่จะเป็นผู้นำได้ต้องมีคุณสมบัติพิเศษ มีคุณลักษณะแตกต่าง จากคนทั่วไป เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเหนือบุคคลอื่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ตลอดเวลา การได้มาซึ่งผู้นำแต่ละคน มีความแตกต่างกัน บางคนเกิดจากอำนาจบารมี หรืออาจเกิดจากคุณงาม ความดีก็ได้ขึ้นอยู่กับโอกาส สถานการณ์ และความต้องการ ในการศึกษาความเป็นผู้นำ หรือ ภาวะผู้นำเป็นที่สนใจในทุกวงการ จึงได้รับการพิจารณาในหลายประเภทและหลายแนวคิดด้วยกัน คือ

แม็กซ์ เวบเบอร์ (Max Weber 2516 อ้างถึงในบัญชา ชื่นชม 2539 : 17) ได้แบ่งผู้นำไว้ 3 ประเภท คือ แบบประเพณีนิยม แบบบารมีวิสัย และแบบตรรกนิติสัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้นำแบบประเพณีนิยมหรือธรรมเนียมอำนาจ (traditional)

ผู้นำประเภทนี้มักมีในสังคมเกษตรกรรม ตัวอย่างของผู้นำประเภทนี้ปกติมัก เน้นผู้นำซึ่งมีชาติวุฒิ คือ ตระกูลเก่าแก่ในหมู่บ้าน หรือเน้นอาวุโส (วัยวุฒิ)

2) ผู้นำแบบบารมีวิสัยหรือบารมีชน (charismatic)

ตัวอย่างของผู้นำประเภทนี้ ได้แก่ ศาสดาของศาสนาหรือผู้นำที่มีบุคลิกภาพพิเศษ ซึ่งถือกันว่าเหนือบุคคลธรรมดา

3) ผู้นำแบบตรรกนิติสัย (rational – legal)

ตัวอย่างของผู้นำประเภทนี้ ได้แก่ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น ตำรวจจากร พนักงานไปรษณีย์โทรเลข เป็นต้น

จุมพล หนิมพานิช และ รูปนรรต พรหมอินทร์ (2547 : 75 – 78) ได้แบ่งประเภทผู้นำ ไว้หลากหลายลักษณะ ดังนี้

1. การแบ่งประเภทตามลักษณะการปฏิบัติงาน สามารถแบ่งเป็นประเภทย่อย ๆ คือ

1.1 ผู้นำตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้นำที่เป็นไปตามที่กฎหมายหรือกฎระเบียบกำหนดไว้

เช่น ตำแหน่งกำหนดไว้ว่าจะต้องเป็นเช่นนั้น เช่นนี้ ผู้ใดจะสามารถมาอยู่ในตำแหน่งนั้นตำแหน่งนี้ได้อย่างไร ผู้ใดมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายหรือกฎระเบียบกำหนดก็จะมาครองตำแหน่งนั้นได้

1.2 ผู้นำที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว เป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษ มีท่าทาง บุคลิก ลักษณะ หรือความสามารถพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งเป็นได้ทั้งในทางดีหรือทางเลว เช่น เมื่อเป็นนักเลงก็จะได้รับการยอมรับในหมู่นักเลงให้เป็นหัวหน้าแก๊ง เมื่อเป็นนักกีฬาที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นหัวหน้าทีม เป็นผู้ที่มีความสามารถของผู้นำที่ดีเด่น

1.3 ผู้นำในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์ เช่น พระมหากษัตริย์เป็นผู้นำของพระราชวงศ์หรือของประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำ

2. การแบ่งประเภทตามลักษณะของพฤติกรรม ซึ่ง John C. Flanagan ได้แบ่งย่อยออกดังนี้

2.1 ผู้นำที่มุ่งแต่งานเป็นสำคัญ มีลักษณะพฤติกรรมแสดงออกเป็นแบบเผด็จการ

2.2 ผู้นำที่ตระหนักถึงผลงานและความพอใจของทุกฝ่าย เป็นหัวหน้างานที่มีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

2.3 ผู้นำที่ถือว่าประสิทธิภาพของการทำงานสูงขึ้นได้เนื่องจากสินน้ำใจ ผู้นำประเภทนี้ถือว่าสินน้ำใจหรือสิ่งตอบแทนเป็นสิ่งสำคัญที่กระตุ้นให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูง จึงใช้วิธียั่วยู่ให้คนทำงานโดยการให้สินน้ำใจ ค่าตอบแทน หรือสินจ้างรางวัล

3. การแบ่งประเภทตามลักษณะการบริหารงาน Lippitt ได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

3.1 ผู้นำแบบอัตตาริปไตย (Authoritarian หรือ Autocratic leaders) ผู้นำแบบนี้จะใช้อำนาจตลอดเวลา ยึดถือตัวเองเป็นสำคัญ เน้นการสั่งจากบนลงล่าง ไม่รับฟังความคิดเห็นผู้อื่นหรือไม่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็น

3.2 ผู้นำแบบเสรี (Laissez – faire leaders) เป็นผู้นำแบบ “ไม่เอาไหน” ปล่อยตามเรื่องตามราว ไม่ใช้อำนาจบังคับบัญชาควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชา ปราศจากความรับผิดชอบ คอยแต่ลงนามผ่านเรื่องให้พ้นตัวไปเท่านั้น

3.3 ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic leaders) เป็นผู้นำแบบดีที่สุด ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ยึดถือความคิดเห็นของกลุ่มเหนือความคิดเห็นของตน ผู้นำแบบนี้ผู้ใต้บังคับบัญชาจะให้ความนิยมนยกย่อง รักใคร่ เกรงใจแต่ไม่ใช่เกรงกลัว

นอกจากนี้ก็จะพิจารณาจากการใช้อำนาจของผู้นำโดยแบ่งได้ดังนี้

1. ผู้นำแบบใช้พระเดช (Legal leaders) หมายถึง ผู้นำที่ยึดถือการปฏิบัติงานที่อาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นหลัก และมักจะพิจารณาผู้ใต้บังคับบัญชาไปในทางที่จะลงโทษ

หากปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ

2. ผู้นำแบบใช้พระคุณ (Charismatic leaders) หมายถึง ผู้นำที่ใช้ความสามารถ จูงใจคนให้ยินยอมพร้อมใจปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ โดยที่ตัวผู้นำมิได้มีอำนาจตามกฎหมาย แต่คนอื่นคล้อยตามเพราะคุณงามความดี

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะทั่วไปของผู้นำที่ปรากฏอยู่ในสังคม แต่สำหรับในทางการเมืองแล้ว ได้มีการแยกประเภทของผู้นำทางการเมืองไว้ดังนี้

1. การจำแนกโดยพิจารณาจากแหล่งที่มาของอำนาจ (Classifying Leaders by Source of Authority) ซึ่ง Max Weber ได้จำแนกเป็น 3 ประเภทย่อยคือ

1.1 ผู้นำตามกฎหมายและเหตุผล (Legal – rational leaders) ผู้นำแบบนี้เกิดขึ้นจากความเชื่อในความถูกต้องของหลักกฎหมายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล โดยหลักกฎหมายและเหตุผลนี้ “ตำแหน่ง” ผู้นำจึงเป็นตำแหน่งแห่งความชอบธรรมที่จะต้องได้รับการเคารพ ความเชื่อฟังในผู้นำเป็นการเชื่อฟังในฐานะของการดำรงตำแหน่งที่ได้รับการยอมรับ ไม่ใช่เชื่อฟังในตัวผู้นำ

1.2 ผู้นำตามจารีตประเพณี (Traditional leaders) เป็นผู้นำที่เกิดขึ้นจากข้อกำหนดของจารีตประเพณีของสังคมนั้น ๆ ที่ได้รับการเชื่อถือติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน การเป็นผู้นำและอำนาจของผู้นำมีแหล่งที่มาจากจารีตประเพณี โดยไม่คำนึงว่ามีเหตุผลหรือไม่

1.3 ผู้นำบุญญาบารมี (Charismatic leaders) เป็นผู้นำที่เกิดขึ้นมาจากบุคลิกภาพส่วนตัวของบุคคลที่มีลักษณะพิเศษที่เรียกว่า charisma อันแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติโดดเด่นที่ผู้ตามทั้งหลายมอบความเลื่อมใสศรัทธาให้ โดยมีความเชื่ออย่างเหนียวแน่นว่า บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีลักษณะเหมือนมนุษย์ที่ตน ไม่อาจไม่เชื่อฟังได้

2. การจำแนกโดยพิจารณาตามประเภทของบุคลิกภาพ (Classifying Leaders by Personality types) ซึ่ง Harold D. Lasswell ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อยคือ

2.1 ผู้กระตุ้นทางการเมือง (Political agitator) คือผู้ที่มีความสนใจหลัก ๆ อยู่ที่การกระตุ้นมหาชนให้เกิดความตื่นตัวเร้าใจทางการเมืองเพื่อให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ผู้กระตุ้นต้องการ

2.2 ผู้บริหารทางการเมือง (Political administration) ผู้นำลักษณะนี้จะมีลักษณะที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำงานประจำวันเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยไม่สนใจที่จะก่อให้เกิดความตื่นเต้นแก่บุคคลอื่น

อย่างไรก็ตาม ผู้นำประเภทผู้บริหารทางการเมืองอาจพัฒนามาจากผู้กระตุ้นทางการเมืองก็ได้

3. การจำแนกโดยพิจารณาตามลักษณะความสัมพันธ์กับผู้ตาม (Classifying Leaders by Relationship to Followers) ซึ่งแบ่งย่อยออกได้คือ

3.1 ผู้นำแห่งการแลกเปลี่ยน (Transactional leaders) เป็นผู้นำที่มีความสัมพันธ์กับผู้ตาม เหมือนหนึ่งดำเนินการแลกเปลี่ยนในเชิงค้าขาย กล่าวคือ ผู้นำจะให้รางวัลไม่ว่า จะเป็นวัตถุหรือตำแหน่งลาภยศเพื่อแลกเปลี่ยนให้ได้มาในสิ่งที่ตนประสงค์ เช่น คะแนนเสียง เงิน หรือการสนับสนุน เป็นต้น

3.2 ผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Transformation of transformational leaders) เป็นผู้นำที่มีลักษณะผูกพันทางศีลธรรม ที่มุ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่คิดว่ามีขึ้นและเพื่อวัตถุประสงค์ที่ดีกว่าเดิม

4. การจำแนกโดยพิจารณาที่ความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ทางการเมือง (Classifying Leaders by Relationship to Political Ideology) แบ่งออกได้ดังนี้

4.1 ผู้สถาปนา (Founder) คือผู้นำที่รับผิดชอบอย่างมากต่อการสร้างและพัฒนาอุดมการณ์อันใดอันหนึ่ง ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้ที่ให้คำอธิบายเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ อย่างใดอย่างหนึ่ง และนำความคิด ความเชื่อนั้นมาปฏิบัติในกิจกรรมและสถาบันทั้งหลายทางการเมืองคือ ทำความคิด ทำการปฏิบัติและทำการสร้างสถาบันใหม่ที่สอดคล้องกันขึ้นมา เช่น ฮิตเลอร์ สเตาลิน หรือโคโมเนนี่ เป็นต้น

4.2 นักแก้ (Revisionist) คือผู้นำที่นำอุดมการณ์ที่มีอยู่แล้วมาดัดแปลงเดิมแต่จนมีลักษณะโดดเด่นขึ้นมาใหม่ เช่น ติโต เหมาเจอตุง เป็นต้น

4.3 นักปฏิบัติ (Practitioner) คือผู้นำที่เป็นแบบอย่างแห่งการปฏิบัติตามอุดมการณ์ที่ตนเองเชื่อถือและผูกพัน เช่น แฟรงกลิน ดี รูสเวลท์ เป็นต้น

4.4 ผู้ถ่ายทอด (Missionary) คือผู้นำที่พยายามถ่ายทอดอุดมการณ์ที่ตนเชื่อถือให้แก่ผู้อื่นเพื่อให้เชื่อถือตาม เช่น มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ เป็นต้น

ง. ภาวะผู้นำ “ภาวะผู้นำ” นั้น เป็นสิ่งที่แสดงออกมา (actions) จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลข้างต้น อย่างเป็นกระบวนการ (process) ดังนั้นการที่จะทำความเข้าใจในเรื่องความหมายของ “ผู้นำ” มักไม่เป็นปัญหามากนัก ทั้งนี้ก็เพราะว่าการที่จะรู้ว่าใครเป็นผู้หน้านั้น ก็มักจะพิจารณาจากตำแหน่ง (position) ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว ในหน่วยงานต่าง ๆ ขององค์กรทางสังคม นับตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงรัฐบาล แต่ทว่าปัญหาในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำนั้นเป็นเรื่องที่ยากและลำบากมาก จากการให้ความหมายซึ่งประกอบด้วยแนวความคิดรวมทั้งทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำนั้นมีอยู่มากมาย ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะทำการสรุปความหมายของภาวะผู้นำต่าง ๆ เอาไว้เป็นหมวดหมู่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้สามารถเกิดแนวคิด

ได้อย่างกว้าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ โดยได้แบ่งแนวความคิดต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ 10 หมวด คือ

1. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการกลุ่มภาวะผู้นำ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงและกิจกรรมของกลุ่ม
2. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพ และผลกระทบจากสิ่งนี้เอง ภาวะผู้นำจึงเป็นการเชื่อมโยงภาพพจน์ในอันที่ทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถที่จะทำการจูงใจบุคคลอื่น ๆ ให้มีการทำหน้าที่ได้สอดคล้องกับภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นศิลปะที่ใช้ในการชี้นำ ภาวะผู้นำจึงเป็นการแสดงออกในบริบทของอำนาจหรืออิทธิพล ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะทำให้กลุ่มนั้นเป็นไปตามแนวทางหรือเจตนารมณ์ของตัวบุคคลที่เป็นผู้นำนั้น
4. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล การเป็นผู้นำนั้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบกับพฤติกรรมของบรรดาสมาชิกภายในกลุ่ม ทั้งนี้โดยที่การมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับบรรดาผู้ตามนั้น เป็นไปในลักษณะของการตอบสนองต่อกันภายใต้ความสมัครใจ
5. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ในขณะที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกเรื่องกิจกรรมของกลุ่ม
6. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการชักชวน ภาวะผู้นำยังเป็นการบริหารคนด้วยการใช้วิธีการจูงใจ และมีการสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยไม่ใช้วิธีการบังคับ
7. ภาวะผู้นำในฐานะที่มีการใช้ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างบุคคล โดยในแนวทางนี้ต้องยอมรับว่า อำนาจระหว่างบุคคลนั้นเป็นผลมาจากการที่มีพลังอำนาจบังคับสูงสุด ซึ่งบุคคลหนึ่งสามารถใช้อำนาจนั้นมาบังคับบุคคลอีกคนหนึ่งให้ลดการต่อต้านเท่าที่มากที่สุดลง ซึ่งบุคคลเหล่านี้สามารถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้
8. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายโดยที่ภาวะผู้นำจะเป็นการกระทำ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่ม
9. ภาวะผู้นำในฐานะการจำแนกบทบาท ทั้งนี้โดยที่ภาวะผู้นำนั้นต้องการรวบรวมบทบาทต่าง ๆ ในกลุ่มเข้ามาไว้ด้วยกัน ซึ่งทั้งนี้ก็ด้วยการอำนวยความสะดวกเพื่อที่จะให้บรรลุความสำเร็จที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้
10. ภาวะผู้นำในฐานะของการมีความคิดริเริ่ม ภาวะผู้นำเป็นผลลัพธ์จากการที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ภายใต้ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

จากการให้ความหมายของภาวะผู้นำข้างต้น ซึ่งส่วนใหญ่มีจะมาจากบรรดานักวิชาการทางด้านจิตวิทยา และนักวิทยาการจัดการ ท่านเหล่านี้ก็มักที่จะให้ความสนใจในเรื่อง

ที่เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม (group process) และในเรื่องจิตวิทยาองค์กร (organizational psychology) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องผู้นำกลุ่มหรือองค์กรเป็นอย่างมาก ดังนั้นความหมายหรือนิยามตลอดจนทฤษฎีส่วนใหญ่่มักจะมาจากนักวิชาการเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่

สำหรับนักรัฐศาสตร์แล้วได้ให้ความสนใจในเรื่องผู้นำทางการเมืองเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่ก็ไม่มั่นใจในการที่จะนำเอาความหมายของภาวะผู้นำของบรรดานักจิตวิทยามาใช้ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าบรรดาความหมายเหล่านั้น มีอยู่มากมายรวมทั้งในแงุ่มที่แตกต่างกันไป ตามจุดที่เน้น ในการศึกษาของนักจิตวิทยาแต่ละคน ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า นักรัฐศาสตร์ยังหาความหมายของภาวะผู้นำทางการเมืองใด ๆ ให้มีการยอมรับกันเป็นแนวทางเดียวกันสอดคล้องกับความหมายของแนวความคิดดังกล่าวนี้ ก็จะต้องให้เหมาะสมกับประเด็นในการศึกษาของตนเป็นสำคัญ

จ. บทบาทความเป็นผู้นำ Reading (Hugo E. Reading 1977 อ้างถึงใน พ.ต.ต.เสวี บัวแก้ว 2533 : 17) ได้ให้ความหมายของ บทบาททางการเมืองเป็นพฤติกรรมที่ประชาชนหรือสมาชิกของชุมชนคาดหวังว่า เป็นสิ่งที่ควรจะมีการแสดงออกของบุคคลผู้ซึ่งอยู่ในตำแหน่งทางสังคมการเมือง เช่น สมาชิกสภานิติบัญญัติ ผู้นำพรรคการเมือง ผู้ออกเสียงเลือกตั้ง นักปฏิวัติ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจ หรือตกลงให้มีการกระทำนั้น ๆ ตามอำนาจหน้าที่ทั้งที่ระบุไว้ชัดเจนหรือไม่ชัดเจน เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการในการปฏิบัติงานเพื่อสังคมการเมือง

Dahl (Robert A. Dahl 1963 อ้างถึงใน พ.ต.ต.เสวี บัวแก้ว 2533 : 18) กล่าวว่า บทบาททางการเมืองอาจจะเป็นการแสดงออกของตัวบุคคลผู้เป็นสมาชิกของระบบการเมือง หรือการปฏิบัติที่ทำสืบทอดกันมาของผู้มีหน้าที่ผูกพันกับตำแหน่งในระบบการเมือง ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นการปกครองของระบบนั้น ๆ เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ออกกฎหมาย โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ดำรวจ หรือเจ้าหน้าที่รัฐบาลเป็นฝ่ายปฏิบัติการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อแสดงออกถึงการใช้อำนาจปกครอง

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าบทบาททางการเมืองของผู้นำจะเป็นไปเช่นใดนั้น จะต้องสอดคล้องกับค่านิยมหรือคุณค่า (values) ของคนในสังคมการเมืองนั้น นั่นหมายความว่าค่านิยมหรือคุณค่านี้เองจะเป็นตัวกำหนดว่าผู้นำจะประสบผลสำเร็จในการใช้บทบาทของความเป็นผู้นำหรือไม่ ดังที่ มอนเต้ พลาเมอร์ และ วิลเลียม ทอมสัน (Monte Plamer and William Thampson อ้างถึงใน พ.ต.ต.เสวี บัวแก้ว 2533 : 18) ได้สรุปว่า ผู้นำจะประสบผลสำเร็จในการดำรงความเป็นผู้นำของตนไว้อย่างมั่นคงหรือไม่นั้น เกี่ยวพันเป็นอย่างยิ่งกับการดำรงความสัมพันธ์กับประชาชน ให้ประชาชนเกิดความยินยอมพร้อมใจยอมรับ และเลือกให้เขาอยู่ในตำแหน่งซึ่งจะนำไปสู่การ

มีสิทธิพิเศษเหนือกว่าคนส่วนใหญ่ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของผู้บังคับเกี่ยวข้องกัประชาชนในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งจะขึ้นยงเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรักษาสัญญาและความสามารถในการรักษาความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานระหว่างคนกับสื่อมวลชน
- 2) ความสามารถในการระดมมวลชน คือ การแสวงหาความสนับสนุนจากมวลชน
- 3) ความสามารถของมวลชน ในการควบคุมการทำงานของผู้นำ กล่าวคือการดำรงตำแหน่งของผู้นำขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของมวลชน

จากความหมายของบทบาทความเป็นผู้นำชี้ให้เห็นว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างฐานะตำแหน่ง (status) คุณค่า (values) และสังคมการปฏิบัติ ตามสัญญาที่ให้ไว้กับมวลชนแล้ว จะสามารถดำรงอยู่ในตำแหน่งทางการเมืองนั้น ๆ ได้เป็นเวลานาน

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง

คำว่า พัฒนาการทางการเมือง เป็นคำใหม่ ยังไม่มีความหมายอันหนึ่งอันเดียวที่ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการ นักรัฐศาสตร์ได้พยายามให้ความหมายได้ต่าง ๆ กัน และความหมายที่ให้กันไว้ยังเป็นจำนวนมากหลายความหมาย

ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye อ้างถึงใน สุจิต บุญบงการ 2547 : 7-8) ได้รวบรวมความหมายของพัฒนาการเมืองที่ นักรัฐศาสตร์ให้ไว้ พอสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเมืองอันจำเป็นต่อการปรับปรุงและพัฒนาทางเศรษฐกิจ
2. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเมืองในสังคมอุตสาหกรรม
3. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการเมืองให้เป็นสมัยใหม่
4. พัฒนาการทางการเมือง เป็นเรื่องของการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งมีลักษณะที่รัฐบาลมีอำนาจครอบคลุมทั้งประเทศ ประชาชนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอิทธิพลของลัทธิชาตินิยม และมีความเป็นพลเมืองของรัฐอย่างแท้จริง สถาบันของรัฐจะต้องสามารถดำเนินนโยบายที่สะท้อนให้เห็นถึงลัทธิชาตินิยมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ
5. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย
6. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการระดมประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมือง
7. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

8. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของควมมีเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระเบียบ

9. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการระดมกำลังและอำนาจ อันหมายถึงประสิทธิภาพของระบบการเมืองในการทำงาน

10. พัฒนาการทางการเมืองเป็นลักษณะอันหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

พายไม่ได้ระบุว่า ความหมายของพัฒนาการทางการเมืองทั้ง 10 ความหมายนั้นคิดเพียงแต่กล่าวว่าจะอาจไม่สมบูรณ์เท่านั้น เขาได้เสนอแนะการมองพัฒนาการทางการเมืองในอีกลักษณะหนึ่ง คือ ให้พิจารณาถึงองค์ประกอบของพัฒนาการทางการเมือง พายได้เสนอองค์ประกอบสามประการของการพัฒนาการทางการเมืองไว้ดังนี้

1. ความเท่าเทียมกัน (Equality) ความเท่าเทียมกันนี้มีได้หมายแต่เฉพาะความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย หรือสิทธิเท่าเทียมกันในทางการเมืองของประชาชนเท่านั้น แต่ยังรวมความถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระบบประชาธิปไตยและในระบบเผด็จการ เป็นแต่เพียงในระบบเผด็จการ การเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการระดมพลังจาก รัฐบาล ความเท่าเทียมกันนี้ ยังหมายถึงการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเรื่องของความสามารถของบุคคลไม่ใช่ใช้ชาติตระกูลเป็นเกณฑ์

2. ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) ความสามารถนี้เกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย (Output) ของระบบ เป็นเรื่องของความสามารถของระบบว่าจะผลักดันสังคมและระบบเศรษฐกิจได้มากน้อยเพียงใด เป็นเรื่องของประสิทธิภาพการดำเนินงานของรัฐบาล รวมตลอดทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาล ระบบการเมืองที่สามารถแล้วก็มี ความสามารถสูงในการตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ของประชาชนได้อย่างดี มีความสามารถที่จะให้นโยบายได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการทำงานของรัฐบาลเป็นเรื่องของ “อาชีพ” ไม่ใช่เรื่องสมัครเล่น จะต้องยึดถือความเป็นเหตุเป็นผล (Rationality) และหลักของทางโลก (Secular) ในการบริหารงาน

3. การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization)

ในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว จำต้องมีการจำแนกหน่วยงานออกไปตามความสามารถเฉพาะอย่าง มีความรับผิดชอบที่เฉพาะเจาะจง ถือว่าเป็นการแบ่งแยกการทำงานตามความสามารถ แต่การแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ใช่ก่อให้เกิดความแตกแยก และเป็นอิสระเอกเทศแต่จะต้องมีการร่วมมือกัน ประสานงานกัน และต้องสอดคล้องกับการรวมตัวกันในชาติ

ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye อ้างถึงใน สุจิต บุญบงการ 2547 : 7-8) ได้สรุปถึง ลักษณะกว้าง ๆ ของการพัฒนาทางการเมืองเอาไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ความเสมอภาค (equality) หมายถึง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของมวลชน โดยร่วมกันกระทำกิจกรรมทางการเมือง ระบบการเมืองจะต้องมีความครอบคลุมทั่วถึง เช่น การใช้ กฎหมายกับทุกคน โดยเสมอหน้ากัน การรับคนเข้าไปปฏิบัติงานของระบบการเมืองต้องคำนึงถึง ความรู้ ความสามารถในการทำงานให้สำเร็จผล

2. ความสามารถ (capacity) หมายถึง ระบบการเมืองจะต้องสามารถกำหนด นโยบายหรือบัญญัติกฎหมายให้ได้เหมาะสมถูกต้อง สามารถบริหารหรือควบคุมการบริหารได้ ดำเนินงานตามนโยบายจนบรรลุผลสำเร็จ

3. ความแตกต่างในบทบาทตามความรู้เฉพาะด้าน (differentiation-specialization) หมายถึง มีการกำหนดโครงสร้างและต้องทำงานให้มีความแตกต่างหรือแบ่งงานออกเป็น ส่วน ๆ ตามความรู้เฉพาะด้าน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีการรวมงานที่แบ่งเข้าด้วยกันในรูปของการ ประสานงานเพื่อให้การทำงานเป็นกระบวนการตั้งแต่ต้นจนสำเร็จออกมาเป็นผลงาน

ฮันติงตัน (Huntington อ้างถึงใน สุจิต บุญบงการ 2547 : 9) ได้เสนอความหมายการ พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องที่แตกต่างไปจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสมัยใหม่ การ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นสมัยใหม่เป็นเรื่องของการแบ่งโครงสร้างทางการเมือง ให้มีความ แตกต่างซับซ้อนมากขึ้น (Structural Differentiation) เป็นเรื่องของการขยายอำนาจการปกครองของ รัฐบาลกลางให้ครอบคลุมไปทั่วทุกส่วนในรัฐให้อยู่ภายใต้รัฐบาลเดียวกัน อยู่ภายใต้ระบบกฎหมาย อันเดียวกัน (Rationalization of Authority) และเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน แต่การพัฒนาทางการเมืองเป็นเรื่องของการสร้างความเป็นสถาบัน (Institutionalization) ให้กับระบบเพื่อให้ระบบสามารถเปลี่ยนแปลงจากจารีตประเพณีมาสู่ความเป็นสมัยใหม่ได้โดยไม่มี ความวุ่นวายไร้เสถียรภาพ ทุกระบบไม่สามารถเปลี่ยนแปลงจากระบบเก่าไปสู่ระบบการเมือง แบบใหม่ข้างต้นได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่อง หลายประเทศประสบกับการใช้กำลังรุนแรงทาง การเมืองจนการเปลี่ยนแปลงต้องชะงักงัน เกิดความเสื่อมทางการเมือง ฮันติงตัน ได้เสนอว่าการทำ ให้ระบบการเมืองสามารถแก้ปัญหาความวุ่นวายอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ได้ จะต้องสร้างให้ระบบและสถาบันมีลักษณะของ “ความเป็นสถาบัน” (Institutionalization) ด้วย ลักษณะเช่นนี้เท่านั้น ระบบหรือสถาบันทางการเมืองจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการของ ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถถ่วงดุลการขยายตัวของมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนได้อย่างดี

ฮันติงตัน ได้ชี้แจงว่า การที่สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ประสบกับความวุ่นวายใช้กำลังทางการเมือง เพราะการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ ทำให้คนเราต้องการสิ่งใหม่ ๆ มากขึ้น และความต้องการหรือความคาดหวังของคนในสังคมมักจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวมเร็วกว่าความสามารถของระบบหรือสถาบันทางการเมืองในการตอบสนอง อันจะทำให้ประชาชนเกิดความผิดหวังคับข้องใจและนำไปสู่การเรียกร้องทางการเมืองและการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ถ้าสถาบันทางการเมืองมีความเป็นสถาบันต่ำ คือ ไม่สามารถควบคุมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนที่ชอบธรรมของระบบการเมืองนั้น ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเปลี่ยนรูปเป็นการใช้กำลังรุนแรงได้ง่าย

นอกเหนือจากการสนับสนุน (Support) ที่ได้จากประชาชนแล้ว ความเป็นสถาบัน (Institutionalization) ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกดังนี้ คือ ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) การมีองค์การที่ซับซ้อน (Complexity) การมีความเป็นกลุ่มก้อน (Coherence) และความเป็นอิสระ (Autonomy) ลักษณะเช่นนี้จะทำให้สถาบันสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการเมืองในสายตาของฮันติงตันก็คือ การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง (Political Institutionalization)

อนึ่ง Samuel P. Huntington ยังให้ความหมายของการพัฒนาการเมืองเอาไว้ ดังนี้

1. การมีเหตุผล (rationalization)
2. บูรณาการแห่งชาติ (national integration)
3. การปกครองแบบประชาธิปไตย (democratization)
4. การระดมพลังหรือการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (mobilization or participation)

ชยอนันต์ สมุทวณิช (อ้างถึงในธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ 2547 : 343) ให้ความหมายการพัฒนาการเมืองเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ที่มีผลกระทบต่อระบบและกระบวนการทางการเมือง โดยที่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นในลักษณะทำให้ระบบการเมืองและกระบวนการทางการเมืองสามารถเปิดกว้างให้กลุ่มบุคคลในสังคมที่ต้องการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองสามารถถือครองและใช้อำนาจนี้ รวมทั้งประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น การพัฒนาการเมืองจึงเป็นทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเอง โดยพลังทางสังคมและเศรษฐกิจโดยทั่วไปเป็นตัวผลักดัน

อมร รักษาสัตย์ (อ้างถึงในนฤมล รัตนากิจบาล 2540 : 11) ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความเจริญเติบโต (growth) กับการพัฒนา (development) ไว้ว่า ความเจริญเติบโต

เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับของการกระทำเป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถและคุณสมบัติของผู้กระทำเอง ส่วนการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงในตัวจากระบบที่ทำการ

Alfred Diamant (อ้างถึงในนฤมล รัตนากิบาล 2540 : 12) มีความเห็นว่าการพัฒนาเป็นเรื่องของความสามารถจากระบบมากกว่าเรื่องของการมีรูปแบบสถาบันหรือนโยบายเพื่อการปกครองของรัฐบาลเท่านั้น การพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่ต้องการความสามารถของรัฐเพิ่มมากขึ้น เพื่อความสำเร็จ ความต่อเนื่องของรัฐบาล หรือเสถียรภาพและการสร้างองค์การใหม่ๆ ขึ้น

Samual N.Eisenstadt (อ้างถึงในนฤมล รัตนากิบาล 2540 : 12) มีความเห็นว่าการพัฒนาทางการเมือง หมายถึง ความสามารถจากระบบการเมืองที่จะสามารถสนองตอบหรือปรับตัวได้เสมือนกับความต้องการทางการเมือง หรือ องค์การทางการเมือง และความสามารถอันนี้ย่อมจะมีความคล่องตัวเมื่อเกิดปัญหาขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาของภายในระบบการเมืองเอง หรือจากภายนอกระบบการเมืองและเขาเห็นว่าการพัฒนาทางการเมืองมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. มีการทำให้เกิดโครงสร้างทางการเมืองที่มีความแตกต่างในบทบาทและสถาบันการเมืองมากขึ้น มีจุดหมายทางการเมืองที่ชัดเจน เป็นศูนย์กลางที่คนส่วนใหญ่ยึดถือและขึ้นต่อรัฐบาลเดียวกัน

2. ขอบข่ายของกิจกรรมการเมือง การบริหาร และการรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของปวงชนจะต้องแผ่ขยายไปอย่างทั่วถึง

3. อำนาจทางการเมืองจะต้องแผ่ขยายไปยังกลุ่มชนทุกหมู่เหล่าโดยทั่วถึง

4. มีผู้นำสมัยใหม่เข้าไปแทนผู้นำสมัยเก่า และเป็นที่ยอมรับถูกต้องตามกฎหมาย

แอลมอนด์และเพาเวล (Almond and Powell อ้างถึงในสุจิต บุญยุงการ 2547 : 9) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการเมืองว่า

1. การแบ่งแยกความแตกต่างในโครงสร้างทางการเมือง ลักษณะนี้เช่นเดียวกับที่พายได้กล่าวไว้

2. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นแบบของทางโลก (Secularization of Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมจารีตประเพณีมักเป็นแบบที่ไม่มีเหตุผล ยึดถือในเรื่องโชคกลางหรือความเชื่อที่มีติดต่อกันมาโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ส่วนการทำวัฒนธรรมทางการเมืองให้เป็นแบบทางโลกนั้น หมายถึง การทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็นแบบมีเหตุผล มีใช่เป็นเรื่องโชคกลางหรือความเชื่ออย่างงมงาย เป็นแบบที่คำนึงถึงข้อเท็จจริง คือการเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดหรือการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องพิจารณาจากข้อมูลที่เป็นจริง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้เป็นของสังคมอุตสาหกรรม

3. ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Sybssystem Autonomy) หมายถึง ความเป็นอิสระของหน่วยต่าง ๆ ในระบบ เช่น หน่วยการปกครองท้องถิ่น ระบบพรรคการเมือง ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มีการจัดองค์การที่ดี และสามารถดำเนินงานได้โดยมีอิสระพอสมควร

ความหมายของพัฒนาการทางการเมืองของแอลมอนด์และเพาเวลข้างต้นนี้ช่วยให้สามารถเปรียบเทียบระบบการเมืองต่าง ๆ ให้เห็นถึงความแตกต่างในขั้นตอนของพัฒนาการทางการเมืองได้ แต่ก็มีข้อบกพร่องดังนี้

ในด้านวัฒนธรรมทางการเมือง ประเทศที่มีความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมและเป็นประชาธิปไตยมานานอย่างอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา วัฒนธรรมทางการเมืองของคนส่วนใหญ่หาได้คำนึงถึงเหตุผลและข้อเท็จจริงเสมอไปไม่ ในการตัดสินใจหลายเรื่อง เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอาจตัดสินใจโดยอารมณ์หรือโดยความชอบในผู้สมัครเป็นการส่วนตัวได้เช่นกัน โดยเฉพาะในอังกฤษ อิทธิพลของจารีตประเพณียังมีอยู่มากทีเดียวในพฤติกรรมทางการเมืองของคนอังกฤษ เช่น การแบ่งแยกชนชั้น เป็นต้น

ในด้านความเป็นอิสระของระบบย่อย เป็นการโน้มเอียงไปทางระบบการเมืองประชาธิปไตยตะวันตกมาก ในระบบเผด็จการสมัยใหม่อย่างในสหภาพโซเวียต ความเป็นอิสระของระบบย่อยมีน้อยมาก เช่นนี้แล้วเท่ากับว่าระบบการเมืองของสหภาพโซเวียตมีพัฒนาการทางการเมืองน้อย แลระบบการเมืองประชาธิปไตยตะวันตกเท่านั้นที่มีพัฒนาการทางการเมืองและ Gabriel A. Almond and G.Bingham Powell ได้เสนอผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง ลักษณะที่เป็นแนวความคิด โดยมีหลักเกณฑ์ที่จะวัดถึงการพัฒนาทางการเมือง 3 ประการคือ

1. การจำแนกโครงสร้างต่าง ๆ (structural differentiation) ของโครงสร้างทางการเมืองให้มีหน้าที่เฉพาะอย่างมากขึ้น

2. ระบบย่อยหรือองค์การต่าง ๆ มีความเป็นอิสระพอสมควรในการดำเนินงาน (sub-system autonomy)

3. การมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยึดหลักการของเหตุผล (cultural secularization)
 นฤมล รัตนากิบาล (2540 :16 -20) กล่าวว่าแนวความคิดเรื่องการพัฒนาทางการเมืองเป็นศูนย์กลางของนานาทรศนะ เป็นการยากที่จะใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างครอบคลุมสมบูรณ์ ประกอบกับการพัฒนาทางการเมืองของแต่ละสังคมก็แตกต่างกันไปตามอิทธิพลของปัจจัยด้านวัฒนธรรม ค่านิยม โครงสร้างทางสังคม สภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แต่ท่ามกลางความแตกต่างยังมีความคล้ายคลึงกันอยู่ เช่น การจำแนกโครงสร้างของ

สถาบันเฉพาะด้าน ความสามารถของระบบการเมืองในการสนองตอบความต้องการของสังคม ความเสมอภาคทางการเมือง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

จากแนวคิดของนักรัฐศาสตร์ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าปัจจัยหรือเงื่อนไขของการพัฒนาทางการเมืองมีหลายลักษณะ ดังนั้นความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เป็นอันมาก และอาจกล่าวได้ว่าในทางกลับกันเสถียรภาพหรือความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยก็ก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองของปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อการพัฒนาทางการเมือง หรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย รวมทั้งต่อความสำเร็จในด้านอื่น ๆ ที่จะเอื้ออำนวยประกอบให้เกิดเสถียรภาพของการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

จากแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาทางการเมืองที่หลากหลายมีความหมายที่แตกต่างกัน ผู้ศึกษาวิจัยจะนำแนวความคิดและทฤษฎีการพัฒนาทางการเมือง นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้คือ

แนวความคิดและทฤษฎีการพัฒนาทางการเมืองจะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้คือ

1. การพัฒนาทางการเมืองในความหมายของการสร้างประชาธิปไตย ตามแนวคิดของ Gabriel A. Almond, Sidney Verba, G. Bingham Powell ทั้งนี้เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของระบบการเมืองไทย

2. การพัฒนาทางการเมืองในความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ตามแนวความคิดของ Lucian W. Pye, Myron Weiner ทั้งนี้เพราะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การพัฒนาทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ไม่สิ้นสุด ผลจากการเปลี่ยนแปลงพัฒนามีส่วนสำคัญทำให้ประชาชนได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และยังเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองกับประชาธิปไตย และการพัฒนาทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

จากการศึกษาของนักรัฐศาสตร์เป็นจำนวนมาก ที่ได้เสนอทฤษฎีและผลการวิจัยโดยการศึกษาเปรียบเทียบสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก โดยมุ่งเน้นในด้านการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดเสถียรภาพของการปกครองระบอบประชาธิปไตย พอสรุปได้ดังนี้

Lucian Pye (อ้างถึงใน วีระพล พุ่มอิมผล 2539 : 22) อธิบายว่า ระบบอบประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการรวมชาติและการสร้างชาติ ได้แก่ ความสามารถของระบบที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม การที่มีความรู้สึกในฐานะที่เป็นพลเมือง มีการสร้างสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ การสร้างความเห็นชอบร่วมกันระหว่างผู้นำกับมวลชนในส่วนต่าง ๆ ของสังคม และได้อธิบายต่อไปว่า การพัฒนาทางการเมืองขึ้นอยู่กับแนวความคิดของความเท่าเทียมกัน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการแผ่ขยายขอบเขตของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน

Samuel P. Huntington (อ้างถึงใน วีระพล พุ่มอิมผล 2539 : 22-23) อธิบายว่า ระบบอบประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับ การสร้างความเจริญของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนาขององค์การและกระบวนการทางการเมืองซึ่งจะนำไปสู่การมีเสถียรภาพ ทั้งนี้ หากสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ มีจุดอ่อนในแง่ของการปรับตัว ความสลับซับซ้อน ความเป็นอิสระและความต่อเนื่อง ความเสื่อมโทรมทางการเมืองอาจเกิดขึ้นได้หากระบบการเมืองนั้น ๆ ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้ทัดเทียมกับการเปลี่ยนแปลง และความเคลื่อนไหวทางสังคม

Almond and Powell (อ้างถึงใน วีระพล พุ่มอิมผล 2539 : 23) อธิบายว่า ขึ้นอยู่กับระดับของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีเหตุผล การมองโลกตามความเป็นจริง การมีความคิดและความเชื่อที่มีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์

จากแนวความคิดของนักรัฐศาสตร์ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าปัจจัยหรือเงื่อนไขของการพัฒนาทางการเมืองมีหลายลักษณะ ความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เป็นอันมาก และอาจกล่าวได้ว่าในทางกลับกันเสถียรภาพหรือความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยก็ก่อให้เกิดความเจริญของปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็คือการมีวัฒนธรรมทางการเมืองหรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตยของประชาชน เพราะสิ่งนี้จะมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งต่อความสำเร็จในด้านอื่น ๆ ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดเสถียรภาพของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอีกส่วนหนึ่งด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า ความมั่นคงของระบบการปกครองแบบหนึ่งแบบใด ย่อมขึ้นอยู่กับคนในสังคมนั้น มีจิตใจที่จะส่งเสริมให้เป็นไปตามการปกครองนั้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นระบบประชาธิปไตยในสหรัฐอเมริกาหรือระบบเผด็จการแบบคอมมิวนิสต์ในโซเวียตรัสเซีย ดังนั้น การปกครองแบบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อคนส่วนมาก ทั้งที่เป็นฝ่ายปกครองและฝ่ายผู้อยู่ใต้ปกครองมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยจึงเป็นการพัฒนาทางการเมืองอย่างหนึ่ง เพราะเป็นทั้งแนวความคิดและระบบการปกครอง และเป็นระบบการปกครองในระบบอุดมคติที่สังคมต่าง ๆ ต้องการยึดถือ

เป็นหลักในการปกครองเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล จึงมีนักรัฐศาสตร์หลายท่านที่พยายามชี้ให้เห็นว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด

แนวความคิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย

“ประชาธิปไตย (Democracy) มีต้นกำเนิดมาจากภาษากรีก คำนี้ผสมระหว่าง “demos” ซึ่งแปลว่า “ประชาชน” (People) และคำว่า “kratos” หมายถึง “อำนาจหรือการปกครอง” (rule) ความหมายดั้งเดิมของประชาธิปไตยจึงหมายถึง “การปกครองโดยประชาชน หรือ โดยหมู่ชน หรือชนหมู่มาก” คำว่า democracy เข้ามาสู่ภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 16 โดยมาจากภาษาฝรั่งเศสที่ว่า “democratique” ซึ่งมาจากภาษาละตินในสมัยยุคกลางอีกทอดหนึ่งที่ว่า “democratia”

อย่างไรก็ตามแนวคิดรากฐานของคำว่า “ประชาธิปไตย” ในสมัยกรีกและสมัยปัจจุบัน ได้แบ่งประชาธิปไตยออกเป็น 3 ความคิด คือ

1. ความคิดประชาธิปไตยในแง่ของระบอบการเมืองการปกครองหรืออำนาจ
2. ความคิดประชาธิปไตยเป็นแนวทางแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม
3. ความคิดประชาธิปไตยในแง่ของหลักการที่นำไปสู่ชีวิตที่ดีงามสูงสุด

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ (2547 : 133-134) การปกครองในระบอบการเมืองการปกครอง เป็นที่ยอมรับกันว่าประชาธิปไตยเปิดโอกาสและยอมรับให้ประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง ซึ่งจะเป็นการปกครองโดยตรงหรือผ่านระบบตัวแทนก็แล้วแต่ความเหมาะสมนั้น หลักการขั้นมูลฐานที่สำคัญของระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ยังประกอบไปด้วยแนวคิดที่เป็นองค์ประกอบของประชาธิปไตยอีกมากมายนับสิบประการ แต่ในที่นี้เห็นควรคัดเลือกมาเพียง 7 ประการ ซึ่งมีความสำคัญขั้นพื้นฐานมากที่สุด คือ

(1) อำนาจอธิปไตยของประชาชน (popular sovereignty) หัวใจของประชาธิปไตย คือ อำนาจอธิปไตยสูงสุดเด็ดขาดในแผ่นดินเป็นของประชาชน แนวคิดนี้เป็นหัวใจสำคัญที่ปรากฏทั้งในรากศัพท์กรีกโบราณและในสุนทรพจน์ที่เกิดติสเบอร์รี่ ค.ศ. 1864 ของประธานาธิบดีลินคอล์น (government of the people, by the people, and for the people) ด้วยเหตุนี้ ไม่ว่าเราจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันขนาดไหน ในเรื่องที่ว่าใครคือ “ประชาชน” ก็ตาม แต่สิ่งที่จะต้องยอมรับร่วมกันก่อนก็คือความคิดหรือความเชื่อที่ว่า อำนาจอธิปไตยสูงสุดเป็นของประชาชนนี้คือหัวใจของสิ่งที่เรียกประชาธิปไตย

(2) สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล (rights, liberty, and equality) สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล เป็นแนวคิดที่เป็นหัวใจสำคัญของลัทธิเสรีนิยม ลัทธิเสรีนิยมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและแนบแน่นกับประชาธิปไตยมาก ประชาธิปไตยที่เรารู้จักกันทั่วไปในปัจจุบันนี้ คือ เสรีประชาธิปไตย (liberal democracy) มากกว่า

อย่างอื่น ประเทศในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือซึ่งเป็นประเทศแนวหน้าที่ให้กำเนิดระบอบประชาธิปไตยนี้ล้วนแต่เป็นประเทศที่เป็น “เสรีภาพ” (liberal) ก่อน และค่อยขยายเป็น “ประชาธิปไตย” (democratic) ในภายหลัง แนวคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคลแบบที่พัฒนาขึ้นมาภายใต้ลัทธิเสรีนิยม จึงถูกส่งผ่านเข้ามาเป็นแนวคิดพื้นฐานของอุดมการณ์ (เสรี) ประชาธิปไตยโดยปริยาย

(3) ฉันทานุมัติ (consent) ฉันทานุมัติหรือการได้รับความยินยอมจากประชาชนในการที่ประชาชนจะถูกปกครอง เป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของอุดมการณ์ประชาธิปไตย แนวคิดนี้เกิดขึ้นโดยนัยแห่งตรรกของแนวคิดสองประการแรกที่ถูกกล่าวไปแล้ว นั่นคือ ด้วยเหตุที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดและมีสิทธิเสรีภาพ รวมทั้งความเสมอภาคในอันที่จะใช้อำนาจปกครองดังกล่าว ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่จะเกิดการปกครองขึ้นโดยสงบสุข ถ้าหากปราศจากเสียซึ่งความยินยอมที่จะถูกปกครองโดยประชาชนเอง

การที่ประชาชนจะถูกปกครอง แสดงว่าประชาชนจะไม่ปกครองหรือใช้อำนาจด้วยตนเองโดยตรง แต่จะให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นมาทำหน้าที่ปกครองแทนตน ดังนั้นภายใต้เงื่อนไขนี้จึงดูเหมือนจะมีทางเลือกเพียงประการเดียวว่า การที่ประชาชนจะยินยอมถูกปกครองได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีความเชื่อมั่นในบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ปกครอง นั่นคือวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้ประชาชนมั่นใจในผู้ปกครองของเขาได้ก็คือให้ประชาชนเลือกผู้ปกครองด้วยตนเอง แนวคิดเรื่องความยินยอมพร้อมใจหรือฉันทานุมัติในที่นี้จึงเป็นหลักประกันอีกอย่างหนึ่งว่า อำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายว่าจะปกครองหรือตัดสินใจกันอย่างไร และโดยใครในเรื่องนโยบายสาธารณะนั้นยังอยู่กับประชาชนนั่นเอง แนวคิดนี้สะท้อนความหมายต่อไปอีกว่า คณะบุคคลที่จะเข้ามาใช้อำนาจปกครองโดยฝืนใจประชาชนนั้นจะกระทำมิได้ และไม่ชอบด้วยหลักคิดและความนิยมของอุดมการณ์ประชาธิปไตย ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนคณะผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่ไม่ได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนได้

(4) การเป็นตัวแทน (representation) เป็นที่ตระหนักกันดีว่าในโลกยุคใหม่ ประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ที่พลเมืองเข้าประชุมกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งปวงด้วยตนเองนั้นไม่อาจกระทำได้ในสังคมการเมืองที่มีขนาดใหญ่ดังรัฐประชาธิปไตยทั้งหลาย ดังนั้น ประชาธิปไตยทั้งหลายจึงล้วนถูกเข้าใจกันโดยทั่วไปว่า หมายถึง ประชาธิปไตยแบบผู้แทนหรือตัวแทน (representative democracy) เป็นหลัก ปัญหาที่ต้องหาคำตอบก็คือการเป็นตัวแทน (representation) นั้น หมายความว่าอย่างไร

ประเทศอังกฤษในฐานะที่เป็นแม่แบบของประชาธิปไตยได้รับอิทธิพลทางความคิดเกี่ยวกับตัวแทนจากเอ็ดมันด์ เบิร์ก (Edmund, 1729-1797) นักการเมืองและปรมาจารย์ของลัทธิ

อนุรักษ์นิยมชาวอังกฤษ เป็นคนสำคัญที่เสนอแนวคิดหรือทฤษฎีการเป็นตัวแทนแบบทรีสตี กล่าวคือ ผู้ที่ประชาชนเลือกให้ไปใช้ความคิดวิจารณ์ญาณแทนประชาชน เมื่อได้รับเลือกเข้าเป็นตัวแทนแล้ว ตัวแทนแบบทรีสตีไม่จำเป็นต้องคิดเหมือนประชาชน แต่ให้ใช้ความคิดโดยอิสระ เพราะประชาชนมอบความไว้วางใจในตัวเขาแล้วว่าเขาจะไปคิดและกระทำการใด ๆ ได้โดยสิทธิ์ขาดได้อย่างดีที่สุด โดยที่ประชาชนไม่ต้องคอยห่วงคอยพะวง

ตัวแทนจะได้อำนาจวิธีใด คำถามนี้นำไปสู่แนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งของประชาธิปไตยนั่นคือ การเลือกตั้ง (Election)

การเลือกตั้งโดยประชาชน (popular election) เป็นกลไกทางการเมืองสมัยใหม่ที่ทำให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ทางการปกครองหรือที่ในระยะหลังเรียกกันว่า การกำหนดนโยบายสาธารณะไม่เพียงแต่เท่านั้น การเลือกตั้งยังเป็นกลไกที่ประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่ตนเองไม่ชอบได้อย่างสันติวิธีอีกด้วย การเลือกตั้งถือเป็นนวัตกรรมทางการเมืองสมัยใหม่ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในแง่ของการแบ่งงานกันทำทางการเมือง (division of labour in politics) ทำให้ได้บุคลากรทางการเมืองเข้าสู่ระบบการเมือง โดยมีประชาชนทั้งสังคมคอยจับจ้องสนใจตามสมควร เป็นวาระอย่างสม่ำเสมอ

(5) การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (majorit rule) หากประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองโดยประชาชนก็ย่อมหมายความว่า เป็นการปกครองโดยประชาชนทั้งหมด มิใช่แค่บางส่วนของประชาชนเท่านั้น แต่ในโลกที่เป็นจริง การที่จะบรรลุถึงความเห็นพ้องต้องกันอย่าง เป็นเอกฉันท์เป็นสิ่งที่หาได้ยาก จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่ไม่ได้ช่วยซ้ำ ดังนั้น เมื่อมีความเห็นที่แตกต่างกัน ข้อยุติที่ดีที่สุดเท่าที่จะบรรลุได้ในทางปฏิบัติจึงอยู่ที่เสียงส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมาก (majority) อย่างไรก็ตาม หลักเสียงส่วนใหญ่จะนำมาใช้โดยเน้นการแพ้ล้วน ๆ ไม่ได้ ในทางการเมืองเมื่อพูดถึงหลักเสียงส่วนใหญ่ (majority rule) เราจึงมักเน้นควบคู่กันไปถึงเรื่อง สิทธิของเสียงส่วนน้อย (minority right) ซึ่งหมายความว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครอง ที่มีได้มุ่งที่จะเอาชนะคะคานกันด้วยคะแนนเสียงอย่างเดียว แต่เป็นระบอบการปกครองที่มุ่งแสวงหาทางประนีประนอม รอมชอมแบบทางสายกลาง และให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างเสียงส่วนใหญ่และเสียงส่วนน้อยเพราะในที่สุดแล้วคนทั้งสองกลุ่มล้วนเป็นประชาชนด้วยกัน

(6) รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ (open and accountable government) รัฐบาลที่เปิดเผย (open government) มีความสำคัญต่อประชาธิปไตยเพราะช่วยทำให้ประชาชนเห็นได้ว่า รัฐบาลทำอะไรที่เป็นความสุรุ่ยสุร่ายหรือไม่ มีการคอร์รัปชันหรือไม่ และมีความผิดพลาดเชิงนโยบายอะไรหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ ประชาชนจะได้ทราบสถานะของบ้านเมืองได้ทันการณีก่อนที่จะสายเกินแก้ นอกจากนี้ รัฐบาลที่เปิดเผยยังมีส่วนสำคัญในการพิทักษ์เสรีภาพให้แก่

ปัจเจกบุคคลทั้งหลายอันเป็นพลเมืองด้วย

เมื่อพูดถึงรัฐบาลที่เปิดเผย ส่วนใหญ่เราหมายถึงข้อปฏิบัติได้แก่ การที่รัฐบาลต้องจัดหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาพิจารณาได้ว่านโยบายนั้น ๆ รัฐบาลเอาข้อมูลมาจากไหน มีผลกระทบในเชิงปฏิบัติอย่างไร ต้องใช้งบประมาณเท่าไร และต้องมีกฎเกณฑ์ประกอบการดำเนินการอะไรบ้าง รัฐบาลที่เปิดเผยยังหมายถึง รัฐบาลที่เปิดโอกาสให้ประชาชน และหนังสือพิมพ์เข้าถึงเอกสารข้อมูลของรัฐบาลได้ทั้งโดยตรง และโดยอ้อม (ผ่านรัฐสภา) รวมทั้งการเข้าถึงเอกสารส่วนบุคคลของบุคคลบางคนซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลด้วย รวมทั้งการเปิดให้สาธารณชนและสื่อสารมวลชนได้มีโอกาสเข้าฟังการประชุมขององค์กรของรัฐตั้งแต่รัฐสภา คณะกรรมการของรัฐสภา ไปจนกระทั่งถึงการประชุมของสภาของหน่วยการปกครองท้องถิ่น

รัฐบาลที่เปิดเผย ยังรวมถึงการที่รัฐบาลปรึกษารื้อกับกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายในการกำหนดนโยบายและในการปฏิบัติตามนโยบาย รวมทั้งการตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลและคำแนะนำที่ได้รับให้สาธารณชนได้ทราบ บางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และสวีเดน มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดชัดเจนว่าเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลอันเป็นกิจการสาธารณะ และประชาชนมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสารดังกล่าว นอกเหนือจากข้อมูลบางประการที่มีข้อยกเว้นไม่ต้องเปิดเผย เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ หรือเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว (privacy) ของบุคคล ข้อมูลส่วนใหญ่ที่มีได้มีข้อยกเว้นไว้ รัฐบาลมีหน้าที่ต้องเปิดเผยให้แก่ประชาชนทั้งหมดตามการเรียกร้อง

รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย นอกจากจะต้องเปิดเผยแล้ว ยังต้องถูกตรวจสอบได้ (accountable government) อีกด้วย รัฐบาลที่ถูกตรวจสอบได้มี 3 มิติ คือ การตรวจสอบได้ทางกฎหมาย (legal accountability) การตรวจสอบได้ทางการเมือง (political accountability) และการตรวจสอบได้ทางการคลัง (financial accountability)

การตรวจสอบได้ทางกฎหมาย ดำเนินการภายใต้หลัก “นิติธรรม” (“rule of law”) นั่นคือ ผู้ที่บัญญัติกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายแบบเดียวกัน ไม่มีข้อยกเว้น บุคลากรของรัฐทุกคนไม่ว่าจะมาจากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งก็ตามล้วนต้องรับผิดชอบทางกฎหมายต่อศาลเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป

การตรวจสอบได้ทางการเมือง หมายถึง บุคลากรหรือพนักงานที่กินเงินเดือนประจำของรัฐต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติงานต่อนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งและนักการเมืองเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนอีกทอดหนึ่ง โดยผ่านรัฐสภาและการเลือกตั้ง ซึ่งจัดให้มีขึ้นเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ

การตรวจสอบได้ทางการคลัง หมายถึง การใช้จ่ายเงินจากภาษีอากรของรัฐบาลนั้นได้
ใช้ไปเพื่อจุดหมายอันได้แถลงไว้ให้ฝ่ายนิติบัญญัติได้ให้ความเห็นชอบแล้วเท่านั้น โดยปกติระบบ
การเมืองที่ดีมักจะมีสำนักงานผู้ตรวจเงินแผ่นดินซึ่งเป็นองค์กรอิสระรับผิดชอบในการตรวจสอบ
การใช้จ่ายเงินของรัฐบาลอย่างรอบคอบตามหลักวิชาชีพ

การมีรัฐบาลที่ตรวจสอบได้นั้น นอกจากจะต้องมีการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมอย่าง
เคร่งครัดแล้ว ยังมีมาตรการสำคัญอีกประการหนึ่งที่ประเทศประชาธิปไตยทั้งหลายพยายาม
พัฒนาขึ้นใช้ นั่นคือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ (separation of powers) ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ
นี้ รัฐบาลหรือการปกครองประเทศจะแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ฝ่ายใหญ่ ๆ คือ (1) ฝ่ายบริหาร
ซึ่งบางทีเรียกว่า “รัฐบาล” ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและนำนโยบายต่าง ๆ ดังกล่าวไปปฏิบัติ (2)
ฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งบางทีเรียกว่า “รัฐสภา” ทำหน้าที่ให้ความเห็นชอบในการประกาศใช้กฎหมาย
ต่าง ๆ รวมทั้งการเก็บภาษี และตรวจสอบการทำหน้าที่ของฝ่ายบริหาร และ (3) ฝ่ายตุลาการ ซึ่ง
บางทีเรียกว่า “ศาล” ซึ่งดูแลรับผิดชอบให้บุคคล ทั้งปวงปฏิบัติตามกฎหมาย โดยการพิพากษา
ลงโทษผู้กระทำผิด การแบ่งแยกอำนาจการปกครองประเทศออกเป็นสามฝ่ายเช่นนี้ มีวัตถุประสงค์
ที่จะให้ทั้งสามฝ่ายได้ตรวจสอบซึ่งกันและกันด้วย กล่าวคือ การแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวนี้ ทำให้
ศาลมีความเป็นอิสระไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลของฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ และเมื่อศาลมี
อิสระดังกล่าวก็สามารถประกันให้บุคคลทุกคน (ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ หรือประชาชน
ทั่วไป) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเสมอหน้ากัน ในทำนองเดียวกัน ถ้าไม่ให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจ
ในการผ่านกฎหมายและอนุมัติให้ฝ่ายบริหารเก็บภาษีและใช้จ่ายเงินได้ ก็จะไม่มียศกรโคหรือ
ประชาชนคนใดสามารถเข้าไปล่วงรู้ได้ว่าการใช้จ่ายเงินของฝ่ายบริหารนั้นสุจริต และชอบด้วย
หลักวิชาหรือไม่ การแบ่งแยก (การใช้) อำนาจในการปกครองประเทศดังกล่าวจึงมีวัตถุประสงค์
หลักอยู่ที่การสร้างรัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้โดยแท้

(7) สาธารณประโยชน์ (public interests) นอกจากจะเป็นการปกครองโดยประชาชน
(government by the people) แล้ว ประชาธิปไตยยังเป็นการปกครองเพื่อประชาชน (government
for the people) อีกด้วย การปกครองที่ได้ชื่อว่า “เพื่อประชาชน” นี้เอง เป็นที่มาของคำว่า
“สาธารณประโยชน์” (public interests) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผลประโยชน์ที่ประชาชน โดย
ส่วนรวมควรจะได้รับนั้นเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า สาธารณประโยชน์ซึ่งต่างจากผลประโยชน์
ส่วนตัวที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนพึงมีพึงได้ (private interests)

ในการปกครองแบบประชาธิปไตย มิใช่เป็นระบอบปกครองที่ดีที่สุด แต่สามารถ
อำนวยประโยชน์ให้ประชาชนมากที่สุดเท่าที่จะสามารถเป็นไปได้ในสภาพที่เป็นอยู่ จึงมีหลาย
ประเทศพยายามที่จะนำระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ เนื่องมาจาก

1. ความพยายามที่จะทำให้ระบบการเมืองแบบเก่าเป็นไปในลักษณะของความ
เป็นสมัยใหม่

2. อิทธิพลของวัฒนธรรมโลก

3. อิทธิพลของพวกนักคิดและนักปราชญ์ทางรัฐศาสตร์

การนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้กับประชาชนต้องอาศัยปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลาย
ประการด้วยกัน ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ค่านิยม ทศนคติ รายได้ของประชาชน
สภาพแวดล้อมทางการเมือง เป็นต้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงจะบังเกิดผลดีและมี
ความมั่นคง และความสำเร็จของการมีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นขึ้นอยู่กับ การมองเห็น
คุณค่าของประชาธิปไตย (democratic vision) ซึ่งจะเป็นสิ่งที่คลุใจให้บุคคลคำนึงงานทั้งปวงเพื่อ
บรรลุถึงจุดหมายปลายทางของระบบประชาธิปไตย ในขณะที่เดียวกันการที่จะจรรโลงรักษาระบบ
การปกครองแบบประชาธิปไตยให้มีความต่อเนื่องได้ก็จะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมือง
(political culture) ที่สอดคล้องกันไปด้วย

สำหรับหลักการประชาธิปไตยอาจจะพิจารณาได้ 3 ประการด้วยกันคือ ประชาธิปไตย
ในฐานะที่เป็นรูปการปกครอง เป็นอุดมการณ์ และเป็นวิถีชีวิต ดังรายละเอียดพอสังเขปได้ดังนี้

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการเมืองการปกครอง ซึ่งก็หมายถึงการ
จัดรูปการปกครองที่กำหนดถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจหน้าที่
ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนถึงวิธีการที่ใช้ในการตัดสินใจหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ
รูปแบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยมีหลักการที่สำคัญ อาทิ

1.1 หลักที่ถือว่ามนุษย์มีความรู้ความสามารถ รู้จักใช้เหตุผล

1.2 หลักความเป็นอิสระเสรีภาพของมนุษย์

1.3 หลักความเท่าเทียมกันของคน

1.4 หลักการให้ความยินยอมของประชาชนต่อผู้มีอำนาจในการปกครอง

1.5 หลักอำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน

1.6 หลักเกี่ยวกับสิทธิที่จะคัดค้าน ไม่เห็นด้วยและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ ซึ่งก็หมายถึง การยึดหลักที่สำคัญของ
ประชาธิปไตย อันได้แก่ หลักเสรีภาพ อิสระภาพ และหลักความเสมอภาคเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวอยู่ใน
จิตใจของประชาชน ซึ่งอุดมการณ์ที่ประชาชนในชาติยึดถืออันนั้นจะมีประโยชน์ต่อสังคมคือ
ช่วยผูกพันคนในชาติเข้าด้วยกัน ทำให้สังคมที่เลื้อยชาพัฒนาเป็นสังคมที่มีพลัง ทำให้สมาชิกใน
สังคมยอมรับกฎเกณฑ์ของระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และแก้ไข
ในส่วนที่ขัดแย้งกันโดยสันติวิธี

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต ซึ่งวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้แก่ การมีใจกว้างรู้จักการประนีประนอม ไม่ใช่วิธีรุนแรงในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เป็นต้น วิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตยโดยตรง ผู้ที่มีบุคลิกภาพเป็นประชาธิปไตย (democratic personality) นั้นได้แก่ บุคคลซึ่งมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ ๆ ได้ง่าย ไม่อคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน มีความรับผิดชอบผูกพันในสิ่งที่ตนได้ตัดสินใจกระทำลงไป คิดถึงบุคคลอื่นในฐานะที่คน ๆ นั้นเป็นตัวของเขาเอง มองโลกในแง่ดีมีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต ไม่ยอมรับอำนาจอันใดโดยปราศจากเหตุผลหรือ โดยไม่มีความชอบธรรม

แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่ได้รับการกล่อมเกลากลายเป็นแบบแผนปฏิบัติในแบบเดียวกัน วัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละสังคมจึงแตกต่างกันไปตามทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และจารีตประเพณีทางการเมืองของแต่ละสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่กำหนดคบทบาทและพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในแต่ละสังคมและเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ลักษณะและรูปแบบของระบอบการเมืองการปกครองในแต่ละสังคมแตกต่างกันอีกด้วย

การเบริล เอ. อัลมอนต์ (Gabriel A. Almond) (อ้างถึงใน วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน 2547 : 71-72) อธิบายว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง ต่อส่วนต่าง ๆ ที่เป็นระบบย่อยของระบบการเมือง และต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคล ซึ่งอาจจำแนกแนวโน้มนำหรือทำที่ในการแสดงออกทางการเมืองของบุคคลได้ 3 แบบ ซึ่งอัลมอนต์เรียกว่า “orientation” (ความโน้มเอียง) กล่าวคือ

1) ความโน้มเอียงด้านการรับรู้ (cognitive orientation) หมายถึง ความรู้และความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อการเมือง

2) ความโน้มเอียงต่อการแสดงความรู้สึก (affective orientation) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการเมือง เป็นความรู้สึกทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อการเมือง

3) ความโน้มเอียงด้านการประเมิน (evaluation orientation) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการใช้ค่านิยมของบุคคลวิเคราะห์การเมืองเพื่อการตัดสินใจวินิจฉัย

ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye) (อ้างถึงใน วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน 2547 : 72) อธิบายว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความเชื่อ และสภาวะแห่งจิตใจของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมทางการเมือง เพื่อการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการยอมรับกติกากองสังคม

วิลเลียม ที บลูม (William T. Bluhm) (อ้างถึงใน วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน 2547 : 72) อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคม จะเกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครอง ส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองคือ ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติ รวมทั้งการให้ความสนับสนุนทางการเมืองโดยทั่วไปของสมาชิกภายในระบบการเมือง

ซิดนีย์ เวอร์บา (Sidney Verba) (อ้างถึงใน วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน 2547 : 72) อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนของความเชื่อทางการเมืองของบุคคลที่เกี่ยวกับกิจกรรมและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งนี้ความเชื่อทางการเมืองของบุคคลอาจจำแนกได้เป็นสองแบบ ได้แก่ ความเชื่อทางการเมืองต่อสิ่งที่เป็นอยู่ และความเชื่อทางการเมืองต่อสิ่งที่ควรจะเป็น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง” ทั้งนี้วัฒนธรรมทางการเมืองเป็น ปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล

Almond และ Verba (อ้างถึงใน วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน 2547 : 72-73) ได้จำแนก ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นตัวแบบเชิงอุดมคติ โดยใช้ปัจจัยเกี่ยวกับความสำนึกทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดไว้ดังนี้ คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ (Parochial political culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมแบบล้าหลัง หรือสังคมที่ยึดถือจารีตประเพณี เช่น สังคมเผ่าในแอฟริกา หรือ ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทย สังคมแบบนี้ไม่มีการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนว่าจะอะไรคือบทบาททางการเมือง บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม และบทบาททางจารีตประเพณี หัวหน้าเผ่าทำหน้าที่ในฐานะผู้ปกครองผู้มีอำนาจและบทบาททุกด้าน ส่วนชนเผ่าในฐานะผู้ถูกปกครองก็จะไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและการประเมินค่าทางการเมืองแต่อย่างใด ความสำนึกทางการเมืองมีอยู่ในระดับต่ำมาก และไม่สนใจมีส่วนร่วมแต่อย่างใด

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject political culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมที่มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ บทบาททางการเมืองไว้ อย่างชัดเจน สมาชิกของสังคมมีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมือง แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจะทำหน้าที่ให้ความเคารพเชื่อฟัง และยอมรับอำนาจของรัฐบาลและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ แต่จะไม่ทำหน้าที่เรียกร้องหรือกดดันต่อรัฐบาล แต่ประการใด วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จึงเกิดขึ้นในสังคมที่มีการพัฒนามากขึ้น เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองของไพร่ไทยสมัยโบราณ หรือสังคมแบบชานา เป็นต้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participative political culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มักปรากฏในสังคมที่มีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ในระดับสูง ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สังคมเหล่านี้ได้แก่ สังคมแบบอุตสาหกรรมทั้งหลาย ประชาชนในฐานะสมาชิกของสังคมจะมีความผูกพันกับการเมืองสูง โดยถือว่าการแสดงออกหรือการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นสิทธิหน้าที่ของตน และเป็นความรับผิดชอบ ในฐานะที่เป็นพลเมือง (citizenship) ที่มีความสำนึกทางการเมือง (political consciousness) ได้แก่ สังคมการเมืองที่มีระดับของการพัฒนาทางการเมืองสูง เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การจำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวนั้นเป็นการจำแนกในทางทฤษฎี แต่ในทางที่เป็นจริงอาจพิจารณาได้ว่า ในแต่ละสังคมอาจมีความหลากหลายในลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน ซึ่งอัลมอนต์และเวอร์บาได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสานไว้ 3 แบบ คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มักปรากฏในสังคมที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างแบบเก่าหลังกับแบบสมัยใหม่ (modernization)
2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วม เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีปรากฏในสังคมที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างแบบสมัยใหม่กับแบบมุ่งเน้นการพัฒนา
3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับการมีส่วนร่วม เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจากสิ่งที่ยึดถือ จารีตประเพณีท้องถิ่น กับวัฒนธรรมการเมืองแบบสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม

Almond และ Verba กล่าวว่า หากที่จะชี้ให้เห็นว่าในสังคมต่าง ๆ ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใด เพราะแต่ละสังคมมักมีความแตกต่างกันในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

รูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมือง

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritative Political Culture)
 - เกิดขึ้นภายใต้สังคมที่มีการปกครองแบบอำนาจนิยมหรือแบบเผด็จการ
 - อำนาจการปกครองทั้งหมดเป็นของผู้ปกครอง มอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ นิยมตัวบุคคลมากกว่าเหตุผล นับถืออาวุโสมากกว่าความรู้ความสามารถ

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democracy Political Culture)

- ต้องมีความเชื่อและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย ถือว่าปกครองโดยประชาชนเพื่อประชาชน
- ต้องมีใจกว้าง ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของบุคคลอื่น
- มีความไว้วางใจ และยอมรับความสามารถของบุคคลอื่น
- เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เคารพในกติกาและกฎ ระเบียบที่เป็นประชาธิปไตย

- ให้ความสนใจและติดตามกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง
- การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองด้วยความคิดที่สร้างสรรค์

ดังนั้นความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตย ต้องอาศัยวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้วย สำหรับองค์ประกอบหรือปัจจัยหลักของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยคือ

1. มีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย
2. มีความเชื่อและยึดมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล เคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคล มีความอดกลั้นต่อความหลากหลายในพฤติกรรมของผู้อื่น
3. เคารพในกติกาการปกครองแบบประชาธิปไตย ใช้วิธีตัดสินปัญหาด้วยเสียงข้างมาก โดยให้ความคุ้มครองสิทธิของฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อย
4. สนใจในการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง ติดตามข่าวสารบ้านเมือง
5. มีความสำนึกในหน้าที่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
6. มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่หรือสถาบันของทางราชการ
7. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุมีผลและในทางสร้างสรรค์
8. ต้องไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ ซึ่งการมีจิตใจเผด็จการก็ได้แก่ การมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ การใช้อำนาจเด็ดขาด การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ การนิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การยึดมั่นในค่านิยมแบบดั้งเดิมเหล่านี้ เป็นต้น

การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการได้รับกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ จากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการมีประสบการณ์เรียนรู้กลุ่มเอกลาทางการเมือง (political socialization) ซึ่งสถาบันที่สำคัญ ๆ อันมี

ส่วนช่วยอบรมกล่อมเกลาวัยชนธรรมของคนเราก็ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สถานที่ทำงาน สื่อมวลชน และระบบการปกครองของสังคมนั้น

ถึงแม้การปกครองแบบประชาธิปไตยจะเป็นระบบการเมืองอันพึงปรารถนาของกระบวนการพัฒนาทางการเมืองก็ตาม แต่การที่ประเทศหนึ่งยังไม่มีกรปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงก็ได้หมายความว่าประเทศนั้น ๆ จะไม่มีการพัฒนาทางการเมืองเอาเสียเลย ในทำนองเดียวกัน การที่ประเทศหนึ่ง ๆ มีการพัฒนาทางการเมืองก็มีใช่เป็นเครื่องยืนยันได้ว่าประเทศนั้นจะบรรลุถึงความเป็นประชาธิปไตย แนวความคิดหรือทฤษฎีทางการพัฒนาทางการเมืองจึงไม่ได้หมายความว่าในแนวทางประชาธิปไตยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะอาจจะมีระบบการเมืองที่พัฒนาหลายระบบก็ได้ไม่จำเป็นต้องเป็นประชาธิปไตยเสมอไป หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องนี้จึงควรจะถูกวางพอที่จะรวมเอาาระบบการเมืองสมัยใหม่ทั้งหลายได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาทางการเมืองกับการเป็นประชาธิปไตยจึงเป็นคนละความหมายกัน ถึงกระนั้นก็ตาม การเป็นประชาธิปไตยก็เป็นลักษณะหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาทางการเมือง

สำหรับประเทศไทยนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยเท่าใดนัก ความรู้สึกนึกคิดและความเคยชินต่อระบอบการปกครองที่มีมาแต่ดั้งเดิมยังคงฝังแน่นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกที่ว่าข้าราชการเป็นผู้ปกครองและประชาชนเป็นผู้อยู่ใต้การปกครอง ข้าราชการคิดว่าตนน่าจะเป็นผู้รอบรู้ และเข้าใจในเรื่องการปกครองดีกว่าประชาชน ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างมากหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อที่จะนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในปี 2475

ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการหลายท่าน จึงเห็นว่ามิใช่ปัจจัยหรือเงื่อนไขในบทบาทผู้นำทางการเมืองที่เอื้อต่อความสำเร็จในบทบาทการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาวิจัยในบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในบทบาท 4 สถานะ คือ

1. บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สร้าง (Creator) ได้แก่กำหนดระบอบประชาธิปไตยของประเทศ อาจจะปรับหรือ ปรับแก้ ปรับปรุงบางส่วนของระบบการเมืองมีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้รักษา (Keeper) ได้แก่การดูแลรักษาระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มีโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) เช่น มีรัฐสภาออกกฎหมาย มีคณะรัฐมนตรีเป็นผู้บริหาร มีศาล

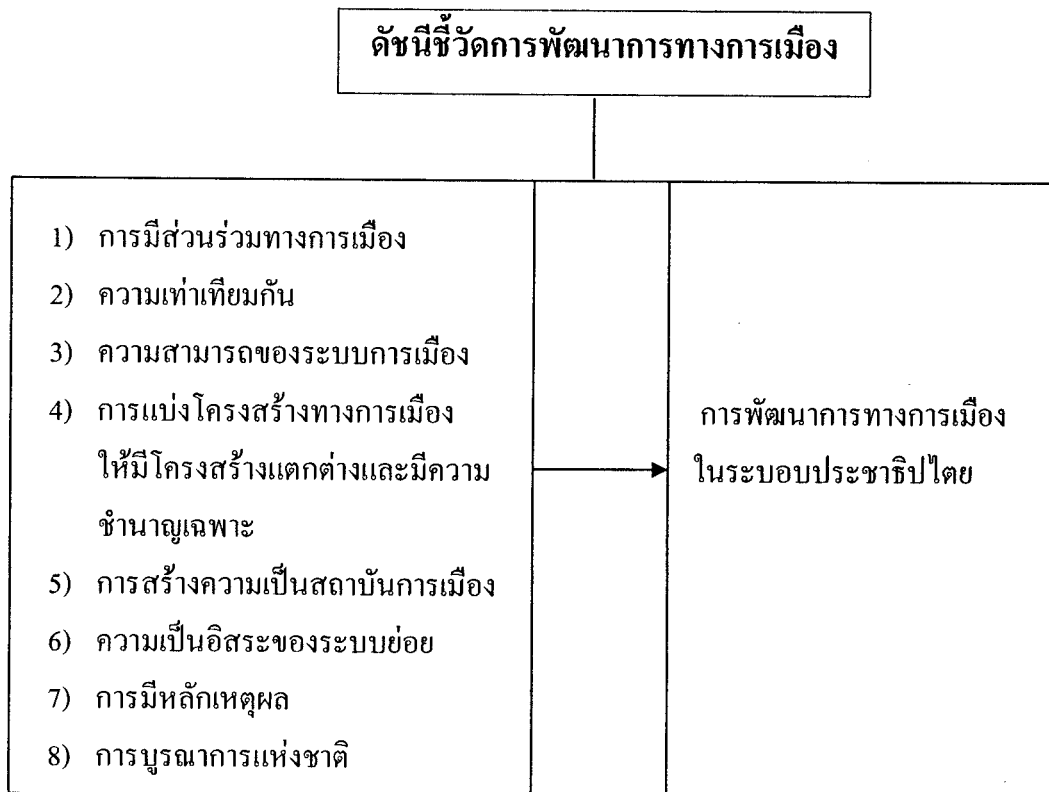
เป็นผู้ตัดสินใจ มีระบบราชการที่เป็นฟันเฟืองนำนโยบายของรัฐถึงประชาชน ฯลฯ

3. บทบาทหน้าที่ในการพัฒนา (Developer) ระบอบประชาธิปไตยต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนา สร้างสรรค์ ผู้นำทางการเมืองต้องวิสัยทัศน์ อุดมการณ์ ปฏิบัติจริงจังสำนึกของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยเข้มแข็งให้เป็นสถาบันทางการเมืองเพื่อการพัฒนาการระบอบประชาธิปไตยของประเทศ

4. บทบาทหน้าที่ในการเป็นต้นแบบให้แก่สังคม (Originator) โดยจะเป็นผู้นำในการขับเคลื่อน ริเริ่ม ควบคุม ให้ระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปได้ถูกต้องตามครรลองของประชาธิปไตย สร้างความเท่าเทียมกัน เสมอภาค ภารดรภาพ ให้เกิดกับประชาชน สังคม และประเทศชาติ

จากกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาครั้งนี้สามารถชี้วัดบทบาทผู้นำทางการเมืองของพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

ดัชนีชี้วัดการพัฒนาการเมือง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเฉพาะบทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ในการจะพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ และอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้นำทางการเมือง ให้ขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยให้หยั่งรากลึกในจิตสำนึกและวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนคนไทยทั้งปวง

1. กลุ่มตัวอย่าง

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ออกเป็น 6 กลุ่มใหญ่ คือ

1. นักการเมือง
2. ข้าราชการ
3. นักวิชาการ
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ
5. องค์กรภาคประชาชน (เอ็นจีโอ)
6. สื่อมวลชน

1.1 กลุ่มตัวอย่างนักการเมือง(ระดับชาติ / ระดับท้องถิ่น) จำนวน 5 คน คือ

- 1.1.1 นายสันทัต จินากักดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 2 จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดพรรคไทยรักไทย
- 1.1.2 นายไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 4 จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดพรรคไทยรักไทย
- 1.1.3 นายประสิทธิ์ โอภาสทิพากร นายกเทศมนตรีเมืองกาญจนบุรี เทศบาลเมืองกาญจนบุรี
- 1.1.4 นางสมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ นายกเทศมนตรีตำบลท่าม่วง เทศบาลตำบลท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

1.1.5 นายปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล นายกองค้การบริหารส่วนตำบล

ปากแพรง องค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรง จังหวัดกาญจนบุรี
การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างข้างต้น เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนจังหวัดกาญจนบุรี จึงอยาก
ทราบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด
กาญจนบุรี มีความคิดเห็นในการเข้ามารับใช้ประชาชนและประเทศชาติ และการมีนโยบายและมี
ความคิดเห็นในเรื่องการเมืองอย่างไร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาททางการเมืองของผู้นำพรรค
ไทยรักไทย ซึ่งจังหวัดกาญจนบุรีมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคไทยรักไทยทั้งจังหวัด

1.2 กลุ่มตัวอย่างข้าราชการ จำนวน 2 คน อาทิ

1.2.1 น.ต. ประสงค์ สุ่นศิริ

1.2.2 นายอนันต์ อนันตกุล

1.3 กลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ จำนวน 8 คน คือ

1.3.1 นายพิรพันธุ์ เทียมเมือง

1.3.2 นายนปพน ภูสุวรรณ

1.3.3 นายประทีป คล้ายสุวรรณ

1.3.4 นางสิริลักษณ์ เจริญสูง

1.3.5 ไม่ประสงค์ออกนาม จำนวน 4 คน

1.4 กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน คือ

1.4.1 นายอัญญาณ์ ปาณิกบุตร

1.5 กลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน (เอ็นจีโอ) จำนวน 2 คน คือ

1.5.1 นายสุริยะใส กตะศิลา

1.5.2 นางภินันท์ โชติรสเสรณี

1.6 กลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชน จำนวน 2 คน คือ

1.6.1 นายรัตนบุรี อติศัพท์ ผู้อำนวยการสำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 8

1.6.2 นักข่าว (สายกลาง) ประจำกระทรวง

จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่เลือกข้างต้น จะพบว่ามีความหลากหลาย เนื่องจากทำให้
สามารถรับรู้ความคิดเห็นของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้ทั่วถึง ทำให้ผลการวิจัยมีความลึก ครอบคลุมและ
ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพราะกลุ่มตัวอย่างมาจากหลายกลุ่มที่อยู่ในระบบสังคมของประเทศ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย นอกเหนือจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยแล้ว ผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างปลายเปิดที่มีคำถามในประเด็นเชื่อมโยงไปสู่คำตอบที่ต้องการศึกษาใน 2 ประการ คือ

2.1 บทบาทที่สนับสนุนหรือที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

2.2 สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ผู้วิจัยจะทำการสังเกตการณ์ทางสื่อมวลชนต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามชัดเจนของผลการศึกษาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกด้านอีกด้านหนึ่ง โดยนำมาเชื่อมโยงประเด็นให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มตัวอย่างร่วมตรวจสอบผลการศึกษา ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของผลการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้หลายวิธีควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตรงกับโจทย์ของการวิจัยอย่างแท้จริง และมีแหล่งที่มาชัดเจน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจะสอดคล้องกับรูปแบบของการจัดเก็บข้อมูลด้วย

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จะใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์จากสื่อมวลชนต่าง ๆ และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่จัดเก็บและรวบรวมได้มีความสมบูรณ์ แม่นยำและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยวิจัยทางเอกสาร โดยใช้เอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วาสาร หนังสือพิมพ์ บทความและเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งข้อมูลจากวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิใช้การสัมภาษณ์หรือตอบแบบสัมภาษณ์บุคคลที่จะทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ การสัมภาษณ์ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยจะดำเนินการดังนี้

3.1 กำหนดกรอบแนวคิดหรือประเด็นที่จะสัมภาษณ์และประมวลความคิดที่ได้จากข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการติดตามสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงประเด็นของวัตถุประสงค์การศึกษา

3.2 กรอบแนวความคิดหรือประเด็นคำถามที่ใช้สัมภาษณ์จะเป็นรูปแบบเดียวกันทุกกลุ่มที่ทำการศึกษา

3.3 รวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเทปเสียงการสัมภาษณ์ พร้อมการจดบันทึกคำสัมภาษณ์ในประเด็นสำคัญ

3.4 ถอดคำให้สัมภาษณ์ หรือถอดคำตอบผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

หลังจากได้คำตอบเป็นที่น่าพอใจแล้ว ผู้วิจัยจะตรวจสอบคำตอบที่ได้อีกครั้งว่า เป็นคำตอบที่เกิดขึ้นจากความรู้อย่างแท้จริง และเป็นความจริงที่เกิดขึ้น โดยบันทึกคำพูด ข้อคิดเห็น และข้อสรุปรวบรวมไว้ กรณีที่มีความคิดเห็นที่แตกต่าง จะทำการสัมภาษณ์ซ้ำเพื่อสอบถามให้ชัดเจนอีกครั้งก่อนจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักวิชาการและระเบียบการศึกษาเชิงพรรณนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ผนวกกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการตอบแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 20 ตัวอย่าง เพื่อค้นหาบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พร้อมทั้งศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการเมืองที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับการเมืองภาคประชาชน โดยผู้วิจัยจะควบคุมประเด็นศึกษาที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในกรอบของหัวข้อที่จะศึกษาอย่างตรงประเด็น นอกจากนั้นจะมีผลการสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมประเด็นความคิดเห็นของผู้มีประสบการณ์อย่างเป็นหมวดหมู่ มาตอบย้ำความถูกต้องอีกครั้ง ก่อนจะสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ให้เข้มแข็งภายใต้การนำของผู้นำทางการเมืองไทยที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความสามารถ พร้อมทั้งวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยร่วมกับสังคมโลก

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในรูปแบบการศึกษาเชิงคุณภาพ เนื้อหาสาระของบทนี้ จึงเป็นผลจากการวิเคราะห์ที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์หรือการสัมภาษณ์ส่วนหนึ่ง และส่วนหนึ่งมาจากการค้นคว้าทางเอกสาร เพื่อหวังผลการวิเคราะห์ครั้งนี้มีข้อมูลที่เที่ยงตรงเชื่อถือได้ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพ

วิธีการศึกษาในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ข้อมูลที่ได้รวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ หลายวิธีควบคู่กัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ การตอบแบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ สทนากลุ่มและอีกส่วนหนึ่งใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิจัยทางเอกสาร อาทิ วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความ และเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งได้ข้อมูลจากวิทยุ โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต หลังจากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาตรวจสอบ วิเคราะห์ และเรียบเรียงตามวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ข้อมูลทั่วไป

1.1.1 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในบทบาทผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย

1.1.2 การพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานหรือประเด็นปัญหา

2.1 บทบาททางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนสนับสนุนและที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2.2 สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมือง การปกครองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะการพัฒนาการทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตย ภายใต้ผู้นำทางการเมือง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ข้อมูลทั่วไป

1.1.1 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในบทบาทผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ก่อตั้งและเป็นหัวหน้าพรรคไทยรักไทย เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 และในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 20 เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย สามารถชนะการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 248 คน จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศจำนวน 500 คน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2544 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 23 ของประเทศไทย และจัดตั้งคณะรัฐมนตรีคณะที่ 54 ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้นำคณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยกำลังเผชิญภาวะเศรษฐกิจมีแนวโน้มชะลอตัวลง อันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยยังพึ่งพาเศรษฐกิจของต่างประเทศสูง โดยเฉพาะในไตรมาสแรกของปี 2544 เศรษฐกิจขยายตัวได้เพียงร้อยละ 1.7 เท่านั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรและคณะรัฐมนตรี (รัฐบาล) ได้แก้ไขปัญหาของประเทศในช่วงดังกล่าว โดยดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์คู่ขนาน กล่าวคือ ให้ความสำคัญแก่การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าของสังคม ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายย่อยที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ โดยการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้และขยายโอกาส ควบคู่ไปกับการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก โดยคำนึงถึงการสร้างเสถียรภาพในระบบเศรษฐกิจและมุ่งเน้นการบริหารการเงิน การคลังอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทย ขยายตัวสูงถึงร้อยละ 6.9 และร้อยละ 6.1 ในปี พ.ศ. 2546 และพ.ศ. 2547 ตามลำดับ ก่อให้เกิดการกระจายเม็ดเงินลงทุนตลอดจนการสร้างงานและสร้างเงินในระดับรากหญ้า

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้นำนโยบายที่ประชาชนต่างพึงพอใจ เช่น การพักหนี้เกษตรกร 3 ปี สุขภาพดีถ้วนหน้าด้วยโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท และสามารถนำนโยบายดังกล่าวมาปฏิบัติให้เป็น

รูปธรรมจับต้องได้

แม้ว่าผลการเลือกตั้งในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 พรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 248 คน และสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้เพียงพรรคเดียว แต่เพื่อเสถียรภาพของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงได้จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น ประกอบด้วย พรรคไทยรักไทย 248 เสียง (แบ่งเขต 200 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 48 ที่นั่ง) พรรคชาติไทย 41 เสียง (แบ่งเขต 35 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 6 ที่นั่ง) พรรคความหวังใหม่ 36 เสียง (แบ่งเขต 28 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 8 ที่นั่ง) และพรรคเสรีธรรม 14 เสียง (ไม่มี ส.ส. บัญชีรายชื่อ) รวม 4 พรรค 339 เสียง

สำหรับพรรคฝ่ายค้าน โดยการนำของพรรคประชาธิปัตย์ ประกอบด้วย พรรคประชาธิปัตย์ 128 เสียง (แบ่งเขต 97 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 31 ที่นั่ง) พรรคชาติพัฒนา 29 เสียง (แบ่งเขต 22 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 7 ที่นั่ง) พรรคราษฎร 2 เสียง พรรคกิจสังคม 1 เสียง พรรคถิ่นไทย 1 เสียง รวม 5 พรรค 161 เสียง

แม้ว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยคะแนนเสียงสนับสนุนท่วมท้น แต่หลายฝ่ายได้เฝ้าดูการบริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะสามารถฝ่าวิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ได้หรือไม่ รวมทั้งนโยบายต่าง ๆ ของพรรคไทยรักไทยที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง เช่น

1. พักการชำระหนี้เกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี เพื่อใช้เวลาดังกล่าวฟื้นฟูและปรับโครงสร้างการผลิต โดยรัฐบาลจะแบกรับส่วนต่างของดอกเบี้ยหลังจากนั้นเกษตรกรจึงจะเริ่มใช้หนี้ปกติ
2. จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อจัดให้มีกองทุนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน และหมู่บ้าน ให้ประชาชนกู้ยืม ไปประกอบอาชีพ สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง
3. ตั้งสถาบันบริหารทรัพย์สินหรือ เอเอ็มซี เพื่อซื้อหนี้เสียซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) จากธนาคารพาณิชย์ไปบริหารจัดการฟื้นฟูหนี้
4. ตั้งกองทุนประกันสุขภาพแห่งชาติ จัดสรรเงินให้ประชาชนไม่ว่ารวยหรือจนสามารถรับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลของรัฐและเอกชนในอัตราครั้งละ 30 บาท
5. แปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยการนำรัฐวิสาหกิจที่พัฒนาองค์กรมีอาชีพแล้วเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ทั้งในและต่างประเทศ

6. จัดตั้งกองทุนรวมแห่งชาติและตั้งธนาคาร SME BANK เพื่อสนับสนุนการเติบโตของผู้ประกอบการใหม่

7. จัดตั้งธนาคารคนจนหรือ PEOPLE BANK เพื่อสนับสนุนทุนก้อนแรกแก่ธุรกิจรายย่อย กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ โดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันแต่ใช้บุคคลเป็นผู้ค้ำประกันแทน

8. จัดตั้งโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)” หรือ One Village One Product พร้อมทั้งพัฒนาทักษะในการผลิต เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้และพึ่งตนเอง

9. แก้ ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจ 11 ฉบับของรัฐบาลที่แล้ว อาทิ กฎหมายล้มละลาย กฎหมายการประกอบอาชีพของคนต่างด้าว

10. ประกาศสงครามกับคอร์รัปชัน ดำเนินการอย่างเฉียบขาดกับผู้บริหารภาครัฐทุกระดับที่คอร์รัปชัน พร้อมปรับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินการเอาผิดได้อย่างรวดเร็ว เพื่อเห็นผลทันตา สำหรับคณะรัฐมนตรีในรัฐบาล หากพบว่าทุจริตคอร์รัปชันจะสั่งปลดทันทีโดยไม่ต้องรอหลักฐาน

11. ขจัดยาเสพติด และการปราบปรามผู้มีอิทธิพล การแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในประเทศไทย

เมื่อมีโอกาสก้าวสู่ผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้นำนโยบายที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งลงสู่การปฏิบัติทุกนโยบาย และเหตุที่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถูกให้ฉายาว่าเป็น “รัฐบาลประชานิยม” ก็ด้วยเหตุว่านโยบายหลายอย่าง ล้วนลงไปสู่ประชาชนระดับล่างทั้งสิ้น ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะฐานระดับล่างดังกล่าว ถูกกละเลยการเอาใจใส่มานาน เพราะหากรัฐบาลชุดใดจะลงไป ก็มักถูกโจมตีว่าเป็นการหาเสียงกับชาวบ้าน (พิจิตรา 2547 : 27)

ตลอดระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ.2544 – 6 ก.พ. พ.ศ.2548) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะริเริ่มนโยบายใหม่ๆ เพื่อประชาชนระดับรากหญ้าหรือประชาชนระดับล่างอย่างเช่น โครงการธนาคารคนจน โครงการบ้านเอื้ออาทร โครงการคอมพิวเตอร์สินสมุทร-สุดสาคร โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน โครงการแท็กซี่เอื้ออาทร โครงการ SML ฯลฯ

ในส่วนของการบริหารประเทศ ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ตลอด 4 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2544 – 6 ก.พ. พ.ศ. 2548) ประเทศไทยได้มีการปฏิรูประบบราชการ โดยมีการปรับโครงสร้าง กระทรวง ทบวง กรม จาก 14 กระทรวง เป็น 20 กระทรวง โดยจัดกลุ่มกระทรวงตาม

ภารกิจตามแนวคิด Agenda Based Organization พร้อมทั้งมีการนำระบบบริหาร CEO มาใช้เป็นระบบการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ซึ่งประยุกต์มาจากระบบการบริหารงานของภาคธุรกิจเอกชน

ผลงานตลอด 4 ปี (6 มกราคม พ.ศ. 2544 – 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548) ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะหัวหน้ารัฐบาล มาจากนโยบายหาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยเกือบทั้งสิ้น โดยน่านโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจนและรวดเร็ว มีเอกภาพ เสถียรภาพ และสามารถปรับคณะรัฐมนตรีได้อย่างต่อเนื่องถึง 9 ครั้งใน 4 ปีที่ผ่านมา และการปรับคณะรัฐมนตรีหลายครั้งเช่นนี้กลับไม่มีความขัดแย้งแตกแยกและแยกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทยไปสังกัดพรรคอื่นใด นี่คือผลสำเร็จในการบริหารพรรค บริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลอยู่ครบวาระ 4 ปี พร้อมผลงานมากมาย จึงแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างอำนาจในการบังคับบัญชาได้อย่างเป็นจริง โดยเฉพาะอำนาจที่อยู่เหนือข้าราชการประจำ โดยเฉพาะอำนาจบังคับบัญชาต่อกองทัพของประเทศ ซึ่งไม่มีรัฐบาลพลเรือนรัฐบาลใดทำได้ ผลพวงดังกล่าวทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ด้วยจำนวนสมาชิกของพรรคที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 377 คน จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 500 คน และสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จเพียงพรรคเดียว โดยพรรคไทยรักไทยมีคะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ 18,993,073 คะแนน จากประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 32.3 ล้านคน (จากผู้มีสิทธิทั่วประเทศ 44.5 ล้านคน)

พรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้ประกาศไว้ค่อนหาเสียงถึงภารกิจที่พรรคจะทำคือ การสร้างชาติให้แข็งแกร่ง โดยจะดำเนินการ อาทิ แปลงสินทรัพย์เป็นทุน การรวนแก๊จน การรวนเสริมสร้างเด็ก โครงการเอสพีวี เกษตรกรกู้สร้างอาชีพ แปลงกองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมให้เป็นธนาคารหมู่บ้าน จัดสรร โครงการประปาหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้าน และทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้า จัดสรรงบฯเอสเอ็มแอล จัดสรรรวัว 2 ล้านตัว ขุดบ่อเก็บน้ำ 1,260 คิวบิกเมตร เข้าเรียน โดยไม่ต้องจ่ายจนถึงมหาวิทยาลัย จบแล้วผ่อนใช้คืนเมื่อมีงานทำ มีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต สร้างแหล่งชุมชนใหม่ในสังคมวัยรุ่น จัดสรรงบประมาณ 1 ล้านล้านบาท สร้างระบบรถไฟฟ้า ลดภาษีให้ลูกกตัญญูที่เลี้ยงดูพ่อแม่ ทำสงครามกับยาเสพติดคิดอย่างไม่หยุดยั้ง ย้ำสิ่งเหล่านี้คือ “สัญญาประชาคม” ของพรรคไทยรักไทยตลอด 4 ปี จากที่ได้รับเลือกตั้งในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 เป็นต้นไป

อย่างไรก็ตามการที่พรรคไทยรักไทยสามารถชนะการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัด 377 คน นั้นย่อมหมายถึงอำนาจการ

ต่อรองและอำนาจการจัดการของพรรคไทยรักไทยค่อนข้างสูง แต่ขาดความสมดุลในการตรวจสอบในการใช้อำนาจรัฐของเสียงฝ่ายค้านหรือเสียงข้างน้อยที่อ่อนแอเกินไป คุณภาพของระบอบประชาธิปไตยในสังคมใด ๆ ก็ตามย่อมดูได้ว่าผู้มีอำนาจปฏิบัติต่อเสียงข้างน้อยในสังคมอย่างไร” (วารินทร์ พูนศิริวงศ์ 2547 : 253)

1.1.2 การพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

การพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เริ่มมีมาสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แล้ว พระองค์ทรงปรับปรุงนโยบายของประเทศไทยโดยใช้วิธีประนีประนอมและเร่งรัดพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทันสมัย เพื่อป้องกันประเทศไทยจากการครอบงำของชาติตะวันตก เปิดประเทศรับกระแสวัฒนธรรมการเมืองการปกครองของต่างชาติ สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป ทรงศึกษาระเบียบแบบแผนการปกครองนำมาปรับปรุงแก้ไขบ้านเมือง ซึ่งเป็นรากฐานระบอบประชาธิปไตยในการปกครองจนทุกวันนี้ โดยมีสถาบันที่สำคัญในการปฏิรูปการปกครองที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางจัดตั้งขึ้นเพื่อประชาธิปไตย มีสาระสำคัญ กล่าวคือ

การจัดตั้งสภาการแผ่นดิน ด้วยพระราชประสงค์ที่จะให้อำนาจการปกครองได้มีเจ้านายและขุนนางชั้นผู้ใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินด้วย โดยมีเสนาบดีสภาองคมนตรี สภา และรัฐมนตรีสภา ต่างทำหน้าที่รับผิดชอบภายใต้พระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน (กองบรรณาธิการ 2548 : 11)

การปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดิน โดยการจัดตั้งกระทรวงเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินสามารถแก้ปัญหาของประชาชนและสร้างความมั่นคงในการปกครองมีระเบียบแบบแผนเป็นบรรทัดฐานในการบริหารราชการ ยกเลิกการปกครองแบบโบราณทั้งหมด และให้กระทรวงมีหน้าที่รับผิดชอบขึ้นแทน มีทั้งหมด 12 กระทรวง แต่ละกระทรวงมีอำนาจหน้าที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อนและขัดแย้งกัน มีการปรับปรุงการเมือง การปกครองภูมิภาค และท้องที่ ยกเลิกการปกครองหัวเมืองและประเทศราชทั้งหมด โดยจัดตั้งมณฑลขึ้นแทน พระองค์ได้ตั้งการปกครองแบบเทศาภิบาล โดยให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบ สำหรับเจ้าหน้าที่นั้นแต่งตั้งไปจากส่วนกลางเรียกชื่อตำแหน่งต่าง ๆ เช่น สมุหเทศาภิบาลและข้าหลวง เพื่อให้เป็นข้าราชการรับผิดชอบต่อบ้านเมือง และประชาชนปลอดจากอำนาจทางการเมืองและการสืบทอดอำนาจทางสายเลือดในระดับมณฑล นอกจากนั้นยังมีการปกครองท้องที่โดยแยกแบ่งออกเป็นเมืองเป็นแขวง และตำบลหมู่บ้านด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เป็นราชอาณาจักรเดียวกันทั้งสิ้น

การจัดตั้งการปกครองท้องถิ่น การจัดตั้งสุขาภิบาลเพื่อให้ราษฎรร่วมกับข้าราชการ ร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญรุ่งเรืองด้วยการจัดเก็บภาษีอากรในท้องถิ่นมาใช้เป็นค่าใช้จ่าย ด้วย เหตุผลว่าในหัวเมืองนั้นขาดการดูแลเอาใจใส่ จึงไม่มีระเบียบแบบแผนสภาพความเป็นอยู่ของ ประชาชนแร้นแค้นอย่างยิ่ง ซึ่งในสมัยต่อมาก็ได้พัฒนาปกครองท้องถิ่น เช่น เทศบาลในปัจจุบัน (กองบรรณาธิการ 2548 : 12)

การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่และข้าราชการ มีการตั้งข้าราชการระบบคุณธรรมเข้าปฏิบัติหน้าที่ ในราชการ ปรับเปลี่ยนจากแบบเดิมที่ให้ผู้ปกครองหาผลประโยชน์เก็บกันเอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ในสมัย โบราณนั้นเป็นขุนนางหรือการสืบทอดตำแหน่ง ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเป็นการให้ประชาชนที่มี ความรู้ความสามารถเข้ารับราชการ โดยมีเงินเดือนประจำ ใช้ระบบคุณธรรมเพื่อรับใช้ประเทศชาติ

การจัดการระบบศาลและกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อพัฒนาระบบศาลให้เป็นที่ ยอมรับของชาวต่างชาติ มีการปกครองและระบบความยุติธรรมที่ทันสมัย การลงโทษผู้กระทำความ ผิดมิใช่ถือเอาความรู้สึกรักของผู้ปกครองเป็นหลัก หากแต่มีกฎหมายเป็นแม่บทในการดำเนินคดีหรือ การบริหารราชการ พระองค์นำระบบการบริหารโดยยึดหลักกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งเป็นแม่แบบการ ปกครองและบริหารอยู่ในปัจจุบัน

การปรับปรุงแก้ไขเศรษฐกิจและสังคม ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้เปลี่ยนแปลงใน เรื่องต่าง ๆ เช่น สิทธิในที่ดิน เสรีภาพในการค้า ระบบภาษีอากร การค้าระหว่างประเทศ การพัฒนา ระบบสาธารณสุขโลก การศึกษาสาธารณสุข ที่สำคัญที่สุดได้แก่ การมีกฎหมายเกี่ยวกับครอบครัว และมรดก ระบุถึงความเกี่ยวพันในครอบครัว กำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชน สิทธิพื้นฐานที่ทุก คนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ยกเลิกระบบทาสและการเกณฑ์แรงงาน

วิธีการปฏิรูปการปกครองของพระองค์สำคัญยิ่ง สามารถแก้ไขบ้านเมืองให้รอดพ้น จากการรุกรานของมหาอำนาจในสมัยนั้น และพัฒนาประเทศบนรากฐานของความเป็น ประชาธิปไตย

การปฏิวัติ 2475

การปฏิวัติ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 มองในแง่ระบบหรือโครงสร้างจะเห็นเป็นเรื่อง ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้นำไปสู่การสร้างและเติบโตของสถาบันองค์การ ธิปไตย (bureaucracy) ซึ่งในที่นี้ได้แก่ สถาบันราชการ องค์การหรือสถาบันซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ ถึงจุด ๆ หนึ่งมันจะมีชีวิตและจิตใจของมันเอง และจะมีผลหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ที่เข้ามา อยู่ในองค์การหรือสถาบันนั้น ๆ เมื่อองค์การหรือสถาบันราชการ โดยเฉพาะองค์การข้าราชการ ทหาร มีชีวิตจิตใจของตนเอง การขัดกันกับองค์การหรือสถาบันอื่นในแง่ความคิดหรือผลประโยชน์ ก็ย่อมจะเกิดขึ้น สภาวะดังกล่าวจะปรากฏเป็นจริงมากขึ้นเมื่อบรรยากาศทางการเมือง

ในภูมิภาคมาช่วยเสริม ซึ่งจะเห็นว่าก่อนการปฏิวัติ 2475 นั้น ก็ได้เกิดเหตุการณ์ที่บ่งชี้ในทำนองนี้แล้ว คือกรณีกบฏ ร.ศ.130 ในสมัยรัชกาลที่ 6 (ลิขิต ธีรเวคิน 2545 : 25)

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบและกระบวนการทางการเมืองไทยมีการจัดตั้งสถาบันใหม่ ๆ เช่น รัฐสภา รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งและมีแนวคิดและโลกทัศน์ใหม่ในทางการเมืองขึ้น แนวความคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ประชาธิปไตย สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ฯลฯ ได้แผ่ขยายไป แต่ยังคงอยู่ในวงแคบและไม่นานความจริงได้ปรากฏขึ้น นั่นคือความขัดแย้งซึ่งผสมผสานไปด้วยความขัดแย้งในเรื่องอุดมการณ์ ผลประโยชน์ และเรื่องส่วนตัว ทำให้เกิดการแตกแยกอย่างรุนแรงภายในกลุ่มคณะราษฎรหรือกลุ่มผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การขัดแย้งดังกล่าวบางครั้งก็นำไปสู่การปะทะด้วยกำลัง ผลสุดท้ายก็มีการใช้กำลังทหาร ซึ่งเป็นผลผลิตจากการปฏิรูปในกระบวนการให้ทันสมัย ยึดอำนาจทางการเมืองล้มระบบรัฐสภา และปกครองอำนาจแบบเผด็จการ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ กลุ่มที่คุมอำนาจ ซึ่งเป็นข้าราชการทหารและพลเรือน ได้เข้าไปแทนช่องว่างทางอำนาจ ซึ่งเกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลง 2475 และในสภาวะที่สภาพแวดล้อม กล่าวคือความตื่นตัวและเข้าใจทางการเมืองของคนทั่วไปยังอยู่ในระดับต่ำและในสภาพที่สถาบันทางการเมืองด้อยพัฒนาว่าสถาบันราชการ ทำให้การวางนโยบายตกอยู่ในมือของข้าราชการ จนทำให้เกิดการเมืองของข้าราชการ โดยข้าราชการและเพื่อข้าราชการหรือรัฐข้าราชการ การที่คณะราษฎรมีเจตนาในการก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย แต่เมื่อกลุ่มบุคคลดังกล่าวได้เข้ามาสู่ศูนย์กลางอำนาจแล้ว กลับกลายเป็นการปกครองแบบอมตยาธิปไตย เป็นการปกครองในระบบการเมืองที่ระบบราชการทั้งทหาร-พลเรือน ครอบงำระบบการเมืองอย่างสำคัญในกระบวนการตัดสินใจ กลุ่มชนชั้นนำและผู้นำทางการเมืองมาจากระบบราชการเป็นส่วนใหญ่ ฐานอำนาจอยู่ที่ระบบทหาร กลุ่มนอกระบบราชการ อาทิ กลุ่มนักธุรกิจ กรรมการ ขาวนา ชาวไร่ ไม่เข้มแข็งพอ ระบบการเมืองที่เป็นระบบราชการจึงได้แพร่อิทธิพลและครอบงำทางการเมือง – เศรษฐกิจ – สังคมของประเทศไทยไว้ได้ การพัฒนาการเมืองของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยจึงขาดความต่อเนื่อง ไร้ประสิทธิภาพ

ครั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำทางทหารยึดอำนาจจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม ปี 2500 นั้น เป็นวาระสุดท้ายของผู้นำที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง 2475 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แตกต่างจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในแง่ที่ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนักเรียนนอก มีอำนาจและบุคลิกลักษณะแบบสมัยใหม่ ในยุคที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เรื่องอำนาจนั้น แทบจะเปรียบเทียบกับสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีลักษณะเป็นผู้นำที่แตกต่างจาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นผลผลิต

ไทยแท้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มิได้จบการศึกษาจากต่างประเทศ จึงมีลักษณะไทย ๆ ไม่น่าแปลกที่รับเอารูปแบบการปกครองและผู้นำของสุโขทัย คือระบบพ่อขุนมาใช้ในการปกครองประเทศ

สิ่งที่เด่นชัดของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือการใช้อำนาจเด็ดขาด มาตรา 17 ทำให้ชวนคิดว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผสมผสานระหว่างพ่อขุนหรือระบบสุโขทัยกับความเด็ดขาด อำนาจเด็ดขาดซึ่งเป็นลักษณะของเจ้าชีวิตอยุธยา สิ่งที่เด่นชัดอย่างหนึ่งคือ การเป็นระบบการปกครองแบบ 3 ชั้น คือ รัฐบาล ข้าราชการ และประชาชน ซึ่งเป็นการวางโครงสร้างอย่างง่าย ๆ แบบโบราณไม่ได้คำนึงถึงสถาบันทางการเมือง (เช่น รัฐธรรมนูญ สภานิติบัญญัติโดยการเลือกตั้ง) เป็นการดึงเอาการเมืองการปกครองไปสู่ระบบดั้งเดิมก่อน 2475 เป็นแต่ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ใช้อำนาจเด็ดขาด

แต่ในแง่ดี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถรักษาความ “สงบ” ได้ และขจัดข้อขัดแย้งได้ ขณะเดียวกันจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กระทำให้สิ่งหนึ่งซึ่งมีผลมาจนถึงปัจจุบัน นั่นคือการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ มีการตั้งหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ กระทรวงพัฒนา ฯลฯ และมีการใช้นักวิชาการ “ชำนาญพิเศษ” เพื่อการพัฒนาและวางแผน มีการวางแผนแห่งชาติขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการสอดคล้องกับนโยบายของธนาคารโลกและทศวรรษแห่งการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ อย่างไรก็ตาม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ถือเอานโยบายอย่างแข็งขัน มีการส่งเสริมการลงทุน การตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูง ขยายมหาวิทยาลัยไปยังต่างจังหวัด เพื่อผลิตกำลังคนขึ้นมารับแผนพัฒนาการเกิดโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ ในขณะที่การพัฒนาดังกล่าวดำเนินไป การเมืองในลักษณะการต่อสู้กันในวิถีทางและกระบวนการแบ่งสรรทรัพยากร ได้ถูกละเลยเสียสิ้น มีแต่การปกครองและบริหาร ขณะเดียวกันก็ขจัดฝ่ายที่ต่อต้านขัดแย้งในข้อหาอันธพาล ปราบปรามคอมมิวนิสต์และ โดยการใช้มาตรการเด็ดขาด มาตรา 17

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรมลง “ระบบสฤษดิ์” ก็ยังคงดำเนินต่อไปโดยจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำทางทหาร ผลของการพัฒนาประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เริ่มปรากฏ คือ การเกิดและเติบโตของธุรกิจส่งเข้าส่งออก สถาบันการเงิน โรงงานและที่สำคัญคือชนชั้นกรรมาชีพ และนักเรียนอาชีวะและนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา ซึ่งหางานทำลำบากขึ้น ขณะเดียวกันการเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมคือรัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้ง ซึ่งได้สูญเสียไปโดยการปฏิวัติตัวเองของจอมพลถนอม กิตติขจร ทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นในประชาชนคนไทย ขณะเดียวกันเริ่มเกิดความแตกแยกในเรื่องอำนาจการเมืองและผลประโยชน์กันขึ้นในหมู่ผู้กุมอำนาจ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเริ่มลดน้อยลง ในขณะที่สถานการณ์เริ่มเลวร้ายและพร้อมที่จะถูกจุดให้ระเบิดได้ในทุกขณะ

ถ้าจะพูดถึงการลุกฮือของประชาชนในประวัติศาสตร์ประเทศไทยยุคใหม่ คือ หลังพ.ศ. 2475 คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นการแสดงมติมหาชนอย่างแจ่มชัด เช่นกัน นักวิชาการบางท่านเรียกว่า “การปฏิวัติ 14 ตุลาคม” อย่างไรก็ตาม ถ้าจะลึกลงไปจะเห็นว่า 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นผลตามมาของการเสียดุลของโครงสร้างทั้งสาม คือ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ละเลยการเมืองและมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจขึ้น คือการเกิดอุตสาหกรรม การปลูกพืชไร่มากขึ้น การเติบโตของอาชีพในภาคเอกชน การเพิ่มจำนวนชนชั้นกรรมาชีพและชุมชน ซึ่งย่อมมีผลต่อโลกทัศน์และความคิดทางการเมือง ในขณะที่ระบบการปกครองเป็นแบบโบราณ อาศัยผู้นำข้าราชการ ซึ่งจะเกิดการเสียดุลขึ้น ทำให้ขาดกลไกที่จะสนองตอบข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงใน โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว

ในสภาวะดังกล่าวเบื้องต้นนี้ ย่อมเป็นฐานอันดีสำหรับการปลุกกระดมให้เกิดการต่อต้านรัฐบาลและระบบ ซึ่งเผชิญเกิดขึ้นในช่วงที่กลุ่มผู้กุมอำนาจกำลังขัดแย้งกัน และที่สำคัญคือ กำลังสูญเสียความชอบธรรมหรือสิทธิธรรมอย่างรุนแรง เช่น ข้าวและน้ำตาลขาดตลาด กรณีทุ่งใหญ่ ฯลฯ จึงเป็นโอกาสเหมาะของฝ่ายที่จะล้มกลุ่ม จอมพลถนอม กิตติขจร – จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งเมื่อมีการชุมนุมประท้วงก็เป็นไปตามความคาดหมาย

14 ตุลาคม พ.ศ.2516 – 6 ตุลาคม พ.ศ.2519

สามปีแห่งประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็เป็นสามปีแห่งความสับสนพลวัต สำหรับบางกลุ่มเป็นสามปีแห่งการพัฒนาการเมือง แต่ถ้าวิเคราะห์ให้ลึกจะเห็นว่า กลุ่มที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องได้พยายามดึงให้การเมืองกลับไปสู่สภาพเดิม ในขณะที่กลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลงขัดแย้งกันเองในทิศทางระหว่างประชาธิปไตยเสรีนิยม และประชาธิปไตยแบบมวลชน แต่ถ้ามองอย่างเป็นกลางจะเห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองและการพัฒนาสถาบันทางการเมือง ยังไม่ถึงจุดที่จะรองรับการตื่นตัวทางการเมือง จนนำไปสู่สภาวะที่ค่อนข้างจะวุ่นวาย ซึ่งจบลงด้วย 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นฝันร้ายสำหรับเสรีนิยมที่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทางที่ดี การนองเลือด 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ก็คือความพยายามดึงการเมืองให้เข้าไปสู่รูปรอย ดึงเอาพลังสังคมที่ถูกปลดปล่อยออกมาจากกรอบการควบคุมไปสู่สภาพของการเรียกร้องและการยืนยันสิทธิและการมีส่วนร่วมจากเหตุการณ์วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 จอมพลถนอม กิตติขจร ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป การที่จอมพลถนอม กิตติขจร – จอมพลประภาส จารุเสถียร – พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร หลุดจากอำนาจทางการเมือง อาจเป็นเพราะก่อนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารบก ได้สูญเสีย

ตำแหน่งให้แก่ พลเอกกฤษณ์ สีวะรา จึงเกิดสภาวะการถ่ายคลอำนาจไปยังกลุ่มชนผู้นำอื่น ๆ นอกจากนี้ระหว่างการประชุมได้มีการช่วยเหลือการเงิน ซื้ออาหารให้แก่นักศึกษา ข้อนี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นการล้มรัฐบาลกลุ่มอำนาจของจอมพลถนอม กิตติขจร- จอมพลประภาส จารุเสถียร - พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร มีแนวร่วมล้มรัฐบาลอย่างกว้างขวาง คือ ปัญญาชนและมวลชนชนีกกำลังกับกลุ่มพลังทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มผู้อุปถัมภ์ที่เป็นคู่แข่งของกลุ่มจอมพลถนอม กิตติขจร- จอมพลประภาส จารุเสถียร - พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร รวมทั้งกลุ่มจารีตนิยมได้ล้มรัฐบาลทหารกลุ่มจอมพลถนอม กิตติขจร- จอมพลประภาส จารุเสถียร - พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร

ผลที่เกิดขึ้นคือ การล้มรัฐบาลทหารของประเทศไทย โดยการประท้วงของประชาชนในประเทศ ชนชั้นนำทางทหารต้องสูญเสียอำนาจทางการเมืองให้แก่ชนชั้นนำ หรือผู้นำทางการเมืองที่มีแนวคิดแบบจารีตนิยม

จากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ถือเป็นชัยชนะของประชาชน เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ก็คือ “เอาคืน” ของกลุ่มอำนาจเก่านั้นเอง ระหว่างปี พ.ศ. 2516 – 2519 สังคมไทยมีเสรีภาพมาก มากจนบางครั้งบอกได้ว่าเกินความจำเป็น มีการชุมนุมประท้วงต่าง ๆ จำนวนมากซึ่งเป็นผลมาจากพลังต่าง ๆ ที่ถูกกดเอาไว้ภายใต้ระบอบเผด็จการ ได้ถูกปลดปล่อยออกมา กลุ่มชนชั้นนำซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจเก่าถูกผลกระทบจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 พยายามสะสมกำลังรอจังหวะเพื่อเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งอำนาจเหมือนเดิม และช่วงนี้มี “ภัยคอมมิวนิสต์” คุกคามความมั่นคงของประเทศและมีการปราบปรามโดยวิธีการต่าง ๆ ทำให้เกิดการแตกแยกขึ้นในสังคมไทย มีการเผชิญหน้ากันระหว่างกลุ่มขวาจัด - กลุ่มซ้ายจัด ความแตกแยกความคิดและการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นในสังคม ในส่วนของกลุ่มขวาจัดคือ กลุ่มกระหังแดง กลุ่มนวพล กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน และชมรมวิทยุเสรี มีความสัมพันธ์กับชนชั้นนำที่เป็นกลุ่มอำนาจเก่า จุดเปลี่ยนที่สำคัญไปสู่เหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ได้แก่ กรณีจอมพลถนอม กิตติขจร เดินทางเข้าประเทศไทยเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2519 และเข้าอุปสมบทเป็นพระสุกิตติขจร โรภิกขุที่วัดบวรนิเวศวิหาร ทำให้เกิดการต่อต้านประท้วงเพื่อขับไล่พระถนอมออกจากประเทศไทย โดยกลุ่มนิสิตนักศึกษา เรื่อยมาจนถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ได้มีเหตุการณ์นองเลือด มีการต่อสู้ระหว่างกลุ่มกระหังแดง - กลุ่มนวพล - กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน - ชมรมวิทยุเสรี ทหาร - ตำรวจ กลุ่มหนึ่งกับกลุ่มผู้ชุมนุมฝ่ายนิสิตนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่ง มีการยิงปืนกลใส่อาวุธหนักเข้าใส่และแขวนคอ นิสิต นักศึกษา คณะทหาร โดยการนำของ พล.ร.อ.สังัด ชลช้อยู่ เข้ายึดอำนาจการปกครอง โดยเรียกตนเองว่า “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน” คณะปฏิรูปฯ ได้เชิญนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยได้รับการแต่งตั้งในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2519 รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นรัฐบาลขวาจัด เกือบชงลัทธิคอมมิวนิสต์มาก ใช้นโยบายปราบปรามอย่างรุนแรง โดยแบ่ง

ประชาชนออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาว่าสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์กับฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “ยังติยังโต” มีผู้หนีเข้าป่าและเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 การดำเนินนโยบายเช่นนี้ สร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่ม “ยังเติร์ก” นายทหารสายกุมกำลังของกองทัพบกมาก รวมทั้งเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้จนในที่สุด พล.ร.อ.สังัด ชลออยู่ ทำการยึดอำนาจการปกครอง ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2520 อีกครั้งหนึ่ง (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ 2547 : 123)

หลังจาก พล.ร.อ.สังัด ชลออยู่ ทำรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร สำเร็จ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีภายใต้การหนุนหลังของกลุ่มทหารหนุ่ม “ยังเติร์ก” ที่เคลื่อนไหวกำลังพลสนับสนุนคณะปฏิวัติ

ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2521 ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 มีการเลือกตั้งและ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง แต่เป็นผู้นำทางการเมืองที่ไม่มีฐานเสียงสนับสนุนจากพรรคการเมือง ฐานสนับสนุนที่สำคัญของผู้นำทางการเมืองท่านนี้กลับอยู่ที่วุฒิสภา (ซึ่งมาจากการแต่งตั้งซึ่งส่วนมากก็คือทหาร) พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้สร้างความมั่นใจในเสถียรภาพของรัฐบาลของตน โดยแต่งตั้ง พล.อ.เสริม ณ นคร รองผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นรองนายกรัฐมนตรี และ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบกเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เพื่อเป็นฐานเสียงทางการเมืองในการขึ้นสู่อำนาจของตน

ปัญหาทางการเมืองในช่วงนี้ค่อนข้างสงบลง แต่ปัญหาเศรษฐกิจกลับเลวร้ายลง ชั่วน้ำมันราคาแพงขึ้น ประชาชนไม่พอใจที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ และที่สำคัญวุฒิสภาสายทหารที่เป็นฐานเสียงและกลุ่มยังเติร์กเริ่มตึงจาก เมื่อพรรคฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รู้ว่าผู้ที่ให้การอุ้มชูขณะนี้ไม่มีความต้องการอุ้มชูตนต่อไป ดังนั้นวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2523 พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จึงขอลาออกจากตำแหน่ง ก่อนที่มีการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ด้วยความเห็นชอบของพรรคการเมืองและนายทหารกลุ่มยังเติร์ก

ดังนั้น พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ จึงมีที่มาของการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง คือ การเป็นนายกรัฐมนตรี คล้ายพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ คือ ได้รับการอุ้มชูจากนายทหารกลุ่มยังเติร์กเป็นสำคัญ แต่สิ่งที่ไม่เหมือนก็คือ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ รู้จักผละออกจากการอุ้มชูเพื่อมิให้ชะตาของตนต้องถูกบงการโดยมือผู้อุ้มชูตน ซึ่งก็คือ โดยการแยกสลายกำลังของกลุ่มยังเติร์ก

นั่นเอง

การโค่นล้มอิทธิพลของกลุ่มยังเติร์ก ปรากฏอย่างชัดเจนในเหตุการณ์ “กบฏเมษาฮาวาย” นายทหารกลุ่มยังเติร์ก นำโดย พ.อ.มบุญ รูปขจร พ.อ.ประจักษ์ สว่างจิตร พ.อ.พัลลภ ปิ่นมณี ร่วมกับ พล.อ.สัณฑ์ จิตรปฏิมา รองผู้บัญชาการทหารบก ทำการยึดอำนาจในวันที่ 1 เมษายน 2524 และถูกต่อต้านจากรัฐบาล ผู้มีบทบาทปราบกบฏเมษาฮาวายคือ พล.ต.อาทิตย์ กำลังเอก พล.ท.ชวลิต ยงใจยุทธ และนายทหารรุ่นจปร. ซึ่งนำโดย พล.ต.สุจินดา คราประยูร ฯลฯ ฐานทางการเมืองของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเรื่องนี้เหตุการณ์ “กบฏ 9 กันยายนฯ” เป็นเรื่องชี้ให้เห็นได้ ซึ่งผู้ก่อการกบฏคือ พ.อ.มบุญ รูปขจร ขอมจ่านและได้ลี้ภัยทางการเมืองไม่อยู่ณ ประเทศเยอรมนี

พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ปกครองประเทศมานานถึง 8 ปี แต่ในที่สุดเมื่อปี พ.ศ.2531 ภายหลังจากเกิดกรณี “กลุ่ม 10 มกรา” ภายใต้อำนาจประชาธิปไตย รัฐมนตรีของพรรค ประชาธิปัตย์ 16 คน ยื่นใบลาออก พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ จึงตัดสินใจยุบสภา มีการเลือกตั้งวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2531 พรรคชาติไทยซึ่ง พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้าพรรคได้ 87 ที่นั่ง ได้เสียงข้างมากที่สุด และพรรคชาติไทยได้ร่วมกันเชิญ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรีอีก แต่พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ปฏิเสธ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ จึงเป็น นายกรัฐมนตรีคนต่อไป รัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลผสม เนื่องจากไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดที่ได้ เสียงข้างมาก ดังนั้นจึงมีปัญหาขัดแย้งในรัฐบาล โดยเฉพาะแบ่งโควตาตำแหน่งรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ แก้ปัญหาทางการเมืองโดยใช้หลักการประนีประนอม จนทำให้ปัญหา ต่าง ๆ ในรัฐบาลแก้ไขไปได้ แต่ที่สุดเกิดการขัดแย้งกับฝ่ายทหารในเรื่องรัฐมนตรีบางคน ที่ฝ่าย ทหารเห็นควรให้ออกจากตำแหน่งแต่ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่ยินยอมให้กับฝ่ายทหาร ทั้งยัง แต่งตั้ง พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกลาโหม จึงกลายเป็นการจู่ระเบิดให้ฝ่าย ทหารยึดอำนาจโดย “คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ” (รสช.) โดยมี พล.อ.สุนทร คง สมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นหัวหน้า ผู้ร่วมทำการคนสำคัญคือ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ผู้ บัญชาการทหารบก โดยการทำรัฐประหารวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 จากสภาพการณ์ทาง การเมือง ภายใต้อำนาจ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี นับว่ามีการพัฒนา ประชาธิปไตยได้มากขึ้นเพราะพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้ง และคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนี้มาจากการเลือกตั้งแทบทุกคน (ยกเว้น นายมีชัย ฤชุพันธ์) แต่การ พัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยก็ต้องสะดุดลงอีกครั้งเมื่อมีการปฏิวัติรัฐประหารของ “คณะ รักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.)” ภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ได้ทำรัฐประหารสำเร็จแล้ว คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ(รสช.) ได้เชิญ

นายอานันท์ ปันยารชุน มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2534 เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 จึงมีการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2535 และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่มีการระบุว่านายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งจุดนี้เองทำให้เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ขึ้น

ภายหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2535 พรรคสามัคคีธรรม ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ(ร.ส.ช.) ให้การสนับสนุนได้รับการเลือกตั้งมากที่สุด คือ 79 ที่นั่ง ได้ร่วมกับพรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย และพรรครายการ จัดตั้งรัฐบาลผสมโดยให้นายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมมีปัญหา มีรายชื่ออยู่ในบัญชีดำของประเทศสหรัฐอเมริกา พรรคร่วมทั้ง 5 พรรค จึงร่วมกันเชิญ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี เพราะรัฐธรรมนูญได้เปิดช่องให้คนนอกที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งสามารถเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ สร้างความไม่พอใจให้แก่พรรคฝ่ายค้าน 4 พรรค คือ พรรคประชาธิปไตย พรรคความหวังใหม่ พรรคพลังธรรมและพรรคเอกภาพ ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน คณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย นิสิตนักศึกษาประชาชน เริ่มรณรงค์คัดค้านและชุมนุมประท้วงการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ในระหว่างวันที่ 17 – 20 พฤษภาคม พ.ศ.2535 มีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร และ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าเพื่อเตือนสติบุคคลทั้งสอง ภายหลังการเข้าเฝ้าฯของ พล.อ.สุจินดา คราประยูร และ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2535 พล.อ.สุจินดา คราประยูร ก็ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานรัฐสภาได้ทูลเกล้าฯเสนอชื่อ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2535 และรัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน ได้จัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2535 ภายหลังเลือกตั้งแล้ว พรรคประชาธิปไตยได้รับการเลือกตั้งเข้ามามากถึง 79 ที่นั่ง สามารถร่วมกับพรรคการเมืองอื่น ๆ จัดตั้งรัฐบาลผสม มีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี

ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี พ.ศ.2535 แล้วกระแสการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มมากขึ้น โดยนอกจากประเด็นที่นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้งแล้ว การปฏิรูปการเมืองเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเมืองไทยต้องวนเวียนอยู่ในวงจรอุบาทว์ต่อไป ก็เป็นประเด็นสำคัญที่ประชาชนต้องการให้มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ

จุดเริ่มต้นของการปฏิรูปการเมืองเริ่มขึ้นเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 ฉบับที่ 6 พ.ศ.2539 โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 211 เพื่อให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทำ

หน้าที่จัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับ ซึ่งในที่สุดการร่างรัฐธรรมนูญได้เสร็จเรียบร้อย และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2540 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ต้องการที่จะปฏิรูปการเมืองให้เป็นการเมืองของพลเมืองหรือการเมืองภาคประชาชน และได้มีการประกาศให้มีการเลือกตั้งภายหลังที่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีคนที่ 20 ของประเทศไทยได้ประกาศยุบสภา โดยให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 ความเป็นนายกรัฐมนตรีของนายชวน หลีกภัย จึงสิ้นสุดลงอย่างสิ้นเชิง (จรีวิวัฒน์ รัตนาวรรณ 2545 : 352)

เมื่อผลการเลือกตั้งในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 พรรคไทยรักไทยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกือบ 300 ที่นั่ง นับเป็นครั้งแรกของพรรคการเมืองไทย ซึ่งมีกลุ่มใหญ่ที่ทรงพลังอำนาจในพรรคสูงที่สุดในพรรคไทยรักไทยคือ “วังน้ำเย็น” ของนายเสนาะ เทียนทอง แต่ด้วยการบริหารจัดการของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยการยุบรวมพรรคเสรีธรรมและพรรคความหวังใหม่ มาเข้ากับพรรคไทยรักไทย ส่งผลให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคมากกว่า 300 คน (พิจิตรรา 2546 : 152)

ความสำเร็จของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งครั้งนี้ อาจเป็นเพราะการชูนโยบายการหาเสียงเลือกตั้งที่เป็นรูปธรรม นโยบายที่พรรคไทยรักไทยประกาศนั้นเป็นสิ่งที่ถูกเรียกว่า “นโยบายประชานิยม” เช่น 30 บาทรักษาทุกโรค พักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย 3 ปี กองทุนหมู่บ้านละล้าน นอกจากนี้แล้วภายหลังจัดตั้งรัฐบาลก็ได้มีการออกนโยบายใหม่ ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการเอื้ออาทร ต่าง ๆ

จากการที่ผู้วิจัย ได้นำเสนอประวัติศาสตร์ความเป็นมาด้านการเมืองการปกครองของประเทศไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (2475 – ปัจจุบัน) จะเห็นได้ว่าวิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยที่ตลอดเวลา 74 ปี การเมืองการปกครองของไทยมีการช่วงชิงอำนาจเพื่อเข้าสู่ศูนย์กลางใช้อำนาจ มีการรัฐประหาร ล้มรัฐธรรมนูญ พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง แต่สิ่งที่ผู้วิจัย ได้ให้ความสำคัญในปัญหาการเมืองการปกครองที่สำคัญที่สุดและส่งผลให้การพัฒนาการเมืองในระยะบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย คือ บทบาทผู้นำทางการเมืองในการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ และคณะ 2545 : 7) ได้กล่าวว่า นักปราชญ์ทฤษฎีการเมืองท่านหนึ่ง เห็นว่าอำนาจรัฐมาจากการทำสัญญาประชาคมของประชาชนทุกคนร่วมก่อตั้งรัฐและ โอนสิทธิตามธรรมชาติให้แก่องค์กรอธิปไตย ซึ่งจะเป็นฝ่ายมีอำนาจต่อไป ส่วนจอห์น ล็อก เห็นว่าอำนาจในสังคมจะเกิดเมื่อคนมารวมกันอยู่เป็นสังคมการเมือง และยินยอมมอบอำนาจของแต่ละคนให้กับชุมชนหรือเป็นการทำสัญญาประชาคมขึ้น สัญญาประชาคมคือกระบวนการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง เพราะสภาวะธรรมชาติให้คนอยู่เพื่อสันติภาพของมนุษย์ เพราะสภาพชีวิตและเสรีภาพตลอดจนทรัพย์สินของแต่ละคนขาดความมั่นคงและปลอดภัย

ถูกคุกคามจากผู้อื่นได้ เป็นสภาพที่ทุกคนระแวงซึ่งกันและกัน มีความกลัวเข้าครอบงำ คุณแล้วไม่มีความสุข จึงจำเป็นต้องตกลงร่วมกันในการทำสัญญาขึ้นมา สังคมการเมืองจึงเป็นสังคมที่มีอำนาจในการออกกฎหมายตัดสินความชอบธรรม และลงโทษผู้กระทำความผิด เป็นอำนาจส่วนกลาง รวมถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนด้วย ที่เป็นเรื่องของอำนาจส่วนกลางควบคุม (รัฐบาล) อย่างไรก็ตาม ประชาชนสามารถที่จะเรียกร้องสิทธิของประชาชนที่จะทำการปฏิวัติได้ เพื่อเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้รัฐบาลใช้อำนาจเกินขอบเขต สิทธินี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อที่ว่ารัฐบาลได้รับมอบความไว้วางใจจากประชาชนให้มีอำนาจในการปกป้องชีวิตทรัพย์สินและเสรีภาพของประชาชน ถ้ารัฐบาลใช้อำนาจผิดวัตถุประสงค์ อำนาจและสิทธิในการป้องกันตัวเองก็จะกลับคืนมาสู่ประชาชน ซึ่งแนวคิดนี้ถือเป็นการส่งเสริมลัทธิประชาธิปไตยจากแนวคิดของนักทฤษฎีการเมืองทั้ง 2 ท่าน ต่างมีจุดหมายเดียวกันในเรื่อง “สัญญาประชาคม” หรืออาจเรียกว่ากติกาหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย เป็นเรื่องของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองต้องตกลงหาแนวทางสัมพันธภาพร่วมกันอย่างเหมาะสม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานหรือประเด็นปัญหา

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะช่วง 4 ปีแรก (สมัยแรก) ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (6 มกราคม พ.ศ.2544 – 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548) โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย โดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

2. เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเนื้อหา ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลแยกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูล (Data Collection)ปฐมภูมิ (Primary Data) ได้มาจากแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างปลายเปิด โดยเน้นประชากรศึกษาเป้าหมายที่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในระบอบการเมืองการปกครองเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 20 ราย

ส่วนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection)ทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้มาจากการค้นคว้าทางเอกสารต่าง ๆ เช่น วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความ และเอกสารทาง

ราชการ ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนแบบสัมภาษณ์ ที่มีโครงสร้างปลายเปิดเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ ที่ตรง ถูกต้องตามหลักวิชาการยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูล (Data Collection) ปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยได้จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างปลายเปิด สำหรับใช้ในการทดสอบสมมติฐาน จำนวน 13 ข้อ ซึ่งแบบสัมภาษณ์แต่ละข้อจะแสดงให้เห็นถึงทัศนคติต่อบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่ละคน โดยผู้วิจัยได้เลือกสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ ซึ่งเชื่อได้ว่าสามารถเป็นตัวแทนในการแสดงทัศนคติของประชาชนในประเทศไทยได้ เนื่องจากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นนักการเมืองระดับชาติ – นักการเมืองระดับท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ อาจารย์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของรัฐ ของสาขาวิทยาศาสตร์หรือสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านการเมืองการปกครอง เป็นต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์โครงสร้างปลายเปิดทุกท่าน สามารถให้ความคิดเห็น ทัศนคติแบบบูรณาการ ในฐานะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจถึงระบอบการปกครอง “ประชาธิปไตย” ได้ดี และสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างการใช้อำนาจของผู้นำทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น อัตตาธิปไตย แบบมีส่วนร่วมและแบบมีเสรีประชาธิปไตย โดยรูปแบบการใช้อำนาจดังกล่าวสามารถพบเห็นได้จากผู้นำทางการเมืองหลาย ๆ ท่าน ในแต่ละยุคสมัยของประเทศไทย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างปลายเปิด โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม รวม 20 ราย คือ

1. นักการเมือง (ระดับชาติ / ระดับท้องถิ่น) จำนวน 5 ราย
2. ข้าราชการ (ข้าราชการบำนาญ / ข้าราชการลาออกจากราชการ ไปประกอบอาชีพอื่น ๆ) จำนวน 2 ราย
3. นักวิชาการ (อาจารย์สาขาวิทยาศาสตร์ – รัฐประศาสนศาสตร์) จำนวน 8 ราย
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ (มีความรู้ด้านการเมืองการปกครอง) จำนวน 1 ราย
5. องค์กรภาคประชาชน (เอ็นจีโอ) จำนวน 2 ราย
6. สื่อมวลชน จำนวน 2 ราย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม ประชากรตัวอย่าง 20 ราย โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์โครงสร้างปลายเปิด จำนวน 13 ข้อ เพื่อให้ทราบทรรศนะหรือมุมมองบทบาทผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลดังกล่าว เรียงตามหัวข้อแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ข้อที่ 1 เรื่องความเห็นเกี่ยวกับการสร้างความเท่าเทียมกัน สิทธิ เสรีภาพ

และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส – สิทธิ - เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ (เพราะเหตุใด)

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

1.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 6 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในฐานะผู้นำประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่มาจากการเลือกตั้งผ่านระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง โดยประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในนโยบาย และผลงานของพรรค เช่น นโยบาย 30 บาท นโยบายพักชำระหนี้แก่เกษตรกร โครงการกองทุนหมู่บ้าน อันก่อให้เกิดกระแสของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับตามหลักแนวคิด “ประชานิยม” กับหลักประกันความโปร่งใสของระบบการเมืองภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรอิสระชื่อว่า กกต.”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาท โดยให้คนจนมีโอกาสรักษาพยาบาลฟรี พักหนี้เกษตรกรและกองทุนหมู่บ้าน โดยโครงการต่าง ๆ เหล่านี้มาจากการเรียกร้องของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี ถ้าศึกษาจากนโยบาย มีการทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนระดับรากหญ้า วิธีการสร้างความร่วมมือและความมีส่วนร่วมของประชาชนค่อนข้างชัดเจนแต่ยังไม่ทั่วถึง”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ผมคิดว่าคำตอบคงต้องแยกออกมาเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ บทบาทในด้านสิทธิ เสรีภาพนั้น ผมคิดว่าบทบาทตรงนี้ยังไม่ชัดเจนในด้านการให้โอกาสและการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ผมคิดว่าส่วนนี้มีมาก จากโครงการประชานิยมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น 30 บาท รักษาทุกโรค ประกันสังคม ฯลฯ รวมถึงที่ภาคประชาชน NGO และ ส.ส. , ส.ว. สามารถเข้ามาแสดงความคิดเห็น ผมก็ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่น่าสนใจ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทดังนี้ คือ

- ความเท่าเทียมกันทางโอกาส เช่น กรณีกองทุนหมู่บ้าน สร้างโอกาสให้ในการทำกิจกรรมเป็นของตนเอง และกรณีหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เป็นต้น
- สิทธิในการรักษาเจ็บป่วย ได้มีสวัสดิการรักษาจากรัฐได้เท่าเทียมกับข้าราชการและ

รัฐวิสาหกิจต่าง ๆ

- เสรีภาพ เช่น การนำเสนอข่าวสื่อต่าง ๆ เสนอได้อย่างเสรี กลุ่มประท้วงต่าง ๆ ให้มีการชุมนุมได้ ส่วนการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนตื่นตัวมากและให้ความร่วมมือกับรัฐเป็นอย่างดี”

(ประทีป กล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี เพราะให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาคความยากจน”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ผู้วิจัยพบว่า จากการตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย มีจำนวน 6 ราย ดังกล่าวข้างต้น ได้ยอมรับในบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยให้ความเห็นว่า โยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจรากหญ้าหรือ นโยบายประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อาทิ โครงการกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาททั่วประเทศ โครงการประกันสุขภาพ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรที่เป็นหนี้อยู่กับธนาคาร ธ.ก.ส. ฯลฯ จะสร้างผู้นำโดยธรรมชาติในระดับชุมชน สร้างการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วม ฝึกหัดการแสดงความคิดเห็น หัดใช้โอกาส สิทธิและเสรีภาพโดยเท่าเทียมกัน เมื่อชุมชนเข้มแข็ง จะสามารถเรียนรู้ในกิจกรรมระดับรากหญ้าได้ อนาคตประเทศไทยจะมีการเมืองการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย

นโยบายของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการนำ การเมืองแบบประชานิยม (Populistpolitics) หรือ นโยบายประชานิยมมาใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง นโยบายดังกล่าวทำให้พรรคไทยรักไทยสามารถชนะการเลือกตั้ง มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดถึง 248 เสียง จากสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยจำนวน 500 คน หากจะกล่าวถึงนโยบายประชานิยมแล้วมีหลายแบบ เช่น แบบนโยบายประชานิยมฝ่ายขวาจะปฏิเสธรัฐสวัสดิการสังคมแบบรัฐอุ้มชูประชาชน (การให้เงินเชิงสังคมสงเคราะห์) แต่จะสนใจการทำให้ประชาชนรับผิดชอบการจัดหรือดูแลสวัสดิการเฉพาะรายบุคคลหรือเฉพาะกลุ่มและแยกย่อยเป็นส่วน ๆ โดยรัฐอยู่ห่างจากการลงทุน และสมทบด้านสวัสดิการสังคมแก่ประชาชน การที่รัฐจัดเก็บอัตราภาษีสวัสดิการสังคมต่ำและไม่เน้นอัตราก้าวหน้า รัฐและพรรคการเมืองฝ่ายนำจะกำหนดและผูกขาดทิศทาง โดยอ้างความเป็นประชาธิปไตยจากฐานเสียง และความใกล้ชิดกับประชาชนแล้วอาศัยกลไกรัฐดำเนินการ แต่ให้ความสำคัญน้อยในเรื่องการมีส่วนร่วมจากพลังการรวมตัวของประชาชนกับรัฐ ในการสร้างสรรค์และจัดสวัสดิการสังคม รัฐให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองของประชาชน แต่ไม่จริงจังกกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งและอำนาจการต่อรองของ

องค์กรประชาชนในงานสวัสดิการสังคมหรือการปฏิบัติต่อประชาชนเสมือนลูกค้าตามแนววิถี
 บริโภคนิยม เพื่อเสนอขายสินค้าและบริการเป็นรายการ ๆ ไป ในราคาสูงใจ รวมทั้งจุดอ่อนใน
 การบูรณาการเพื่อความเป็นปึกแผ่นของรูปแบบหรือโครงสร้างสวัสดิการสังคมต่าง ๆ ในขณะที่
 นโยบายประชานิยมฝ่ายซ้ายต้องการรัฐสวัสดิการที่ไม่ต้องการให้รัฐถอนตัวจากการลงทุน และร่วม
 สมทบทุนทางสวัสดิการสังคม การสนับสนุนระบบสวัสดิการสังคมในแนวการสร้างความเป็น
 ปึกแผ่นร่วมกันของมวลประชาชน การจัดเก็บอัตราภาษีสวัสดิการสังคมในอัตราค่อนข้างสูงและ
 ตามอัตราก้าวหน้า การที่รัฐจัดสวัสดิการสังคมบนพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วน
 ร่วม (ทั้งโดยทางตรงและผ่านตัวแทน) การเพิ่มอำนาจและความเป็นเจ้าของในงานสวัสดิการสังคม
 ของประชาชนและโดยประชาชนอันตั้งอยู่บนพื้นฐานการสนับสนุนทางระเบียบ กฎเกณฑ์แห่งรัฐ
 อย่างสร้างสรรค์ต่อความเข้มแข็งขององค์กรประชาชน รวมทั้งการบูรณาการให้เกิดความเป็น
 ปึกแผ่นของรูปแบบและโครงการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (โชคชัย สุทธาเวศ 2548 : 113)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 4 ราย คือ

“มีเพราะอำนาจเป็นของประชาชน ทางภาครัฐได้มีการทำความเข้าใจกับทุกกลุ่มบุคคล
 ในเรื่องของการเมือง และไม่ว่าท่านนายกฯ จะทำอะไรต้องถามความต้องการของประชาชนเสมอ”
 (สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“มี เห็นได้จากการให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบของรัฐ ตลอดจน
 ให้มีสิทธิออกเสียงในเรื่องต่าง ๆ”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วม
 ทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยก็ดีขึ้นกว่าสมัยเดิม เพราะตอนนี้มี อบต. อบจ.
 มีการกระจายอำนาจที่มากขึ้นกว่าเดิม ทั้งในส่วนราชการและประชาชน การช่วยเหลือประชาชนดี
 ขึ้น เป็น ไปตามรัฐธรรมนูญ แต่ก็มีความล่าช้าในเรื่องของการกระจายเงินงบประมาณ มีการ
 กระจุกตัวในส่วนราชการที่รับคำสั่งลงมา การบูรณาการยังไม่ได้สะดวก”

(รัตนบุรี อดิษฐ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แถลงการณ์ต่อรัฐสภาว่าจะยึดถือการปกครองตาม
 รัฐธรรมนูญของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ตามหลักประชาธิปไตยของนักวิชาการตะวันตกชื่อ ซิกมันด์ นอยมันต์ (Sigmund Neumann) ได้กล่าวถึงบทบัญญัติหรือหลักสัมปการ (Democratic Decalogue) ของประชาธิปไตย ได้ดังนี้

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนหรือของมหาชน (Popular Sovereignty)
2. ขั้นตอนเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี
3. ผู้นำมีความรับผิดชอบ
4. ระบอบความเสมอภาค (ของราษฎร โดยกฎหมาย) ยอมรับ
5. สนับสนุนพรรคการเมืองที่มีมากกว่าหนึ่ง
6. พึงเน้นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
7. เน้นประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันกลุ่มสำคัญ ๆ ออกจากการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ
8. เน้นการมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
9. เน้นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์

การที่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นที่นิยมของประชาชนจำนวนมากในโลก และได้รับการยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดนั้นก็เพราะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าว มีจุดเด่นที่สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ส่วนใหญ่โดยการยึดถือหลักการพื้นฐานของการปกครองไว้ ด้วยการถือหลักที่ว่า

- 1). มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน
- 2). มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลสามารถที่จะปกครองตนเองได้
- 3). มนุษย์มีสิทธิ เสรีภาพ และต้องการมีหลักประกันในการใช้สิทธิ เสรีภาพของตน

โดยสมบูรณ์

1.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 6 ราย คือ

“ไม่มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ควบคุมสื่อ”

(ประสงค์ สุนศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มี คูจากนโยบายเหมือนมี คือ นโยบายเขียนมาให้ประชาชนทุกระดับมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิ เสรีภาพ มีโอกาสเท่าเทียมกัน แต่ทางปฏิบัติมันไม่ใช่ เพราะอาจมีเหตุผลอิทธิพลทางการเมือง หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองเข้าแทรกแซง หรือมีระบบทุนนิยม”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่ เพราะระบบบริหารของรัฐบาลทักษิณ เห็นประสิทธิภาพ แต่ไม่สนใจ ประชาธิปไตย หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหัวใจของการเมืองใหม่และรัฐธรรมนูญฉบับใหม่”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ท่านนายกฯ ไม่มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าในเรื่องใด ๆ ที่เป็นอยู่ ทุกวันนี้ดูเหมือนว่าจะดี แต่จริง ๆ แล้ว เป็นการปิดกั้นทางความคิดและการแสดงออก บางครั้งก็มีการถามความคิดเห็นจากประชาชน ก็ได้แค่ถามแต่พอทำเข้าจริง ๆ ก็เป็นความคิดของนายกฯเอง เท่านั้น ยิ่งสิทธิและเสรีภาพไม่ต้องพูดถึง ถ้าถามความคิดเห็นแล้วไม่ได้ทำตามความเห็นของประชาชน ก็ถือว่าไม่ได้สร้างความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง”

(ภินันท์ โขติรสเศรษฐี 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ มีความพยายามในการที่จะแสดงให้เห็นว่าประชาชนได้รับสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ในทางปฏิบัติให้ความสนใจน้อย เช่น ละเลยการ กระจายอำนาจ มีลักษณะอำนาจนิยมปกครองประเทศเป็นระบบทุนนิยมผูกขาด”

(อัยยงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มี ให้เฉพาะกลุ่มบุคคล (กลุ่มทุนของตนเองเท่านั้น)”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

1.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 2 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 2 ราย คือ

“ท่านก็พยายามที่จะสร้างอยู่ แต่บางครั้งก็มีบางอย่างที่สื่อว่าท่านจะปิดกั้นทางด้านนี้อยู่ เพราะท่านยังเอื้อต่อพรรคพวกของท่านมากไป ท่านพยายามที่จะสร้างภาพว่าให้โอกาสกับ ประชาชน แต่ท่านไม่ได้เปิดโอกาสให้อย่างแท้จริง”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ มีบทบาทอย่างมากในการสร้างความเท่าเทียม แต่นายกฯ ไม่เปิดโอกาส การสร้างความเท่าเทียม เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย เพราะการบริหารงานสั่งการแบบรวมศูนย์อยู่ที่ตัวนายกฯเพียงผู้เดียว”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย มีจำนวน 2 ราย ไม่มีความคิดเห็นในบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในเรื่องนี้

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 2 เรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

คำถาม ในทรรศนะของท่าน “ผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยควรมีคุณธรรม จริยธรรม” อย่างไร คุณธรรม จริยธรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เด่นในความเห็นของท่าน คือ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

2.1 สันนิษฐาน / ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 12 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมือง จำนวน 12 ราย คือ

“ต้องเป็นคนที่มีความดีคุณธรรม ยุติธรรม เทียบตรง รับฟังผู้อื่น

- สำหรับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นคนที่มีความตั้งใจในการทำงานเพื่อพี่น้องประชาชนโดยตลอด เห็นแต่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ไม่ท้อแท้เมื่อมีปัญหา”

(สันศักดิ์ จินากักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“คุณธรรมที่จำเป็นของผู้นำทางการเมืองที่สำคัญที่สุดคือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความโปร่งใสในการบริหารประเทศ และต้องมีจริยธรรมทางการเมืองต่อทีมงานและพรรคการเมืองอื่น ๆ กล่าวคือ ไม่ควรเอานโยบายหรือการทำงานมาเป็นประเด็นทางการเมือง ก่อให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบกับฝ่ายตรงข้าม ควรมองประชาชนเป็นเป้าหมายหลัก สำหรับคุณธรรม จริยธรรมที่เด่นของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี คือ การเลือกสรรทีมผู้บริหาร (ค.ร.ม.) โดยยึดหลักความรู้ความสามารถ หลักการบริหารงานแนวใหม่ “คิดใหม่ทำใหม่” โดยคำนึงถึงประโยชน์ตอบแทนการเมืองหรือข้อแลกเปลี่ยนในผลประโยชน์น้อยที่สุด”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- มีความอดทนมากขึ้น

- การพูดกับประชาชนทุกวันเสาร์-อาทิตย์”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส ประพฤติในกรอบตัวอย่างอันเป็นแบบอย่าง

- พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีจุดเด่นในด้านจริยธรรม ประพฤติอยู่ในกรอบศีลธรรมเคารพกฎหมาย ไม่มีเรื่องส่วนตัวที่เสียหาย”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีการให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ผู้สูงอายุ และให้ทุกคนทุกระดับชั้นของสังคม ได้แสดงบทบาทที่เท่าเทียมกัน”

(ไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ผู้นำควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

- พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีความเด่นในเรื่องของการเป็นผู้นำที่ยึดประชาธิปไตย โดยปราศจากการทุจริต คอร์รัปชัน”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ผู้นำทางการเมืองต้องมีความตั้งใจในการทำงาน กล่าวคือ ต้องเอาใจใส่ต่อทุกข์สุขของประชาชน กล่าวไปพบปะพูดคุยกับประชาชน ต้องมีความโปร่งใสในการทำงาน

- คุณธรรม จริยธรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ เอาใจใส่ดูแลประชาชนมากเป็นพิเศษ จากการทำานลงพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น คิดว่าไม่ค่อยมีนายภคคนไหนทำกันแบบนี้”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีความเป็นผู้นำ มีความเด็ดขาด”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีความโปร่งใส มีระเบียบปฏิบัติ มีการตรวจสอบอำนาจการคลัง”

(นพพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ผู้นำควรมีคุณธรรม จริยธรรมดังนี้

เข้มแข็ง กว้างไกล ฉับไว มีระบบ มีน้ำใจ ไร้คอร์รัปชัน

- คุณธรรม จริยธรรมที่เด่นของผู้นำ

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ มีความเข้มแข็ง และฉับไวในการเปลี่ยนแปลง
2. ตัดสินใจ ไม่เหยียบยีไ้ไ้ไม่ฝ่อ
3. ความคิดกว้างไกล เป็นที่ยอมรับของต่างประเทศทั่วโลก
4. แก้ไขฉับไวมีระบบ กรณี 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่รัฐบาลอื่น ๆ ที่ผ่านมาไม่ยอมแก้ไขเป็นเวลานานมาแล้ว”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ขณะนี้ก็มีข้อบัญญัติว่าด้วยเรื่อง Good Government การบริหารราชการที่คืออยู่แล้ว โดยมีหลักคุณธรรม ยุติธรรม จริยธรรมทั้งหลาย

- จุดเด่นของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ พยายามทำในเรื่อง Good Government แต่ประชาชนก็ยังมองภาพของความเท่าเทียมของประชาชนยังไม่แน่ใจ เป็นเรื่องที่ควรเร่งปฏิบัติเพราะจะมีผลกระทบต่อการเมืองและรัฐบาลด้วย เพราะการทำงานบางครั้งยังเลือกปฏิบัติอยู่ อาจจะไม่ใช่ที่ตัวรัฐบาลเอง อาจเป็นตัวจักรที่รับผิดชอบก็ยังไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามความยุติธรรม โดยเท่าเทียมกัน”

(รัตนบุรี อติศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ ทั้งในสภาฯและนอกสภาฯ และการแสดงออกในความคิดเห็นของสื่อมวลชน”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : แบบสัมภาษณ์)

2.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 7 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมือง จำนวน 7 ราย คือ

“ผู้นำที่ดีต้องมีหลักธรรมรัฐ หลักคุณธรรม ไม่ใช่หลักพวกพ้อง และในการเลือกตั้งนั้นต้องพิจารณาจากคุณสมบัติที่แท้จริง ตามที่กฎหมายกำหนด จุดเด่นของท่านนายกฯ ก็คงจะเป็นที่ท่านมีความเชื่อมั่น ดูเหมือนจะโปร่งใสแต่ก็ไม่แน่ กล้าที่ตัดสินใจทำให้ประชาชนมั่นใจ เลยทำให้หลักคุณธรรมลดลงไป ท่านมีภูมิรัฐที่ดี การศึกษาสูง”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“ผู้นำในระบอบประชาธิปไตย (ตามตำรา) ส่วนใหญ่ก็ต้องมีใจเปิดกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แต่ตัวของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ได้สะท้อนสิ่งเหล่านี้ออกมา ลักษณะที่เด่นชัดในตัวคือ ความเฉลียวฉลาด และไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้คนที่อยู่รอบข้าง”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ควรมีโอกาส 3 อย่างเป็นหลักคือ ซื่อสัตย์ บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และต้องทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก การปล่อยให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยไม่จัดการตามกฎหมายถือว่าละเลยต่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างรุนแรงและทำให้ประเทศชาติเสียหายในอนาคต

- ยังมองไม่เห็นจุดเด่นของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม เนื่องจากพฤติกรรมที่ผ่านมาแต่ด้านลบ

- จุดเด่นอยู่ที่คิดเร็ว ทำเร็ว กล้าเสี่ยง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อประเทศไทยในอนาคต”

(อัญญาค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“อย่างน้อยที่สุด คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ควรจะมีอยู่ในจิตใจของผู้ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์คือ เรื่องหิริโอตตัปปะ (ความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป) นั้น น่าจะเป็นคุณสมบัติสำคัญขั้นต้นของผู้นำที่ดีซึ่งควรจะมี เพราะถ้าปราศจากหิริโอตตัปปะเสียแล้วผู้นำคนนั้นก็กลัวพอที่จะทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจ ความถูกต้องชอบธรรมจะถูกละเลยอย่างไม่แยแส ทุกสิ่งทุกอย่างจะเป็นไปในทิศทางแห่งความเสี่ยงในการตัดสินใจบริหารประเทศ”

(ประสงค์ สุนศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ใช้สิทธิพลทางการเงิน การเมือง ครอบงำนักการเมืองเพื่อตนเองและพวกพ้อง สามารถคุมอำนาจทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ การทหารไว้ในมือ”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ผู้นำต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความยุติธรรม ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ทั้งสิ้น ซึ่งมัน ไม่ได้อยู่ในตัวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผลประโยชน์ฝ่ายท่านจะมาก่อนทุกครั้ง เป็นการทำงานเอื้อต่อพวกพ้อง แต่ท่านก็เป็นคนกล้าตัดสินใจมากเกินไปด้วยซ้ำ”

(ภินันท์ โชติรสเสถณี 2548 : สัมภาษณ์)

“ยังไม่เห็น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

2.3 แสดงความคิดเห็นแบบเป็นกลาง จำนวน 1 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมือง จำนวน 1 ราย คือ

“จุดเด่น คือ แบบอย่างของครอบครัวและหัวหน้าครอบครัวที่อบอุ่น

จุดด้อย คือ เห็นแก่พวกพ้องและมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

จากการตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ดังกล่าว หากจะกล่าวถึงคุณธรรม จริยธรรม ของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อาจกล่าวได้ว่าผู้นำทางการเมืองถือว่าเป็นบุคคลสาธารณะ สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ ผู้นำทางการเมืองจึงเป็นนักการเมืองอาชีพที่มีความเป็นส่วนตัว (Privacy) ค่อนข้างน้อย ต้องยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ และขณะเดียวกัน ยอมให้เหตุผลและผลชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจได้ ทั้งนี้การกระทำของผู้นำทางการเมืองย่อมกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยตลอด กระทั่งการวางตัวหรือประพฤติปฏิบัติตน ซึ่งประชาชนได้ถือเอาว่าผู้นำทางการเมืองคือหน้าตาและศักดิ์ศรีของพวกเขา ด้วยความเป็นตัวแทนของประชาชน ประชาชนจึงเห็นผู้นำทางการเมืองเป็น “สมบัติส่วนตัว” อย่างหนึ่งของประชาชน ผู้นำทางการเมืองจึงต้องระมัดระวังในการแสดงออกต่าง ๆ อยู่ทุกขณะ ผู้นำทางการเมืองจะต้องวางฐานะให้ทรงเกียรติ ให้เป็นที่เคารพนับถือ สิ่งเหล่านี้คือกรอบทางคุณธรรม คือ “คุณงามความดี” ของผู้นำทางการเมืองไว้ค่อนข้างสูงคาดหวังถึงสิ่งที่ผู้นำทางการเมืองควรประพฤติปฏิบัติหรือ “จริยธรรม” นั้นไว้ค่อนข้างเป็นพิเศษ ผู้นำทางการเมืองจึงวางตนในทั้งแง่ความคิด จิตใจและประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับความคาดหวังของคนในสังคม จึงจะทำให้ผู้นำทางการเมืองได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนอย่างมั่นคง

แบบสัมภาษณ์ข้อที่ 3 เรื่อง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
คำถาม ท่านเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมือง
 ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยในด้านใดบ้าง
 ผู้ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

3.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 9 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 2 ราย คือ

“นโยบายต่าง ๆ ที่ได้นำไปใช้มีรากฐานมาจากประชาชน ซึ่งโดยจะใช้ประชาชนเป็น
 หัวใจในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ”

(ไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทในด้านการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งภายใต้ระบบ
 พรรคการเมือง โดยมีการกำหนดนโยบายการหาเสียงที่ถูกต้องใจประชาชน เช่น ในช่วงเทอมแรกใช้
 นโยบาย “คิดใหม่ ทำใหม่” ทำให้ประชาชนเกิดความคาดหวังในนโยบายที่สูงทำให้ได้รับชัยชนะ
 การเลือกตั้ง และนโยบายในเทอมที่สองที่ว่า “สี่ปีซ่อม สี่ปีสร้าง” เป็นการส่งสัญญาณแก่ประชาชน
 ว่าเมื่อเลือกพรรคไทยรักไทยแล้ว ประเทศชาติและประชาชนจะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง
 หลังจากประสบภาวะวิกฤตช่วงฟองสบู่แตกที่ผ่านมา ซึ่งผลงานที่ผ่านมาได้รับการยอมรับ”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 7 ราย คือ

“อย่างที่ได้อธิบายไว้ว่า อำนาจเป็นของประชาชนไม่ว่าท่านจะทำงานหรือมีโครงการใด
 ต้องถามความเห็น และความต้องการของสมาชิกและประชาชนเสมอ และยังมีการสร้างความเข้าใจ
 ในบทบาททางการเมืองของประชาชนด้วย แต่ไม่ใช่ที่ท่านจะทำตามใครได้ทุกอย่าง มันต้องขึ้นอยู่กับ
 ความเหมาะสมและถูกต้องด้วย”

(สันศักดิ์ จินากักดี 2548 : สัมภาษณ์)

“การพบปะประชาชน โดยตรง เข้าร่วมกิจกรรมของประชาชน ชุมชน เปิดตัวรับเรื่องราว
 ร้องทุกข์ รับฟังความคิดเห็นของประชาชนจากการเชิญมาให้ข้อคิดเห็น เปิดโอกาสให้ประชาชนใน
 ชนบท เข้าร้องทุกข์ร้องเรียน ได้ง่ายและสะดวก”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ประชาชนสามารถออกมารวมตัวกันเพื่อเคลื่อนไหวคัดค้าน ออกเสียงในเรื่องที่เห็นว่า
 ไม่เป็นธรรม”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- การสื่อสารถึงประชาชน

- การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชน”

(ปราโมทย์ อุ๋นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ การวางเฉยในช่วง 5 ปี ของรัฐบาลทักษิณ เป็นช่วงการเมืองภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความความคิดเห็น การตรวจสอบทุจริต ฯลฯ คือ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเสรี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ด้านการกระจายอำนาจ ให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. เป็นต้น ให้มีการปกครองตนเอง

- ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นผ่านทางองค์กรอิสระต่าง ๆ ได้อย่างเสรี”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทในทางการเมือง ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ได้ปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นของประชาชน กับจะเห็นได้ว่าประชาชนเดินทางเข้าร้องเรียนเรื่องเดือดร้อน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ยินดีรับปากที่จะแก้ไขปัญหาให้ทุกครั้ง”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

3.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 1 ราย คือ

“กระดุนเศรษฐกิจรากหญ้า แต่ยังไม่ให้โอกาสและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะกระบวนการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ประชาชนมีส่วนร่วม”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 7 ราย คือ

“การพูดหาเสียงกับการปฏิบัติจริงเป็นคนละเรื่องกันของบุคคลผู้นี้บ่อยครั้งที่มีการพูดหาโดยอ้างประชาชนบ่อย ๆ เช่นประชาชนเป็นศูนย์กลางในการทำงานของผม เป็นต้น แต่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นตรงกันข้าม เข้าลักษณะของการให้ประชาชนเดินตามอยู่ตลอดเวลา”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ท่านก็ดูเหมือนว่าจะทำเหมือนจะเป็นการสร้างบทบาทให้เกิดขึ้นกับประชาชน แต่ทุกอย่างที่ท่านมั่นเป็นการหลอกให้ประชาชนเชื่อว่าจะเกิดสิ่งดี ๆ โดยการกระทำของท่านเอง มั่นปิดกั้นความคิดมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“เป็นการแสดงภาพมากกว่า เช่น การลงไปพบปะประชาชนในการไปประชุม ครม. สัญจร การให้ประชาชนมีส่วนร่วมต้องใช้การ PUBLIC INQUIRY หรือความเห็นสาธารณะหรือ การทำประชามติในเรื่องสำคัญเรียกว่า REFERENDUM”

(อัยยงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ส่งเสริมให้ประชาชนทำหน้าที่ตรงรายรับรองความชอบธรรมให้กับตน – พรรคพวก”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทในการสร้างความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนเลย เพราะอย่างที่ได้อธิบายมาข้างต้น ว่าท่านไม่เคยรับฟังความคิดเห็นของใคร เป็นการตัดสินใจจากท่านเองทั้งสิ้น และทุกวันนี้การเมืองเราไม่ได้อยู่ในระบอบประชาธิปไตย แต่อยู่ในระบอบเผด็จการมากกว่า”

(ภินันท์ โชติรสเศรษฐี 2548 : สัมภาษณ์)

3.3 แสดงความคิดเห็นแบบเป็นกลาง จำนวน 3 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 1 ราย คือ

“ถ้ามองเป็นจุดย่อยมี เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML นั้น คือ จุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนรู้จักการมีส่วนร่วม มีหัวใจของประชาธิปไตย มีการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีการประชามหมู่บ้าน เป็นการสอนให้ประชาชนเข้าใจระบอบประชาธิปไตย แต่ไม่สอนคนที่เข้าราชการลงไปดูแลให้เคารพระบอบประชาธิปไตย บุคคลเหล่านี้ละที่สอนประชาชนผิด ๆ หลบเลี่ยงการเป็นประชาธิปไตย”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 2 ราย คือ

“ระยะตั้งพรรคใหม่ๆ มี แต่เป็นรัฐบาลแล้วไม่มี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การเลือกตั้งก็เป็นหัวใจสำคัญมากในเรื่องนี้ เปอร์เซนต์ของผู้ที่มาลงคะแนนมีมากขึ้นเยอะ ทั้งนี้ไม่ใช่เฉพาะตัวท่านนายกฯ อย่างเดียว กลไกที่สำคัญ คือด้านการประชาสัมพันธ์ที่มากมหาศาล ทางเราก็ทำโดยตลอดทั้งที่งบประมาณก็ไม่มี ซัพพลีดไม่เพียงพอ กกต.แบ่งให้เรามานิดเดียว ฉะนั้น กกต. ควรมองกลไกตรงนี้ ในปัจจุบันการประชาสัมพันธ์ก็ดีมากขึ้น แต่ถ้าต้องการให้ประชาชนเข้าใจในเรื่องของการเลือกตั้งและการมาใช้สิทธิในการเลือกตั้งกันมากขึ้น ที่ท่านนายกฯต้องการให้เป็นหัวใจของประชาธิปไตยมากกว่าให้เกิดการซื้อเสียงในการเลือกตั้งที่กระจายออกมา ก็ควรเพิ่มเงินงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นด้วย”

(รัตนาบุรี อติศัพท์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

3.4 ไม่แสดงความคิดเห็น จำนวน 2 ราย คือ

“- ไม่มีความเห็น-”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

หากจะถามว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญอย่างไร กล่าวได้ว่าในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะสนองความต้องการของประชาชน ว่าประชาชนต้องการอย่างไรทางการเมือง และต้องการให้แก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ อย่างไรบ้าง หากประชาชนสนใจในการมีส่วนร่วมหรือมีกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ย่อมจะมีความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมืองของประเทศ ประชาชนสามารถผลักดัน คัดค้านนโยบายของรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ ซึ่งการจะทำได้เช่นนี้ ผู้วิจัยคิดว่าคงต้องสร้างให้ประชาชนของประเทศมีจิตวิญญาณในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อการพัฒนาการเมืองในประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น

Myron Weiner ได้สำรวจและรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 10 ความหมาย คือ

- 1) การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการ
- 2) ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบหรือใช้อิทธิพล (influence) ต่อการดำเนินงานของรัฐบาล
- 3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (legitimate)
- 4) การให้มีตัวแทน (representation) เพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตัวเอง
- 5) การละวางหรือแยกตนเองออกจากการเมือง (alienation) เนื่องจากเห็นว่าแม้เข้าไปยุ่งกับการเมืองก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาหรือเมินเฉยทางการเมือง (apathy) ที่เป็นการขาดความสนใจทางการเมืองโดยสิ้นเชิงและไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมือง
- 6) ความกระตือรือร้น (active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมือง หรือเป็นผู้ที่ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง (activists)
- 7) การกระทำที่ “ต่อเนื่องอย่างผลักดัน” (persistence continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบัน (institutionalized) และมีการจัดตั้งหรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เช่นการก่อการจลาจล

8) การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองหรือมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (public policies) หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของทางราชการ (bureaucratic actions)

9) การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (national politics)

10) การกระทำที่มีลักษณะเป็น “การกระทำทางการเมือง” (A Political Act)

สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไวเนอร์ทั้ง 10 ความหมายก็คือ “การปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ (any voluntary actions) ที่ไม่รู้ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดองค์การหรือไม่ จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 4 เรื่อง เกี่ยวกับการใช้อำนาจทางการเมืองของผู้นำทางการเมือง
คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบใด (แบบอิตาเลียนไทย แบบมีส่วนร่วม แบบเสรีประชาธิปไตย) และทำไมท่านจึงคิดเช่นนั้น

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

4.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบมีส่วนร่วม จำนวน 3 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบมีส่วนร่วม ที่คิดเช่นนี้เพราะอำนาจเป็นของประชาชน ทางภาครัฐโดยการนำของท่าน นายฯ มีความต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย”

(สันศักดิ์ จินากักดี 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมือง ในรูปแบบมีส่วนร่วม เพราะใช้หลักของการออกเสียงและการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การทำประชามติ”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แม้บางครั้งท่านออกมาตอบโต้รุนแรงหลายเรื่อง ประชาชนคัดค้านรุนแรงท่านก็ถอย”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ผู้นำทางการเมืองที่ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบมีส่วนร่วมนี้ สามารถจำแนกลักษณะของการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ที่สามารถใช้เป็นเครื่องชี้วัดอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. การมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คือ

- 1.1 การยึดมั่นในความซื่อสัตย์
- 1.2 การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม
- 1.3 การยึดในหลักผลประโยชน์ส่วนรวม
- 1.4 การยึดมั่นในความถูกต้อง

2. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งผู้นำทางการเมืองยอมรับการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ คือ

- 2.1 การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือประชาพิจารณ์
- 2.2 การออกเสียงประชามติตลอดจนการเลือกตั้งทั่วไป
- 2.3 การเรียกอำนาจคืน และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ

3. การส่งเสริมค่านิยมต่อผู้เพื่อความชอบธรรม คำว่า “ความชอบธรรม” มิได้มีความหมายเพียงเฉพาะถูกต้องตามกฎหมาย “ความชอบธรรม” ยังหมายรวมถึง “การยินยอมพร้อมใจของประชาชนด้วย” ซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนเห็นชอบหรือให้ความยินยอม และมีความศรัทธา และเชื่อมั่นต่อการใช้อำนาจของผู้นำทางการเมือง การยินยอมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้เมื่อประชาชนเห็นว่าการใช้อำนาจนั้นมีเหตุผล มีความเชื่อถือได้ และเพื่อประโยชน์ต่อประเทศชาติ

(2) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบเสรีประชาธิปไตย จำนวน 3 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตย เนื่องจากการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ แม้ว่าจะทำอย่างรวดเร็ว แต่ก็คำนึงถึงประชาชนหมุ่มมาก เป็นใหญ่ อีกทั้งยังคำนึงถึงผลที่ประชาชนจะได้รับในอนาคต”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การเป็นผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นแบบเสรีประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้ว่าประชาชนทุกระดับได้มีการแสดงออกทางสื่อต่าง ๆ ที่แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตยเพราะว่า

1. มีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง
2. แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านองค์กรอิสระต่าง ๆ ได้

3. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในโครงการต่าง ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การแสดงพิจารณาต่าง ๆ เป็นต้น”

(ประทีป คล้ายสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

หากจะกล่าวถึงรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตยต้องยอมรับอยู่ประการหนึ่งว่าแนวคิดของประชาธิปไตยมีพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งคือ พื้นฐานของปัจเจกบุคคลและตามแนวคิดปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism) เน้นหลักการสำคัญเบื้องต้นคือ เสรีภาพในการเลือก โดยมีฐานความคิดว่ามนุษย์มีเหตุผล มีความสามารถในการใช้เหตุผลทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวในการปกครองประเทศเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ

4.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 9 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบอิตาเลียนจำนวน 7 ราย คือ

“แบบอิตาเลียนไทย เพราะมีตัวเองเป็นตัวตั้งอยู่ตลอดเวลา พวกสื่อเรียกการปกครองบ้านเมืองขณะนี้ว่า “ทักษิณาธิปไตย” ซึ่งเป็นการสะท้อนแบบอย่างของการเป็นผู้นำทางการเมืองให้เห็นชัดเจนที่สุด”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แบบอิตาเลียนไทย แบบเบ็ดเสร็จ ทุนนิยม ใช้อำนาจทุนนิยม”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“รูปแบบเผด็จการบวกกับทุนนิยมก็คือ อิตาเลียนไทย ไม่ฟังใครทั้งนั้น คนเราบริหารองค์กรที่มีคนไม่มากเท่าบริหารประเทศ แต่นั้นบริหารเพื่อหวังผลกำไรของตนเอง เพราะมันคือจุดที่สำคัญของการบริหารธุรกิจ แต่นี่ผู้บริหารต้องคิดถึงส่วนรวม ทำอะไรต้องมองข้ามภูเขา และทะเล กำแพงไปให้ไกล เพราะเมื่อกระทำลายไปแล้วมีผลผูกพันกับประชาชนประเทศชาติ”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แบบอิตาเลียนไทย จากการแสดงปฏิกริยาต่าง ๆ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่พร้อม รับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของสังคม”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แบบอิตาเลียนไทย เพราะได้แสดงให้เห็นตลอด 4 ปี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองแบบอิตาลีโดยเป็นส่วนใหญ่ เห็นได้จากการประชุมคณะรัฐมนตรีหรือการแถลงออกในที่สาธารณะหลายครั้ง เป็นลักษณะของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เองที่เป็นแบบนั้น การที่ประชาชนยอมรับให้มาบริหารบ้านเมือง จำเป็นต้องระลึกถึงประชาชนเป็นหลัก การใช้อำนาจทางการเมืองต้องทำเพื่อประชาชน อยู่ดีกินดี ต้องวางแผนให้ประเทศเจริญก้าวหน้าด้วยความมั่นคง ต้องไม่เอาธุรกิจส่วนตัวและพรรคพวกเป็นหลัก”

(อัษฎางค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แบบอิตาลีโดย เพราะใช้วิธีบริหารแบบ CEO ผูกขาดการตัดสินใจสูงสุดไว้ที่ตนเอง”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

อิตาลีโดยเป็นรูปแบบการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเผด็จการแบบดั้งเดิม รูปแบบหนึ่ง traditional dictatorship ประเทศนั้นอาจมีรูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตยหรือคณาธิปไตย หรือประชาธิปไตย และไม่ว่าจะมีรูปแบบการปกครองเช่นไร ผู้ปกครองจะจำกัดกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์มิให้กีดกันหรือมีอิทธิพลต่อบุคคลชั้นนำที่มีอำนาจปกครองประเทศ บุคคลชั้นนำในการปกครองอาจจะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดเพียงคนเดียวหรือเป็นคณะบุคคล และบุคคลดังกล่าวเป็นผู้กำหนดนโยบายของประเทศ ในระบบอิตาลีโดยจะจำกัดเสรีภาพในบางกรณี นอกเหนือทางการเมืองแล้ว ถ้าเป็นเรื่องศาสนา การค้า วิชาการ ศิลปวิทยา ฯลฯ บุคคลสามารถริเริ่มและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่โดยปราศจากการตรวจสอบหรือควบคุมจากรัฐทราบเท่าที่บุคคลผู้นั้นยอมรับอำนาจทางการเมือง และในความเป็นจริงอย่างหนึ่ง ระบบอิตาลีโดย ไม่สามารถจะควบคุมวิถีชีวิตทุกด้านในสังคม เพราะระบบอิตาลีโดยจะต้องอิงสถาบันทางสังคมที่ทรงอำนาจบางสถาบัน เช่น ศาสนจักร กองทัพ ผู้ถือครองที่ดินรายใหญ่ ธนาคาร ฯลฯ เพราะฉะนั้นระบบอิตาลีโดย จะไม่ทำลายล้างสถาบันเหล่านี้ เพราะสถาบันเหล่านี้เป็นสถาบันที่เกื้อหนุนค้ำจุนระบบ

(3) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบอื่น ๆ จำนวน 2 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบอนุรักษนิยม มีแต่คนสนิทที่ได้ดิบได้ดี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำแบบเผด็จการในระบบประชาธิปไตย”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

4.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 5 ราย ดังนี้

(1) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบ แบบอัคราธิปไตย แบบการมีส่วนร่วม และแบบเสรีประชาธิปไตย

“แม้หลายคนจะมองว่า ๑พณฯ นายกรัฐมนตรี จะเป็นคนเอาแต่ใจตนเองไม่ยอมรับฟัง ข้อเสนอของนักวิชาการอิสระ หรือแม้แต่ในทีมงานของคุณเข้าลักษณะผู้นำ แบบอัคราธิปไตยก็ตาม แต่เมื่อมาวิเคราะห์ถึงเหตุผลความจำเป็นในการ แก้ปัญหาของชาติบ้านเมืองในขณะนั้น เช่น ปัญหาเสพย์ติด ปัญหาคอร์รัปชั่น ปัญหาภาวะเศรษฐกิจ ที่จะต้องใช้ภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง และ บางครั้งจำเป็นจะต้องตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ซึ่งผลที่เกิดขึ้นสามารถแก้ปัญหาวิกฤตของชาติได้ อย่่างไรก็ตามภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เมื่อมีกระแสเรียกร้องหรือต่อต้าน ๑พณฯ ท่านก็ต้อง ปรับแนวคิดและนโยบายให้สอดคล้อง เช่น การแก้ไขปัญหาสถานการณ์ 3 จังหวัดภาคใต้”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ทุกแบบตามสถานการณ์ เนื่องจากมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : คอบแบบสัมภาษณ์)

“มันยังกึ่ง ๆ ทั้งสามอย่างปนกัน ทั้งนี้ประชาชนยังคิดกันตลอดว่า ทำไมยังอยู่ในรูป ของครอบครัว อย่างการ ไฟฟ้าฝ่ายผลิตและปตท. ผู้มีอำนาจทางการเงินก็จะมีหุ้นมาก ประชาชนก็ ไม่มีโอกาสอย่างเช่น การขายหุ้น ประชาชนมีปัญหาใหม่ในการซื้อหุ้น ฉะนั้นอัคราธิปไตยยังมี แน่นอน มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว เราจะทำอย่างไรเพื่อให้เข้าสู่ระบบการมีส่วนร่วมแบบเสรี ประชาธิปไตย แต่ในส่วนของระบบที่มีส่วนร่วมนั้นประชาชนก็ยังยากจน รัฐบาลก็พยายามที่จะ แก้ไข แต่ประเทศไม่เหมือนกับประเทศที่พัฒนาแล้ว”

(รัตนบุรี อติศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

“แบบเสรีประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมผสมกันและกล้าตัดสินใจ”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบอัคราธิปไตย แบบการมีส่วนร่วม แบบเสรีประชาธิปไตย แบบเผด็จการ จำนวน 1 ราย คือ

“มีอยู่ทุกอย่างรวม ๆ กันไป แต่ที่มากหน่อยน่าจะเป็นเผด็จการมากกว่า”

(ภินันท์ โชติรสเสรณี 2548 : สัมภาษณ์)

แบบสัมภาษณ์ข้อที่ 5 เรื่อง เกี่ยวกับบทบาทผู้นำทางการเมือง ที่เอื้อต่อการพัฒนาการ ทางการเมือง

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมือง ให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือไม่ เพราะเหตุใด

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

5.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 9 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 2 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมาก เพราะแนวคิดและนโยบายพรรคการเมืองของไทยรักไทย ทำให้พรรคการเมืองอื่น ๆ ต่างต้องทบทวนบทบาท และนโยบายของตนเองว่าเพราะเหตุใดถึงพ่ายแพ้แก่พรรคไทยรักไทยของนายกฯ นั้นย่อมหมายถึงว่า พรรคการเมืองเหล่านั้นจะต้องทำงานหนักขึ้น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา หลายคนคิดว่าหากไม่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แล้วพรรคไทยรักไทยจะหวนกลับเหมือนเดิมก็ตาม แต่อย่างน้อยประชาชนได้รับบทเรียนแล้วว่า หากมีพรรคการเมืองที่เข้มแข็งเข้ามาบริหารประเทศชาติแล้ว จะมีความแตกต่างจากพรรคการเมืองหลายพรรคบริหารประเทศอย่างไร ความมีเสถียรภาพของรัฐบาล การพัฒนาที่ต่อเนื่องน่าจะเป็นคำตอบที่สนองความต้องการของประชาชนหรือไม่อย่างไร”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พยายามสร้างสถาบันพรรคการเมืองขึ้นตอบสนองความต้องการของประชาชน ต้องยอมรับว่าในด้านนโยบายที่เป็นประชานิยม นั้น เป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้พรรคต้องใส่ใจประชาชนมากยิ่งขึ้น พุดตามตรง แม้แต่นโยบายพรรคประชาธิปัตย์ก็ยังไม่เน้นไปทางประชานิยม คิดว่าบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทำให้การเมืองต้องใส่ใจความต้องการของประชาชนมากขึ้น

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 7 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีความต้องการให้ประชาชนในทุกกระดับมีความเข้าใจในระบบการเมืองเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและ ไม่ว่าจะทำโครงการใดก็ต้องสอบถามความคิดเห็นของประชาชน และสมาชิกก่อนเสมอ”

(สันทัต จินากักดี 2548 : สัมภาษณ์)

“จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองจะน้อยลง และให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล มีมาก เนื่องจากจะได้เสนอกฎหมายแก้ไขปัญหาประชาชนจะทำได้ง่าย”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถ ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะถือหลักการพัฒนาต้องมาจากความต้องการของประชาชน”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถ ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาของประเทศ”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทที่เอื้อก็ควรจะไปตามรัฐธรรมนูญ รัฐบาลก็พยายามที่จะทำแต่ว่าในจุดของ กลไกต่าง ๆ ที่มี คือ ความตื่นตัวในทางประชาธิปไตยของเราเริ่มดีขึ้นจริง แต่ระยะเวลาที่สร้างสม มานันยังน้อย บางทีบางครั้งประชาชนยังพยายามหวงแหนทรัพยากรการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ท้องถิ่น มันก็ยังคงถูกผู้มีอำนาจในท้องถิ่นซึ่งยังรักษาผลประโยชน์ของตัวเองอยู่ ก็ทำให้ประชาชน สามารถที่จะมีส่วนร่วมได้น้อย การตอบสนองความต้องการของประชาชนยังไม่ 100% เหตุเพราะ เราเริ่มเป็นประชาธิปไตยเต็มใบ เมื่อปี 2540 แต่ในส่วนนั้นก็ยังไม่เต็มใบ บางครั้งเรามีกฎหมายเมื่ อออกมาแต่กฎหมายก็ยังตามไม่ทัน อย่างวิฤตชุมชนที่เกิดสข.ก็ปีมาแล้ว ก็ยังแก้ไขไม่ได้ เพราะก็ยัง ตอบสนองความต้องการของประชาชนยังไม่ได้เหมือนกับว่าเดินอยู่ที่ศูนย์ ขณะนี้ก็เหมือนกันวิฤต ชุมชนก็ยังไม่ถูกต้องตามกฎหมาย มันก็ยังไม่มื่ออะไรมารองรับถึงถามว่าปัญหานี้ทำไมไม่เร่งรัดและ ดำเนินการให้มันรวดเร็วเลยกลายเป็นภาระของหน่วยงานอื่นที่เข้ามารับผิดชอบหรือได้รับ มอบหมายเหมือนยังเป็นหน้าหน้าไฟอยู่”

(รัตนบุรี อติศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ในทางการเมือง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ประกาศอยู่เสมอว่าจะพัฒนาระบบพรรค การเมืองให้มีความเข้มแข็ง เพื่อที่จะเป็นทางไปสู่การพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมือง เพราะ

1. มีความจับใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
2. มีความเข้มแข็งในการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
3. พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ทำงานมีระบบ”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

5.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) การเมือง / การปกครอง จำนวน 5 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนมีส่วนร่วมตามที่ประชาชนต้องการแล้ว และยังมีส่วนทำให้การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่รัฐธรรมนูญกำหนด ไม่คืบหน้า การปฏิรูปการเมืองล้มเหลว กระบวนการตรวจสอบทางการเมืองล้มเหลว”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน สร้างภาพลวงตา”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ถ้าพัฒนาจริง มีความสามารถ ประชาชนยอมรับ ต่างชาติยอมรับ ทำไมต้องมีการซื้อนักการเมืองหรือใช้วิธีใดก็ได้ให้นักการเมืองที่ได้รับความนิยมนำมาสังกัดพรรคการเมืองของตนเอง มันก็เป็นระบบการเมืองแบบเดิม ๆ ไม่เห็นอะไรให้เปลี่ยนรูปแบบลักษณะภายนอก พูดยดี แต่จะทำหรือไม่เป็นอีกเรื่อง”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะถามความคิดเห็น ความต้องการจากประชาชนในเกือบจะทุกเรื่องเหมือนกัน ท่านก็ได้แต่ถาม แต่ไม่เห็นจะได้ตามความพอใจและความต้องการของประชาชนสักที”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะรัฐบาลถามประชาชนจริง ว่าต้องการอะไร แต่พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้ทำตามให้ประชาชนตามที่ร้องขอหรือเปล่า ไม่เลย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร คิดเองทั้งนั้น ถามเองตอบเอง

(ภินันท์ โชติรสเสถณี 2548 : สัมภาษณ์)

(2) การเมือง / เศรษฐกิจ จำนวน 1 ราย คือ

“พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ด้านเศรษฐกิจพอมืออยู่บ้าง แต่ในด้านการเมืองไม่มีเท่าที่ควร”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

5.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 5 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น คือ

(1) การเมือง / การปกครอง จำนวน 5 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ยังไม่ทั่วกัน ควรยอมรับความแตกต่าง ความต้องการของประชาชนแต่ละชุมชน เพราะแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน จะสนองตอบในมาตรฐานรูปแบบปริมาณที่เหมือนกันไม่ได้ (Unitonmity)

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่เป็นการสนองความต้องการของประชาชนเพียงชั่วคราวในระยะสั้น โดยผลกระทบระยะยาวมีความเสียหายต่อระบบเป็นอย่างมาก”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้ระบบ การจัดการทางการเมืองในรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน พยายามขายตรงในสิ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการ (แต่เป็นความต้องการที่ตัดสินใจโดยอัครวิสัยมิใช่ภาวะวิสัย)”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนบ้างเป็นบางครั้ง”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทอยู่บ้างที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะหลายโครงการที่ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร พยายามที่จะให้ประชาชนได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่มักจะเป็นเรื่องชั่วคราวไม่มีความยั่งยืน ซึ่งบางโครงการอาจเป็นการทำลายประชาชนในระยะยาว แต่ไม่ใช่บทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมือง เพราะบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบทางการเมือง ต้องพัฒนาพรรคให้เป็นพรรคของ

ประชาชน ต้องให้ส.ส.ของพรรคมีบทบาทในรัฐสภา เพื่อประชาชนที่เลือกเรามา ฯลฯ

สรุปได้ว่า บทบาทที่แสดงออกมาของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีแต่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาระบบการเมือง ให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็มีบทบาทในการตอบสนองความต้องการของประชาชน ด้วยแนวคิดของตนเองและกลุ่มที่ปรึกษาเท่านั้น”

(อัยฎางค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

การพัฒนาการระบบการเมืองได้นั้น ผู้นำทางการเมืองจะต้องช่วยเพิ่มให้ระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของสังคม โดยจะต้องมีการสร้างและพัฒนาสถาบันการเมือง รัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพล สื่อมวลชน ระบบราชการ สถาบันนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ให้มาช่วยรองรับการตอบสนองความต้องการของประชาชน

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 6 เรื่องเกี่ยวกับบทบาทผู้นำทางการเมืองที่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง ให้มีความซับซ้อน ยืดหยุ่น และดำรงอยู่ยาวนานจนมีความเป็นสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ เพราะเหตุใด

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

6.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 8 ราย แยกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 1 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองโดยมีความเห็นว่าเป็นสถาบันทางการเมืองเพราะ

- มีการนำเสนอ นโยบายที่ดี ที่เป็นคุณกับประเทศชาติ

- มีผลงานมากกว่าคู่แข่ง ๆ

- การเมืองแบบใหม่ ไม่เล่นแบบน้ำเน่าแบบเก่า เช่น รัฐมนตรีที่เข้ามาบริหารงาน ถ้าบริหารไม่ได้ก็มีการเปลี่ยนตัวทันที”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 4 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนในการพัฒนาการเมือง ให้มีความยืดหยุ่นแต่ไม่ซับซ้อน”

(ไพฑูย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี เพราะมีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีสถาบันการเมืองที่มั่นคง”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี”

(ปราโมทย์ อุ๋นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทเอื้อต่อการพัฒนาการสถาบันการเมือง เพื่อดำรงอยู่ยาวนาน จนเป็นสถาบันทางการเมืองนั้น เรื่องนี้ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจ ดังจะเห็นว่าปัจจุบันประชาชนก็ให้ความสนับสนุนอยู่แล้ว ดังจะพิสูจน์ได้จากการเลือกตั้ง”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(3) ด้านการเมือง / การปกครอง (พรรคการเมือง) จำนวน 3 ราย คือ

“ปัจจุบัน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กำลังพัฒนาพรรคไทยรักไทยให้เป็นสถาบัน ปรับปรุงทุกรูปแบบ เพื่อให้ที่ทำการพรรคเป็นสถานที่ทำงานของส.ส.ภายในพรรค เมื่อประชาชนมีเรื่องเดือดร้อนและต้องการร้องเรียน ก็ให้โทรเข้ามาแจ้งโดยตรง หรือเข้ามาที่สำนักงานได้”

(สันศักดิ์ จีนาภักดี 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง มีแน่นอน อย่างน้อยทำให้ผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็งอย่างพรรคไทยรักไทย จะได้เรียนรู้ในกรรมวิธี ปัจจัยเกื้อหนุนการดำรงอยู่ว่าจะมีอะไรบ้าง อาทิ ทุนด้านดำเนินการ บุคลากร นโยบายสาขาของพรรค ว่าปัจจัยตัวใดสำคัญที่สุด เพื่อให้พรรคอื่นนำมาศึกษา และดำเนินการบ้าง ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีทางเลือกมากขึ้น มิใช่เลือกแต่เฉพาะพรรคไทยรักไทย ซึ่งนั่นจะเป็นจุดเริ่มต้นทางการเมืองผูกขาดอำนาจ และเป็นอันตรายที่สุดของระบอบประชาธิปไตย”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง โดยคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กำลังทำให้พรรคไทยรักไทยเป็นอย่างนั้นอยู่ เช่น การสลายมุ้งหรือวังต่าง ๆ ลงโครงการ ลดอำนาจ สลับสับเปลี่ยน ซึ่งแต่เดิมนั้นพรรคการเมืองนั้นอยู่ได้โดยอาศัยมุ้ง แต่ตอนนี้พวกมุ้งจะอยู่ได้ต้องอาศัยพรรค ถึงที่สุดแล้ว ก็เป็นการดีที่ระบบพรรคการเมือง แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องดูที่ความต้องการของประชาชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งตรงนี้จะเป็นตัวพิสูจน์ได้ว่าพรรคไทยรักไทยมีความยืดหยุ่นหรือไม่ จะอยู่ได้นานไหม”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

6.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 2 ราย คือ

“สถาบันทางการเมืองที่สร้างขึ้นมา เพียงเพื่อปิดบังบางส่วนหรือเปล่า ทำเป็นระบบสากลแต่จริง ๆ ก็คือเผด็จการ”

(ภินันท์ โชติรสเสรณี 2548 : สัมภาษณ์)

“ไม่มี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (พรรคการเมือง) จำนวน 4 ราย คือ

“ความต้องการและความพยายามที่เห็นอยู่ในขณะนี้ก็คือ ทำอย่างไรก็ได้ที่จะให้เสถียรภาพทางการเมืองของตนดำรงอยู่ยาวนาน พรรคการเมืองเจริญเติบโต แม้การเจริญเติบโตมาจากสิ่งที่ไม่ถูกต้อง”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นำพาไปสู่ระบบพรรคเดียวแบบเบ็ดเสร็จ โดยการใช้อำนาจทางการเมือง เป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มี การเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง ถ้าใช้อำนาจทางการเงินรวมตัวนักการเมือง แต่ถ้าเป็นการรวมตัวรวมพรรคกันเป็นสถาบันการเมือง โดยอุดมการณ์ อุดมคติหรือความคิดเหมือนกันมารวมกันนั้นละคือสถาบันการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยที่มีคุณภาพผลประโยชน์ตกแก่ประชาชน (คนไทยยังจนอยู่ การศึกษาน้อย)”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่เพราะเน้นอำนาจรวมศูนย์ ไม่ให้ความสำคัญกับกลไกถ่วงดุลตรวจสอบ แทรกแซงองค์กรอิสระและจัดระเบียบการเมืองภาคประชาชน พรรคไทยรักไทยอาจแข็งแกร่งแต่สังคมอ่อนแอ”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

6.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 6 ราย แยกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการเมือง / การปกครอง (การมีส่วนร่วมของประชาชน) จำนวน 1 ราย คือ

“บทบาทส่วนที่ยังไม่ชัดเจน แต่มีความตั้งใจ ความเป็นสถาบันการเมืองต้องมาจากพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีเกียรติและมีความรู้สึกรู้สีกว่าประชาชนสำคัญ”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (พรรคการเมือง) จำนวน 4 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็พยายามที่จะสร้างให้เกิดเป็นสถาบันให้ได้ ณ ปัจจุบันนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถเป็นรัฐบาลพรรคเดียวได้ ถือว่าเข้าขั้นแล้ว แต่ภายในพรรคของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เองยังมีปัญหาขัดแย้งกันตลอดเวลา เพราะฉะนั้นการที่จะสร้างให้เป็น สถาบันการเมืองได้จริง ๆ ภายในพรรคก็ควรจะแข็งแกร่งกว่านี้ ควรร่วมกันพัฒนามากกว่ามาได้แข็งและ เถียงกันอย่างไรสาระ”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“สิ่งที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคไทยรักไทยจะทำนั้น ถ้าสำเร็จใน การบริหารจัดการพรรคไทยรักไทยนั้น ก็จะทำให้พรรคไทยรักไทยเป็นสถาบันทางการเมืองอย่าง ชัดเจน แต่ที่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทำอยู่ในปัจจุบันเท่าที่ผ่านมา ยังไม่มีสิ่งใดบ่งบอกว่าเป็นการเอื้อ ต่อการพัฒนาของสถาบันทางการเมือง”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองนั้นอยู่ใน ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์หรือแนวคิดเฉพาะกลุ่ม ไม่สามารถดำรงอยู่ได้จนเป็นสถาบันการเมือง แนวคิดอาจจะมีคามพยายามสร้างพรรคให้ใหญ่โดยใช้ทุน ไม่ได้ใช้ความนิยมที่แท้จริงจาก ประชาชน นโยบายหลาย ๆ อย่างเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้าบวกกับผลประโยชน์ของกลุ่ม การที่จะ เป็นตามคำถามจึงยาก”

(อัษฎางค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นั่นคือ ไอเดียลชีม มันเป็นแนวคิดแต่ในทางปฏิบัติก็ยังไม่เห็นเช่นกัน ก็เห็นอยู่ว่าเขา พยายามทำแต่เราก็ไม่รู้ว่ามันมีอุปสรรคอะไรอยู่ ตัวอย่างเช่น การมีพรรคการเมืองหลายพรรค หลายพรรคอยู่มันดีหรือเปล่า ต่างคนต่างคนกันอยู่ ตัวท่านนายกฯเองก็พยายามจะพัฒนา ในส่วนนี้อยู่แต่ตัวนักการเมืองเองที่มาจากหลายพ่อหลายแม่ หลายกลุ่ม หลายเหล่า หลายพรรค ต่างคนก็ต่างมีความคิด ทำอย่างไรที่ท่านจะได้เป็นรัฐมนตรี ทำอย่างไรที่ท่านจะได้เป็นอย่างนั้น อย่างนี้ เลยทำให้การพัฒนาสถาบันการเมืองยังไม่เป็นรูปธรรม ถ้าแม้ว่าจะพัฒนาอยู่แต่ก็ยังคงเกิด อุปสรรค เพราะตอนนี้ฝ่ายรัฐบาลยังต้องคอยตั้งรับการตอบโต้จากฝ่ายค้าน อย่างเช่น เรื่อง CTX หรือฝ่ายรัฐบาลก็จะเล่นงานฝ่ายค้านเมื่อครั้งยังเป็นรัฐบาล ต่างฝ่ายต่างยังเล่นแ่งกันอยู่ ทำให้เกิดการ พัฒนาไม่เต็มที่ เราพยายามจะทำให้เหมือนกับต่างประเทศที่เขามีเพียงสองพรรคการเมือง ใน ประเทศไทยดูเหมือนจะมีอยู่แค่สองพรรคคือ ฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาล แต่จริง ๆ ในนั้นก็ยังมีอีก

เยอะแยะมากมาย ถึงเป็นพรรคเดียวแต่คนละพวกกัน อย่างที่ท่าม่วงก็มีพรรคเดียวแต่คนละพวก มันไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน”

(รัตนบุรี อคิษฐ์ 2548 : สัมภาษณ์)

(3) ไม่แสดงความคิดเห็น จำนวน 1 ราย คือ

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

พรรคการเมือง (Political Party) เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในระบบการเมือง เพราะพรรคการเมืองเป็นองค์ประกอบด้วยบุคคลจำนวนหนึ่ง ที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มุ่งหมายเดียวกันในอันที่จะเป็นสื่อกลาง เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและผลประโยชน์ของประเทศชาติ แต่พรรคการเมืองในประเทศไทย คงเป็นไปได้เพียงทางทฤษฎีเท่านั้น คนภายในพรรคเดียวกันยังขาดความปรองดองกันทางความคิด ไม่ปรองดองกัน หาผลประโยชน์ ขาดอุดมการณ์และเป้าหมายทางการเมืองที่เป็นหนึ่งเดียวในพรรคเดียวกัน จึงยากนักที่จะเห็นสถาบันทางการเมืองสถาบันนี้มีความเป็นสถาบันทางการเมืองได้

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 7 เรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา และมารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็นแยกเป็น

7.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 9 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมือง (โดยภาพรวม) จำนวน 9 ราย คือ

“คิดว่าพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา และมารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การที่พรรคไทยรักไทยสามารถครองเสียงข้างมากในสภาได้เกินครึ่งจนสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้เป็นพรรคแรกของประเทศไทย ภายใต้กลไกการเลือกตั้งของ กกต. อันเป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่โดยเฉพาะตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด นั้นย่อมแน่นอนว่าทุกขั้นตอนจะต้องเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ เพราะที่ผ่านมาแม้แต่ตัวท่านเองยังต้องถูกสอบโดยองค์กรอิสระ(ปชช.) กรณีซุกหุ้น ภายใต้กฎ กติกาเดียวกับประชาชนทั่วไป”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปฏิบัติ เพราะตามรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง”

(สันศักดิ์ จินาก็คี 2548 : สัมภาษณ์)

“ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยจะออกมาปราม ส.ส.ในพรรค ถ้ามีการออกมา
วิพากษ์วิจารณ์เกินหน้าที่”

(ไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปฏิบัติ”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เห็นด้วยและเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎ กติกา และมารยาททางการเมือง”

(ประทีป กล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติตามกฎ กติกา มารยาททางการเมืองตามระบอบ
ประชาธิปไตยทุกประการ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติตามกฎ กติกา มารยาททางการเมืองตามระบอบ
ประชาธิปไตย แต่ในความเป็นจริงท่านปฏิบัติคนเดียวไม่ได้ รอง ๆ ลงมาก็ต้องปฏิบัติด้วยในส่วน
ของข้าราชการก็ต้องปฏิบัติด้วย บางทีก็ยังมีช่องโหว่ของกฎหมายอยู่บางอย่าง ทำไมนักการเมือง
ทำได้แล้วประชาชนทำไม่ได้ เหมือนกับการบุกรุกที่ดินอย่างทุกวันนี้ อย่างจังหวัดกาญจนบุรีทำไม
ไม่ได้หมด ถ้าเป็นประชาชนเข้าไปก็เป็นการครองครองที่ดินอย่างนักการเมืองที่เห็นแก่ตัวก็ยังมีอยู่”

(รัตนบุรี อติศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติตามกฎ กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตย ขณะนี้คิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยึดถือหลักการตามระบอบประชาธิปไตย อยู่
แล้ว”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

7.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 5 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมือง (โดยภาพรวม) จำนวน 5 ราย คือ
“แม้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดเป็นกติกาสูงสุด ยังเบี่ยงเบน กล่าวได้ว่าขณะนี้
บ้านเมืองเป็นเผด็จการรัฐสภา คือฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร อยู่ในกำมืออย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจึงไม่
อาจกล่าวได้ว่ามีการปฏิบัติหน้าที่ตามกติกาหรือมารยาททางการเมืองแต่อย่างใด”

(ประสงค์ สุนศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เห็นได้ว่าการตอบสนองทางการเมืองไม่สามารถทำได้ เนื่องจากผู้นำสามารถคุมลูกพรรคได้อย่างเด็ดขาด เอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเองและวงศ์ญาติเป็นหลัก”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะถ้าปฏิบัติกันจริง ๆ ท่านต้องจริงจังกับประชาชนมากกว่านี้ แต่ตอนนี้มีแต่การครอบงำใช้อำนาจในทางไม่ถูกต้อง อย่างการปรับคณะรัฐมนตรีที่ผ่านมาท่านบอกเองว่าท่านกำจัดคนชั่วออกไปจากคณะรัฐมนตรีให้หมด แล้วทำไมคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ก็ยังมีคนชั่วอยู่อีก”

(ภินันท์ โชติรสเสถณี 2548 : สัมภาษณ์)

“มีพฤติกรรมละเมิดรัฐธรรมนูญ ละเมิดสิทธิมนุษยชนมากกว่าทุกรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ปฏิบัติโดยทำความไม่ถูกต้องให้เป็นความชอบด้วยกฎหมาย”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

7.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 6 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมือง (โดยภาพรวม) จำนวน 6 ราย คือ “เป็นบางครั้งที่ไม่ปฏิบัติตาม แต่ส่วนมากจะเป็นไปตามกฎหมาย กติกา และมารยาท”

(นางสมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติบ้างบางครั้ง แต่ไม่ตลอด คือเราต้องยอมรับว่าบางครั้งก็อาจผิดพลาดได้บ้าง ในเรื่องมารยาททางการเมือง ไม่แน่ใจว่าท่านไม่รู้หรือแกล้งไม่รู้ แต่อย่างไรก็ตามแล้วแต่ก็น่าเห็นใจท่านเพราะท่านเป็นนักธุรกิจมาก่อน ดังนั้นเรื่องบางเรื่องท่านอาจจะยังปรับตัวไม่ได้”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แรกอาจมีบ้างที่จะทำผิดกฎ กติกา มารยาท แต่ช่วงหลังรู้สึกดีขึ้น พุดน้อยลง ทุกอย่างดูภายนอกดี มีความเป็นผู้นำแต่ในครม.ยังไม่แน่ใจ”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ต้องปฏิบัติอยู่แล้วว่าด้วยกฎหมาย ทุกคนต้องปฏิบัติ แต่บางครั้งท่านก็ทำงานยังเอือ
พวกฟ้อง”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“โดยปกตินายกรัฐมนตรียังต้องปฏิบัติตามกฎหมายอยู่แล้ว แต่ในประเทศที่เป็นทุนนิยม
ผู้มีอำนาจมีวิธีการหลีกเลี่ยงหรือใช้กฎหมายอย่างฉ้อฉลอยู่แล้ว ประชาชนจะตามไม่ทัน เพราะขาด
เครื่องมือตรวจสอบภาคประชาชน

- มารยาททางการเมือง ขึ้นอยู่กับว่าประชาชนมองอย่างไร
- การศึกษาของประชาชนเป็นตัวชี้วัดการเมืองของแต่ละประเทศเช่นกัน”

(อัญญาจักษ์ ปาณินบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย มารยาททางการเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตยโดยมีน้อยมาก”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

กล่าวได้ว่าผู้นำทางการเมืองคือบุคคลสาธารณะ ประชาชนย่อมคาดหวังในตัวผู้นำทาง
การเมืองสูงกว่าบุคคลทั่วไป ผู้นำทางการเมืองจึงต้องวางตัวตามกฎหมาย กติกา มารยาททาง
การเมือง พร้อมทั้งการดำเนินนโยบายบางอย่างของรัฐบาล ผู้นำทางการเมืองต้องใช้ความสามารถ
โน้มน้าว เช่น ใช้วาทศิลป์หรือการทำตัวให้เป็นแบบอย่างตามกฎหมาย กติกา และมารยาทของ
สังคม ซึ่งผู้นำทางการเมืองที่จะทำเช่นนี้ได้ต้องมี “ภาวะผู้นำ” (Leadership) เป็นอย่างดี

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 8 เรื่องเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อไม่เอื้อต่อบทบาทผู้นำทางการเมือง
ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

คำถาม ท่านคิดว่า ปัจจัยทางการเมืองใดที่เอื้อไม่เอื้อต่อบทบาท

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

**8.1 ปัจจัยทางการเมืองที่เอื้อต่อบทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต่อการพัฒนาการเมือง
การเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 20 ราย ดังนี้**

“- ปัจจัยที่เอื้อ คือ ประชาชนมีความเข้าใจในการทำงานของภาครัฐ ร่วมมือกับ
นักการเมืองท้องถิ่น”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“- ปัจจัยที่เอื้อ คือ มีเสียงข้างมากในสภา

(ไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ นโยบายประชานิยม”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ปราโมทย์ อุ่ณจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ ประชาชนสนใจการเมืองมากขึ้น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ คนไทยมีวัฒนธรรมไพร่ฟ้า ชอบการปกครองเผด็จการ คนไทยชอบ
เป็นผู้ตาม ไม่ชอบเป็นผู้นำ”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(อัยฉ่างค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ มีอำนาจเป็นจริง มีความสามารถจัดการมั่งภายในพรรค ใช้การตลาด นำการเมือง”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ ประชาชนยอมรับและเลือกท่านมาเป็นผู้นำทางการเมือง เป็นรัฐบาลที่มีพรรคเดียว”

(ภินันท์ โชติรสเสรณี 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ -”

(รัตนบุรี อดิศักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ -”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

8.2 ปัจจัยทางการเมืองที่ไม่เอื้อต่อบทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 20 ราย ดังนี้

“- ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนร่วม”

(สันศักดิ์ จินากัดดี 2548 : สัมภาษณ์)

“- ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายกลุ่ม”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ ความไม่โปร่งใสของรัฐบาล ความแตกแยกภายในพรรคไทยรักไทย”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความแตกแยกภายในพรรคไทยรักไทย และปัจจัยจากฝ่ายค้าน”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความไม่เข้าใจกันภายในพรรค”

(ปราโมทย์ อุ่ณจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความไม่สงบในภาคใต้ ยาเสพติด เครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาแพง”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ภาคประชาชนยังไม่เข้มแข็งพอ แม้แต่ขณะนี้มีการตื่นตัวขึ้นบ้างก็ตาม แต่ยังคงขาดเอกภาพ”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความอ่อนแอของสังคม การขาดอุดมการณ์ของนักการเมือง”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ มีบุคคลบางคนประจบสอพลอ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ -”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ - สังคม”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ นักวิชาการ สื่อ ฝ่ายค้าน และนักการเมืองบางคนไม่สร้างสรรค์”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ฝ่ายค้านและคนในพรรคไทยรักไทยที่จับผิดการทำงานกันเอง”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ตัวนายกรัฐมนตรีนเอง”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ รัฐธรรมนูญ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความแตกแยกภายในพรรคไทยรักไทย และท่านนายกรัฐมนตรีนมีโอกาสดำเนินการการเมืองในระยะช่วงขาขึ้นก็ไม่พัฒนา มัวแต่นึกถึงเรื่องผลประโยชน์ของตนเองพวกพ้อง”

(อัยยงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ผลประโยชน์ทับซ้อน ไม่ฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ -”

(กนิษฐ์ โชติรสเสถณี 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ มีมุ้งต่าง ๆ ในพรรคไทยรักไทย ยังไม่สามารถชนะใจประชาชนได้ทั้งหมด ประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญ ไม่ใช่ชนักการเมืองและฝ่ายค้านเป็นปัจจัยที่สำคัญแต่ฝ่ายเดียว”

(รัตนบุรี อดิษฐ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ในระบอบประชาธิปไตย จะมีฝ่ายค้าน และประชาชนบางส่วนไม่เห็นด้วยกับการบริหารประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ในระบอบประชาธิปไตย ปัจจัยที่เอื้อหรือไม่เอื้อต่อการพัฒนาการทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ-สังคม
2. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมทางการเมือง

ดังนั้นผู้นำทางการเมืองที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงคำนึงถึงปัจจัยทั้ง 2 ประเภทนี้ อาทิเช่น การยกระดับการศึกษาของประชาชนให้ดีขึ้น สร้างความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจ ยกย่องความแตกต่างระหว่างชนบทและเมืองใหญ่ให้น้อยลง สนับสนุนสื่อมวลชนทุกรูปแบบ เพื่อเปิดโลกทัศน์ของประชาชนให้กว้างไกล สามารถแยกสิ่งที่เป็นจริงกับสิ่งที่ไม่จริงได้อย่างชัดเจน สถาบันทางการเมืองได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะพรรคการเมือง ควรเป็นพรรคการเมืองที่ชอบธรรม ผู้นำทางการเมืองควรสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศให้เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม มิใช่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบหรือแบบไพร่ฟ้า ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยอมรับอำนาจในการปกครองทางการเมืองในระบอบเผด็จการหรืออำนาจนิยม

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 9 เรื่องเกี่ยวกับการบริหารประเทศของผู้นำทางการเมืองมีเหตุผลมาก/น้อยประการใด

คำถาม ในการบริหารประเทศ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ใช้หลักเหตุผลมาก / น้อยประการใดและหากมีเหตุผลน้อยควรมีเหตุผลเพิ่มขึ้นอย่างไร

9.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านบริหารประเทศ (โดยภาพรวม) ใช้เหตุผลมาก จำนวน 10 ราย คือ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้เหตุผลในการบริหารประเทศมาก เมื่อจะทำโครงการใดต้องมาจากความต้องการของประชาชน แล้วนำเข้าปรึกษาคณะทำงาน เพื่อหาข้อสรุปว่าเหมาะสมและถูกต้องหรือเปล่า”

(สันศักดิ์ จีนาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้หลักเหตุผลมาก สังเกตได้จากท่านจะรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดครบถ้วน ก่อนพิจารณาวินิจฉัยสั่งการออกไป”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การบริหารงานของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้หลักเหตุผลที่ยอมรับของประชาชน ดังจะเห็นได้ว่าการรายงานถึงผลงานของรัฐบาล โดยเฉพาะรายการทักษิณพบประชาชนและกรณีเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมือง”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ในการบริหารบ้านเมืองภายใต้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Government) ทุกกระบวนการต้องโปร่งใส ทราบถึงที่มาและที่ไป คือเหตุและผล แม้ปัจจุบันความได้เปรียบทางการเมืองของนายกฯ จะทำให้ท่านดำรงตำแหน่งอยู่ได้ แต่หากการบริหารของท่านขาดเหตุและผลที่จะชี้แจงประชาชนถึงปัญหาต่าง ๆ ได้นั้นคือ จุดจบ ดังนั้น ณ ปัจจุบันคิดว่า ฯพณฯ นายกฯจึงต้องใช้หลักเหตุผลเพิ่มขึ้นกว่าอดีตอย่างแน่นอน แม้ที่ผ่านมาจะใช้หลักการนี้มากอยู่แล้วก็ตาม”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ในการบริหารประเทศ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ใช้เหตุผลมาก”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ใช้เหตุผลในการบริหารประเทศมากในการบริหารของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ในการบริหารประเทศ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้เหตุผลมากพอควร”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีเหตุผลที่แปรทุกอย่างเงินทุน ซึ่งเป็นแนวคิดของการบริหารบริษัทมิใช่การปกครองประเทศ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คิดว่ามีเหตุผล แต่เหตุผลมันมีอะไรซ่อนอยู่ข้างในลึก ๆ เพราะมีคณะที่ปรึกษาเยอะมาก และบุคคลเหล่านี้มักมีการศึกษา จะมองอะไรได้ละเอียดกว่า คือนำความรู้จากข้างนอกมาบวกกับนิสัยคนไทย แล้วคิดเป็นของตนเอง ถ้ามองตอนนี้ก็วิชาการหรือที่ปรึกษาของท่านนายกฯ กำลังทดสอบทฤษฎี (แนวความคิด) ต่าง ๆ อยู่”

(นพพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ใช้หลักเหตุผลมาก ในการบริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

9.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการบริหารประเทศ (โดยภาพรวม) ไม่มีเหตุผลเท่าที่ควร จำนวน 6 ราย
คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศปกครองประเทศชาติแบบอัตตาธิปไตย หลักเหตุผลคงจะไม่มี”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศ แก้ปัญหาที่ไม่ถูกจุดและไม่ยอมรับความผิดพลาดโดยเฉพาะกรณี 3 จังหวัดภาคใต้ ที่หาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ได้”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศไม่ค่อยมีเหตุมีผลเท่าไร เพราะท่านเป็นคนที่ตัดสินใจอะไรแบบเร็ว ๆ บางครั้งอาจดูเหมือนว่าตามใจตนเองมากไปด้วยซ้ำ”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศที่ใช้ความรู้สึกนึกคิดส่วนตัว ไม่ฟังผู้อื่น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ในระยะที่ผ่านมา พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เอาใจตัวเองมากเกินไป ไม่ค่อยยอมใคร จึงเกิดผลลบกับตัวเอง

- ใช้อำนาจมากกว่าเหตุผล ใจร้อนเกินไป ไม่คิดให้รอบคอบ

- พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คืออยู่อย่างที่ปรับตัวได้เร็ว กล้าที่จะรับผิดชอบ และหาทางแก้ไข (ในบางเรื่อง)

- ปัจจุบันก็ยังมีลักษณะฟังเหตุผลของคน กับคนใกล้ชิดเป็นตัวตัดสินใจไม่ฟังคนอื่น (คนที่หวังดีกับประเทศชาติยังมีอีกมาก)”

(อัยยงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศ โดยท่านนายกฯ ใช้เหตุผลของท่านในการทำงาน จะมากจะน้อยขึ้นอยู่กับท่าน แต่ถ้าถามเรา เรากลับมองว่าท่านไม่มีเหตุผล”

(ภินันท์ โชติรสเศรษฐี 2548 : สัมภาษณ์)

9.3 มีเงื่อนไขความคิดเห็น จำนวน 4 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการบริหารประเทศ (โดยภาพรวม) จำนวน 4 ราย ดังนี้

“ท่านนายกฯ บริหารประเทศ ใช้หลักเหตุผลมาก แต่อยู่บนพื้นฐานของตนเองเป็นสำคัญ ไม่มีหลักเหตุผลในพื้นฐานของสังคม ส่วนใหญ่เป็นความคิดของท่านนายกฯ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีเหตุผลในการบริหารประเทศพอสมควร แต่ข้อเสียคือเป็นคน ที่อารมณ์ร้อน ดังนั้น ใครวิจารณ์จะได้ทันทีแต่จะมาคิดและฟังเหตุผลภายหลัง ก็จะมีเหตุผลเพิ่ม ขึ้น อย่างไรก็ตามก็ต้องทำใจเย็น คือเหตุผลของท่านนายกก็ดี แต่เหตุผลบุคคลอื่นก็ดีเช่นกัน ดังนั้นหาก ท่านนายกฯ จะรับฟังบ้างก็ไม่เสียหายอะไร และประชาชนจะได้มองท่านนายกฯ มีเหตุผลมากขึ้น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548: ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีน้อย เน้นการพัฒนาแนวทางทุนนิยมอย่างเร่งรีบ แต่ไม่สนใจการพัฒนาทาง การเมือง เศรษฐกิจพอเพียง เน้นตัวเลขทางเศรษฐกิจแต่ไม่สนใจสุขภาพ ความสุขของประชาชน”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คำถามนี้น่าจะเป็นคำถามที่ต้องไปถามนายกฯเอง เหตุผลคือตัวเขา แต่ถ้าเราตอบคง เป็นสมมติผลมากกว่า เพราะเขาจะบอกเสมอว่าการทำงานทุกอย่างมีเหตุผลมาก ๆ เลย คำถามนี้ไม่ สามารถตอบได้เพราะไม่ใช่ตัวนายกฯเอง”

(รัตนบุรี อติศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

ในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจนั้น แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ได้แบ่งที่มา ของอำนาจของผู้นำทางการเมืองเป็น 3 แบบ คือ

1. แบบที่ใช้คุณสมบัตินหรือบารมีส่วนตัวเรียกว่า Charisma
2. แบบที่ใช้จารีตประเพณี
3. แบบที่ใช้หลักกฎหมายและเหตุผล (Legal rational)

หากผู้นำทางการเมืองของประเทศใดใช้หลักกฎหมายและเหตุผลในการตัดสินใจ สามารถอธิบายด้วย เหตุผลโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) คือ ข้อมูลที่ได้จะมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มี การศึกษาเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ของทางเลือกต่าง ๆ ก่อนที่จะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง การ ตัดสินใจแบบมีเหตุผลแบบนี้ เป็นการเมืองในรูปแบบสมัยใหม่และเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ของการพัฒนาการเมือง

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 10 เรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองกับบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบ การเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มี โครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

10.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) บทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ
จำนวน 6 ราย คือ

“การทำงานก็เป็นแบบของแต่ละฝ่ายอยู่แล้ว เพียงแต่รัฐสภาพ็นนิติบัญญัติ เป็น
ศูนย์กลาง จึงอยากให้การทำงานเป็นไปในแนวทางเดียวกัน”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ท่านนายกฯ มีบทบาทเอื้อให้เกิดการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่าง โดยจะให้แต่ละ
หน่วยงานจัดงานตามหน้าที่ โดยจะไม่ก้าวท้าวซึ่งกันและกัน แต่ถ้าเรื่องสำคัญท่านอาจจะเข้าไปสั่ง
การในบางครั้ง”

(ไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คิดว่ามีบทบาทเอื้อต่อระบบมาก ภายใต้รัฐธรรมนูญปัจจุบันที่มีการแบ่งแยกองค์กร
และหน้าที่ที่ชัดเจน ภายใต้อำนาจหน้าที่ที่จะเห็นได้จากนโยบายการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งเป็นเรื่อง
ของฝ่ายบริหารโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลไกการบริหารประเทศมีความกระชับ ไม่เกิดความ
ซับซ้อนในบทบาทหน้าที่ ลดปริมาณบุคลากรของรัฐ ขณะเดียวกันเพิ่มประสิทธิภาพให้มากขึ้น
และให้อำนาจเต็มที่แก่องค์กรอิสระ ในการตรวจสอบและการคุมการทำงานของรัฐบาลภายใต้
กรอบของกฎหมาย”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่าง
และชำนาญเฉพาะ เช่น มีการแบ่งแยกการทำงานของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล ระบบราชการ”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่าง
และชำนาญเฉพาะมาก”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาททางการเมือง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะมีโครงสร้างที่แตกต่างและ ชำนาญ
เฉพาะ เนื่องจากปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีการแข่งขัน มีการค้นคว้าความก้าวหน้า ประเทศใด
ก็ตามถ้าไม่พัฒนาจะต้องล้าหลัง”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

10.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ไม่มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญ
เฉพาะ จำนวน 10 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ
ชัดเจนที่สุดในปัจจุบัน”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คิดว่าในสถานะนี้ที่พรรคการเมืองเดียวที่ครองเสียงข้างมากในสภานี้ ทำให้เกิดการ
รวมอำนาจเบ็ดเสร็จ ทั้งในรัฐสภา คณะรัฐมนตรีไปในทางเดียวกัน ส่วนระบบราชการตั้งแต่มี
รัฐบาลบริหารประเทศมา 5 ปี ก็พยายามให้ฝ่ายการเมือง (รัฐมนตรี) มีอำนาจเหนือฝ่ายบริหาร
(ระบบราชการ) ส่วนในด้านศาล ยังมีการแยกอำนาจชัดเจนอยู่ แต่ก็น่าห่วง ถ้าอำนาจการเมืองกับ
ศาล ไม่แยกออกจากกัน”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แม้มีการสั่งงานอย่างแบ่งแยก แต่อำนาจสั่งการเบ็ดเสร็จก็ยังอยู่ที่
ที่ท่านนายกฯ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างรวมอำนาจ
เบ็ดเสร็จ”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้าง
แตกต่าง และชำนาญเฉพาะ มีการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จอย่างชัดเจน”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีลักษณะรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ ก้าวก้าวศาล บางครั้ง เช่น การ
ฆ่าตัดตอน ปัญหาภาคใต้หรือการชี้นำสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีการแยกอำนาจการทำงานกันอยู่แล้ว แต่ก็รวมอำนาจเบ็ดเสร็จ”

(ภินันท์ โชติรสเสรณี 2548 : สัมภาษณ์)

“ดูคำตอบในข้อ 5 และข้อ 7 แล้วจะเห็นว่าเป็นการยากที่จะเห็นบทบาทที่เอื้อให้เกิด
ระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างหรือชำนาญเฉพาะแต่อย่างใด”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เข้าก้าวก้าวทุกองค์กร”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ดูแล้วเหมือนหนึ่งว่ามีการแบ่งแยกการทำงานของรัฐสภา รัฐมนตรี ศาล แยกออกจาก
กัน แต่ประชาชนยังมองว่าเป็นการทำงานของรัฐสภา แต่ในทางปฏิบัติก็เป็นการทำงานของรัฐบาล

แต่เขาก็จะมองว่าประธานรัฐสภาเป็นของรัฐบาล เพราะฉะนั้นอำนาจไม่ต้องพูดถึง เป็นของท่าน นายกอยู่แล้ว ระบบราชการก็ถูกครอบงำถูกชี้นำโดยนักการเมืองมาโดยตลอด เลยเป็นไปได้เลยที่จะแยก อันนี้ถือเป็นตรรกะเหมือนกันก็คือ ข้าราชการกับการเมืองเหมือนกับเหรียญสองหน้าว่า จะออกหัวหรือก้อยหรือออกพร้อมกัน มันก็ยังถือว่าไม่มีการแบ่งแยกการทำงานที่สมบูรณ์”

(รัตนบุรี อดิศักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

10.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 4 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ไม่แน่ใจบทบาทเอื้อ – ไม่เอื้อ ให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ จำนวน 3 ราย คือ

“ไม่แน่ใจว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ”

(ปราโมทย์ อุณจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เป็นบทบาทตามกฎหมายเฉพาะรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ส่วนระบบราชการ ยังถือว่าใช้การรวมศูนย์อำนาจในระดับมากไป โดยเฉพาะส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การบริหารงานเอื้อระบบราชการ ถ้าทำได้จะดีมาก ๆ แต่น่าจะให้ความรู้ความเข้าใจผู้ปฏิบัติ โครงสร้างต่าง ๆ ที่จะเสียมันอยู่ที่ผู้นำไปปฏิบัติ มักไม่ทำตามกฎเกณฑ์ ต้องให้การศึกษาถึงแม้จบปริญญาตรีก็ไม่พร้อมสำหรับผู้ปฏิบัติ ไม่มีบทลงโทษที่แน่นอน เมื่อไม่มีก็เกิดการละเมิดอยู่เสมอ ยังมีระบบอุปถัมภ์ ระบบคุณธรรม”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“..”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

จากการศึกษาทฤษฎีของ Almond เขาให้ความเห็นว่า ระบบการเมืองไม่ว่าจะเป็นระบบที่ค่อยพัฒนาหรือพัฒนาแล้วจะต้องมีโครงสร้างทางการเมือง ซึ่งถ้าระบบการเมืองนั้นเป็นระบบที่ทันสมัย โครงสร้างทางการเมืองจะต้องมีการจำแนกแยกแยะและทำหน้าที่ตามความชำนาญเฉพาะด้าน รวมทั้งจะต้องมีเจ้าหน้าที่ที่ตัดสินใจได้ดี ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถจัดการเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายและมีความซับซ้อนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งในสังคมที่พัฒนาแล้ว โครงสร้างทางการเมือง มักจะมีลักษณะดังกล่าวข้างต้น ในขณะที่สังคม จารีตประเพณี จะมีบุคคลเพียงคนเดียวหรือ โครงสร้างหรือสถาบันเดียวที่จะทำหน้าที่หลายอย่าง ขณะเดียวกันไม่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ผลก็คือ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เพียงพอ

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 11 เรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองมีบทบาทเอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพหรือไม่

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพหรือไม่ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

11.1 สนับสนุน/ยอมรับ จำนวน 8 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการปกครองประเทศ (โดยภาพรวม) ในบทบาทเอื้อในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ จำนวน 8 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ จะรับฟังความคิดเห็นของทุกคน นำประเด็นมาปรึกษาหารือกับคณะเพื่อหาข้อสรุป”
(สันศักดิ์ จินากักดี 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ สังเกตได้จากการวิพากษ์วิจารณ์ของนักวิชาการที่มีมากในขณะที่ท่านนายกฯดำรงตำแหน่งอยู่”

(ไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คิดว่ามี เนื่องจากกฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ ท่านนายกฯก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีอยู่แล้ว ในฐานะผู้นำประเทศ สิทธิ เสรีภาพ เป็นเรื่องเฉพาะของบุคคล จะต้องได้รับความคุ้มครอง กระแสเรียกร้องหรือต่อต้านจากองค์กรสิทธิมนุษยชนหรือ NGO ต่าง ๆ ในระยะที่ผ่านมา ท่านก็ยอมรับและยินดีให้มีการปรับปรุงแก้ไขในกระบวนการบริหารงานจะเห็นได้จากการจัดตั้ง คณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติ ในการแก้ไขปัญหาภาคใต้ การปรับเปลี่ยนบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่ หรือการลงโทษผู้กระทำความผิด การละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เป็นต้น”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อ เพราะให้สิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชน และ นักวิชาการอย่างเต็มที่ในการเปิดโอกาสให้วิพากษ์วิจารณ์และร่วมแสดงความคิดเห็น”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีภาวะผู้นำ”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี แต่เนื่องจากอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านการเข้าถึงข้อมูลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก่อนข้างเร็วและหลากหลายในหลายประเด็นจากนักวิชาการและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ของประชาชน”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพมากเพราะ

1. นักวิชาการวิจารณ์รัฐบาล แสดงความคิดเห็นได้อิสระ
2. กลุ่มพลังต่าง ๆ เรียกร้องได้อย่างเสรี
3. ประชาชนร้องเรียนได้อย่างอิสระไม่มีการขี้นำ
4. สื่อต่าง ๆ ยังเสนอข่าวอย่างอิสระไม่มีการควบคุม

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และนักวิชาการ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ไม่ได้ปิดกั้นแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้ว่าสื่อที่ดี นักวิชาการที่ดี ประชาชนที่ดี ต่างก็ได้แสดงออกในทางความคิดเห็นอย่างเสรี”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

11.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการปกครอง (โดยภาพรวม) ในบทบาทไม่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ

จำนวน 11 ราย คือ

“คำตอบข้อ 4 พอจะนำมาอนุมานเป็นคำตอบของข้อนี้ได้ และสิ่งที่เห็นอยู่ในขณะนี้ นั้น สิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นได้เพียงแค่ “จารจร” กับ “ขาประจำ” เท่านั้น”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ ไม่ยอมรับฟังใคร เชื้อมันตนเองเป็นหลัก”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทที่สนับสนุน ตรงกันข้ามทำนกับตอบโต้ทันที ดูเหมือนรัฐบาลชุดนี้ไม่ห้าม เรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และนักวิชาการ ในการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ก็ต้องยอมรับว่ามีการ จำกัดสิทธิ เสรีภาพ ของฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล โดยมีการสั่งปิดสถานีวิทยุชุมชน สั่งปิดเว็บไซต์”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีการเอื้อต่อประชาชนและนักวิชาการ ทุกอย่างอยู่ที่การ ตัดสินใจของท่านนายกฯเองทั้งหมด”

(สิริลักษณ์ เจริญสกุล 2548 : สัมภาษณ์)

“ไม่ เพราะใช้แต่อารมณ์”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่เอื้อเลย เพราะพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไปคิดว่าคนทักท้วงเป็นศัตรูทุกคน จึงขาด ความไว้ใจ ประกอบลักษณะของท่านนายกฯ เป็นอำนาจนิยม คณะรัฐมนตรีก็กลัวไม่กล้าโต้แย้ง

- มีนักวิชาการเสนอความเห็นที่ดี ๆ มากมาย คนเหล่านี้อาจรักประเทศไทยมากกว่าท่านนายกฯก็ได้

- ถ้าท่านนายกฯไม่เปลี่ยนแปลงการใช้อำนาจให้เป็นธรรม จะเป็นสิ่งที่บั่นทอนท่านนายกฯ ในการอยู่ในตำแหน่ง

- ประชาชนเริ่มมองท่านนายกฯในแง่ลบมากขึ้น ความนิยมลดลง ท่านนายกฯต้องสร้างความเป็นธรรมในสังคม”

(อัญญาณ์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ ละเมิดสิทธิสูง แทรกแซงเกินไป”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ เพราะท่านนายกฯไม่รับฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้ามเลย”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทน้อยในเรื่องเอื้อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มีอยู่แล้ว ท่านนายกฯขาดในเรื่องที่ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ทุกคน มันเป็นการกุมอำนาจทั้งหมด เป็นการปิดกั้นความคิดเห็นของผู้อื่น โดยสิ้นเชิง ทำเป็นเหมือนว่าจะฟังแต่ก็ไม่ทำตามที่ผู้อื่นแนะนำมาเลย”

(ภินันท์ โชติรสเศรษฐี 2548 : สัมภาษณ์)

“คิดว่าลดน้อยลง นักวิชาการออกมาพูดไม่ได้ ออกมานายกฯท่านก็เล่นงาน คงกลัวว่าประชาชนจะฉลาดขึ้นกว่าเดิม เพราะเดี๋ยวรู้มากก็คัดค้านความคิดของท่าน สิทธิ เสรีภาพของประชาชนก็น้อย แต่ไม่มากเท่าไร ดิยังมีการทำอันรู้ได้บ้างแต่ไม่ทั้งหมด ถ้ามองภาพรวมคิดว่าคงกลัวประชาชนฉลาดขึ้นจึงพยายามไม่ให้อะไรมา ให้ทุกคนคิดแต่การดำรงชีพของตนเท่านั้น”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

11.3 แสดงความคิดเห็นแบบเป็นกลาง จำนวน 1 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 11 ราย คือ

“ในส่วนของนักวิชาการดีขึ้น นักวิชาการกล้าคิด กล้าทำมากขึ้น แต่นักวิชาการถ้ามีหัวใจเป็นนักวิชาการจริง ๆ ไม่เข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด สร้างแต่ประโยชน์ให้กับประชาชนก็จะดีมาก จะเห็นได้ว่า NGO บางทีก็ยังมีแฝง ๆ อยู่ ไม่เหมือนอย่างที่เรารู้ ถ้าเราศึกษากันจริง ๆ มันก็ไม่ได้

เข้าข้างประชาชน บ้างมีการเกื้อหนุนจากที่อื่นเข้ามาในด้านของผลประโยชน์ เพราะประชาชน บางครั้งก็คิดว่านักวิชาการเป็นกลางที่สุด แต่บางคนก็เอนเอียงได้เหมือนกัน ดังนั้นเราต้องมอง นักวิชาการให้ออกด้วย ในด้านของประชาชนนั้นก็ถือได้ว่าดีขึ้นในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ถึงกับดีที่สุด เพราะถ้าถึงที่สุดแล้วเราต้องยิ่งใหญ่ ยิ่งกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา แต่มันดีขึ้นเมื่อเทียบกับประเทศที่ ด้อยพัฒนากว่าเรา การศึกษาก็ยังไม่เท่าเทียมกัน ประเทศของเราเลยด้อยเนื่องจากเงินเราไม่มี”

(รัตนบุรี อคิษฐ์ 2548 : สัมภาษณ์)

คำว่าสิทธิ (Right) หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่มีอยู่และมีมาตั้งแต่เกิด เป็น สิทธิธรรมชาติ โดยมีสิทธิรับฟัง คิด พุด คู สัมผัสติดต่อกับคนและสิ่งอื่น ๆ การจำกัดสิทธิของ บุคคลจะกระทำได้ต่อเมื่อมีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย และย่อมได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ตาม รัฐธรรมนูญ

ส่วนคำว่า เสรีภาพ (Liberty, Freedom) คือ ภาวะที่ประชาชนมีอิสระที่จะกระทำการ ใด ๆ ได้เอง โดยไม่มีการกีดกัน เว้นแต่จะไปกระทบเสรีภาพของบุคคลอื่น

แบบสัมภาษณ์ ข้อ 12 เรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองมีการสร้างบูรณาการแห่งชาติมาก น้อยเพียงใด

คำถาม การสร้างบูรณาการแห่งชาติมีมากน้อยเพียงใด แะไหน โดยเฉพาะนโยบาย 3 จังหวัดภาคใต้ การปราบปรามยาเสพติด การป้องกันการทุจริตและความประพฤติมิชอบและการ แก้ไขปัญหาความยากจน

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

12.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 8 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 8 ราย คือ

“มีมาก ปัจจุบันปัญหาค่อนข้างหนัก เช่น ปัญหา 3 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งจะต้องใช้วิธี หลาย ๆ วิธีมากมายมาแก้ปัญหา ต้องทำอย่างรอบคอบ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่มีมานาน แล้ว จึงต้องใช้เวลาในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช่แค่ปีสองปีแล้วปัญหาจะยุติลงได้”

(สันทัศน์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“มีมากขึ้นภายใต้ระบบบริหารราชการแบบบูรณาการ อาทิ การให้ผู้ว่าราชการจังหวัด บริหารแบบบูรณาการ (CEO) ทำให้ระดมสรรพกำลังในแต่ละจังหวัดแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ ของตนเองได้เป็นอย่างดี การแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ปัญหา ยาเสพติด การตั้งศูนย์ระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัดให้มีทุกภาค สำหรับรับผิดชอบ มีแผนการดำเนินการที่ชัดเจน ภายใต้การ

กำกับดูแลของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง มีการบูรณาการลงพื้นที่ในลักษณะกรม.สัญจร ทำให้ทราบปัญหาแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่ในเรื่องของภาคใต้อาจเกิดจากวัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างกัน ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ปัญหา”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“สามารถแก้ไขปัญหาก็อย่างแท้จริง แต่อาจจะเป็นระยะเวลายาวนาน หากมีการติดตามนโยบาย”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- การแก้ปัญหา 3 จังหวัดภาคใต้ ต้องรอบคอบ ใช้เวลาและต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในฐานะนายกรัฐมนตรีต้องเป็นผู้นำทาง

- การปราบปรามยาเสพติด เป็นเรื่องที่ทำนายๆ ทำได้ดีที่สุด ต้องปรับปรุงจุดอ่อนเสมอ”

(อัยฎงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การสร้างบูรณาการแห่งชาติมีมาก เช่น

- การออกพระราชกำหนด ที่รัฐบาลออกมาใช้ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็เพื่อใช้ปราบปรามผู้ไม่หวังดีต่อประเทศชาติเท่านั้น ผู้บริสุทธิ์จะไม่มีผลกระทบเลย

- การเร่งปฏิรูปการศึกษาใน 3 จังหวัด พัฒนาเศรษฐกิจโดยเร่งด่วน”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เป็นความพยายามทางการเมืองค่อนข้างมาก แต่ปัจจัยความสำเร็จขึ้นอยู่กับความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ

- การปฏิรูปสื่อ การศึกษา กระบวนการยุติธรรม

- การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

- การค้าความเจริญในลักษณะที่กระจาย

- ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นให้เข้มแข็งถึงระดับองค์การบริหารส่วนตำบล”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การสร้างบูรณาการแห่งชาติ ถ้านำเอาเหตุการณ์ที่ผ่านมาของทุกรัฐบาลเปรียบเทียบแล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการบูรณาการได้อย่างรวดเร็ว การแก้ปัญหาต่าง ๆ ความยากจน การรักษาพยาบาล การส่งเสริมอาชีพ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาที่สะสมมานานก็ต้องค่อย ๆ แก้กันไป เรื่องยาเสพติดทำได้ดี”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

12.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 5 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 5 ราย คือ

“เกือบ 5 ปี ที่เข้ามาบริหารประเทศ ความเจริญในด้านต่าง ๆ ดูถดถอย ไม่ว่าด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงแห่งชาติ นโยบายที่ประกาศไว้ เช่น สงครามกับยาเสพติด สงครามกับทุจริตคอร์รัปชัน เป็นนโยบายเพียงแต่หาเสียง ล้มเหลวทุกสงคราม แม้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขณะนี้รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ก็มาจากการกำหนดนโยบายที่ผิดพลาดอย่างฉกรรจ์”

(ประสงค์ สุนศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มีเลย การสร้างบูรณาการ คือ การรวมสรรพกำลังในสังคมที่เกี่ยวข้อง ป้องกันปัญหา ร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งนายกฯ ให้ความสำคัญกับแนวคิดของตนเอง เลือกในสิ่งที่ตนเชื่อ ซึ่งอาจจะไม่ผิดเพราะท่านนายกฯ คือผู้บริหารประเทศแต่ก็ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นโยบาย 3 จังหวัดภาคใต้ เป็นความคิดหรือแนวความคิดที่ผิดพลาดมากและไม่ยอมรับ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ไม่ถามผู้รู้ คิดว่าตัวเองรู้ก็เลยตกม้าตาย”

- ปราบปรามยาเสพติด ทำได้ดี แต่เศรษฐกิจไม่ดี

- การป้องกันการทุจริต การประพฤติมิชอบ ยังไม่เห็นชัดเจนเหมือนเดิม

- การแก้ไขปัญหาความยากจนยิ่งจนลง นโยบายดีแต่ไม่ศึกษาการนำไปปฏิบัติและพยายามสร้างหน่วยงานแม่น้ำ หรือให้ความรู้แก่ผู้นำไปปฏิบัติ สังเกตข้าราชการคือตัวทำให้ระบบเสีย และทำให้คนจนจนมากขึ้น”

(นพพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การสร้างบูรณาการแห่งชาติมีน้อย นโยบายหลายนโยบาย ทำให้วิถีชีวิตคนเปลี่ยนไป จำนวนวิถีนิยมมากขึ้นบางครั้งเกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

12.3 สนับสนุน / คัดค้าน จำนวน 4 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 4 ราย คือ

“นโยบายเดียวที่สำเร็จคงจะเป็น นโยบายการปราบปรามยาเสพติด เพราะสามารถตัดวงจรการผลิต รวมถึงลดจำนวนยาเสพติดได้เป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่อีก 3 นโยบายที่เหลือไม่คิดว่าจะทำให้เกิดการสร้างบูรณาการแห่งชาติเพิ่มมาก

ขึ้น ตรงกันข้ามกลับทำให้เกิดการแตกแยกความคิด ความรู้สึกเป็นชาติเดียวกัน โจทย์สำคัญที่
รัฐบาลต้องแก้ไขคือ การบูรณาการในการแก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นโยบายดี แต่ในทางปฏิบัติมันไม่ได้ทำเพื่อประชาชน เอาใจแค่ช่วงแรกของหลักการ
ใช้เงินภาษีได้เร็ว เป็นการสร้างฐานอำนาจให้กับตนเองเหมือนเป็นการซื้อเสียงในระยะยาว ไม่ควร
ใช้การรุนแรงแบบนี้มันรุนแรงเกินไป จริง ๆ แล้วน่าจะหาแนวทางใหม่โดยการสร้างความเข้าใจ
และสัมพันธ์อันดีต่อกัน ใช้หลักจิตวิทยา หลักคุณธรรมเข้ามาช่วยและน่าจะให้ส.ส.ฝ่ายค้านเข้ามา
ช่วยแก้ไขปัญหาค่ะ แต่คงเป็นไปได้ เพราะท่านนายกฯ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เลย”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“เรื่องปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เรื่องนี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาหลาย 10 ปีแล้ว
ปัญหาที่เกิดขึ้นมันเกิดจากการแก้ไขปัญหาแบบไม่ถูกจุด อย่างกรณีที่ข้าราชการที่ประพฤติมิชอบ
โดนสั่งลงโทษก็ส่งย้ายไปอยู่ภาคใต้เลยกลายเป็นว่าส่งคนไม่ดีไปอยู่ภาคใต้ ยิ่งทำให้ปัญหาเหล่านี้
ยากที่จะเยียวยา การป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในส่วนของข้าราชการนั้นคนใหญ่คนโตก็
คอยหนุนหลังกันอยู่ ไม่เห็นว่าจะมีใครมาปราบปรามกันอย่างจริงจังเสียที ปัญหายาเสพติดก็ยังไม่
แก้ไขไม่ได้ เห็นไหมว่าปัจจุบันก็ยังมีข่าวการจับกุมเกิดขึ้นทุกวันก็ยังมีการซื้อขายกันอยู่ ส่วนปัญหา
ความยากจนนโยบายของท่านต่างหากที่ส่งเสริมให้คนจนมากยิ่งขึ้น เอาเงินไปให้หมู่บ้านบริหาร
กันเอง ชาวบ้านก็กู้กันเองเอาเงิน ไปซื้อรถ ซื้อ โทรศัพท์ เป็นเรื่องที่ไร้สาระทั้งนั้น”

(ภินันท์ โชติรสเสถณี 2548 : สัมภาษณ์)

“การปราบปรามยาเสพติดดีขึ้นแต่ยังไม่ถึงที่สุด เพราะก็ยังมีขายกันอยู่ การประพฤติ
มิชอบก็ยังกำกั่งอยู่ จนปานนี้ยังไม่ได้อำนาจไปเลย ส่วนการแก้ไขปัญหาคความยากจนชาติ
อย่างเดียวยังไม่ได้ เราต้องช่วยกันทุกคนทุกฝ่าย ทำนองเดียวกันบางทีประชาชนอยากจนมากกว่า
ยากจน แบบมืออย่างเดียวยังไม่ทำอรับแต่ความช่วยเหลือ กรณีแบบนี้เลยทำให้ประเทศชาติของเราไม่
พัฒนากันซะที”

(รัตนบุรี อดิษฐ์ 2548 : สัมภาษณ์)

12.4 ไม่แสดงความคิดเห็น จำนวน 3 ราย ดังนี้

“ข่าวที่ประกาศจากสื่อมวลชนชัดเจนอยู่แล้ว”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มีความเห็น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มีความเห็น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 13 เรื่องเกี่ยวกับความคิดเห็นอื่น/ข้อเสนอแนะ

คำถาม ความคิดเห็นอื่น ๆ / ข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

13.1 ความคิดเห็นอื่น ๆ / ข้อเสนอแนะ จำนวน 8 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการปกครองประเทศ (โดยภาพรวม) จำนวน 8 ราย คือ

“การเป็นผู้นำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในเชิงความรู้ความสามารถของท่านนายกฯ เข้าสู่ระดับสากล ก้าวล้ำนำสมัย แต่ปัญหาอุปสรรคที่เผชิญอยู่ขณะนี้ คือ การสร้างทีมงานที่ประลองด้วยบุคคลหลายหมู่เหล่ามาอยู่ร่วมกัน คนที่มีแนวคิดแบบเดิม ๆ ล้าหลังยังมีอีกมาก หากท่านนายกฯ ใช้ศิลปะประสานประโยชน์ได้ลงตัว และให้เลือกระหว่างเทคนิคการบริหารสมัยใหม่กับประสานประโยชน์ภายในพรรค คงไม่สามารถเลือกทางหนึ่งทางใดหรือผสมกลมกลืนกันได้ ก็เป็นที่น่าเสียดายในโอกาสของท่านที่จะอยู่บริหารประเทศชาติบ้านเมืองได้อย่างยาวนานอย่างที่หลายฝ่ายคิดไว้ และไม่แน่ใจว่าบทเรียนทางการเมืองในสมัยการปกครองของท่านจะคงให้เกิดการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยก้าวหน้าไปถึงระดับใด”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน ความยุติธรรม ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สวัสดิการของประชาชน คนจน คนพิการ คนด้อยโอกาส เจริญการศึกษา การพัฒนาฝีมือแรงงาน การค้าขาย”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ต้องร่วมมือร่วมใจกันทำให้องค์กรภาคประชาชนเข้มแข็งและรู้ทันกันถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการบริหารแบบอัตตาธิปไตย เพื่อช่วยกันขัดขวางการกระทำที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม ตั้งแต่เดี๋ยวนี้เพื่อรักษาบ้านเมือง”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คนไทย ข้าราชการขาดคุณธรรม จริยธรรม มองอำนาจและการอยู่รอดของตนเองเป็นหลัก ไม่มองส่วนรวม”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นโยบายของรัฐบาลออกมาดี ไม่เคยมีรัฐบาลไหนทำมาก่อน และทำสำเร็จ เป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางโครงการไม่จำเป็นเร่งด่วน เช่น บ่อบำบัดน้ำเสียน่าจะ ไปทำโครงการอื่น เช่น แก้ไขความแห้งแล้งและความยากจนก่อน”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เปลี่ยนแปลงความคิด วิธีการทำงานของท่านนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้ยาก”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ต้องแก้ไขเรื่องการทุจริตและประพฤติกมิชอบ โดยเร่งด่วน

- ท่านนายกรัฐมนตรี ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทภาวะผู้นำเสียใหม่ เลิกธุรกิจและพรรคพวก ซื่อสัตย์ ทำงานเพื่อการอยู่ดีกินดีของประชาชน ศรัทธาจะกลับมาอย่างท่วมท้น”

(อัยยงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เนื่องจากประเทศไทยมีรัฐบาลหลายยุคหลายสมัยปกครองตลอดมา รัฐบาลที่ผ่านมามีความคิดไม่ก้าวหน้า และไม่ทันต่อการพัฒนาของโลก เห็นได้ว่ารัฐบาลท่านนายฯ ได้แก้ปัญหาต่าง ๆ มาด้วยดี และประสบความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่จึงสนับสนุน”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ส่วนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) ทุกติภูมิ(Secondary Data) ได้มาจากการค้นคว้าทางเอกสารต่าง ๆ โดยการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หรือเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย มาสนับสนุนแบบสัมภาษณ์ให้น่าเชื่อถือ เทียงตรง ถูกต้องตามหลักวิชาการมากยิ่งขึ้น ดังนี้

น.พ.ประเวศ วะสี (ราษฎรอาวุโส) ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้กล่าวว่า “การเลือกตั้งทุกประเภท มีเงินจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการซื้อตัวและการซื้อเสียง ประชาธิปไตยก็กลายเป็นธนาธิปไตย ธนาธิปไตยคือการที่อำนาจเงินเข้ามาใช้อำนาจรัฐ ธนาธิปไตยเป็นเผด็จการชนิดหนึ่ง แม้ใช้รูปแบบการเลือกตั้ง พรรคนาจิของฮิตเลอร์ก็ใช้รูปแบบการเลือกตั้งเข้าไปยึดอำนาจรัฐ และเป็นเผด็จการที่ก่อให้เกิดความเสียหายเหลือคณานับ ฮิตเลอร์ และพรรคนาซีเข้าไปใช้อำนาจรัฐเป็นเครื่องมืออย่างเดียว ยังไม่มีอำนาจเงิน อำนาจรัฐคือการใช้อำนาจกฎหมายและอำนาจจิตอาวูร เช่น กองทัพและตำรวจ แต่อำนาจเงินเป็นอำนาจที่มีพลังมากกว่าอำนาจรัฐ เมื่ออำนาจเงินเข้าไปผนวกอำนาจรัฐในระบบประชาธิปไตย อำนาจจึงเบ็ดเสร็จและรุนแรง”

ธนาธิปไตย อาจจะแก้ปัญหาบางอย่างได้แต่แก้ปัญหาไตรอุปถัมภ์ คือคอร์รัปชัน ความไม่เป็นธรรมทางสังคม และความรุนแรงไม่ได้ ประชาธิปไตยทางอ้อม หมายถึง

ประชาธิปไตย แบบเลือกตัวแทน (Represented Democracy) ตัวแทนจะมีอำนาจตัดสินใจในกิจการบ้านเมือง โดยประชาชนไม่มีบทบาทโดยตรงเป็นเรื่องล้าสมัยแล้ว ประชาธิปไตยแบบเลือกตัวแทนจึงไม่เป็นเครื่องมือที่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาของประเทศอีกต่อไป จะมีประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) คือ การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกิจการบ้านเมืองโดยตรงมากที่สุด และประชาชนที่เป็นปัจเจกชนมีกำลังไม่เพียงพอ จึงต้องมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง การรวมตัวคือการสังคมนำ สังคมหมายถึงการรวมกัน การรวมกันอย่างเข้มแข็งก็คือ สังคมเข้มแข็ง

สังคมเข้มแข็ง ควรทำเรื่องต่าง ๆ อย่างน้อย 5 ประการ คือ

1. ชุมชนเข้มแข็ง ทำการพัฒนาอย่างบูรณาการเต็มพื้นที่ เป็นประชาธิปไตยระดับรากหญ้า
2. สังคมเข้ามาทำการพัฒนาเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองมากที่สุด เช่นการศึกษา สุขภาพ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
3. สังคมร่วมรัฐ สังคมนำรัฐ รัฐทำอะไรดีสังคมเข้าร่วม รัฐติดขัดอะไรสังคมนำ
4. สังคมตรวจสอบรัฐ
5. สังคมร่วมสร้างนโยบายสาธารณะ

อำนาจรัฐอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อนในสังคมได้ หากสังคมเข้มแข็งและเข้ามามีบทบาทในกิจการบ้านเมืองทั้ง 5 ประการดังกล่าว ประเทศจะมีพลังในการแก้ปัญหอย่างมหาศาล นี่คือนิยามของประชาธิปไตยโดยตรง (มดิชนรายวัน 2547 : 2)

พิภพ ธงไชย (NGO) ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกฯ ได้กล่าวว่า “นายกฯทักษิณพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมเต็มตัวโดยไม่เชื่อในแนวทางการพัฒนากระแสอื่น ดังนั้นในช่วง 2 ปีหลังของรัฐบาลไทยรักไทยจะปฏิเสธการมีส่วนร่วมทั้งหมด

ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญใหม่จะเปลี่ยนการเมืองไทยให้เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หลักประชาธิปไตยไทยรับมาจากประเทศอังกฤษ จะประกอบด้วยอำนาจคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ โดยมีสื่อมวลชนเป็นอำนาจที่ 4 เพิ่มองค์กรอิสระเป็นอำนาจที่ 5 และอำนาจที่ 6 เป็นของประชาชน

รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มักจะแก้ปัญหาโดยใช้อำนาจนิยม และเงินเป็นใหญ่ แต่วิธีนี้แก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สำเร็จ เพราะนายกรัฐมนตรีไม่เข้าใจวิถีชีวิตของคนอิสลาม ผมเชื่อว่าประชาธิปไตยที่ดี คือการกระจายอำนาจเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และประชาชนจะเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมและความผิดพลาดนั้น

เมื่อพูดถึงการพัฒนาการเมือง จะมองแบบวิวัฒนาการ ไม่มองแบบสำเร็จรูป ถ้าเทียบกับยุโรป ประชาธิปไตยในสังคมไทยมีพัฒนาการที่เร็วมาก แต่ถ้าเปรียบเทียบกับตอนนี้

ประชาธิปไตยในประเทศไทยห่างไกลจากยุโรปเยอะ

จากสถิติรายงานว่าภาคประชาชนเคลื่อนไหวมากขึ้น แต่เป็นเพียงประเด็นสาธารณะเท่านั้น ยกเว้นกรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ หรือกรณีคลองด่าน ซึ่งบังเอิญเข้าทางรัฐบาลที่ต้องการจับผิดนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามพอดี

ถามว่าประชาชนมีความหวังใหม่ คำตอบคือมีแต่ต้องอดทนและแก้ไขในสิ่งที่ได้เรียนรู้ ผมว่าการเลือกตั้ง อบต. อบจ. และนายกเทศมนตรี จะเป็นบทเรียนสำคัญของชาวบ้านแน่นอนว่า อบต. ในบางพื้นที่ยังมีกลุ่ม ก็มาเฟีย แต่หลายตำบลมี อบต.ดี ประชาชนจะเริ่มเรียนรู้เหมือนกับอเมริกาที่แต่ละมลรัฐแตกต่างกัน บางมลรัฐทำแท้งได้ บางมลรัฐทำแท้งไม่ได้ คนจะเริ่มเปรียบเทียบ เพราะฉะนั้นถ้า อบต. ไหนเป็นประชาธิปไตยเราก็ย้ายไปอยู่ตำบลนั้น

ถ้านายกรัฐมนตรีบริหารประเทศแบบปีแรก จะมีโอกาสอยู่ได้ถึง 20 ปี แต่การบริหารแบบ 2 ปีหลังเป็นไปได้เลย เพราะสังคมไทยไปไกลแล้ว ผ่านเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 , 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ได้เข้าไปเรียนรู้ขบวนการคอมมิวนิสต์ และปี พ.ศ. 2522 เริ่มมีกลุ่ม NGO ต่อมาเกิดพฤษภาทมิฬ ถึงตอนนี้มีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพราะฉะนั้นนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต้องปรับตัวให้เป็นนักประชาธิปไตยและนักสิทธิมนุษยชน โดยเอาผลประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพและกระบวนการมีส่วนร่วมเท่าที่ผมทำงานกับขบวนการประชาชนมาหลายปี ผมเห็นคนรุ่นใหม่ที่เกิดและกล้าหาญทางจริยธรรมมากมาย เช่น คุณจินตนา แก้วขาว กับคุณเจริญ วัฒนอักษร ที่โรงไฟฟ้าประจวบฯ หรือคุณภินันท์ โชติรสเสถียร ที่กาญจนบุรี ฯลฯ

ดังนั้นการเมืองภาคประชาชนของสังคมไทย จะเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเรามีเมล็ดพันธุ์ที่ดี มีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน

นี่คือ สิ่งที่สังคมไทยสร้างไว้และจะไม่หายไปไหน ผมเชื่อว่าจะเกิดการเปลี่ยนผ่านการเมืองจากทุนนิยมผูกขาด กลายเป็นทุนนิยมที่เป็นธรรมหรือสังคมนิยมจนเกิดประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ อย่างที่รัฐธรรมนูญมาตรา 3 เขียนไว้ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย เพราะฉะนั้นขอให้มีความหวัง” (พิชิตทักษิณ 2547 : 106-119)

เสกสรร ประเสริฐกุล ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวไว้ว่า “ในสภาพที่ปัญหาต่าง ๆ ของระบอบประชาธิปไตยได้ส่งสมมาจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ ตัวรัฐไทยเองก็ถูกผูกมัดไว้ด้วยพันธะมากมายที่ทำให้ไว้กับระบบทุนนิยมโลก ขณะเดียวกันความเป็นชาติก็ถูกหารสองด้วยความเหลื่อมล้ำสุดขั้วทางเศรษฐกิจและการปลิดตัวทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ได้เปรียบ เพราะฉะนั้น โอกาสเดียวที่จะทำให้อำนาจและผลประโยชน์ของประชาชนปรากฏเป็นจริงได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยการใช้อำนาจโดยตรง โดยผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของอธิปไตย

การขับเคลื่อนไปสู่ทิศทางดังกล่าว กลุ่มชนต่าง ๆ ในประเทศไทยจำเป็นต้องปรับ กระบวนทัศน์ทางการเมือง คือ

1. จะต้องยอมรับว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ใช้กันอยู่ยังไม่พอเพียงสำหรับการ ดูแลสังคมโดยรวม ข้อนี้มิได้หมายความว่าระบอบรัฐสภาไม่มีประโยชน์ หากถ้าฟังก์ชันการเมือง ภาคตัวแทนไม่สามารถรองรับหรือดูแลผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้นสิ่งสำคัญคือต้องขยาย ประชาธิปไตยลงสู่ประชาชนในระดับรากหญ้า (Grass Rooted Democracy) เพื่อให้พวกเขามีส่วน ร่วมโดยตรงในการแก้ปัญหาการทำมาหากิน และปรับปรุงคุณภาพชีวิตตนเอง

2. ส่วนของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งจะต้องย้ายฐานคิดเรื่องความชอบธรรมใน กระบวนการใช้อำนาจ ผู้กุมอำนาจจะต้องเลิกใช้ชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นฐานความชอบธรรม ในการตัดสินใจทุกเรื่อง แต่จะต้องสันทัดในการสร้างฉันทามติอย่างต่อเนื่อง (Continuous Consensus) เพื่อเป็นความชอบธรรมในกระบวนการใช้อำนาจในเรื่องใหญ่ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อถึง ประชาชนบางหมู่เหล่า ผู้กุมอำนาจจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องและ ค้นหา จุดสมดุลอกมาให้ได้ ภารกิจหลักของผู้นำในระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่สั่งการจากเบื้อง บนลงมาล่างเท่านั้น หากจะต้องสันทัดในการจุดประเด็นให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ใน ประชาสังคม แล้วสังเคราะห์ความเห็นสาธารณะทั้งหลายมาประกอบการตัดสินใจของตน

3. เรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนโดยด่วนคือต้องยกเลิกการออกแบบเศรษฐกิจทั้งประเทศให้ มีเพียงเส้นทางเดียวหรือเลิกใช้อำนาจรัฐรวมศูนย์มากำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศโดยไม่ เหลือพื้นที่ให้กับทางเลือกที่แตกต่างหลากหลายในสังคม ที่กล่าวนี้มีได้หมายความว่า ประเทศไทย จะต่อต้านหรือปฏิเสธทุนโลกาภิวัตน์โดยสิ้นเชิง การมีระบบเศรษฐกิจที่โดดเดี่ยว เป็นไปไม่ได้ ไม่ว่าสำหรับประเทศใดก็ตาม สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญในที่นี้คือ การเปิด โอกาสให้ ประชาชนไทยมีแนวทางพัฒนาที่มากกว่ากระแสหลักเพียงกระแสเดียว

เพราะฉะนั้นทางเลือกและความหลากหลายในการพัฒนาจะเกิดไม่ได้เลย ถ้าเราไม่ ยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนของ พวกเขาต้องยอมรับภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการฟื้นฟูวิถีชีวิตของตนเอง ยอมรับการกระจายอำนาจใน การกำหนดแนวทางพัฒนาเท่า ๆ กับการกระจายอำนาจทางการเมือง

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่กระแสโลกาภิวัตน์รุกคืบหน้าเข้ามาแรง บทบาทการมีส่วนร่วมของฝ่ายประชาชน ไม่เพียงเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตยเท่านั้น หากยังเป็นความ จำเป็นเร่งด่วนในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของประวัติศาสตร์ไทยด้วย” (รัฐพันทักษิณ 2 2547 : 171-174)

ธีรยุทธ บุญมี ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายฯ ได้กล่าวว่า

1. จุดเปลี่ยนประวัติศาสตร์ครั้งแรกในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และเหตุการณ์

14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ช่วยปรับทิศทางการพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นซีอีโอคนแรก คือ อาศัยอำนาจการเมือง แบบเผด็จการ ผลักดันการเปลี่ยนแปลงสำคัญหลายด้านคือ ปฏิรูประบบราชการ ตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สภาวิจัย สภาการศึกษาแห่งชาติ สร้างค่านิยมวัตถุนิยม ผลเสียของระบบ

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือ สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ สร้างค่านิยม อุปถัมภ์ในหมู่ประชาชน นักธุรกิจ พ่อค้าส่งส่วยและการส่งบรรณาการเงินใต้โต๊ะทำให้เกิดคอร์รัปชันมากมาย

ประเทศไทยอาจตกเป็นประเทศยากจนทางทรัพยากร แต่มีเหตุการณ์ใหญ่ทางสังคมการเมือง คือ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 , 17 พฤษภาคม พ.ศ.2535 และปฏิรูปการเมือง พ.ศ.2540 ได้ช่วยให้ทิศทางของประเทศไทยเดินได้ถูกต้องพอสมควร

2. จุดเปลี่ยนประวัติศาสตร์หนสองในยุคพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

2.1 ยุคพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นจุดเปลี่ยนโครงสร้างสังคมในช่วง พ.ศ.2500 – 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 และรุ่นของ ผู้นำทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองพหุคือ ช่วง พ.ศ. 2500-14 ตุลาคม พ.ศ.2516อำนาจทางการเมืองอยู่ในมือทหาร ดำรง อำนาจเศรษฐกิจอยู่ในมือพ่อค้า ธนาคารเชื้อสายจีน อำนาจนำทางความคิดอยู่กับเทคโนโลยีจากชนชั้นสูงเดิม ช่วงหลัง 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ยุค ชวน หลีกภัย อำนาจเศรษฐกิจขยายอยู่ในเมืองกลุ่มเดิม เพิ่มเติมนักอุตสาหกรรม พ่อค้าต่างจังหวัด อำนาจการเมืองอยู่ในมือข้าราชการ นักวิชาการมืออาชีพ ผสมกับตัวแทนธุรกิจ และอิทธิพลท้องถิ่น อำนาจนำทางความคิดอยู่ในมือเทคโนโลยีรุ่นใหม่

2.2 ยุคพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กล่าวได้ว่าเป็นยุคของชนชั้นกลางและชาวบ้านมี ค่านิยมวัตถุ ความสำเร็จ ความเป็นตัวเอง ทำให้สังคมทั่วไปโน้มเอียงไปในแนวคิดแบบ ทรท. และเป็นคำตอบให้กับชัยชนะของ ทรท.

2.3 อำนาจเศรษฐกิจตระกูลนำทางธุรกิจเก่าสลายตัว คนรุ่นใหม่ยุคคลื่นลูกที่ 3 ซึ่ง โดยอายุเป็นรุ่นเดียวกับ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 มากุมอำนาจแทน ผูกขาดหรือกุมสัมปทาน ทรัพยากรของรัฐที่มีค่าสูงในยุคโลกาภิวัตน์คือ เทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคม ข่าวสาร โทรทัศน์ วิทยุ บันเทิง วัฒนธรรม เครื่องขาย การค้า การบริการแบบใหม่ ธุรกิจเก็งกำไร ฯลฯ

2.4 ทิศทางการเมืองเปิดทางให้กลุ่มทางธุรกิจรุ่นใหม่ก้าวเข้ามามีอำนาจแทน เช่น นายชวน หลีกภัย,พ.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ,พ.ต.สนั่น ขจรประศาสน์,นายเสนาะ เทียนทอง, นายบรรหาร ศิลปอาชา เริ่มร่วมมือ แต่สังเกตได้ว่าทายาทของนักการเมืองอาชีพทุนเก่าและ เทคโนโลยีกำลังเริ่มมีบทบาทการเมือง

2.5 การนำความคิดขัดแย้ง 2 ขั้ว ระหว่างผู้นำธุรกิจคลื่นลูกที่ 3 ที่มุ่งนำสังคมสู่การเติบโตทางวัตถุและเศรษฐกิจแบบโพสต์โมเดิร์น (หลังสมัยใหม่) กับพวกปัญญาชนรุ่น 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่มุ่งชี้นำสังคมไปสู่แนวชุมชนนิยมอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากร การขยายสิทธิในด้านต่าง ๆ ของประชาชนและการเคารพวัฒนธรรมตัวตนของคนทุก ๆ กลุ่ม” (มติชนรายวัน 2548 : 2, 13)

ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้กล่าวว่า “ผมว่าคงไม่เป็นธรรมดาที่จะเริ่มที่ตัว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เพราะเท่าที่ผ่านมามีอำนาจทุกรัฐบาล ทั้งในสังคมไทยและสังคมอื่น ๆ มีความปรารถนาที่จะควบคุมสื่อไว้ในมือด้วยกันทั้งนั้น

กรณีของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถ้าพูดถึงแนวคิดและวิธีคิดก็ไม่ได้แตกต่างจากนักการเมืองคนอื่น ๆ นั่นคือ ต้องการควบคุมสื่อเอาไว้ในมือ ความแตกต่างก็คือ รัฐบาลอื่น ๆ โดยทั่วไป เช่น รัฐบาลเผด็จการในสมัยก่อนจะใช้อำนาจรัฐแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้คุมกลไกทางธุรกิจเบ็ดเสร็จเหมือนรัฐบาลปัจจุบัน ขณะนี้รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีอำนาจที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ซึ่งอาจารย์เกษียร (เดชะพีระ) นิยามเอาไว้ว่าเป็น “อำนาจสมบูรณ์” เพราะมันเบ็ดเสร็จหมดทั้งรัฐสภา องคมนตรี และอะไรต่อมิอะไรอีกทั้งในเชิงธุรกิจ ความแตกต่าง ดังกล่าวทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถใช้อำนาจทั้งสองส่วนต่อรองสื่อได้ทุกรูปแบบ

ผมไม่เคยเชื่อทฤษฎีว่าสื่อต้องเป็นกลางอยู่แล้ว สำหรับผม ความเป็นกลางไม่ได้หมายถึงการไม่เลือกข้าง แต่ผมดูความเป็นกลางในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ในความหมายของผมมากกว่า ยกตัวอย่าง เช่น ทำไมธรรมชาติของสื่อในระบบที่เรียกกันว่าประชาธิปไตยถึงเอาแต่ค่าเผด็จการ แสดงว่าถ้ามีรัฐบาลเผด็จการหรือทรราชเข้ามา คุณก็ค่าเขาอย่างเดียว คุณเปิดโอกาสให้เขาพูดบ้างหรือเปล่า น้อยมากทั้งที่คุณบอกว่าคุณเป็นประชาธิปไตย อย่างนี้เรียกว่าเป็นกลางหรือเปล่านั้นผมมองว่าสื่อไม่จำเป็นต้องเป็นกลางในทุก ๆ สถานการณ์ แต่ต้องยืนอยู่ข้างผลประโยชน์ที่คุณคิดว่าถูกต้อง โดยไม่ยึดติดกับพรรคการเมือง นั่นคือความเป็นกลางในความหมายของผม

จริงอยู่ว่าประเทศไทยมีเสรีภาพทางสื่อสูงพอสมควร แต่เสรีภาพกับคุณภาพเป็นคนละเรื่องเราต้องแยกสองสิ่งนี้ออกจากกัน มันไม่เกี่ยวกันเลย เพียงแต่เชื่อมโยงกันเท่านั้น สำหรับเมืองไทย สื่อได้เสรีภาพมานานตั้งแต่สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แม้จะถูกปิดไปช่วงหนึ่งสมัย รสช. แต่ก็แค่ระยะเวลาสั้น ๆ หลังสมัย รสช. สื่อกลับมีเสรีภาพสูงอีกครั้ง แต่ถามว่ามีคุณภาพใหม่ มันโตแต่ปริมาณ ไม่มีคุณภาพ

การที่สื่อต้องพึ่งพารายได้จากโฆษณามากกว่ายอดขาย เกิดขึ้นมานานแล้ว ผมว่าที่อื่น ๆ ก็เป็นไม่ใช่แต่เมืองไทย สื่อในระบบทุนนิยมเป็นแบบนี้หมด ฉะนั้นสื่ออยู่ในวิกฤตหรือไม่ ผมตอบไม่ได้ชัดเจนนัก แต่หากย้อนกลับไปเปรียบเทียบกับสมัยก่อน คนในสมัยนั้นอาจจะบอกว่า

สถานการณ์ของสื่อในขณะนั้นวิกฤตกว่าก็ได้ เพราะไม่รู้ว่าจะถูกยิงเมื่อไหร่ มันอยู่ที่ว่าเราใช้อะไรเป็นตัววัดว่าวิกฤตหรือไม่

เมื่อเราก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยม ปัญหาเกี่ยวกับทักษิณหรือไม่ทักษิณ คำถามที่ใหม่กว่าคือ สื่อถูกควบคุมโดยทุนมากกว่ารัฐหรือเปล่า ซึ่งผมว่าน่าเป็นห่วง” (พินทักษิณ 2547 : 122-137)

มูมอริ ยี่หะ (มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา) ศึกษาเรื่องพรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้กล่าวว่า พรรคไทยรักไทยได้จดทะเบียนจัดตั้งพรรคต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2541 จนถึงขณะนี้อายุเกือบ 8 ปีแล้ว แต่เป็นเกือบ 8 ปีที่สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองยังคงมีปัญหา แม้ว่าพรรคประสบความสำเร็จทางการเมืองสูงยิ่งจนสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ทางการเมืองก็ตาม

ปัญหาประการหนึ่ง คือ ความสำเร็จทางการเมืองที่สูงยิ่งขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเติบโตอย่างก้าวกระโดดจากการรวมตัวของ ส.ส.กลุ่มต่าง ๆ ที่บางส่วนในอดีตเคยมีความขัดแย้งกันหรือเป็นคู่แข่งทางการเมืองกันมาก่อน เช่น กลุ่มวังน้ำเย็น กลุ่มที่มาจากพรรคกิจสังคม กลุ่มที่มาจากอดีตพรรคพลังธรรม และการเติบโตจากการยุบของพรรคการเมืองอื่น ๆ มารวมกับพรรคไทยรักไทย ได้แก่ พรรคเสรีธรรม พรรคความหวังใหม่ และล่าสุดพรรคชาติพัฒนา

แม้ว่าในการเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 พรรคไทยรักไทยพยายามสร้างภาพลักษณ์ให้เห็นว่าเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น ๆ ก่อนหน้านี้ด้วยการใช้คำขวัญที่ว่า “คิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อไทยทุกคน” ก็ตาม แต่ในแง่ของตัวผู้สมัครนั้น พรรคไทยรักไทยไม่ได้แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่นก่อนหน้านี้ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว หลังจากตั้งพรรคได้ไม่นาน โดยใช้วิธีดึงอดีต ส.ส. ที่สังกัดพรรคการเมืองอื่นหันมาสังกัดพรรคของตนเอง

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาตัวเลขของอดีต ส.ส. สมัยล่าสุดก่อนหน้าการเลือกตั้ง 6 มกราคม พ.ศ.2544 ที่มาจากพรรคการเมืองอื่นแล้วขณะการเลือกตั้งในนามพรรคไทยรักไทยทั้งในระบบเขตเลือกตั้งและระบบบัญชีรายชื่อทั้งสิ้น 87 คน ยังไม่นับอดีต ส.ส. ในยุคก่อนหน้านี้ที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคและขณะการเลือกตั้งอีกหลายคน

ส่วนการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 ชัดเจนยิ่งกว่าครั้งแรก เพราะพรรคต่าง ๆ หันมาบูรรวมกับพรรคไทยรักไทย จนนำมาสู่ชัยชนะอย่างท่วมท้น สร้างประวัติศาสตร์ใหม่ทางการเมืองไทย

แต่ปัญหาที่ตามมาก็คือ การแย่งชิงอำนาจภายในพรรค ตั้งแต่ระดับรัฐมนตรีจนกระทั่งถึงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกลายเป็นเรื่องใหญ่โตพอสมควรในช่วงที่ผ่านมา สืบเนื่องจากการเติบโตแบบก้าวกระโดดด้วยการดึงอดีต ส.ส.จากพรรคการเมืองต่าง ๆ นั้นเอง พรรคการเมืองใหม่ชื่อ “ไทยรักไทย” จึงเป็นพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองตอบต่อ

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งต้องการเห็นพรรคการเมืองที่มีปรัชญา อุดมการณ์ ทิศทาง นโยบาย ตามความคิดความต้องการของตนเอง วัฒนธรรมองค์กรของพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ถูกสร้างขึ้นมาจากอำนาจและอิทธิพลของผู้นำพรรคอย่างชัดเจน

ในกรณีของพรรคไทยรักไทย เมื่อแรกเริ่มตั้งพรรคได้วางเจตนารมณ์ว่าบุคคลส่วนใหญ่โดยเฉพาะบุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งจะเป็นคนใหม่ที่ไม่ใช่อดีตนักการเมือง แต่กลับปรากฏว่ามีอดีต คือ ส.ส. จำนวนมากเข้ามาร่วมพรรค บุคคลเหล่านี้ผ่านประสบการณ์และถูกหล่อหลอมจากวัฒนธรรมองค์กรพรรคการเมืองอื่น ๆ มาก่อน แต่การร่วมกับพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่ไม่เคยมีวัฒนธรรมองค์กรใด ๆ มาก่อน จึงเป็นการรับวัฒนธรรมองค์กรใหม่เป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ถูกสร้างขึ้นมาจากอำนาจและอิทธิพลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

จึงเห็นได้ชัดว่า พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งต้องการสร้างความสำเร็จทางการเมืองอย่างรวดเร็วจนต้องใช้อิทธิพล ส.ส.จากพรรคการเมืองอื่น

ดังนั้น แม้พรรคไทยรักไทยได้สร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ให้กับการเมืองไทย ด้วยการเป็นพรรคการเมืองแรกที่สามารถชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลาย ได้ครองจำนวนที่นั่งเกินครึ่ง และเป็นรัฐบาลพรรคเดียว

แต่พรรคไทยรักไทย ยังไม่ได้สร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ในการเป็นพรรคการเมืองที่มีความเป็นสถาบันทางการเมืองที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ตรวบใดที่พรรคไทยรักไทยยังเป็นของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ใช่ของสมาชิกพรรคทั้งหลาย” (มติชนรายวัน 2548 : 5)

สร อักษรกุล ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และได้เขียนบทความเรื่อง “เหรียญ 2 ด้าน ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร” โดยได้กล่าวว่

“ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี คนที่ 23 ของไทย ในมุมมองของเหรียญหลายด้านที่ผู้นำของไทยคนปัจจุบันนี้เป็นและได้กระทำในช่วงที่ผ่านมา เป็นผู้นำของประเทศ ซึ่งตลอดระยะเวลาเกือบสี่ปีที่ผู้เขียนมองว่าผู้นำประเทศ อย่าง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีทั้งด้านดีหรือด้านบวกหรือเปรียบเทียบกับเสมือนเหรียญด้านหัวและด้านไม่ค่อยดีหรือด้านลบเปรียบเสมือนด้านก้อย

เหรียญด้านหัว (ด้านดี)

ผู้นำพรรคไทยรักไทยคนปัจจุบันเป็นผู้ที่มีแนวคิดดี ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ และหลายความคิดนำมาปฏิบัติอย่างได้ผล หัวหน้าพรรคไทยรักไทยเป็นคนคิดเร็วและตัดสินใจเร็ว ทำให้การทำงานรวดเร็วทันใจ โดยไม่ต้องไปคำนึงถึงระเบียบ ขั้นตอนต่าง ๆ ของกฎ ระเบียบต่าง ๆ มากนัก เพราะระเบียบสามารถแก้ไขได้

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจได้ค่อนข้างดี ทำให้สามารถลดจำนวนคนว่างงานได้มาก ประชาชนมีการจับจ่ายใช้สอยเงินกันมากขึ้น เงินสะพัดมากขึ้น

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้พูดไว้เมื่อหาเสียงก่อนการเลือกตั้งเมื่อต้นปี พ.ศ.2544 ว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีทุกสิ่งทุกอย่างหมดแล้ว ไม่ต้องการอะไรอีก อยากจะเข้ามาทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติแผ่นดินเกิด

การประกาศจะเอาจริงเอาจังกับการปราบปรามการคอร์รัปชัน โดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สงสัยว่ามีการทุจริตคอร์รัปชัน ก็จะจัดการทันทีโดยไม่ต้องมีใบเสร็จ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เคยมีความคิดที่จะทำการเมืองแบบใสสะอาด ปราศจากน้ำเน่า เพื่อสนองการปฏิรูปการเมืองไทย สนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปที่ต้องการให้การเมืองไทยดีขึ้น

หัวหน้าพรรคไทยรักไทยเป็นคนที่ทำงานได้เร็ว และค่อนข้างถึงลูกถึงคน ไม่ชอบพิธีรีตองรวมทั้งเป็นคนที่พูดในที่สาธารณะได้ค่อนข้างดี อาจเป็นเพราะเป็นคนที่อ่านหนังสือมากคนหนึ่ง ทำให้มีวิสัยทัศน์ค่อนข้างดี ทำให้คนจำนวนไม่น้อยที่ชอบการทำงานของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

เหรียญด้านก้อย (ด้านลบ)

ความคิดบางอย่างอาจดีไม่จริง มีผู้ที่ทำมาแล้วแต่ไม่ได้ผล เมื่อมีการหักท้วงผู้นำพรรคไทยรักไทย มักจะถูกตอบโต้กลับในลักษณะว่าไม่รู้จริง นอกจากการที่คิดเร็ว ทำเร็วแล้ว ผู้นำพรรคไทยรักไทยก็ปากเร็วด้วย ซึ่งเป็นผลเสียอย่างมากต่อความเป็นผู้นำของประเทศ เพราะบางครั้งก็ปลั่งปากพูดไปกระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ถึงแม้เศรษฐกิจในภาพรวมจะดูดีขึ้น แต่ประชาชนกลับมีหนี้สินมากขึ้น โดยเฉพาะหนี้ครัวเรือนในปัจจุบันเฉลี่ยแล้วสูงกว่าครัวเรือนละ 100,000 บาท ซึ่งถือว่าสูงมากและยังมีแนวโน้มจะสูงขึ้นอีก เพราะรัฐบาลไม่ณรงค์ให้ประชาชนประหยัด นอกจากนี้ปัญหาทางด้านสังคมและศีลธรรมกลับเสื่อมโทรมลงทุกวัน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากรัฐบาลสนใจแต่ตัวเลข GDP นอกจากนี้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม รัฐบาลยังไม่ค่อยให้ความสนใจอย่างจริงจังซึ่งอีก 4 ปีข้างหน้ายังเป็นเช่นนี้ สภาพแวดล้อมในบ้านเราจะยิ่งเลวร้ายมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะภาวะน้ำท่วมในฤดูฝนและความแห้งแล้งในฤดูแล้ง

ระยะเวลาที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เข้าเป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้ตลาดหุ้นเมืองไทยตกไปอยู่ในความครอบครองของคนไม่กี่ตระกูลที่ร่วมบริหารประเทศชาติอยู่ในเวลานี้ ในขณะที่คนส่วนใหญ่ของประเทศชาติยังยากจน

ปัญหาการละเมิดสิทธิ นับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ผู้ที่เสียชีวิตเพราะการปราบปรามยาบ้า ตลอดเวลาที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร บริหารประเทศมา ยังไม่สามารถดำเนินการเอาผิดกับนักการเมืองและข้าราชการที่ทุจริตคอร์รัปชัน

ผู้นำที่ดีจะต้องไม่ลืมตัว ไม่หลงอำนาจ ไม่เชื่อคนข้างเคียงคนใกล้ชิดมากนัก ที่สำคัญต้องรู้จักฟังเสียงคนทุกท่วง เสียงคนคัดค้านไม่เห็นด้วยบ้าง ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นผู้นำที่เป็นเผด็จการ โดยไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตยและยังเป็นอันตรายต่อตนเองและครอบครัวด้วย ดังที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีตทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย” เอง
(หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน 2548 : 6)

สติตร์ ธนานิติโชติ (นักวิชาการ สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า) ได้กล่าวว่า “สิ่งที่กำลังทำลายทุกสังคมในปัจจุบันคือ การสร้างระบบการปกครองที่ยอมรับสิทธิของปัจเจกบุคคล มิใช่สิ่งที่คอยคุกคามความมั่นคงแห่งรัฐหรือสังคม แต่สิทธิของปัจเจกบุคคลนั้นถือเป็นสิ่งที่เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสิ่งที่เรียกว่า “ผลประโยชน์ร่วมกัน”

การเดินทางอย่างแข็งขันสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยในทศวรรษที่ผ่านมาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งในแบบที่เดินด้วยขาของตนเองได้แล้ว จนเป็นแบบแผนอย่างบรรยากาศการเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกา หรือในแบบที่มีคนจูงเดินคูซัด ๆ เงิน ๆ บ้างในกรณีการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในอัฟกานิสถาน ล้วนเป็นเครื่องยืนยันถึงการยอมรับ โดยทั่วไปว่า “ประชาธิปไตย” เท่านั้น ที่ทำให้เกิดดุลยภาพ ระหว่างการให้ความสำคัญต่อปัจเจกบุคคลกับผลประโยชน์ของส่วนรวมได้

ระบอบประชาธิปไตยอาจนิยามได้ง่ายและสั้นว่าเป็น “ระบอบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน” แต่นิยามที่ดูสั้นและง่ายนี้ กลับเป็นนิยามที่เข้าใจยาก เมื่อมีการนำไปปรับใช้ให้ความหมายขยายความในแต่ละสังคม ซึ่งต่างก็มีลักษณะพื้นฐานเป็นแบบแผนเฉพาะของตนเอง

ผลของการวิจัย East Asian Barometer ซึ่งเป็นเครือข่ายการวิจัยเกี่ยวกับการวัดระดับความเป็นประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงรวมทั้งในประเทศไทย ซึ่งมีสถาบันพระปกเกล้าเป็นแกนหลัก พบว่าประชาชนในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงมีความเข้าใจความหมายของคำว่าประชาธิปไตยที่แตกต่างกันไปอย่างน้อยที่สุด 9 กลุ่มความหมาย โดยส่วนใหญ่เข้าใจว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของ “เสรีภาพ” มากที่สุด รองลงมามองว่าประชาธิปไตยคือความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (ดูตารางที่ 4.1 ประกอบ)

ตารางที่ 4.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย

	ฮ่องกง	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	มอง โกเลีย	ฟิลิปปินส์	ไต้หวัน	ไทย	จีน
เสรีภาพ/อิสรภาพ	58.6	31.7	63.5	21.8	60.0	32.0	50.1	24.4
สิทธิทางการเมือง	20.5	8.8	2.7	8.2	4.0	21.3	7.2	32.8
เศรษฐกิจเสรี	1.2	2.0	9.9	2.5	0.2	1.4	0.0	0.3
ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน	17.2	19.9	33.3	10.6	4.0	6.5	22.9	4.7
การปกครองที่ดี	5.4	2.4	3.9	4.1	2.0	3.2	0.3	2.3
การปกครองของประชาชน	17.7	5.8	5.4	2.4	2.0	18.3	18.2	27.5
อะไรก็ตามที่นำมาซึ่งผลดี	19.8	20.5	16.6	7.1	17.0	27.7	1.3	2.6
อะไรก็ตามที่นำมาซึ่งผลเสีย	8.6	4.0	0.6	2.4	3.0	6.0	0.0	6.3
ความหมายอื่น ๆ	6.5	6.5	0.0	0.6	0.0	7.7	0.0	0.3
ไม่รู้/ไม่สามารถอธิบายได้	0.0	34.5	1.5	40.4	27.0	17.1	29.7	40.8

ที่มา : บทความของ Yun-han Chu เรื่อง “How East Asians View Democracy”

นำเสนอในการประชุมวิชาการหัวข้อ “The State of Democracy in Asia” จัดโดย

สถาบันพระปกเกล้า เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2547 ณ โรงแรมปทุมวันปริ้นเซส กรุงเทพฯ

ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นต่อระบบการปกครองในปัจจุบันของประเทศ

	ฮ่องกง	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	มองโกเลีย	ฟิลิปปินส์	ไต้หวัน	ไทย	จีน
เผด็จการเบ็ดเสร็จ	6.1	0.5	0.5	3.9	4.6	1.5	0.5	2.2
เผด็จการแบบอ่อน	53.5	14.3	17.8	22.5	25.6	14.9	6.4	15.8
ประชาธิปไตยแบบจำกัดขอบเขต	37.4	72.4	79.5	57.7	47.3	60.9	47.4	59.9
ประชาธิปไตยก้าวหน้า	2.9	12.8	2.3	15.9	22.5	22.7	45.7	22.1
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	12.1	8.9	0.0	5.5	0.2	12.9	5.4	20.3

ที่มา : บทความของ Yun-han Chu เรื่อง “How East Asians View Democracy”

นำเสนอในการประชุมวิชาการหัวข้อ “The State of Democracy in Asia” จัดโดย

สถาบันพระปกเกล้า เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2547 ณ โรงแรมปทุมวันปริ้นเซส กรุงเทพฯ

อย่างไรก็ตาม การปรับใช้ประชาธิปไตยเพียงรูปแบบไม่อาจให้หลักประกันที่มั่นคงว่า สันติภาพและเสถียรภาพจะเกิดขึ้น หลายประเทศแม้จะนำหลักการประชาธิปไตยมาปรับใช้หลายสิบปีแล้วแต่บ่อยครั้งก็ยังคงประสบกับภาวะชะงักงันหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความอ่อนแอของรัฐบาลนำไปสู่สถานการณ์ที่องค์กรของรัฐต่าง ๆ เสื่อมโทรมและปราศจากระเบียบ ความอ่อนแอของสังคมจนประชาชนถูกชักจูงไปในทางเสื่อมเสียรวมถึงความไม่เอาใจใส่ในผลประโยชน์ส่วนรวมจนปล่อยให้การทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องปกติ หลายประเทศจึงเลือกใช้ความเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเคียงคู่ไปกับการขับเคลื่อนประชาธิปไตย ซึ่งแม้ว่าจะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และสามารถจัดการกับการทุจริตคอร์รัปชันได้ดี แต่ในเรื่องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองยังเป็นเรื่องที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่

ผลการวิจัยเรื่องเดียวกันของ East Asia Barometer แสดงให้เห็นว่า แม้ประชาชนในเกือบทุกประเทศ (ยกเว้นฮ่องกง) จะมองระบอบการปกครองปัจจุบันในประเทศของตนว่าเป็นแบบประชาธิปไตย (รวมทั้งคนจีนด้วย) แต่ประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะในบรรดาประเทศที่ได้ชื่อว่ามีประชาธิปไตยโตทางเศรษฐกิจในระดับหัวแถวของเอเชียทั้งญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และจีน ประชาชนกลับรู้สึกว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศของพวกเขายังเป็นไปในแบบที่มีขอบเขตจำกัด เช่นในกรณีของญี่ปุ่น ที่แม้จะได้ชื่อว่าเป็นประเทศประชาธิปไตยที่เก่าแก่ประเทศหนึ่งในเอเชีย และดูเหมือนว่าจะได้รับการยอมรับจากนานาชาติในความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตย แต่คนญี่ปุ่นกลับรู้สึกว่าไม่ค่อยมีทางเลือกที่มากพอทั้งในแง่พรรคการเมืองและบุคคลที่จะเสนอตัวเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ ในขณะที่การคอร์รัปชันในรัฐบาลและระบบราชการก็ยังมีมาก และประชาชนก็ยังคงรู้สึกว่าตนไม่มีความสำคัญและสามารถที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

ส่วนเกาหลีใต้ วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 ยังคงเป็นแผลในใจของประชาชนที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในสถาบันการเมืองต่าง ๆ เมื่อรวมกับการเมืองภายในที่ฝ่ายบริหารต้องเผชิญกับปัญหาการขาดเสถียรภาพ จนหลายครั้งที่ฝ่ายบริหารต้องจัดการกับความวุ่นวายทางการเมืองโดยวิธีการที่ไม่ชอบมาพากล เช่น การพยายามจำกัดบทบาทของฝ่ายค้าน รวมถึงการลดทอนเสรีภาพของสื่อมวลชน ซึ่งล้วนเป็นวิธีการที่รัฐบาลในประเทศเสรีประชาธิปไตยเขาไม่กระทำกัน กล่าวได้ว่า ความล้มเหลวของระบบการปกครองที่อ้างความเป็นตัวแทนของประชาชนยังเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกขณะ และเป็นที่น่าวิตกกังวลและน่าท้อใจอย่างที่สุดสำหรับประชาชน

ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลวแบบนี้ ประชาชาติจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสถาบันกระบวนการ และกลไกต่าง ๆ ให้แข็งแกร่งเพื่อเอื้ออำนวยให้พลเมืองสามารถ

มีส่วนร่วมในการกำหนดวาระของชาติ อันจะบังเกิดความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจ (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน 2548 : 7)

- ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์หรือตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนนำเสนอภายหลังจากได้กำหนดกรอบแนวความคิดทฤษฎีในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งในส่วนของข้อมูลที่ได้รับจากการให้สัมภาษณ์หรือตอบแบบสัมภาษณ์ สามารถนำเสนอรายละเอียดได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างนักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) จำนวน 5 คน คือ			
1.1 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	จำนวน	2	คน
1.2 ผู้บริหารท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี/
นายกองค์การบริหารส่วนตำบล)	จำนวน	3	คน
2. กลุ่มตัวอย่างข้าราชการ	จำนวน	2	คน
3. กลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ	จำนวน	8	คน
4. กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ	จำนวน	1	คน
5. กลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน (เอ็นจีโอ)	จำนวน	2	คน
6. กลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชน	จำนวน	2	คน

ผู้วิจัยได้สร้างคำถามเพื่อใช้ในการตอบแบบสัมภาษณ์ โดยได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้มีความรู้ เพื่อให้ได้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ครอบคลุมเนื้อหาและประเด็นต่าง ๆ จากวัตถุประสงค์ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร
2. เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

จากผลการสัมภาษณ์หรือตอบแบบสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม จำนวนประชากร 20 รายและเพื่อเป็นการอธิบายให้ปรากฏความชัดเจนมากขึ้น ก่อนที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบให้เห็นบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยเห็นควรมาทำความเข้าใจในความหมายของ “ผู้นำทางการเมือง” ในที่นี้คือ “ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งทางการเมืองการปกครองของประเทศ” ซึ่งควรเข้าใจความหมายของระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมสามารถแยกได้ 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (Parliamentary System) ซึ่ง

อังกฤษและฝรั่งเศสเป็นแม่แบบและอีกรูปแบบหนึ่งคือ รูปแบบที่ เรียกว่าระบบประธานาธิบดี (Presidential System) หรือระบบอเมริกา ที่ให้ฝ่ายบริหารมีความเข้มแข็ง ซึ่งการเมืองการปกครองของประเทศไทยเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ซึ่งผู้นำทางการเมืองคือ นายกรัฐมนตรี และหากนำทฤษฎีเกี่ยวกับชนชั้นนำหลาย ๆ ทฤษฎีมาศึกษาจะเห็นว่าสามารถให้ ความหมายของผู้นำทางการเมือง คือ บุคคลที่อยู่ในส่วนที่กุมอำนาจทางการเมือง การปกครอง โดยหมายถึงบุคคลที่มีฐานะ ตำแหน่งหรือมีหน้าที่ทางการเมืองการปกครองในระดับสูง เป็นบุคคลที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบจากคนกลุ่มอื่น โดยเฉพาะการตัดสินใจที่จะต้องยึดถือประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม โดยที่ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณลักษณะ ในตัว (Character) ที่เป็นพิเศษแตกต่างจากคนทั่วไป ผู้นำทางการเมืองจึงต้องมีจริยธรรมและคุณธรรมที่เหนือกว่าคนทั้งหลายด้วยเช่นกัน” (ทวี สุรฤทธิกุล 2547 : 12)

อาจกล่าวได้ว่า ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีหน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคง สามารถดำเนินงานทั้งในและนอกระบบรัฐสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังต้องมีบุคลิกภาพ พฤติกรรม คุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยึดพิงแก่ประชาชนที่มอบหมายอำนาจต่าง ๆ ทางการเมืองไว้ให้นั้นด้วย ส่วนบทบาทของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สามารถแยกบทบาทหน้าที่ได้ 4 ประเภทคือ

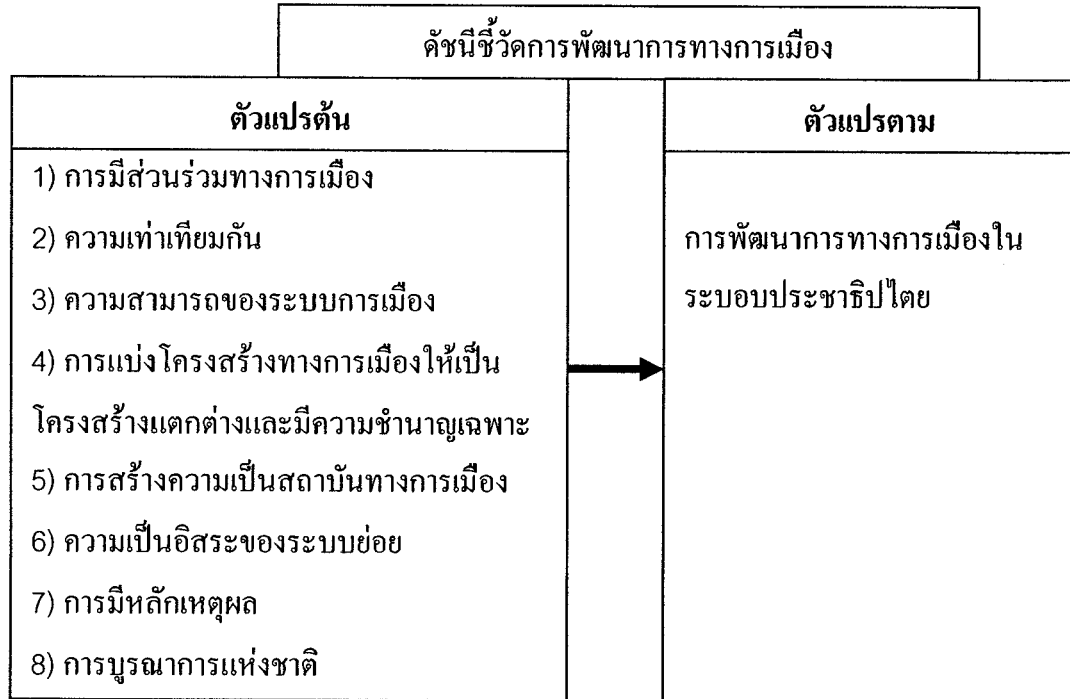
1. บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สร้างหรือทำให้เกิด (Creator) ซึ่งความเป็นประชาธิปไตย
2. บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ดูแลรักษา (Keeper) ในระบอบประชาธิปไตยให้คงอยู่
3. บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้พัฒนา (Developer) ในระบอบประชาธิปไตยให้มีความยั่งยืน
4. บทบาทหน้าที่ในการเป็นต้นแบบ (Originator) ของความเป็นประชาธิปไตยแก่คนทั่วไป

จากการจัดเก็บข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยนำมาจัดหมวดหมู่ และนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1

- บทบาททางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ดัชนีชี้วัดการพัฒนาการทางการเมือง

จากดัชนีชี้วัดการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 8 ตัว คือ

- 1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง
- 2) ความเท่าเทียมกัน
- 3) ความสามารถของระบบการเมือง
- 4) การแบ่ง โครงสร้างทางการเมืองให้เป็น โครงสร้างแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ
- 5) การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง
- 6) ความเป็นอิสระของระบบย่อย
- 7) การมีหลักเหตุผล
- 8) การบูรณาการแห่งชาติ

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานข้อที่ 1 โดยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบจากดัชนีชี้วัดการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 8 ตัว ดังกล่าวตามลำดับ คือ

1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผู้นำทางการเมืองนำเอาข้อเรียกร้องหรือความต้องการของประชาชนไปสร้างเป็นนโยบาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ โดยที่ข้าราชการเป็นผู้นำนโยบายนั้นไปปฏิบัติและบังคับใช้ในทาง

ปฏิบัติ ข้อเรียกร้องที่แสดงออกถึงผลประโยชน์ของประชาชนจะแสดงออกให้ผู้นำทางการเมืองทราบได้อย่างไร วิธีการที่ประชาชนจะใช้เพื่อแสดงออกถึงข้อเรียกร้องของตนนั้น เรียกตามศัพท์ทางรัฐศาสตร์ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับ การสอบถามความเห็นเกี่ยวกับ “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยด้านใดบ้าง” นั้น ผลลัพธ์ที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ ในบทนี้จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างนักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) กลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชน และกลุ่มตัวอย่างข้าราชการบางราย มีความคิดเห็นว่าในระยะที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) การกำหนดนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ จะสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกพรรคไทยรักไทยหรือประชาชนเสมอ ประชาชนสามารถรวมตัวกันเคลื่อนไหว คัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชนได้อย่างอิสระ มีการพบปะประชาชน โดยตรง เข้าร่วมกิจกรรมกับประชาชน เปิดผู้รับความคิดเห็นและรับเรื่องราวร้องทุกข์ เป็นต้น

(2) โครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML คือจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนเรียนรู้การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือมีการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีประชามชหมู่บ้าน เป็นการให้การเรียนรู้แก่ประชาชนให้เข้าใจระบอบประชาธิปไตย

(3) มีการกระจายอำนาจ โดยให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เมืองจัดการบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ในกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน และกลุ่มตัวอย่างข้าราชการบางราย ต่างมีความคิดเห็นว่าในระยะที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ได้มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย กลุ่มตัวอย่างบางกลุ่มได้กล่าวว่า บทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง น่าจะเป็นการสร้างภาพ เพราะการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต้องใช้วิธีการ PUBLIC INQUIRY หรือความเห็นสาธารณะหรือการทำประชามติในเรื่องสำคัญเรียกว่า REFERENDUM และบางรายได้กล่าวว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นบุคคลที่มีความมั่นใจในตัวเอง ไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การตัดสินใจขึ้นอยู่กับตัวเอง ซึ่งไม่ใช่บทบาทของผู้นำทางการเมืองที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

2) ความเท่าเทียมกัน

คำว่า ความเท่าเทียมกัน หรือคำว่าความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยถือว่า ความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคในหมู่ประชาชนเป็นหลักเกณฑ์อันสำคัญอันหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย จึงมีหลักเกณฑ์ว่าด้วยความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคพื้นฐานในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- (1). ความเท่าเทียมกันหรือเสมอภาคทางการเมือง
- (2). ความเท่าเทียมกันหรือเสมอภาคตามกฎหมาย
- (3). ความเท่าเทียมกันหรือเสมอภาคในโอกาส
- (4). ความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคทางสังคม
- (5). ความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

ในเรื่องของบทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ (เพราะเหตุใด) นั้น ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างนักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) 3 ใน 5 รายและกลุ่มตัวอย่างข้าราชการ 1 ใน 2 ราย รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ 2 ใน 8 ราย ได้แสดงความคิดเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยทุกรายที่กล่าวนี้ได้ยอมรับว่า “โครงการประชานิยม” ของ

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส ฯลฯ โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือหรือดูแลจากรัฐบาลอย่างเสมอภาค เช่น นโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรคนโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร โครงการกองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ กลุ่มตัวอย่างนักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) 2 ใน 5 ราย และกลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชน ยอมรับบทบาทของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในบทบาทสร้างความเท่าเทียมกัน ฯลฯ โดยให้ความเห็นว่าประชาชนสามารถใช้สิทธิในการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย จากรัฐโดยเท่าเทียมกัน มีเสรีภาพ เช่นการเสนอข่าว สื่อต่าง ๆ โดยเสรี สามารถชุมนุมประท้วงรัฐบาล ให้รับรู้ปัญหาได้และมีอิสระในการตรวจสอบรัฐบาลได้โดยเสรี

ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ 5 ใน 8 ราย กลุ่มตัวอย่างข้าราชการ 1 ใน 2 ราย กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน (เอ็นจีโอ) กลับมีความคิดเห็นและตอบแบบสัมภาษณ์ตรงข้ามกับกลุ่มตัวอย่างที่กล่าวข้างต้น โดยกลับเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยบางรายได้ให้ความเห็นว่า ระบบบริหารของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เห็นแก่

ประสิทธิภาพ แต่ไม่สนใจประชาธิปไตยหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้มีการบัญญัติในเรื่องดังกล่าวด้วย

ผลลัพธ์ที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการและเอ็นจีโอ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีพื้นฐานความรู้ด้านการเมืองการปกครองอยู่ในระดับดี ก่อนข้างจะมีมุมมอง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนน้อย ซึ่งถ้าหากผู้นำทางการเมืองมีลักษณะหรือมีบทบาทเช่นนี้จริง การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะพัฒนาการได้ค่อนข้างช้า เพราะในระบอบประชาธิปไตยการสร้างความเป็นกันเองทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นหัวใจหรือเป็นแก่นของการปกครองของระบอบการเมืองนี้

3) ความสามารถของระบบการเมือง

ระบบการเมืองที่มีความสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่ประชาชนและสังคม ได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของโครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ และโครงสร้างหรือสถาบันเหล่านั้นต้องการกระทำด้วยความบริสุทธิ์ โปร่งใส ถูกต้อง และยุติธรรม ฯลฯ

ในเรื่องบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งจากการตอบแบบสัมภาษณ์พบว่า ประชากรตัวอย่าง จำนวน 6 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีเพียงบางส่วนที่ขอยอมรับและกึ่งไม่ยอมรับในความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และมีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนน้อยที่มีความคิดเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถสนองความต้องการของประชาชน

ผลลัพธ์ที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์อาจสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสัมภาษณ์บางส่วนให้ความคิดเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการและพยายามสร้างความเข้าใจอันดีต่อประชาชน พยายามให้มีพรรคการเมือง น้อยพรรค เพื่อสร้างความเข้มแข็งของพรรคการเมือง ในการบริหารประเทศชาติ สร้างเสถียรภาพของรัฐบาล เพื่อพัฒนาการเมืองให้ต่อเนื่องตรงกับความต้องการของประชาชนและบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ

1. มีความฉับไวในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
2. มีความเข้มแข็งในการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
3. พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทำงานมีระบบ

4) การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้เป็นโครงสร้างแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ

หากมองในมุมมองของแนวคิดเชิงสถาบันและโครงสร้าง จะเป็นแนวคิดที่มุ่งอธิบายว่ารัฐและการปกครองที่ดีจะต้องเป็นรัฐที่มีการสร้างสมรรถนะ เสถียรภาพและการแบ่งแยกความแตกต่างตามความชำนาญเฉพาะด้าน ในการทำหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองการปกครอง เพื่อให้เกิดการแบ่งงานกันตามขอบเขตอำนาจหน้าที่หลักของแต่ละสถาบัน และการเป็นฐานรองรับให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง รวมทั้งการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างสถาบันด้วยกัน โดยเฉพาะระหว่างสถาบันที่ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครอง 3 สถาบัน คือ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหารและสถาบันตุลาการ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้สถาบันดังกล่าวมีการรวมศูนย์การผูกอำนาจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้เกิดการครอบงำทางอำนาจ การทุจริต และการคุกคามสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของประชาชนและผลประโยชน์ส่วนรวมของรัฐได้

จากการเปรียบเทียบกับกรอบแบบสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ “การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้เป็น โครงสร้างแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ” พบว่า แบบสัมภาษณ์ได้ถามว่า “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ เช่น มีการแบ่งแยกการทำงานของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล ระบบราชการหรือไม่ หรือรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างข้าราชการ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มภาคประชาชน (NGO) มีแนวโน้มให้ความคิดเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ และค่อนข้างมีความเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่รวมอำนาจเบ็ดเสร็จ แต่มีบางกลุ่มเช่น นักการเมืองระดับชาติ/ระดับท้องถิ่นและสื่อมวลชนกลับมีความคิดเห็นว่า มีการแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้เป็น โครงสร้างแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรระพุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมือง” ได้บัญญัติแบ่งแยกโครงสร้างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มี 4 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ องค์กรของฝ่ายบริหาร องค์กรของฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรของฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระ ซึ่งแต่ละองค์กรมีหน้าที่แตกต่างกัน แบ่งแยกกัน และคานอำนาจหรือถ่วงดุลซึ่งกันและกัน และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มุ่งประสงค์จะทำให้อำนาจของฝ่ายบริหารมีความเข้มแข็ง แต่ขณะเดียวกันก็ถูกตรวจสอบจากองค์กรอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ดังนั้นหากองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสถียรภาพและประสิทธิผล ขอมไม่

ทำให้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระ รวมศูนย์อยู่ที่อำนาจใดอำนาจหนึ่ง จนเกิดรวมอำนาจเบ็ดเสร็จในการเมือง การปกครองของประเทศไทย

5) การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง

การพัฒนาการเมือง หมายถึง การสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีลักษณะ ยืดหยุ่น หรือมีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) มีความสลับซับซ้อน (Complexity) ความเป็นอิสระ (Autonomy) และมีความเป็นปึกแผ่น (Coherence) ที่สามารถควบคุมการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนสามารถที่จะส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ (จุมพล หนิมพานิช 2547 : 121)

ในการเปรียบเทียบการตอบแบบสัมภาษณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองให้มีความซับซ้อน ยืดหยุ่นและดำรงอยู่ยาวนานจนมีความเป็นสถาบันทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยหรือไม่” พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 20 ราย จำนวน 6 กลุ่มตัวอย่าง มีกลุ่มตัวอย่างของนักวิชาการ ข้าราชการบางราย ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มภาคประชาชน (NGO) ส่วนมากให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองให้มีความซับซ้อน ยืดหยุ่นและดำรงอยู่ยาวนาน” โดยยกตัวอย่างเช่น พรรคไทยรักไทยซึ่งเป็นพรรคของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เจริญเติบโตที่ผิดธรรมชาติ โดยการรวมตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งเก่า ใหม่ มีการยุบพรรคการเมืองขนาดกลางและขนาดเล็กเข้ากับพรรคไทยรักไทย จนเป็นพรรคการเมืองใหญ่ สมาชิกในพรรคมีความขัดแย้งกันตลอด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรควรทำให้พรรคไทยรักไทยมีความเข้มแข็งมากกว่านี้ เพื่อความเป็นสถาบันทางการเมือง ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักการเมืองระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น ข้าราชการบางรายและสื่อมวลชน กลับเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง โดยให้ความเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จัดตั้งพรรคไทยรักไทย พร้อมทั้งพยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็ง พยายามสลายมุ้งต่าง ๆ ภายในพรรค เพื่อความเข้มแข็งของพรรคไทยรักไทย ของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และเพื่อความเป็นสถาบันในอนาคต

Huntington กล่าวว่า การสร้างสถาบันทางการเมือง ต้องมีลักษณะดังนี้

1. จะต้องมึลักษณะ 4 ประการ คือ ยืดหยุ่น สลับซับซ้อน มีอิสระและเป็นปึกแผ่น
2. สถาบันทางการเมืองที่ได้รับการสร้างสรรค์หรือพัฒนาจะต้องจัดระเบียบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
3. ระบบการเมืองที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ขณะเดียวกันสถาบันหรือโครงสร้างทางการเมืองที่ได้รับการสร้างสรรค์หรือพัฒนาแล้วจะต้องสนองตอบต่อความต้องการของสังคมได้

ในกรณีของระบบการเมืองไทย ผู้นำพรรคการเมืองหลายรายทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างยอมรับว่าสถาบันทางการเมืองของไทยอันได้แก่ พรรคการเมือง ยังขาดความเข้มแข็งและไม่มีความเป็นสถาบันคือ ยังอ่อนแอและขาดความเป็นสถาบัน

6) ความเป็นอิสระของระบบย่อย

ระบบการเมืองได้นำแนวคิดเกี่ยวกับ “ระบบ” มาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองกับสภาพแวดล้อม Easton เป็นผู้เสนอแนวทางระบบมาใช้พัฒนาระบบการเมือง โดยเชื่อว่าระบบการเมือง หมายถึง ความคิดหรือการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในรูปของการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายประกอบด้วย บทบาทโครงสร้างและระบบย่อย ซึ่งต่างมีสัมพันธ์ต่อกันทำให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่หลักที่เรียกว่า “กระบวนการแปรรูป” (Conversion Process)

ในการพัฒนาการเมือง ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystems Autonomy) มีความสำคัญ ระบบย่อยจะประกอบด้วยระบบพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ องค์การอิสระ สื่อมวลชน เป็นต้น จะต้องมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มีการจัดองค์กรที่ดีและสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ได้โดยอิสระพอสมควร

พรรคการเมืองเป็นระบบย่อยของระบบการเมือง พรรคการเมืองจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล รวบรวมผลประโยชน์ของประชาชนมากำหนดเป็นนโยบายของพรรค หากพรรคมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในพรรคจำนวนมาก ก็จะสามารถจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศได้ และสามารถนำนโยบายของพรรคไปสู่การปฏิบัติต่อไป ดังเช่นพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้งสมัยแรก วันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 สามารถนำสมาชิกพรรคเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ถึง 248 คน และเมื่อรวมกับพรรคเสรีธรรมที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 14 คน พรรคความหวังใหม่ 36 คน พรรคชาติไทย 41 คน พรรคชาติพัฒนา 31 คน รวมทั้งสิ้น 364 คน จัดตั้งรัฐบาลเพื่อปกครองประเทศไทย โดยมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และพรรคไทยรักไทยโดยการนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็สามารถชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่สอง ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 ด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรค 377 คน และสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้สำเร็จ จึงเป็นรัฐบาลที่แข็งแกร่งที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองประเทศไทย ซึ่งในสภาพเช่นนี้อาจมองว่าพรรคไทยรักไทยเป็นพรรคที่มีเอกภาพ เสถียรภาพ มีอิสระในการบริหารจัดการต่าง ๆ ภายในพรรค แต่ในความเป็นจริงไม่เป็นเช่นนั้น จากบทความเรื่อง “พรรคไม่ใช่คุกขัง ส.ส.” ผู้เขียนบทความได้กล่าวถึงนายเสนาะ เทียนทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและหัวหน้ากลุ่มวังน้ำเย็นในพรรคไทยรักไทย แสดงความอึดอัดในเรื่องถูกกฎหมายบังคับให้อยู่ในพรรคเสมือนหนึ่งนักโทษที่ถูกขัง

อยู่ในคุก จะลาออกก็ไม่ได้เพราะจะขาดการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

นายเสนาะ เทียนทอง เชื่อว่าเพราะรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 หรือ ฉบับปัจจุบัน ทำให้ นายเสนาะ เทียนทอง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกลุ่มต้องเป็นนักโทษการเมืองในพรรค แต่เป็นความจริงเพียงส่วนเดียว การบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคและลาออกจากพรรคต้องพ้นจากตำแหน่ง เป็นบทบัญญัติที่มีมานาน ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2517 แต่ฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) ได้เพิ่มเติมบทบัญญัติ ซึ่งอาจมีผลเป็นการกักขังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคในแน่นหนายิ่งขึ้น คือมาตรา 107 (4) บังคับให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคอย่างน้อย 90 วัน จึงจะมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่อาจลาออกจากพรรคไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคอื่นหรือย้ายพรรคไม่ทันกำหนดหลังจากที่มีประกาศยุบสภา เพราะจะต้องมีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 45 วันรัฐธรรมนูญมาตรา 107 (4) จึงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถย้ายพรรคได้ในทุกครั้งที่มีการประกาศยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่ (ไทยรัฐ 2549 : 3)

จากบทความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พรรคการเมืองในประเทศไทย แม้บางพรรคจะเป็นพรรคการเมืองใหญ่ มีสมาชิกพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากอยู่ในสังกัด จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลและปฏิบัติการกิจตามนโยบายที่ได้วางไว้ ซึ่งดูแล้วเหมือนมีความเป็นอิสระ แต่ภายในพรรคกลับขัดแย้ง ขาดอุดมการณ์ร่วมกัน แบ่งเป็นมุ้งเป็นกลุ่ม มุ้งในพรรคการเมือง จึงหมายถึงกลุ่มผลประโยชน์ย่อย ๆ ที่อยู่ในพรรคการเมืองที่มีผลประโยชน์ไม่ตรงกับพรรคการเมืองแม่ เป็นการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการของนักการเมืองที่มีที่มาจากต่างที่มาและอุดมการณ์ อันเป็นจุดอ่อนจุดหนึ่งของพรรคการเมืองในประเทศไทย และเกิดความขัดแย้งทำให้พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง

ขณะเดียวกันหากจะดูการพัฒนาการเมือง จากความเป็นอิสระของระบบย่อยโดยพิจารณาจากกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งเป็นระบบย่อยของระบบการเมืองแล้ว กลุ่มผลประโยชน์จะเป็นสะพานเชื่อมความต้องการของบุคคลในการเรียกร้องความสนใจจากรัฐบาล แต่ในประเทศไทยแล้ว กลุ่มผลประโยชน์ยังไม่เข้มแข็ง การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อกดดันรัฐบาลให้กำหนดนโยบายของชาติ จึงเป็นไปค่อนข้างยาก เนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทยหลาย ๆ กลุ่มยังขาดเอกภาพ ขาดอุดมการณ์ และการเรียกร้องที่เป็นรูปธรรม อย่างเช่นกรณีสมัชชาคนจน เป็นต้น

สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2547 : 137-138) ได้กล่าวถึงประเด็นหัวข้อเรื่อง “การเมืองทางเลือกในยุคพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และข้อจำกัดของขบวนการประชาชน” ว่าการเมืองทางเลือกในระบอบทักษิณ ไม่ใช่อยู่ภายใต้การปกครองโดยอำนาจและใช้อำนาจเพื่อหาผลประโยชน์เพียง

อย่างเดียวหากแต่มีอำนาจครอบงำสูงมาก ครอบครัวยุคของสมัชชาเกษตรกรรายย่อยและสมัชชาคนจน แขนงนำทะเลาะกับภรรยา เพราะฝ่ายภรรยาเลือกพรรคไทยรักไทย มีการตอบโต้กันรุนแรงมาก แสดงว่าพลาณภาพของระบอบนี้เข้าไปสร้างความขัดแย้งได้ถึงระดับครัวเรือนเลยทีเดียว

ตอนนี้การสร้างการเมืองภาคประชาชนทำได้ยาก เพราะกว่า 3 ปีที่ผ่านมา พรรคไทยรักไทยได้สร้างให้ประชาชนเป็น “ผู้รู้” และสร้างพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็น “ผู้ให้รู้” ซึ่งถ้าดูประชาชนผู้รู้ในชนบท เขาจะขึ้นต่อคนให้รู้ เมื่อมีการเลือกตั้งในหมู่บ้าน เขาก็จะเลือกคนให้รู้ ผู้ให้รู้ของรัฐ เมื่อก่อนเป็นธนาคาร หน่วยราชการหรือกองทุน แต่เดี๋ยวนี้เขามองว่า คนให้รู้คือ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ภายใต้วามสัมพันธ์ลักษณะแบบนี้ ความสวามิภักดิ์ของประชาชนต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงมีความแข็งแกร่งมาก

เพราะฉะนั้น การเมืองที่เป็นการเมืองที่มีรากฐานทางอุดมการณ์อยู่เบื้องหลังไม่ใช่การเมืองแบบกระจายจัดกระจายเป็นจุด ๆ หย่อม ๆ หลากหลายเป็นเครือข่ายและลักษณะชั่วคราว ในขณะที่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีการรวมศูนย์ มีเอกภาพสูงมาก ขณะที่ของเราหลากหลาย กระจายจัดกระจายยืดหยุ่น ไร้การจัดตั้ง ลองเปรียบเทียบยุทธวิธีการต่อสู้กันแค่ว่าระหว่างมีการจัดตั้งและไร้การจัดตั้งก็รู้แล้ว

ผมกับอาจารย์อีกหลายท่านได้มีส่วนเข้าไปก่อตั้งสมัชชาเกษตรกรรายย่อยเมื่อปี 2534 ตอนนั้นแตกเป็น 8 สมัชชาแล้ว ส่วนใหญ่ก็ทอนกำลังกันเอง เมื่อการเมืองภาคประชาชนเป็นลักษณะแบบนี้ เลยใช้เวลา 10 ปีในการชุมนุมประท้วง ถ่าลายซื้อล้อมบี๊ หาช่องทางกฎหมายเข้าไปหาคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ ศาลปกครอง ให้ตั้งกรรมการตรวจสอบ ฯลฯ เป็นส่วนใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งก็พยายามคิดทฤษฎี เช่นการลดความขัดแย้งโดยสันติวิธีหรือเสนอทฤษฎี “ล้อมรัฐ” เราก็เลยเปิดการล้อมรัฐ 99 วัน (การชุมนุมครั้งใหญ่ของสมัชชาคนจนที่ชุมนุมล้อมรอบทำเนียบรัฐบาลเป็นเวลา 99 วัน เมื่อ พ.ศ. 2540) ซึ่งประสบความสำเร็จเพราะรัฐบาลชวลิติให้เงินมาประมาณ 4,000,000,000 บาท และให้คำมั่นสัญญาในการแก้ไขปัญหาหลาย ๆ ประเด็น

เมื่อการเมืองแบบภาคประชาชนเวียนอยู่กับการล้อมรัฐ การประชุม ประท้วง การล้อมบี๊การตั้งเป็นเครือข่ายในส่วนข้อเสนออื่นก็มี แต่ว่าจะปรับขบวนการให้ใหญ่ และลึกซึ่งแต่ละด้านได้อย่างไร ขณะปัจจุบันจะต้องมีขบวนการมวลชนอันไพศาล ถึงจะสามารถต่อกรกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ เราจึงต้องคิดเรื่องพรรคการเมืองแนวใหม่กันจริงจังมากขึ้น

แต่เมื่อมีข้อเสนอเรื่องพรรค ก็เป็นกับดักและข้อรังเกียจสำหรับคนชั้นกลาง นักวิชาการ และเอ็นจีโอเกือบทั้งหมด จนถึงวันนี้เมื่อเอ็นจีโอถูกทำการให้อ่อนเปลี้ยลงโดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงเริ่มคิดเรื่องนี้กันอีกครั้งหนึ่ง แต่เท่าที่คิดได้คงเป็นพรรคที่ไม่มุ่งสู่การเข้าไปนั่งในรัฐสภาหรือการเลือกตั้ง โดยจัดลำดับของการต่อสู้ไว้ว่า จัดการเงิน โยบายให้ได้แล้วการ

เลือกตั้งเป็นรอง แต่ไม่ได้ปฏิเสธซึ่งอันนี้เป็นการนำจุดต่าง ๆ ในสังคมไทยมารวมกัน พรรคหรือ ขบวนการมวลชนอันไพศาลน่าจะเป็นคำตอบในเชิงของการต่อสู้ แต่ไม่ใช่คำตอบเชิงปัญญาค้านลึก หรือการแสวงหาทางปัญญา

ตอนนี้มวลชนในลักษณะเครือข่ายมีจำนวนมาก ในช่วงปีใหม่มีการชุมนุมของชาวนาที่ บางประกงประมาณ 5-6 พันคน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “เครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย” ที่ลงชื่อ 7 หมื่นราย เสนอ พ.ร.บ. กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาชีวิตเกษตรกรในสมัยรัฐบาล ชวน หลีกภัย และเป็นเครือข่ายเดียวที่สามารถชุมนุมคนได้เป็นแสนในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และ ในปีนี้อาจจะชุมนุมคนได้เป็นจำนวนมากจนทำลายสถิติของสมัชชา คนจนก็ได้ โดยมีสมาชิกทั้งหมดในภาคกลาง 21 จังหวัด เนื่องจากเกษตรกรภาคกลางมีตัวเลข ค่าเฉลี่ยและอัตราหนี้จะถูกยึดคืนที่ดินซึ่งเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันสูงสุด จึงต้องการให้ กระทรวงการคลังออกไปรับรองหนี้แล้วโอนไปให้กองทุนฟื้นฟูฯ จัดการหนี้เหมือนวิธีการของคน รวย

การเมืองภาคประชาชนในระบอบทักษิณมีการชุมนุมกระจัดกระจายมากขึ้น และมีมิติ ทางที่ดินและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การเคลื่อนไหวที่ออกแบบโดยเอ็นจีโอและนักวิชาการมีน้อยลง แต่เป็นมือบขรรฆชาติที่ได้รับความนิยมเดือดร้อนและก็เคลื่อนไหวใช้เวลาสั้น ๆ ถ้าเป็นพวกที่มีการ ออกแบบมักจะใช้เวลาหลายวัน หลายเดือน เพื่อกดดันจนได้รับคำตอบที่น่าพอใจ ผลอันนี้ทำให้ เราเห็นผลสำเร็จชั่วคราวของระบอบทักษิณว่าสามารถแยกประชาชนออกจากเอ็นจีโอ นักวิชาการ และความเชื่อแบบเก่าของสมัชชาต่าง ๆ ได้ไม่น้อย ดังนั้น วันนี้สมาชิกของสมัชชา ต่าง ๆ จึงร่อยหรอลง เหลือแต่แกนนำที่มุ่งมั่นสัมมนาหาทางออกอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยต่อไป “ไม่มีสิ้นสุด”

สรุปแล้วกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทยยังขาดเอกภาพในการรวมตัวกันที่ดี การ รวมกันเป็นกลุ่มประ โยชน์ ยังขาดการมองเพื่อประ โยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ พร้อมทั้งขาด อุคมการณ์เพื่อพัฒนาการในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งในสภาพปัจจุบันยังไม่ดีพอ

ระบบย่อยทางการเมืองในการชี้วัดการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยที่จะกล่าวต่อไปคือ “องค์กรอิสระ” ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) คณะกรรมการตรวจ เงินแผ่นดิน (คตง.) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ซึ่ง องค์กรอิสระเหล่านี้ จะทำหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

จากแบบสัมภาษณ์บุคคลลำดับที่ 3 ซึ่งเป็นนักการเมืองท้องถิ่นได้กล่าวถึงองค์กรอิสระ
ในบทนี้ โดยได้กล่าวในทำนองว่าเป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่โดยเฉพาะตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ
เช่นกรณี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งถูกองค์กรอิสระ (ป.ป.ช.) ตรวจสอบในกรณีชุกหุ้น เป็นต้น

หากเปรียบเทียบกับกรณีองค์กรอิสระ ในหนังสือมติชนรายวัน วันจันทร์ที่
2 มกราคม พ.ศ.2549 หน้า 11 เรื่อง องค์กรอิสระ “พิการ” สอบ-ปราบ โกง-กรอคนสู่ตำแหน่ง
“ติดหล่ม” โดยกล่าวว่าในรอบปีที่ผ่านมา มีปัญหาการทำหน้าที่ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ
เป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงหนาหูเป็นพิเศษ เพราะเมื่อหันไปหาองค์กรไหนก็อยู่ในสภาพใกล้จะ
“ล้มละลายทางความเชื่อ” ไม่น้อยหน้ากัน ไม่ว่าจะเป็นศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการการเลือกตั้ง
(กกต.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) หรือแม้แต่คณะกรรมการ
ตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) ต่างอยู่ในอาการน่าเป็นห่วงไม่แพ้กัน

เจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญออกแบบให้มืองค์กรอิสระขึ้นมา ก็เพราะต้องการสร้าง
“กลไก” การทำงานในบริบทของการคานอำนาจรัฐที่มีอยู่ให้เกิดความสมดุลมากขึ้น แต่กลับ
กลายเป็นกลไกที่คณะผู้สร้างรัฐธรรมนูญอยากเห็นและอยากให้เป็นนั้นไม่เป็นอย่างที่หวัง

ซึ่งพอสรุปได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (2540) จะประสบผลสำเร็จหรือประสบ
ความล้มเหลวในการกำหนดให้มืองค์กรอิสระต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) มี
หน้าที่ตรวจสอบกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้าเป็นนักการเมือง คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม
การทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีหน้าที่ตรวจสอบบุคคลที่กระทำทุจริตคอร์รัปชัน คณะกรรมการ
ตรวจเงินแห่งชาติ (คตง.) เป็นหน่วยงานตรวจสอบการใช้งบประมาณของรัฐ ฯลฯ

องค์กรต่าง ๆ เหล่านี้จะทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็ต่อเมื่อผู้ที่เข้าสู่
ตำแหน่งมีความรู้ ความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริตและสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ มีความเป็นกลาง มี
ความเป็นอิสระ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดทางการเมือง

ระบบย่อยที่จะกล่าวถึงระบบสุดท้ายในที่นี้ คือ ความมีอิสระของ “สื่อมวลชน” ได้แก่
หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ประเทศที่มีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย
สื่อมวลชนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากประชาชนถูกปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงสื่อต่าง ๆ แล้ว ประชาธิปไตยก็
จะเกิดขึ้นยาก

คมสรวรค์ เมธีกุล (2548 : 6-7) ได้เขียนเรื่อง “เสรีภาพสื่อมวลชนในวิถีแห่ง
ประชาธิปไตยและทุนนิยม” โดยกล่าวว่าการคานาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง
ข้อ 19 ที่คุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซงและ
มีเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งประเทศไทยต้องเคารพและปฏิบัติในฐานะรัฐภาคี หรือรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 37 ที่คุ้มครองเสรีภาพในการสื่อสารของบุคคล และมาตรา 39 และ มาตรา 41 ที่รับรองเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชนในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็น รวมถึง มาตรา 40 ที่คุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม

แต่ไม่นำแปลกใจถ้าวิเคราะห์ความขัดแย้งโดยธรรมชาติระหว่างฝ่ายผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองที่มักอ้างความจำเป็นในการควบคุมสื่อ เพื่อความมั่นคง และความสงบเรียบร้อยกับฝ่ายสื่อมวลชนที่ยึดถือว่าเสรีภาพของสื่อหมายถึงเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะเสรีภาพในอันที่จะตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปตามครรลองแห่งคลองธรรม เพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงของประชาชน”

นายวิระ ประทีปชัยกุล ได้จัดทำรายงานภาพรวมสถานการณ์สื่อมวลชนในประเทศไทย ประจำปี 2547-2548 ต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่ สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย โดยได้รายงานว่านับตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทยก้าวขึ้นมาใช้อำนาจในปี 2544 การล่วงละเมิดเสรีภาพของสื่อก็ถูกยึดว่าเป็นธรรมเนียมต้องปฏิบัติมากกว่าที่จะเป็นข้อยกเว้น สมาคมผู้สื่อข่าวแห่งประเทศไทยเคยสรุปวิธีการแทรกแซง กดดันให้สื่อยุติการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลไว้ว่า ประกอบด้วยการขู่จะฟ้องร้อง การแทรกแซงผ่านความตกลงโฆษณาของสื่อ และกดดันผู้บริหารของสื่อผ่านซัพพลายเออร์ของกระดาษนิวสพริ้นด์ซึ่งใช้ในการพิมพ์ รวมทั้งการเข้าไปซื้อหุ้นของกิจการหนังสือพิมพ์ที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ (มติชนรายวัน 2548 : 15)

กล่าวโดยสรุป หากวิเคราะห์ให้ละเอียดแล้ว ปัจจุบันนี้สื่อมวลชนในประเทศไทยมีความเข้มแข็ง ก้าวหน้ามากขึ้น สามารถวิพากษ์วิจารณ์เสนอข่าวการเมืองได้กว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งแสดงว่ารัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้เปิดเสรีทางด้านสื่อมวลชนมากขึ้นและสื่อมวลชนสามารถมีบทบาทในการปลุกเร้าเรียกร้องและขยายประเด็นทางการเมืองให้พัฒนาการไปในครรลองของระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

(7) การมีหลักเหตุผล

ผู้นำทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic leaders) จะต้องเป็นผู้นำที่มีเหตุผล ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดถือความคิดเห็นของเสียงข้างมากเหนือความคิดเห็นของตน เชื่อความถูกต้องหลักกฎหมายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ซึ่งความมีหลักเหตุผลเป็นลักษณะ “จิตวิญญาณประชาธิปไตย” ลักษณะหนึ่งในหลาย ๆ ลักษณะของจิตวิญญาณของประชาธิปไตย เช่น การเคารพความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ออกถ้อยคำในความแตกต่าง รู้จักมีส่วนร่วม

ทางการเมือง ฯลฯ ผู้มีจิตวิญญาณประชาธิปไตยจะตระหนักถึงความสำคัญของการมีและใช้เหตุผล ความคิด ความเชื่อที่คอยกำกับการแสดงออกและพฤติกรรมต่าง ๆ ของคน เรื่องใดไม่ใช่เรื่อง ส่วนตัวจริง ๆ แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคนอื่น หรือส่วนรวมจะต้องใช้เหตุผลนำทางอารมณ์ เหตุผลที่ รับฟังได้นั้นต้องมีความสมเหตุสมผลที่หนักแน่น โดยคำนึงอยู่เสมอถึงผลที่จะเกิดขึ้นว่าไม่เป็นโทษ ต่อใคร หากเป็นไปได้ก็ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมหรือคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

ภายใต้การปกครองประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 - 6 ก.พ. พ.ศ.2548) ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมือง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ได้ถูก วิพากษ์วิจารณ์ การมีพฤติกรรมที่ใช้อารมณ์ต่อสาธารณชนมากกว่าให้เหตุผลอยู่หลายครั้ง อาทิ

เถลิง สมทรัพย์ (2548:31) การแสดงทัศนคติของคุณทักษิณ ที่แสดงให้เห็นถึงการ ทำงานแบบตาต่อตา ฟันต่อฟันกับกลุ่มที่อยู่กันข้าม เช่นกรณีปัญหาภาคใต้และการโต้ตอบกับ นักวิชาการ มีประชาชนคนไทยบางกลุ่มรับไม่ได้ เพราะอยากเห็นผู้นำของประเทศไทยมีวุฒิภาวะสูง ประชาชนคนไทยบางกลุ่มอาจรับได้ เพราะเห็นว่าตรงไปตรงมาดี ไม่ต้องเก็บไปว่ากันลับหลัง แต่ จะรับได้หรือไม่ได้ก็ตาม トラบใดที่เราอยู่กับทักษิณ เราต้อง “อยู่กับอารมณ์ทักษิณ” แบบนี้ตลอดไป

หากจะพูดถึงการมีหลักเหตุผลดังกล่าวแล้วข้างต้น จะมีกล่าวใน “สัปบุริสธรรม” ซึ่ง สามารถสรุปคำพูดสั้น ๆ ได้ว่า รู้เหตุ-รู้ผล-รู้ตน-รู้ประมาณ-รู้กาล-รู้ชุมชน-รู้บุคคล 7 ประการนี้เป็น คุณธรรมของนักการเมืองที่ดี

(8) การบูรณาการแห่งชาติ

การบูรณาการแห่งชาติคือการเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความ สมานฉันท์ภายในชาติ ในการบริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในระหว่าง พ.ศ. 2544- 6 ก.พ. 2548 ซึ่งเป็นสมัยแรกของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการชุมนุมประท้วงของกลุ่ม ต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลสนใจแก้ปัญหาของกลุ่ม ซึ่งรัฐบาลก็แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้บ้าง ไม่ได้ บ้าง แต่ปัญหาที่สำคัญและรัฐบาลยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้จนปัจจุบันนี้ คือ ปัญหาการก่อ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งนับวันจะรุนแรงมากขึ้น เช่นในวันที่ 4 มกราคม 2547 มี การปล้นอาวุธถึงค่ายทหารในอำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ฆ่าทหารรักษาการณ์และเผา โรงเรียนนับสิบแห่ง และยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์กรณี 87 ศพ ที่ตากใบ เป็นต้น

ในเรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองกับการสร้างบูรณาการแห่งชาติมีอย่างน้อยเพียงใด จากตารางแบบสัมภาษณ์พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 20 ราย จำนวน 6 กลุ่มตัวอย่างมีกลุ่ม นักการเมืองระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น และกลุ่มอื่นอีกประปราย ค่อนข้างเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชิน วัตร นายกรัฐมนตรีมีการสร้างการบูรณาการแห่งชาติ โดยเฉพาะปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วน กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มข้าราชการ(บางคน) นักวิชาการ (ส่วนมาก) และภาคประชาชน (NGO)

กลับมองว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ค่อยมีการสร้างการบูรณาการแห่งชาติเท่าใดนัก โดยเฉพาะเกี่ยวกับปัญหาชายแดนภาคใต้ แต่ปัญหาชายแดนภาคใต้ได้ผลงานในการปราบปราม อยู่บ้าง

จากผลการตอบแบบสัมภาษณ์ 20 ราย 6 กลุ่มตัวอย่างส่วนมากโดยเฉพาะ นักวิชาการจะมีความเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ค่อยมีส่วนในการสร้างบูรณาการแห่งชาติเท่าใดนัก โดยเฉพาะปัญหาชายแดนภาคใต้ ยังไม่สามารถทำให้สถานการณ์สงบเรียบร้อยลงได้ เครื่องมือที่จะช่วยให้เหตุการณ์ชายแดนภาคใต้สงบ ลดความรุนแรงและความขัดแย้งได้ คงต้องทำ ความเข้าใจประวัติศาสตร์-วัฒนธรรม-ศาสนาอิสลามของประชาชนในชายแดนภาคใต้ทั้ง 3 จังหวัด และหาวิธีสร้างสันติสุขจากปัจจัยเหล่านี้

สรุปการวิเคราะห์สมมติฐานข้อที่ 1 มีประชากรกลุ่มตัวอย่าง นักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) และกลุ่มประชากรสื่อมวลชนที่ยอมรับบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างข้าราชการ นักวิชาการ ภาคประชาชน (NGO) และนักวิชาการเช่น คุณประเวศ วะสี (ราษฎรอาวุโส) คุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล คุณธีรยุทธ บุญมี ฯลฯ มีความเห็นว่า บทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทสนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างน้อย

สมมติฐานข้อที่ 2

- สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมืองการปกครองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ก่อนจะนำไปสู่การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเพื่อพิสูจน์สมมติฐานดังกล่าวแล้วข้างต้น ในระหว่างช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2544 - 6 ก.พ. พ.ศ.2548 ภายใต้การเมืองการปกครองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ผู้วิจัยพบว่า สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้น 3 ประการ ที่จะนำมาพิสูจน์ผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. นโยบายประชานิยม
3. สื่อสารมวลชน

โดยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานข้อที่ 2 ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่มีจุดมุ่งหมายจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายหรือการกระทำของรัฐบาล รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแบ่งออกเป็น 6 รูปแบบ คือ

- 1.1 การเลือกตั้ง
- 1.2 การเป็นเจ้าของหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
- 1.3 การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน
- 1.4 การติดต่อกับทางราชการ
- 1.5 การเป็นผู้ประท้วง
- 1.6 การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง

พิภพ ธงไชย (2547:108) กล่าวว่า “นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พัฒนาประเทศแบบทุนนิยมเต็มตัว โดยไม่เชื่อในแนวทางการพัฒนากระแสอื่น ดังนั้นในช่วง 2 ปีหลังของรัฐบาลไทยรักไทย ท่านก็ปฏิบัติภารกิจกับการมีส่วนร่วมทั้งหมดคนนอกจากจะไม่กระจายอำนาจแล้ว ท่านยังแต่งตั้งผู้ว่าซีอีโอ แต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มาเข้าไปเพราะกฎหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจไม่ว่า อบจ. อบต. ออกมาแล้ว นายกรัฐมนตรีเลยมึนมากไม่ได้

ขณะที่รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนผลักดันกลไกการมีส่วนร่วม แต่นายกรัฐมนตรีกลับสร้างระบอบทักษิณขึ้นมา ทำให้สองระบบนี้ขัดแย้งกันอย่างรุนแรง โดยนายกรัฐมนตรี แก้ไขโจทย์นี้ด้วยการแทรกแซงทุกกลไกในรัฐธรรมนูญ ให้มารับใช้ระบอบทักษิณ ครั้งล่าสุดก็แทรกแซงวุฒิสภากับองค์กรอิสระ หน่วยงานเหล่านี้จึงไม่สามารถตรวจสอบรัฐบาลทักษิณตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้”

เสกสรร ประเสริฐกุล (2547:167-171) กล่าวว่า “การจัดเตรียมโครงสร้างและกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อรองรับการมีส่วนร่วมของประชาชน แม้รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมืองจะยอมรับฐานะของการเมืองภาคประชาชนไว้อย่างเป็นทางการและยืนยันสิทธิประชาชนในเรื่องนี้ไว้ในมาตราต่าง ๆ แต่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็ดูจะเพิกเฉยในการทำให้กระบวนการสร้างฉันทานุมัติเช่นนี้ปรากฏเป็นจริง แม้รัฐธรรมนูญฉบับ 2540 จะมีอายุเกิน 5 ปีแล้ว ประเทศไทยก็ยังไม่มีกฎหมายประชานิยาม (Public Hearing Act) ที่สนองตอบบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าว คงอาศัยแค่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ พ.ศ. 2539 ซึ่งออกมาก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมือง สำหรับกฎหมายประชานิยามแม้จะออกมาแล้ว แต่ก็ยังไม่เคยใช้ ส่วนสิทธิในการมีส่วนร่วมคุณธรรมชาติและรักษาวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นก็ยังไม่มีกฎหมายลูกรองรับ ขณะพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อ

เสนอกฎหมาย พ.ศ. 2542 ยังไม่อาจเป็นเงื่อนไขให้ภาคประชาชนเสนอกฎหมายได้สำเร็จง่ายนัก ที่ผ่านมามีกฎหมายเพียงฉบับเดียวจาก 12 ฉบับที่รัฐสภายอมรับตราเป็นกฎหมาย

แน่นอนกระบวนการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจของประชาชนอาจจะไม่ใช่เรื่องจำเป็นเลย ถ้ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเอาใจใส่ดูแลชีวิตของประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างครบถ้วนโดยพื้นฐานแล้วประชาชนทั่วไป ไม่มีความต้องการที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องการเมืองอยู่แล้ว หากอยู่สุขสบายดี ส่วนใหญ่ก็ไม่มีเหตุผลจะมาข้องแวะกับกระบวนการใช้อำนาจและยังไม่มีเหตุผลที่จะมาขัดแย้งกับกลไกอำนาจรัฐ

แต่สิ่งที่ทราบกันทั่วไปปัญหามีอยู่ว่า ประชาชนจำนวนมากไม่ได้มีความสุขสบายดี หากได้รับผลกระทบมหาศาลจากการใช้อำนาจของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบจากการใช้แผนพัฒนาประเทศที่เน้นการเติบโตของเศรษฐกิจอุตสาหกรรมบนพื้นฐานที่ชนบทเป็นผู้จ่ายราคาสถานะดังกล่าว ทำให้ประชาชนหลายหมู่เหล่าไม่อาจยอมรับการตัดสินใจของรัฐบาลโดยอัตโนมัติ และทุกครั้งที่ประชาชนถูกมองข้าม การชุมนุมประท้วงหรือการต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นเสมอมา จริงอยู่ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจของรัฐหรือไม่เห็นด้วยกับรัฐนั้น แม้ส่วนใหญ่จะปรากฏตัวในรูปของกลุ่มย่อยที่กระจัดกระจาย แต่เมื่อรวมกันแล้วก็มีจำนวนมากและเป็นเสียงสะท้อนของผู้เสียเปรียบจำนวนมาก คนเหล่านี้มีตั้งแต่ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นหรือกลุ่มที่เรียกว่าคนชายขอบในพื้นที่ต่าง ๆ ตลอดจนผู้ใช้แรงงานรับจ้างและคนจนในเมือง มาจนถึงกลุ่มปัญญาชนสาธารณะที่ปราศจากผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน เหล่านี้มีบทบาทอย่างใหญ่หลวงในการให้ข่าวสารข้อมูลให้ทางเลือก (Alternative Information) แก่สังคมโดยรวม ซึ่งในด้านหนึ่งเท่ากับปฏิเสธการอ้างความชอบธรรมแบบเลื่อนลอยของผู้กุมอำนาจ ในอีกด้านหนึ่งก็ปฏิเสธกระบวนการสร้างฉันทมติด้วยวิธีตรงครั้งทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์ของฝ่ายรัฐ ซึ่งรัฐได้รับมรดกมาจากสมัยระบอบอำนาจนิยม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กระบวนการสร้างความเห็นพ้องทางการเมืองแบบเก่า นั้น มีแนวโน้มที่จะใช้ไม่ได้อีกต่อไป และถ้าหากไม่มีการคิดหาแนวทางสร้างฉันทมติในการใช้อำนาจขึ้นมาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของยุคสมัยบ้านเมืองก็จะเกิดความขัดแย้ง รุนแรงไม่รู้จบสิ้น

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548 : 2) วิพากษ์ “จุดดี” การเมืองภาคประชาชน “จุดด้อย” การเมืองทุนนิยม (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันจันทร์ที่ 7 พฤศจิกายน 2548 หน้า 2) ที่ผ่านมาระบอบประชาธิปไตยไม่อาศัยฐานรากของประชาชน แต่กลับเป็นเวทีของกลุ่มบุคคลในระดับบน ดังนั้น เมื่อเทียบกับอุดมคติของประชาธิปไตยจึงไม่เพียงพอ คราบไคที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการใช้อำนาจและการรวมตัดสินใจกำหนดนโยบาย คราบน้ำนั้นเรายังไม่สามารถพุดได้เต็ม

ปากว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และในระบอบประชาธิปไตยประชาชนต้องร่วมควบคุมอำนาจและการตรวจสอบรัฐด้วย

ผลกระทบจากการเปิดเสรีด้านทุนของประเทศไทยส่งผลกระทบ 3 ด้าน คือ 1. ทำให้เกิดปัญหาที่สติดของอริปไตย ทำให้มีการเปลี่ยนรูปแบบรัฐชาติไปจากเดิม 2. ทำให้มีความคลุมเครือในผลประโยชน์แห่งชาติรัฐ 3. มีปัญหาเรื่องความเห็นพ้องต้องกันของฉันทามติจากอำนาจอริปไตยที่ถูกลดบทบาทโดยอำนาจตลาดเสรี ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ระบอบประชาธิปไตยจะมีความหมายอันใด และจะมีประโยชน์อะไรถ้าประชาชนออกนอกกรอบของกลไกตลาดไม่ได้

ในอดีตที่ผ่านมาปัญหาการถ่ายโอนอำนาจให้กับประชาชนก็เป็นเรื่องยากอยู่แล้ว แต่เมื่อนักกลไกตลาดเสรีเข้ามา ปัญหาก็ยิ่งซับซ้อนมากขึ้น เพราะระบบนี้บุคคลที่ได้รับการตอบสนองคือประชาชนที่มีกำลังซื้อ ทำให้ประชาชนจำนวนมากที่ไม่มีอำนาจซื้อจะมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขได้อย่างไร ซึ่งปัญหานี้ไม่ได้กระทบต่อประชาชนของประเทศเท่านั้น แต่ไปกระทบถึงรัฐชาติด้วย กล่าวได้ว่ารัฐชาติในปัจจุบันเปลี่ยนรูปแบบมากขึ้น เพราะต้องไปดูแลผลประโยชน์ของนานาชาติด้วย

ปัจจุบันผลประโยชน์ในประเทศไทย ได้ถูกยึดครองโดยกลุ่มทุนต่างชาติในสัดส่วนมหาศาล แต่รัฐบาลยังอาศัยแนวคิดนี้เพื่อสร้างความชอบธรรมนี้ ยังไม่ต้องพูดถึงช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยในประเทศอีกมหาศาล และถ้าประชาชนหมดความเชื่อถือในข้ออ้างเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติเมื่อไหร่ ก็อาจจะปฏิเสธอำนาจของรัฐบาลได้ ซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบด้านลบจากโครงการใหญ่ ๆ ของรัฐบาล

การจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ควรใช้การเมืองภาคประชาชน ซึ่งเป็นประชาธิปไตยทางตรงที่จะช่วยตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของรัฐ โดยมีการโอนอำนาจรัฐไปสู่ประชาชนมากขึ้น ถ่วงดุลกลไกตลาดและขยายระบอบประชาธิปไตยออกไป นอกจากนี้ยังช่วยปกป้องผลประโยชน์ชาติ ซึ่งจะช่วยสร้างทัศนคติและความชอบธรรมใหม่ในกระบวนการใช้อำนาจของรัฐได้ ต้องยอมรับด้วยว่า การเมืองภาคประชาชนไม่สามารถเดินตามกลไกตลาดได้ และภาคประชาชนต้องอาศัยการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย ช่วยลดความสัมพันธ์ในแนวดิ่งแต่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ในแนวราบ

เราไม่ควรสับสนระหว่างการเมืองภาคประชาชนกับแนวคิดประชานิยมเพราะนโยบายประชานิยม แม้จะเป็นความหวังดีโดยใช้ระบบอุปถัมภ์ แต่ก็ไม่ได้ช่วยสร้างความเข้มแข็งของระบบรากฐาน หากเราทำให้เป็นจริงได้ก็จะสร้างสมดุลเชื่อถือระหว่างภาครัฐกับสังคม เพื่อพัฒนาระบอบประชาธิปไตยภายในประเทศไทยให้เข้มแข็ง

ประเวศ วะสี (2548 : 2) “อนาคตประเทศไทยปิดยุคการเมืองชนกิจเปิดยุคการเมืองใหม่” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันศุกร์ 16 ธันวาคม 2548) การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อมกราคม 2544 มีการรวมตัวกันของกลุ่มทุนขนาดใหญ่เข้ามายึดอำนาจทางการเมือง (ชนกิจการเมือง)

ในสังคมที่ซับซ้อนเช่นปัจจุบันมีปัญหาหลายอย่างที่ยากต่อการแก้ไข และแก้ไขไม่ได้ด้วยอำนาจไม่ว่าอำนาจของกองทัพหรืออำนาจของชนกิจ การยึดอำนาจนั้นไม่ยากแต่หลังจากยึดแล้ว การที่จะบริหารประเทศ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ได้นั้นยากยิ่งนัก กองทัพได้เรียนรู้และไม่อยากทำรัฐประหาร สังคมก็ได้เรียนรู้เช่นเดียวกันจึงไม่เรียกร้องให้กองทัพเข้ามายึดอำนาจอีก

เมื่อกลุ่มทุนขนาดใหญ่เข้ามายึดอำนาจการเมือง ก็กำลังประสบปัญหาความยากลำบาก เช่นเดียวกับกองทัพประสบและกำลังเกิดวิกฤตอยู่ทั่วไป การเมืองไม่ได้มีแต่การเมืองของนักการเมืองเท่านั้น แต่มีการเมืองของพลเมืองด้วย รัฐธรรมนูญปัจจุบันสนับสนุนการเมืองของพลเมือง หากการเมืองของพลเมืองเข้มแข็งจะทำให้การเมืองของนักการเมืองดีขึ้น

ภาคประชาชนร่วมกับสื่อมวลชน และนักวิชาการควรจะรวมตัวกันเคลื่อนไหว ในการกำหนดนโยบายและในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การจัดให้มีเวทีนโยบายสาธารณะเป็นรูปธรรมที่ประชาชน สื่อมวลชน และนักวิชาการจะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนานโยบายและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ หากมีเวทีนโยบายสาธารณะในเรื่องต่าง ๆ และระดับต่าง ๆ ให้เต็มแผ่นดินและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ก็จะเป็นกระบวนการสังคมเข้มแข็งและเมื่อสังคมเข้มแข็งบ้านเมืองจะเข้าสู่รูปเข้ารอย จะเกิดความถูกต้องเป็นธรรมและสันติสุข

ในวิกฤตการณ์การเมืองชนกิจในปัจจุบัน หากการเมืองของพลเมืองเข้มแข็งจะพบทางออกอย่างที่ดีภายใต้กรอบประชาธิปไตย ดังนั้นทุกฝ่ายจึงควรสนับสนุนการเคลื่อนไหวของประชาชน+สื่อมวลชน+ความรู้ เพื่อคลี่คลายวิกฤตการณ์ปัจจุบันและสร้างสรรค์การเมืองที่ดีต่อไปในอนาคตเพื่อ “ปิดยุคการเมืองชนกิจ เปิดยุคการเมืองของพลเมือง”

ยุพา ภูสาศิต (2548 : 2) “ความเห็นภาคประชาชน 7 กลุ่มเสนอสมัชชาประชาธิปไตย” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ 10 ตุลาคม 2548) ได้กล่าวว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นมะเร็งเนื้องายกัดกร่อนสังคม การหยุดคอร์รัปชันคือการเร่งสร้างหลักธรรมาภิบาลให้เกิดในสังคมไทยโดยเร็วที่สุด โดยให้สื่อมีอิสรภาพทางข้อมูลและตรวจสอบได้ ส่วนภาคประชาชนเร่งสร้างจิตสำนึก สร้างกลไก กติกา การมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการพัฒนาคนโดยยึดหลัก “ยกย่องคนดี ประณามคนชั่ว” โดยปฏิเสธไม่ยอมรับคนที่ร่ำรวยโดยทุจริตและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและชุมชนจัดให้มีศูนย์รับเรื่องร้องเรียนเพื่อตรวจสอบของประชาชน ขณะที่ภาครัฐจะต้องสนับสนุนกลไกขับเคลื่อนของภาคประชาชนในการจัดตั้งองค์กรดังกล่าวหรือสนับสนุนงบประมาณ ที่สำคัญรัฐต้องให้อำนาจบริหารกับองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตอย่างเต็มที่

ไม่มีการแทรกแซงองค์กรอิสระ รวมทั้งให้องคมนตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหาคนในองค์กรอิสระตรวจสอบการทุจริต ด้านกฎหมายต้องมีการเพิ่มโทษให้กับผู้กระทำความผิดให้รุนแรงยิ่งขึ้นและสนับสนุนให้เกิด ป.ช.ภาคประชาชนและกต. ภาคประชาชนเพื่อป้องกันเหตุการณ์ทุจริต

ไพฑูถย์ วัฒนาศิริธรรม (2548 : 180-181) บทสัมภาษณ์ “อยู่กับทักษิณ ใคร แบบไหนอย่างไร” (หนังสืออยู่กับทักษิณ) หน้าทีของราชการ คือเป็นเครื่องมือของกลไกภาครัฐเพื่อประชาชน ถ้าราชการได้เข้าใจกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ก็จะทำหน้าที่โดยคำนึงถึงประชาชนเป็นหลัก ต้องทำงานภายใต้หลักการอุดมการณ์ที่ว่า “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” โดยเฉพาะข้อสุดท้ายถือว่าสำคัญมากคือ ต้องเป็น “ประโยชน์เพื่อประชาชน” ซึ่งสอดคล้องกับพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” และสอดคล้องกับหลักการปกครองแบบมีส่วนร่วมตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การทำงานของราชการต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งร่วมคิด ร่วมเสนอแนะ และร่วมกันดูแล

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญ แต่ขณะนี้ต้องยอมรับว่า เรายังไปไม่ถึงเท่าไร ทั้งที่มีบทบัญญัติในหรือตามรัฐธรรมนูญก็ตาม นโยบายที่ประกาศไว้ก็ตาม ล้วนแต่ส่งเสริมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่คำว่า “มีส่วนร่วม” นี้คนจำนวนไม่น้อย อาจจะคิดแค่ว่า ไปตาม ๆ เขาหน่อยก็ถือว่ามีส่วนร่วมแล้ว ซึ่งไม่เพียงพอต้องให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ มีส่วนร่วมในการให้ความเห็น มีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการจัดการ ดำเนินการ ในเรื่องที่เขาควรจะมีส่วนดำเนินการ มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันกับภาครัฐ ในการพัฒนาระบบ กลไก และนโยบายต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างครบถ้วน แบบนี้จึงจะถือว่าดีพอ

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นทั้งสาเหตุ และผลกระทบปัจจัยหนึ่งในการเมืองการปกครอง ที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย ในระบอบประชาธิปไตยนั้นผู้นำทางการเมืองควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นธรรมและเสมอภาคทุกระดับ กลไกใดหรือเงื่อนไขใดที่จะเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนที่จะสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้นต้องให้การสนับสนุน แต่สังคมไทยหรือวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทย ประชาชนมักยึดติดหรือให้คุณค่าในตัวของผู้นำทางการเมืองมากกว่าเหตุผลหรือดุลยพินิจของตน ซึ่งบทบาททางการเมืองของประชาชนจะ “ทำตามหัวหน้า” หรือทำตาม “ผู้นำทางการเมือง” เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเพิกเฉยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งเปิดโอกาสให้ชนชั้นนำหรือผู้นำทางการเมืองเป็นผู้กำหนดทิศทางหรือเปลี่ยนแปลงการเมืองของประเทศไทย

2. นโยบายประชานิยม

คำว่า “ประชานิยม” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Populism” มาจากภาษาละติน คำว่า “populus” หมายความว่า “ประชาชน” โดยแนวคิดประชานิยมนี้จะให้ความสำคัญกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ประชาธิปไตย (populism) เป็นอุดมการณ์และแนวทางการเมืองที่เกิดขึ้นช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศรัสเซีย

ไฮสว บุนญา (2546 : 42-64) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในอาร์เจนตินามีการใช้นโยบายประชานิยมมานานแล้ว โดยได้นำเอามาใช้ตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ครั้งนั้น นายฮิปอลิโต อิริโกเยน (Hipolito Yrigoyen) ได้หาเสียงโดยให้คำมั่นสัญญาว่าจะส่งเสริมให้คนชั้นกลางและกรรมกรได้รับประโยชน์จากนโยบายการใช้จ่ายเงินของรัฐโดยตรง ซึ่งทำให้เขาได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในปี ค.ศ.1916 เขาได้จ้างข้าราชการเพิ่มขึ้นมากพร้อมกับให้เงินเดือนสูง ขึ้นเงินเดือนและสวัสดิการให้ทหาร เพิ่มงบประมาณในการซื้ออาวุธ สร้างความนิยมในหมู่นักศึกษาด้วยการให้เงินสนับสนุนอุดมศึกษามากขึ้น และสร้างมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น

เมื่อมาถึงยุคสมัยของประธานาธิบดีเปรอง ได้มีการใช้นโยบายประชานิยมเข้มข้นขึ้นอีก เปรองได้เป็นประธานาธิบดีใน ค.ศ.1946 เขาได้แก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งเดิมกำหนดให้ประธานาธิบดีอยู่ในตำแหน่งได้เพียง 1 สมัย ให้สามารถอยู่ในตำแหน่งติดต่อกันได้มากกว่า 1 สมัย เขาประกาศใช้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปีเป็นครั้งแรก สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมของภาคเอกชนอย่างเต็มที่ โดยช่วยเหลือด้านเงินทุน ลดดอกเบี้ยให้ ให้แลกเปลี่ยนเงินตราได้ในอัตราพิเศษ ตั้งกำแพงภาษีคุ้มครอง จำกัดและห้ามนำเข้าสินค้าบางอย่าง ยกเว้นภาษีขาเข้าให้เครื่องจักรและวัตถุดิบ

เปรองจัดตั้งรัฐวิสาหกิจเพิ่มขึ้นเพื่อทำอุตสาหกรรมหนัก โดยให้การส่งเสริมเช่นเดียวกับภาคเอกชน ยึดกิจการบางอย่างของชาวต่างประเทศ เช่น การรถไฟและการโทรคมนาคมมาเป็นของรัฐ จัดตั้งสายการบินของรัฐขึ้น และจัดตั้งวิสาหกิจขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ซื้อขายและส่งออกผลผลิตด้านการเกษตรแบบผูกขาด

ในด้านสังคมและการเมือง รัฐบาลของเปรองได้สนับสนุนให้กรรมกรและข้าราชการมีรายได้และสวัสดิการเพิ่มขึ้น แต่ก็ใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะส่งคนของตัวเองเข้าไปควบคุมกิจการของสหภาพแรงงาน สร้างความแตกแยกในสหภาพแรงงานที่ไม่สนับสนุนรัฐบาลให้ใช้เป็นข้ออ้างในการเข้าไปแทรกแซงการเลือกตั้งกรรมกรของสหภาพขึ้นมาใหม่ให้ได้คนของรัฐบาล จัดตั้งองค์กรเพื่อสวัสดิการสังคมขึ้นมาเพื่อแจกเงินและสิ่งของให้คนจน โดยแต่งตั้งให้ภรรยาประธานาธิบดีเป็นผู้ควบคุม จัดตั้งหน่วยประชาสัมพันธ์ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่ข่าวความสำเร็จของรัฐบาลและสร้างภาพลักษณ์ ชื่อหนังสือพิมพ์เพื่อเป็นกระบอกเสียง เข้าแทรกแซงและสั่งปิดหนังสือพิมพ์ฉบับที่

คัดค้านนโยบายของรัฐบาล แต่งตั้งนายทหารระดับนายพลขึ้นเป็นจำนวนมากพร้อมกับเงินเดือนให้ จับฝ่ายตรงข้ามเข้าคุกด้วยข้อหาอันเป็นเท็จ และกล่าวหาผู้พิพากษาว่าไม่เป็นกลางและใช้รัฐสภาให้ตัดสินไล่ออกเกือบหมด แล้วแต่งตั้งพรรคพวกของรัฐบาลขึ้นเป็นผู้พิพากษา

ผลทางเศรษฐกิจของนโยบายประชานิยมคือ ภายในเวลา 1 ปีเศษ รัฐบาลของเปเรงก็ใช้เงินสำรองของประเทศจำนวนมากจนหมดสิ้น ซึ่งก่อให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ มีประชาชนและข้าราชการประท้วง ทำให้ทหารกลุ่มหนึ่งพยายามยึดอำนาจแต่ไม่สำเร็จ ต่อมาเมื่อเปเรงได้เป็นประธานาธิบดี สมัยที่ 2 ก็พยายามเอานโยบายแบบเดิมมาใช้ แต่การไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมได้ ทำให้ทหารบกก่อกองปฏิวัติขึ้นจนต้องหนีไปต่างประเทศ

ปานามาเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ผู้ปกครองประเทศเอานโยบายประชานิยมมาใช้ เช่นในสมัยของประธานาธิบดีโอมาร์ ตอร์ริโฮส (Omar Torrijos) ซึ่งบริหารประเทศในช่วง ค.ศ.1968-1981 ได้มีการใช้นโยบายประชานิยมผสมกับชาตินิยมและทหารนิยม ตอร์ริโฮสเป็นนายทหารระดับนายพล ถือว่าเป็นผู้นำประเทศที่มีอิทธิพลมากที่สุดในประวัติศาสตร์ของปานามา ก่อนปี ค.ศ.1968 นั้น การเมืองปานามาขึ้นอยู่กับความจงรักภักดีต่อผู้นำ มิใช่พรรคการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ครอบครัวของชนชั้นนำแบบประเพณีครอบงำการเมืองอยู่ ชนชั้นนำเหล่านี้ควบคุมความรู้สึกชาตินิยมซึ่งมุ่งต่อต้านการควบคุมพื้นที่เขตคลองปานามา ควบคุมทหารและพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อรักษาอำนาจไว้ บุคคลที่เด่นในยุคนี้คือ อาร์นัลโฟ แอริอัส (Arnulfo Arias) ซึ่งเป็นผู้นำชาตินิยมปีกขวาที่มีอิทธิพลมาก แต่กองทัพทั้งเกรงกลัวและเกลียดชังเขามาก จึงได้โค่นอำนาจเขาลงใน ค.ศ.1968 จากนั้นนายพลตอร์ริโฮสก็ได้ขึ้นเป็นผู้นำ

ตอร์ริโฮสได้พยายามหาการสนับสนุนจากคนชั้นล่างและคนชั้นกลางอย่างแข็งขัน เอาชาตินิยมที่มีอยู่เดิมมาหลอมรวมเข้ากับประชานิยม เขาทำการอบรมบ่มเพาะแรงงาน ชาวนารายย่อย นักเรียนนักศึกษา และแม้กระทั่งพวกคอมมิวนิสต์ เขามารวมกันจัดตั้งขึ้นเป็นพรรคประชาชน (People's Party) เขากีดกันชนชั้นนำเดิมออกไปให้ห่างจากอำนาจทางการเมือง แต่ก็ยังปล่อยให้ให้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ เขาสั่งระงับกิจกรรมของพรรคการเมือง ส่งยุบสถานีวิทยุผู้ดี ซึ่งต่อมาก็มีการจัดให้มีสถานีใหม่โดยที่สมาชิกส่วนมากเป็นคนที่รัฐบาลเลือกสรรมาลงสมัครรับเลือกตั้งแบบไม่ต้องสังกัดพรรค

ตอร์ริโฮสได้ลดความเป็นปฏิปักษ์ที่มีอยู่เดิมระหว่างกองทัพกับนักศึกษา ลง เสริมความภักดีให้เกิดขึ้นในหมู่คนชั้นกลางด้วยการจ้างงานในภาครัฐเพิ่มขึ้น ในเมืองก็มีโครงการเคหะขนาดใหญ่ ขยายการศึกษา สาธารณสุข และบริการสังคมอื่น ๆ ออกไปอย่างมาก เมื่อถึง ค.ศ.1976 ก็เกิดปัญหาเงินเฟ้อ การว่างงานเพิ่มสูงขึ้น และการเจรจาเรื่องสัญญาคลองปานามาไม่

ประสบผลสำเร็จ ความนิยมที่มีต่อผู้นำจึงเริ่มเสื่อมคลายลง การเซ็นสัญญาคลองปานามาใน ค.ศ.1977 จะทำให้ปานามาได้เข้าควบคุมคลองอย่างเต็มที่ใน ค.ศ.2000 แต่มีการคัดค้านอย่างกว้างขวางในบางข้อของสัญญา และเมื่อมีการแก้ไขสัญญาแล้วความไม่พอใจของประชาชนก็ยังคงมีอยู่ ทำให้ต่อรัฐโธสต้องให้สัญญากับประชาชนว่าจะฟื้นฟูให้มีการปกครองโดยพลเรือนขึ้นมา และให้ทหารกลับกรมกองของตน

การแก้ไขรัฐธรรมนูญในปี ค.ศ.1978 เป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการฟื้นฟูการปกครองโดยพลเรือน ในปีนั้นรัฐบาลได้อนุญาตให้ฝ่ายค้านที่ถูกเนรเทศได้กลับเข้าประเทศ ให้ก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาได้ให้สัญญาว่าจะให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรใน ค.ศ.1980 และการเลือกตั้งประธานาธิบดีใน ค.ศ.1984 อย่างไรก็ตามก็มีเงื่อนไขว่าเฉพาะพรรคที่สามารถมีสมาชิกมาลงทะเบียนถึง 30,000 คนเท่านั้นที่จะได้รับการรับรองจากรัฐ

ในประเทศไทย พรรคไทยรักไทยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 อย่างท่วมท้น จนสามารถเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างมากได้สำเร็จ โดยอาศัยยุทธศาสตร์และยุทธวิธีการหาเสียงโดยชุมชนนโยบายประชานิยม หรือ “การเมืองแบบประชานิยม” (populist politics) ซึ่งเป็นนโยบายที่มีลักษณะแก้ปัญหาด้วยการหยาบยื่น การช่วยเหลือโดยตรงให้แก่ประชาชน ดังนโยบายต่อไปนี้

- 1) พักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี เพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร โดยวางระบบการฟื้นฟูและให้ความช่วยเหลือปรับโครงสร้างการผลิตอย่างครบวงจร
- 2) จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน และวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน พร้อมทั้งรัฐบาลจะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า
- 3) จัดตั้งธนาคารประชาชน เพื่อกระจายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อย เพื่อสร้างทางเลือกและลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้นอกระบบ
- 4) จัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการเดิมและเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการใหม่อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างและรักษาฐานการผลิต การจ้างงาน การสร้างรายได้ และเป็นแกนหลักในการสร้างความเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในอนาคต
- 5) จัดตั้งบรรษัทกลางในการบริหารสินทรัพย์ เพื่อดำเนินการให้หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ออกจากระบบของธนาคารพาณิชย์โดยเร็ว และเป็นระบบเบ็ดเสร็จ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่สถาบันการเงินในการปล่อยสินเชื่อให้กับภาคการผลิตและบริการ

6) พัฒนารัฐวิสาหกิจให้เป็นองค์กรหลักในการกอบกู้เศรษฐกิจ และสร้างรายได้ให้กับประเทศ โดยรวมรัฐวิสาหกิจที่มีศักยภาพและมีความพร้อมเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนคนไทยมีโอกาสลงทุนในกิจการของรัฐวิสาหกิจ และสนับสนุนรัฐวิสาหกิจที่มีความพร้อมเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

7) สร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อลดรายจ่ายโดยรวมของประเทศและประชาชนในการดูแลสุขภาพโดยเสียค่าใช้จ่าย 30 บาทต่อครั้ง และสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

การดำเนินนโยบายโดยใช้แนวคิดประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวกเป็นเรื่องของการสร้างโอกาสให้กับประชาชนในระดับรากหญ้าให้มีโอกาสหรืออาจมีรายได้มากขึ้นด้วยการใช้จ่ายเงินของรัฐ โดยตรงเน้นการเจริญเติบโตด้วยการกระจายรายได้ระยะสั้น กระตุ้นให้เกิดการบริโภค ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหาร ได้รับการเพิ่มเงินเดือนหรือเงินเพิ่มอื่น ๆ เช่น ข้าราชการทหารชั้นผู้ใหญ่จะได้รับเงินโบนัสคนละแสนกว่า เป็นต้น ในด้านลบการนำนโยบายประชานิยมมาใช้นั้นย่อมที่จะมีการใช้จ่ายเงินในปริมาณที่มาก มีความเสี่ยงในเรื่องของเงินเฟ้อและการขาดดุลงบประมาณ ประชาชนในระดับรากหญ้าได้รับการสนับสนุนให้เป็นเสรีนิยม ซึ่งนำไปสู่การบริโภคนิยม

จากข้อมูลทางด้านเอกสารและอินเทอร์เน็ต มีผู้กล่าวถึงนโยบายประชานิยม ดังนี้
บุญศรี ยีหมะ (2548 : 5) “ผลกระทบของ “ประชานิยม” ต่อการเมืองไทย”

(หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันอาทิตย์ที่ 3 มีนาคม 2548) ได้กล่าวว่า การเมืองแบบประชานิยม (populist Politics) กำลังหยั่งรากลึกสู่สังคมการเมืองไทยเข้าไปทุกที หลังจากที่พรรคไทยรักไทยเริ่มเปิดศักราชใหม่ของการเมืองรูปแบบนี้ในการบริหารประเทศตลอดช่วงเวลา 4 ปีที่ผ่านมา

ไม่เพียงเฉพาะนโยบายหาเสียงของพรรคและนโยบายของรัฐบาลที่ตนเองเป็นแกนนำซึ่งมุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่ทำให้ผลสำเร็จเป็นรูปธรรมชัดเจนรวดเร็ว ในระยะเวลาอันสั้นเพื่อแลกกับคะแนนนิยมการเมืองเท่านั้น การเมืองแบบประชานิยมยังรวมถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่รวมศูนย์อำนาจผูกขาดการตัดสินใจ ไม่ค่อยรับฟังเสียงคัดค้านจากผู้อื่นหรือ โวหารทางการเมืองหรือการสื่อสารทางการเมืองของนายกรัฐมนตรี ที่พยายามสื่อให้ประชาชนเห็นว่าตนเองนั้นมีความเด็ดขาดและรอบรู้เรื่องราวต่าง ๆ ดีกว่าคนอื่น ๆ ที่ไม่รู้เรื่องจึงไม่ควรแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล

ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด พรรคการเมืองต่าง ๆ ล้วนหันมานำเสนอ นโยบายที่ไม่แตกต่างจากพรรคไทยรักไทย ถึงแม้ว่ามีการเรียกขานนโยบายของตนเองในชื่อแตกต่างกันออกไป

ไม่ว่าจะเป็น “สวัสดิการนิยม” ของพรรคมหาชน “สังคมนิยม” ของพรรคชาติไทย รวมถึงพรรค ประชาธิปัตย์ก็ไม่แตกต่างกัน พยายามวิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อเสียข้อบกพร่องของนโยบายรัฐบาล แต่ ไม่สามารถหลุดพ้นจากกระแสการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ต่างพอกพองใจต่อนโยบายที่ให้ผล เป็นรูปธรรมชัดเจนในระยะสั้น

นโยบายประชานิยม มีผลกระทบในการนำนโยบายมาใช้ ดังนี้

ผลกระทบประการแรก “ประชานิยม” ต่อการเมืองไทย คือ พรรคการเมืองต่าง ๆ มี แนวโน้มจะผลักดันนโยบายเช่นนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะพรรคการเมืองซึ่งเสนอนโยบายมุ่งเน้นการ แก้ไขปัญหาในระยะยาวและเป็นการแก้ไขปัญหาในระดับโครงสร้าง เช่น การแก้ไขโครงสร้างความ ไม่เป็นธรรมในทางเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาค่าความยากจน การแก้ไขโครงสร้างความไม่เท่าเทียมกัน ในด้านสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ จะได้รับความสนใจจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งน้อยกว่า

ผลกระทบประการที่สอง คือ การสร้างระบบอุปถัมภ์โดยรัฐ นโยบายประชานิยมได้ รื้อฟื้นการใช้อำนาจที่รัฐส่วนกลางมอบให้แก่ท้องถิ่นโดยตรงเหมือนอย่างในอดีต สวนทางกับ ความพยายามที่จะลดบทบาทและอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชนคนท้องถิ่นผ่านองค์กร ปกครองท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นด้วยคนในท้องถิ่นเอง

ผลกระทบประการที่สาม การทำให้การเมืองของประเทศไทยยังคงวนเวียนอยู่กับการ ขีดตัวบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งในอดีตมักจะเป็นชนชั้นนำในกองทัพ ส่วนในปัจจุบันสังคมส่วน ใหญ่ เห็นว่าบุคคลที่สมควรที่เข้ามาบริหารประเทศต้องเป็นคนที่ประสบความสำเร็จในการ บริหารธุรกิจภายใต้ตรรกะความเชื่อที่ว่า การบริหารประเทศไม่แตกต่างจากการบริหารบริษัท

การบริหารประเทศช่วงที่ผ่านมา จะมองเห็นถึงวิธีการทำงานของนายกรัฐมนตรี ที่ รวมศูนย์อำนาจและการตัดสินใจอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายประชานิยมนั่นเอง ตามที่ ได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นนโยบายที่มุ่งรูปธรรมชัดเจนในระยะเวลานั้น นโยบายจะบรรลุผลสำเร็จ ตามคำโฆษณาได้ จึงมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับผู้นำทางการเมืองที่ต้องรวมศูนย์ผูกขาดอำนาจการ ตัดสินใจทั้งในพรรคและรัฐบาล

วรวิทย์ ภักดีบุรุษ (2548 : 5) “แก้ไขปัญหาค่าความยากจนนโยบายที่ทำได้จริงหรือ” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันอาทิตย์ที่ 23 มกราคม 2548) รัฐบาลชุดปัจจุบันภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็มุ่งแก้ไขปัญหาค่าความยากจนเป็นสำคัญ เกิดเป็นโครงการต่าง ๆ มากมายที่มุ่งเอาใจคนจน ไม่ว่าจะเป็นโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการ “เอื้ออาทร” ต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการจดทะเบียนคนจน

โครงการต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นว่าคนไทยเป็นคนจน และเป็นบุคคลที่น่าสงสาร ควรจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลเท่านั้น โดยเกิดคำถามว่าการแก้ไขปัญหา “เศรษฐกิจระดับรากหญ้า” ซึ่งนั่นหมายความว่า ประชาชนเป็นเพียงผักเพียงหญ้าที่ดำเดี่ยวยู่กับดิน ไม่มีความแข็งแกร่งยั่งยืนแต่อย่างใด หากประชาชนส่วนใหญ่ได้ตระหนักสัณนิคิดจะรู้สึกเจ็บปวดเพียงใด

ตลอดเวลา 4 ปีที่รัฐบาลชุดปัจจุบันเข้ามาบริหารประเทศ ปัญหาความยากจนก็มิได้หมดไป อีก 4 ปีข้างหน้าไม่ว่ารัฐบาลชุดใดมาบริหารประเทศ ก็ยังไม่แน่ใจว่าปัญหาความยากจนจะได้รับการแก้ไขปัญหาไปได้เพียงใด ซึ่งในทรรศนะของผู้เขียนนั้นคิดว่า การแก้ปัญหาดังกล่าวไม่อาจกระทำได้ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพียง 4 ปี นโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่นำเสนอ เป็นเพียงการชะลอปัญหาหรือหาทางออกเฉพาะหน้า แต่เป็นการสะสมปัญหาไว้ในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม ใ้ว่าปัญหาความยากจนจะไม่สามารถบรรเทาเบาบางลงได้ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของภาคประชาชนเป็นสำคัญ รัฐบาลพยายามสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา แต่ประชาชนจะรอรับความช่วยเหลือหรือพึ่งพาภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวย่อมไม่อาจแก้ปัญหาให้หมดไปได้

ประชาชนต้องรู้จักยืนหยัดด้วยตนเอง ปรับวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ เรียนรู้ที่จะดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่ หมั่นเพิ่มพูนทักษะการประกอบอาชีพและแสวงหารายได้อย่างถูกวิธี รู้จักการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วยตนเอง รวมถึงการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตนเอง รู้จักการประมาณตน ดำเนินชีวิตอยู่บนวิถีแห่งความพอเพียงตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง”

เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เป็นเพียงปรัชญาทฤษฎีหรือนโยบายชายฝัน แต่เป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนสามารถปฏิบัติได้จริง และย่อมเกิดผลดีจริงเช่นนั้นแล้ว ประเทศไทยและคนไทยก็จะอยู่รอดได้อย่างไม่มั่งคั่ง ไม่ร่ำรวยและไม่ยากจน เพราะเราอยู่อย่าง “พอเพียง” หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน (2548:11) “ทรท. รอวันเปลี่ยน “สโลแกน” (4 ปีสร้างปัญหา) 4 ปีซ่อม” หลายปีที่ผ่านมามีหลายภาคส่วนในสังคมอาทิ นักวิชาการ นักคิด นักเขียนต่างวิพากษ์ วิจารณ์ และติติงนโยบายประเภท “ประชานิยม” ของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ทั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ธนาคารประชาชน โครงการพักหนี้และลดภาระหนี้เกษตรกร โครงการบ้านเอื้ออาทร ฯลฯ ว่าจะมีผลเสียในอนาคต แต่ก็มีบุคคลภายในรัฐบาลออกมาตอบโต้วิพากษ์ วิจารณ์นั้นด้วยตัวเลขที่แตกต่างกันออกไป พร้อมทั้งการันตีว่า โครงการประชานิยมต่างๆเหล่านี้ได้ช่วยแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างดีและประสบความสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจอีกทั้ง โครงการเหล่านี้ยังช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายมีผลกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้นพร้อมทั้งยกตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาอ้างอิงสนับสนุนคำพูดนั้น

แต่สิ่งที่เห็นชัดในการดำเนินนโยบายประชานิยมในการบริหารประเทศ คือการที่รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณบางส่วนมาใช้หนี้ที่เกิดขึ้นจากโครงการ เหล่านี้ ด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติบริหารหนี้สาธารณะ” แทนการเดินผ่าน “กองทุนฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน” ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้จะเป็นผลเสียมากกว่าผลดีในการดำเนินนโยบายดังกล่าว

บทความทางวิชาการ เรื่อง “บทบาทของสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ” ในเนื้อหาของบทความชิ้นนี้ ตอนหนึ่ง ระบุถึงผลกระทบในการดำเนินงานของบางโครงการจากโครงการจำนวนมากที่รัฐบาลทำในระหว่าง ปี 2544-2547 ผ่านสถาบันการเงินเฉพาะกิจหรือเอสเอฟไอ (Specialized Financial Institutions: SFI) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และแก้ไขความยากจนในระดับรากหญ้าว่า ระยะเวลาของการดำเนินงานของโครงการต่างๆ เริ่มชี้ให้เห็นว่ามีสัญญาณว่าบางโครงการซึ่งแม้จะมีข้อดีในด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจ การส่งเสริมการออมและความพยายามแก้ปัญหาหนี้ในระบบ แต่ก็อาจเป็นการสร้างภาระหนี้สินของประชาชนเพิ่มขึ้นอีก เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ง่ายขึ้น อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ชักนำความเสี่ยงโดยถูกหนี้บางส่วนอาจเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องช่วยเหลือ หากหนี้มีปัญหาจึงขาดความรับผิดชอบและอาจนำไปสู่การก่อหนี้ที่ด้อยคุณภาพหรือหนี้เสีย เท่ากับเป็นการ “สะสมความเสี่ยง” ต่อฐานะความมั่นคงของการครองเรือนและของเอสเอฟไอ หรือแม้แต่ธนาคารพาณิชย์ของรัฐ รวมทั้งเสถียรภาพของระบบการเงินได้ ท้ายที่สุดภาระรับผิดชอบอาจตกมาอยู่ในงบประมาณของรัฐบาล ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคม

จากการตอบแบบสัมภาษณ์ จะมีบุคคล ลำดับที่ 3,9,12 และ 16 ได้ตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของ รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดังนี้

บุคคลลำดับที่ 3 ได้กล่าวถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยว่ามีบทบาทในฐานะผู้นำประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่มาจากการเลือกตั้งผ่าน ระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง โดยประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในนโยบายและผลงานของพรรค เช่น นโยบาย 30 บาท นโยบายพักชำระหนี้ แก่เกษตรกร โครงการกองทุนหมู่บ้าน อันทำให้เกิดกระแสของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับตามหลักแนวคิด “ประชานิยม”

บุคคลลำดับที่ 9 ได้กล่าวถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ว่าพยายามสร้างสถาบันพรรคการเมืองขึ้นมาตอบสนองความต้องการของประชาชน ต้องยอมรับในด้านนโยบายที่เป็น ประชานิยมนั้นเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้พรรคต้องใส่ใจประชาชนมากยิ่งขึ้น

บุคคลลำดับที่ 12 ได้กล่าวถึงโครงการกองทุนหมู่บ้าน สร้างโอกาสให้ในการทำกินมี
กิจการเป็นของตนเอง และกรณีหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เป็นต้น

บุคคลลำดับที่ 16 ได้กล่าวว่า หลายโครงการมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พยายามที่จะให้
ประชาชนได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่มักจะเป็นเรื่องชั่วคราวไม่มีความยั่งยืน ซึ่งบาง
โครงการอาจเป็นการทำลายประชาชนในระยะยาว แต่ไม่ใช่บทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบ
การเมือง เพราะบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองต้องพัฒนาพรรคให้เป็นพรรคของ
ประชาชน ต้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทในรัฐสภา เพื่อประชาชนที่เลือกเรามา ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปนโยบายประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นสาเหตุและ
ผลกระทบปัจจัยหนึ่งในการเมืองการปกครองที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบบ
ประชาธิปไตย หากนโยบายประชานิยมนั้น เป็นนโยบายที่ประชาชน รวมคิด รวมทำให้มากที่สุด
ในทุกระดับและทุกเรื่องเพื่อเกิดพลังและความเข้าใจปัญหาของตัวรู้จักแก้ปัญหาของตน โดย
พิจารณาให้เห็นด้วยเหตุและผล เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ
สังคม และการเมืองในระบบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ
เคารพในหลักเหตุและผลของมนุษย์เป็นภรรดา

3. สื่อมวลชน

สื่อมวลชน (Mass Media) หมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวและความรู้ไปสู่มหาชน เช่น
หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ สื่อสารมวลชนหมายถึงการติดต่อ
สื่อสารสู่มหาชน โดยอาศัยเครื่องมือ หรือสื่อกลางต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และ
หนังสือพิมพ์ซึ่งแต่ละประเภทต่างมีบทบาทสำคัญในการเข้าถึงและเปลี่ยนแปลงความคิดของ
ประชาชนได้อย่างรวดเร็วและประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะในประเทศไทยซึ่งมีการปกครอง
ในระบบประชาธิปไตย เสรีภาพทางสื่อมวลชน จะเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะสื่อมวลชนจะให้ความรู้
ส่งเสริมการเรียนรู้ ให้ข้อมูลแก่ประชาชนเพื่อนำมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจต่างๆ ได้ ช่วย
พัฒนาการเมือง โดยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางข่าวสารจากรัฐบาลสู่ประชาชนและประชาชนสู่
รัฐบาล เมื่อเป็นเช่นนี้ อิสรภาพของสื่อมวลชนหรือเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

สุขุม เฉลยทรัพย์ (2548:5) “สื่อ” จาก “การแบ่งพื้นที่” ถึง “การยึดครองแบบเบ็ดเสร็จ”
(หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันอาทิตย์ที่ 18 กันยายน 2548) สื่อมวลชนคือเป็นสถาบันทางสังคม
หนึ่งซึ่งนอกเหนือจากครอบครัว ศาสนา โรงเรียน และที่ทำงาน ที่เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่มี
อิทธิพลต่อการครอบงำความคิดของสังคม โดยเมื่อสื่อมวลชนให้ความสนใจต่อประเด็นหนึ่ง
ประเด็นใดเป็นพิเศษ และนำเสนอประเด็นนั้นๆ ออกสู่มวลชนหรือสาธารณชนให้รับทราบเป็น
ประจำสืบเนื่อง

ไปสักกระยะหนึ่งก็จะส่งผลให้มวลชนหรือสาธารณชนส่วนใหญ่เกิดความคล้อยตาม จนทำให้ประเด็นนั้นๆ กลายเป็น “วาระทางสังคม” ในที่สุด

จากการที่สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความคิด และมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของสังคมนั้น ทำให้สื่อมวลชนจำเป็นต้องมีจิตสำนึกที่ดีในการเป็นผู้ถ่ายทอด มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีความเป็นกลาง “มนต์เสน่ห์หอมตะของสื่อ” ที่จะสามารถยึดครองใจประชาชนได้

อย่างไรก็ตาม ความเป็นกลางที่เป็นหนึ่งจริยธรรมของสื่อ นั้น ก็อาจถูกสกัดกั้นได้ด้วย “อำนาจมืดทางการเมือง” เพราะในยุคปัจจุบันที่เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ผู้ใดมีข้อมูลข่าวสารอยู่ในมือ คือผู้มีอำนาจอย่างแท้จริง (Information is Power) แต่ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่มีอำนาจข้ามก็คือผู้ใดก็ตามที่มีเฉพาะข้อมูลข่าวสาร แต่ขาดช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลก็นับว่าไร้ประโยชน์

แม้ว่าจะมี “สื่อมวลชนแค่เปลือกนอกบางส่วน” จะยอมขายจิตวิญญาณ และตกเป็นทาสอำนาจอำนาจเงินของนักการเมืองอยู่บ้าง เพราะถึงอย่างไรยุคนี้ก็เป็น “ยุคทุนนิยมแบบเบ็ดเสร็จ” ที่ “อำนาจเงินอิทธิพลคือพระเจ้า” แต่จะเข้าถึงสื่อที่เป็น “สื่อมวลชนโดยเนื้อแท้” ก็เป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ง่ายเพราะสื่อรู้ทัน สื่อจะไม่ปล่อยให้ข้อมูลข่าวสารผ่านไปแบบธรรมดา แต่จะมีการกั้นกรอง การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ เสนอข้อมูลในหลากหลายแง่มุมตามหน้าที่ของ “ผู้รักษาประตู” (Gate keeper) เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูลและใช้ข้อมูลในการตัดสินใจปัญหาของตนเอง สร้างให้ประชาชนเกิดการปรึกษาและตัดสินใจร่วมกัน จูงใจให้เกิดทัศนคติใหม่ ที่นำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ

แวดวงการเมืองอาจมี “ตำนานน้ำเน่า” ของการซื้อตัว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การซื้อเสียงขายเสียงที่เป็นเรื่องเล่าขานทางการเมือง ซึ่งมีมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง แต่ ณ วันนี้ถ้าสื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ยังซื้อได้ แล้วจะพอมืออะไรเหลือไว้ให้ “ประชาชน” ได้เป็นที่พึ่งบ้าง

บุญเลิศ ช่างใหญ่ (2548 : 6) “สื่อกับการตรวจสอบ” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันพฤหัสบดีที่ 14 กรกฎาคม 2548) การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ดังปรากฏในหมวด 10 และในหมวด 11 ว่าด้วยเรื่องการตรวจเงินแผ่นดิน นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

สำหรับประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย (มาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญ) เมื่อเป็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ส. ไปเลือกนายกรัฐมนตรี เพื่อจัดตั้งคณะรัฐมนตรีบริหารประเทศ และก่อนคณะรัฐมนตรีจะบริหารประเทศจะต้องมาแถลงนโยบายต่อรัฐสภาให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนได้รับทราบ และร่วมตรวจสอบและควบคุมรัฐบาล

การควบคุมและการตรวจสอบ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่กระทำโดยภาครัฐมีความสำคัญอย่างยิ่ง คุลถ่วงนี้หากสร้างขึ้นไม่ได้จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ระบบการเมืองจะแกว่งไปแกว่งมาหาทิศทางแห่งความถูกต้องชอบธรรมไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ความเสียหายย่อมเกิดขึ้นกับประชาชนและประเทศชาติโดยส่วนร่วม สุดท้ายปฏิบัติการแห่งความไม่พอใจของประชาชน ก็จะแสดงออกด้วยการออกมาขับไล่รัฐบาลที่โกงกินบ้านเมืองให้พ้นจากการมีอำนาจซึ่งประวัติศาสตร์การเมืองที่ผ่านมามีให้เห็นบ่อยครั้ง

คุลอำนาจของประชาชนที่จะใช้ตรวจสอบและควบคุมรัฐบาลนอกจากองค์กรภาคประชาชน นักคิด นักเขียนจะคอยเป็นปากเป็นเสียงสะท้อนปัญหาและข้อเสนอแนะไปยังรัฐบาลแล้ว อีกส่วนหนึ่งถ่วงด้วยการทำหน้าที่ของ ส.ส. (ฝ่ายค้าน) ส.ว. (ที่เป็นอิสระ) ที่รัฐธรรมนูญกำหนดอำนาจหน้าที่เอาไว้ และอีกส่วนหนึ่งถ่วงด้วยการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นทั้งกระจกเงาส่องสังคม และคมทวนอันแหลมที่พร้อมที่จะทิ่มแทง ความฉ้อฉล ความไม่ถูกต้อง ความไร้ประสิทธิภาพทั้งหลายของผู้ใช้อำนาจ ทุกคนทุกฝ่ายล้วนมีสิทธิพูด มีสิทธิแสดงความคิดเห็นด้วยกันทั้งสิ้น แม้ว่าการให้นำหนักกับผู้คนและสถาบันต่าง ๆ ในสังคมของสื่อมวลชนในขณะที่ทำหน้าที่เสนอข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริงนั้นจะมีใช้เรื่องง่ายที่จะทำให้เกิดความยอมรับและความพอใจกับทุกฝ่าย ทุกสถาบันในทุกกรณีทุกสถานการณ์ และทุกวัน แต่บนความมีเสรีภาพของสื่อมวลชนและประชาชนและการถ่วงคุลกันตามระบบที่วางไว้ตามรัฐธรรมนูญจะทำให้ทุกฝ่ายต้องปรับตัว ปรับความคิดในอันที่จะเข้าใจคนอื่นและแก้ไขข้อบกพร่องของตัวเอง

หลักอย่างหนึ่งก็คือ การรู้จักฟังกัน รัฐบาลฟังประชาชนและประชาชนก็ฟังรัฐบาล โดยมีสื่อมวลชนเป็นตัวกลางนำสิ่งที่พูดและการกระทำของทุกฝ่ายไปบอกเล่าข่าวสารที่สื่อมวลชนนำเสนอซึ่งมีสื่อมวลชนอยู่หลายแขนงและต่างก็ทำหน้าที่ของตนเอง เพื่อสะท้อนภาพของสังคมและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลนั้น ไม่มีสื่อมวลชนไหนจะเก่งกาจสามารถปั่นข่าวได้ตามอำเภอใจ เพราะข่าวสารใดผิดพลาด บิดเบือนจะต้องถูกจับได้ ทั้งจากคนที่เกี่ยวข้องในข่าว ซึ่งจะ ไม่ยอมปล่อยให้ผ่านจากสื่อมวลชนและจากประชาชนผู้รับสื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นตัวกลางเสมือนอยู่ระหว่างเขาควายที่ไม่เคยได้ดิบได้ดีอะไรจากนักการเมือง ในยามที่นักการเมืองเป็นฝ่ายรัฐบาลก็มองสื่อมวลชนเป็นฝ่ายตรงข้าม เป็นผู้ทำลายประเทศชาติ เสนอข่าวเท็จ แต่ครั้งมาเป็นฝ่ายค้านก็จะรู้สึกว่ามีมิตรที่ดีคือ มวลชนนั่นเอง เพราะการทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบในระบบรัฐสภานั้น ไม่อาจจะทำอะไรได้เต็มที่ ต้องอาศัยสื่อมวลชนเป็นกระบอกเสียงเพื่อความถูกต้อง ความชอบธรรมโดยมีประชาชนเป็นเป้าหมาย

ความจริงอย่างหนึ่งของนักการเมืองที่อยู่ในตำแหน่งและมีอำนาจก็คือ ไม่ชอบถูก

ตรวจสอบหรือควบคุม แม้ในขณะที่รัฐบาลเผชิญวิกฤตการณ์ในการบริหารบ้านเมือง เช่น เกิดการทุจริต คอร์รัปชันกันมาก ผู้คนเดือดร้อน มีความยากจน เป็นหนี้เป็นสิน ไม่ได้ได้รับความยุติธรรม ฯลฯ สื่อมวลชนจะถูกล่ามำหาว่าให้ข่าวไม่ตรงกับความเป็นจริงอยู่บ่อยครั้ง

จากการตอบแบบสัมภาษณ์จะมีบุคคลลำดับที่ 9 และ 12 ได้ตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสื่อมวลชนภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดังนี้

บุคคลลำดับที่ 9 ได้กล่าวถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ว่ารัฐบาลชุดนี้ก็ไม่ได้มีการห้ามเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน และนักวิชาการ ในการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ก็ต้องยอมรับว่ามีการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ของฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามรัฐบาล โดยการสั่งปิดสถานีวิทยุชุมชน สั่งปิดเว็บไซต์

บุคคลลำดับที่ 12 ได้กล่าวถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรว่า มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการอย่างมาก เพราะ

1. นักวิชาการวิจารณ์รัฐบาล แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ
2. กลุ่มพลังต่าง ๆ เรียกร้องได้อย่างเสรี
3. ประชาชนร้องเรียนได้อย่างอิสระไม่มีการชี้หน้า
4. สื่อต่าง ๆ ยังเสนอข่าวอย่างอิสระไม่มีการควบคุม

กล่าวโดยสรุป สื่อมวลชนสามารถมีบทบาทที่สำคัญ ในการเผยแพร่ความรู้ ทรรศนะ และความคิดเห็นให้ประชาชนได้รับทราบ เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ในกระบวนการตัดสินใจ สื่อมวลชนสามารถสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนและผลงานของรัฐ ให้ประชาชนได้รับทราบ เมื่อสื่อมวลชนมีความสำคัญเช่นนี้ ปัจจุบันจึงมีข่าวเกี่ยวกับการแทรกแซงสื่อเกิดขึ้นเสมอ ๆ

สรุปผลการวิเคราะห์สมมติฐานข้อที่สอง จากการตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อสอบถามความคิดเห็นในบทที่ 4 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม 20 ราย และจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิจัยทางเอกสาร เช่น บทความ หนังสือพิมพ์ วารสาร และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จากบุคคลที่เชื่อถือได้ว่ามีความรู้ ความสามารถทางการเมืองเป็นอย่างดี และมีความเป็นกลางทางการเมืองเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครอง ภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการเมืองการเมืองในระบบประชาธิปไตย พบว่าบุคคลดังกล่าวก่อนข้างมีทรรศนะในเชิงลบ แม้บางความเห็นจะยอมรับในเชิงบวกแต่ก่อนข้างไม่ค่อยมีน้ำหนักในการแสดงความคิดเห็นเช่นนั้น แต่บางความเห็นยอมรับในเชิงบวกแต่ก็มีเงื่อนไขแทรกซ้อนบางประการ

อนึ่ง เพื่อให้การวิเคราะห์สมมติฐานทั้งสองข้อมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เพิ่มเติมจากการตอบแบบสัมภาษณ์ การ

สอบถามความคิดเห็น และการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิจัยทางเอกสาร เช่น บทความ หนังสือพิมพ์ วารสาร ฯลฯ เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบพฤติกรรมของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

หากกล่าวถึงเรื่องพฤติกรรมของคนแล้ว พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำโดยทั่วไป แม้ว่าจะอยู่ในระบบการเมืองเดียวกันแต่กลับมีพฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมากระหว่างผู้นำทางการเมืองเหล่านี้มีลักษณะแตกต่างกัน การตัดสินใจของผู้นำย่อมนำไปสู่ผลกระทบทางการเมือง ในรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ (totalitarianism) หรืออำนาจนิยม (authoritarianism) ได้

ดังนั้น เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงกำหนดดัชนีชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย ของผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย ดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย
2. ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน
4. ปกครองด้วยหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบจากดัชนีชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย และจะศึกษาระหว่างช่วง 4 ปีแรกของการเป็นรัฐบาล (พ.ศ.2544 – พ.ศ.2548) ดังนี้

(1) ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

แนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจอธิปไตย (sovereign) เป็นของประชาชนนี้ จะถือว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยที่ทุกคนใช้อำนาจอธิปไตยเองในกิจการทั้งปวงโดยตรง หรืออาจจัดให้มีการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยโดยอ้อม คือ ให้ประชาชนเลือกผู้แทนฯ ขึ้น ทำการแทนตน ในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพ อีกทั้งบทบาทของประชาชนในทางการเมืองการปกครอง ทำให้อำนาจอธิปไตยของรัฐผูกกรากฐานที่วางไว้ให้ผูกพันอยู่กับประชาชนภายในรัฐ เพื่อเป็นการยอมรับและสะท้อนถึงอำนาจสูงสุดของประชาชนอันเป็นรากฐานที่มาขององค์กรทางการเมือง ที่จะเข้าไปใช้อำนาจอย่างกรณีของประเทศไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 3 บัญญัติไว้ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนชาวไทย” (POPULAR SOVEREIGN – TY) ถือว่าแต่ละบุคคลมีกรรมสิทธิเหนือชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของตน โดยสมบูรณ์ (SELF – OWNERSHIP) แล้วจึงมาตกลงร่วมกันเป็น

สังคมและรัฐ และประชาชนได้ยินยอมพร้อมใจกันมอบอำนาจโดยการเลือกตั้งผู้แทนมาปกครองประเทศแทนตน

ในการปกครองประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีสิ่งที่ชัดเจนที่สุดในพฤติกรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ มีการปกครองประเทศโดยการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ตนเอง ทั้งในพรรคไทยรักไทย คณะรัฐมนตรี รัฐบาล ทหาร ตำรวจ ธุรกิจการเงิน การสื่อสารและองค์กรอิสระต่าง ๆ

ในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 พรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น ได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อและระบบแบ่งเขตเลือกตั้งถึง 248 ที่นั่ง และได้รับพรรคเสรีธรรม ซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 14 คน พรรคความหวังใหม่ 36 คน พรรคชาติไทย 41 คน และพรรคชาติพัฒนา 31 คน ทำให้รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 364 คน การมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากเช่นนี้ ทำให้ฝ่ายค้านไม่สามารถเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้ เพราะตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2540) มาตรา 185 ได้บัญญัติว่าฝ่ายค้านสามารถเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจตัวนายกรัฐมนตรีได้ ต้องมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดคือ ไม่น้อยกว่า 200 คน

นอกจากนี้ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ว่า “กรณีที่มีมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีมีคะแนนไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หมคสิทธิที่จะเข้าชื่อเสนอญัตติตั้งกล่าวอีกตลอดสมัยประชุม ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่พรรคการเมืองฝ่ายค้าน ซึ่งนำโดยพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเล็กพรรคน้อยอื่น ๆ จะขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี อาจจะทำให้ได้ก็เพียงแค่ขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลเท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติที่ผ่านมา จะเห็นว่าการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลที่ผ่านมา ไม่ได้มีผลกระทบต่อนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำแต่อย่างใด

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในขณะดำรงตำแหน่งในช่วง พ.ศ.2544 – พ.ศ.2548 ได้ใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้ให้อำนาจผู้นำทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จ เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับการเลือกตั้งให้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีแล้ว ก็จะต้องพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันถัดจากวันที่ครบสามสิบวันนับแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง ซึ่งจากเงื่อนไขดังกล่าว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ทำการปรับคณะรัฐมนตรีบ่อยครั้งที่สุด การให้อำนาจดังกล่าวทำให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเบ็ดเสร็จและกุมอำนาจในการต่อรองกับผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในพรรค

ร่วมรัฐบาล หากรัฐมนตรีไม่สนองตอบนโยบายของนายกรัฐมนตรี ทำให้รัฐมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติงานแทนที่จะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเพื่อประชาชน และประเทศชาติกับต้องกระทำเพื่อความคงอยู่ในตำแหน่งของนายกรัฐมนตรี

นอกจากนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะหัวหน้าพรรคการเมืองที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรียังมีอำนาจในการที่จะควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะกรณีของพรรคไทยรักไทย ซึ่งขณะนี้ถือเป็นพรรคใหญ่พรรคเดียวที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันดับหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ประกาศว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจะต้องได้รับเลือกตั้งในสมัยต่อไปมีเป้าหมายอยู่ที่ 400 ที่นั่ง ซึ่งส่งผลทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดอยู่ในพรรคไทยรักไทย (แต่อยู่ในมุ้งอื่น ๆ เช่น วังน้ำเย็น ฯลฯ) จำต้องอยู่ในภาวะที่หวนอมขมกลืน เนื่องจากหากตัดสินใจที่จะย้ายไปร่วมกับพรรคการเมืองอื่นหรือพรรค ฝ่ายค้าน โอกาสที่สมาชิกในกลุ่มทั้งหมดจะคงความเหนียวแน่นเช่นในอดีตก็อาจจะเปลี่ยนไป โดยอาจจะตัดสินใจเปลี่ยนมุ้งทางการเมือง หรือรักษาสถานภาพในพรรคเพื่อการได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยต่อไปเพราะที่ผ่านมาพรรคไทยรักไทยภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้นถือว่าสามารถทำงานได้ต้องใจประชาชนเป็นอย่างมาก จุดนี้จึงส่งผลให้หัวหน้าพรรคไทยรักไทยหรือนายกรัฐมนตรีมีอำนาจอย่างมากมา ขณะเดียวกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งที่สังกัดอยู่ในพรรคร่วมรัฐบาลอื่น ๆ เช่น พรรคชาติไทย เป็นต้น บางกลุ่มก็มีแนวโน้มที่จะย้ายมาสังกัดพรรคไทยรักไทย เพราะในกฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติถึงคุณสมบัติผู้มีสิทธิ์สมัครรับเลือกตั้งไว้ว่า “ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน”

ภายใต้การเมืองการปกครองของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ภายหลังจากการเข้ามาปกครองประเทศไทย ในช่วง 1 ปี 8 เดือน ได้ปฏิวัตรบบราชการที่เคยเข้มแข็งด้วยการจัดโครงสร้างองค์กรใหม่ โดยบัญญัติพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 ภายใต้คำขวัญ “ร่วมกันปฏิรูปประเทศไทย ร่วมใจปฏิรูปราชการ” พระราชบัญญัติดังกล่าวได้ปรับ-ลด-ปลด-ย้าย ส่วนราชการ มีการตั้งกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที) ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่แน่ใจว่าตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของบริษัทในกลุ่มชินคอร์ปหรือไม่ มีการนำระบบ CEO มาใช้ในการบริหารราชการ ผู้ว่าราชการแปลงสถานภาพ “พ่อเมือง” เป็น “ผู้ว่า CEO” โดยทุกคนต้องร่วมจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดทุกปีเพื่อแลกเปลี่ยนการขอรับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาล และมีการแต่งตั้งเครือญาติพวกพ้องมาดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในระบบราชการจำนวนมาก อาทิ แต่งตั้งนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ สามีของนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น การปฏิรูประบบราชการ

โดยรัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้เพิ่มการรวมศูนย์อำนาจให้มากขึ้น อีกด้วยระบบซีอีโอ (CEO) ซึ่งแม้จะทำให้มีประสิทธิภาพในการบริหาร-ปกครองของประเทศ แต่ก็มีจุดเน้นอยู่ที่การปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐบาลของนักการเมืองกับข้าราชการประจำ โดยฝ่ายแรกมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมากกว่า ในการปรับปรุงระบบราชการดังกล่าว จึงนำไปสู่มิติของระบอบอำนาจนิยมซ่อนอยู่มาก เป็นปัญหาการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ในขณะที่ในสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีลินคอล์น ณ เกตส์สเบอร์ก มาอธิบายว่า ประชาธิปไตยคือ “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” โดยนัยนี้รัฐบาลต้องรับใช้ประชาชน คือต้องค้ำประกันสิทธิ เสรีภาพ ให้ประชาชน รัฐบาลต้องมาได้จากความยินยอม (มาจากการเลือกตั้ง) ของประชาชน รัฐบาลจึงมีความชอบธรรมและหากรัฐบาลขาดความชอบธรรม ไม่รับผิดชอบประชาชนแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาล เพื่อจัดหารัฐบาลใหม่ หลักการนี้จึงเป็นหลักการเพื่อป้องกันมิให้มีรัฐบาลที่ใช้อำนาจเผด็จการ กั้นการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของนักการเมือง ประชาชนทุกกลุ่มทุกชนชั้นซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ต้องช่วยกันตรวจสอบควบคุมรัฐบาล ไม่ใช่เพียงการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนเท่านั้น การเมืองของประเทศจะไปในทิศทางใดไม่ใช่เพียงกลุ่มชนชั้นนำเพียงไม่กี่คน ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของรัฐและเป็นเจ้าของอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

(2) ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ยอมรับความสำคัญของสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของประชาชนตามหลักนิติรัฐ และเกี่ยวพันกันอย่างยิ่งกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล (Freiheitsrecht) และสิทธิในความเสมอภาค (Gleichheitsrecht) สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในรัฐเสรีประชาธิปไตยหลักความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล รัฐต้องให้ความเคารพต่อขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล การแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลโดยอำนาจรัฐจะกระทำได้อีกก็ต่อเมื่อมีกฎหมาย ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนตามหลักความชอบธรรมในทางประชาธิปไตยได้ให้ความเห็นชอบแล้วเท่านั้นจึงจะสามารถกระทำได้

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไทยฉบับปัจจุบันกำหนดไว้ชัดเจนถึงสิทธิ เสรีภาพ ของบุคคลในหมวด 3 ตั้งแต่มาตรา 26 ถึงมาตรา 65 และโดยเฉพาะเรื่อง เสรีภาพ กำหนดไว้ตั้งแต่มาตรา 35 ถึงมาตรา 50 แม้ในมาตรา 39 กำหนดว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น และการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้”

แต่ “เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน”

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ประกาศใช้ ประชาชนได้คาดหวังว่า รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะริบตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างรีบด่วนเพื่อขยายรายละเอียดบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้บัญญัติไว้เป็นจริง อาทิ กฎหมายว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ (ประชาพิจารณ์) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนท้องถิ่น กฎหมายว่าด้วยองค์กรอิสระเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายว่าด้วยการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืน แต่มีการตรากฎหมายเหล่านี้ไว้น้อยมาก ไม่เพียงมีการตรากฎหมายในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนน้อยมาก แล้วรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับเป็นผู้ละเมิดสิทธิ เสรีภาพ ในชีวิต ร่างกายของประชาชนเสียเอง โดยใช้อำนาจรัฐ เช่น คดี นพ.เวมาหะดี แวดาโอะ กับพวกถูกกล่าวหาเป็นเจไอ โดยถูกจับกุมเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2546 โดยมีชายฉกรรจ์ 3-4 คน อ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ พาชึ่งนรยนต์จากจังหวัดนราธิวาสไปจังหวัดปัตตานี ระหว่างทางได้ถูกสอบถามข้อมูล ต่าง ๆ เน้นเรื่องความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีรายชื่ออยู่ในกลุ่ม เจไอ เป็นหลัก และในเหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกทรมานและทำร้ายร่างกาย การจับกุมดังกล่าวไม่มีหลักฐานชัดเจนโดยมีการจับกุม นพ.เวมาหะดี แวดาโอะ ตรงกับวันที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เข้าพบ นายจอร์จ บุช ประธานาธิบดีประเทศสหรัฐอเมริกา คดีดังกล่าวเป็นเรื่องอ่อนไหวที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงตามมาเพราะ นพ.เวมาหะดี แวดาโอะ เป็นผู้นำชุมชนที่มีชื่อเสียง (มติชนรายวัน 30 เมษายน พ.ศ.2548)

กรณีคดีจับกุมนายมะกะตา ฮารง ถูกตำรวจจับกุมในข้อหาก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2547 ระหว่างถูกจับกุมตำรวจนำโซ่ตรวนมาใส่ ใช้ไฟฟ้าช็อตบีบบังคับให้รับสารภาพและขณะถูกควบคุมตัวที่เรือนจำ มีนายสมชาย นีละไพจิตร และ นายกอดี (ไม่ทราบนามสกุล) มาพบบอกว่าจะให้ความช่วยเหลือทางคดี ต่อมาวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2547 นายสมชาย นีละไพจิตร ได้ทำหนังสือขอความเป็นธรรมไปถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หลังจากนั้นก็ได้ทราบว่า นายสมชาย นีละไพจิตร หายตัวไป

พนักงานอัยการเบิกตัว นายสุกรี มะมิง อดีตผู้ต้องหาคดีปล้นปืนและก่อความไม่สงบ ในระหว่างถูกจับกุม นายสมชาย นีละไพจิตร มาพบบอกว่าจะให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และ

นายสมชาย นีละไพจิตร ได้ทำหนังสือร้องเรียนไปถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ และสำนักงานอัยการสูงสุด หลังจากนั้นไม่กี่วันก็ได้ทราบจากเพื่อนผู้ต้องขังว่าได้ยื่นข่าวจากวิทยุว่า นายสมชาย นีละไพจิตร หายตัวไป (มติชนรายวัน , 22 มีนาคม พ.ศ.2548)

ในการปกครองในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการคุกคามนักต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพเพื่อสิทธิมนุษยชนหลายครั้ง อาทิ กรณีของพระสุพจน์ สุวโจ มิใช่เป็นเพียงการฆาตกรรมของพระรูปหนึ่ง จากการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิฯ โยงใยเชื่อมโยงไปไกลกว่านั้น สะท้อนถึงการขัดแย้งเชิงฐานทรัพยากร โดยเน้นถึงความขัดแย้งเชิงที่ดิน น้ำ และการพยายามยึดครองที่ป่าเพื่อการทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวขนาดใหญ่

กรณีของพระสุพจน์ สุวโจ จึงเป็นอีกกรณีหนึ่งที่ย้ำเตือนว่าเมื่อชุมชนหรือใครก็ตามที่ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อสิทธิในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ เพื่อพิทักษ์ความเป็นธรรมในสังคม จะมีการสูญหายของแกนนำและไม่เพียงแต่แกนนำผู้ชายจะเสียชีวิตอย่างทารุณ แกนนำผู้หญิงเช่น นางพัศตรีวิภา เกลิมกลิ่น ได้คัดค้านท่าเทียบเรือกลางชุมชนเพื่อการขนทรายที่อ่างทอง และถูกฆ่าหรือนางฉวีวรรณ ปีกสูงเนิน ที่โคราช ได้ลุกขึ้นมาสู้กับการคอร์รัปชัน พร้อมทั้งมีการจับกุมผู้ชุมนุมต่อต้านการสร้างท่าอากาศยาน-มาเลเซีย ที่จังหวัดสงขลา จนถึงการประกาศนโยบายปราบปรามยาเสพติดอย่างขนานใหญ่ ซึ่งนโยบายนี้แม้เป็นเรื่องที่ดีแต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ตั้งแต่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีนโยบายดังกล่าวข้างต้นจนถึงขณะนี้ตัวเลขที่กระทรวงมหาดไทยได้แถลงผลงาน ปรากฏว่าตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 ถึงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2546 สามารถจับกุมผู้ผลิตผู้ค้าได้ทั้งสิ้น 48,362 ราย และทำการวิสามัญไป 59 ราย รวมทั้งสิ้นเป็นผู้ผลิตและผู้ค้าที่ถูกปิดบัญชีไปแล้ว 48,421 รายจำนวนผู้ค้าและผู้ผลิตที่เข้ามารายงานตัวกับเจ้าหน้าที่ทั้งสิ้น 42,863 ราย ผู้ค้าและผู้ผลิตที่เสียชีวิตด้วยเหตุอื่นหรือถูกฆ่าตัดตอนมีทั้งสิ้น 1,688 ราย โดยมีจำนวนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ได้รับรายงานจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศมีรวม 877 ราย ขณะนี้ถูกจับกุมดำเนินคดี ดำเนินการทางวินัยครบถ้วนตามเป้าหมายหมดแล้วทั้ง 877 ราย มีผู้เสพติดยาเสพติดรายงานตัวทั้งสิ้น 314,745 ราย

คำถามที่เกิดขึ้นต่อวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้คือ มีจำนวนกี่คนที่ถูกละเมิดในสิทธิเสรีภาพบ้าง ไม่ว่าจะเป็นกรณีเบา ๆ คือการถูกข่มขู่คำผิดตัว จนถึงขั้นที่ถูกฆ่าตัดตอน การวิสามัญฆาตกรรมปลอม ๆ ถึงแม้ว่าบางคนเสียชีวิตลงจะได้ชื่อว่าเป็นอาชญากร แต่ครั้นนั้นพวกเขาก็ควรที่จะมีสิทธิต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรม ในปี พ.ศ.2548 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย พุดถึงอันตรายของวัฏจักรการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในรอบปีที่ผ่านมา และเรียกร้องให้รัฐบาลไทยหยุดยั้งการพัฒนาวงจรการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบ

“ปัจจุบัน” รูปแบบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยจะเริ่มจากการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา เมื่อประชาชนเห็นว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ก็อาจมีการตั้งกรรมการสอบสวนบ้าง ไม่สอบสวนบ้าง การโจมตีที่มีสยิดกรือเซะในจังหวัดปัตตานี การสลายกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และการลอบโจมตีรายวัน ส่งผลให้ทั้งพลเรือนและเจ้าหน้าที่ของรัฐเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก แต่กลับไม่ปรากฏว่ามีการนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับ นายสมชาย นีละไพจิตร ได้ “หายสาบสูญ” ตามด้วยการสังหารนาย เจริญ วัฒนอักษร แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย เรียกร้องซ้ำให้รัฐบาลไทยปฏิบัติตามภาระหน้าที่ ซึ่งรัฐทุกรัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรถือปฏิบัติต่อประชาชนในประเทศ โดยขอให้เคารพ คุ้มครอง และดำเนินการต่าง ๆ เพื่อสิทธิมนุษยชน เสรีภาพ ความเสมอภาค เป็นจริงในสังคม

(3) การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) เป็นส่วนสำคัญของระบบการเมืองสมัยใหม่ ระบบการเมืองในปัจจุบันทั้งที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา ที่เป็นประชาธิปไตยหรือเป็นเผด็จการต่างยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งสิ้น โดยถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งจำเป็น จะมีความแตกต่างกันตรงที่ว่า ในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองมักเป็นไปอย่างเสรีหรือสมัครใจ แต่ในประเทศที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการ การมีส่วนร่วมมักเป็นไปในรูปแบบของการถูกระดม

มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายความหมาย แต่ความหมายที่ยอมรับกันกว้างขวางคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่มีจุดหมาย จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายหรือการกระทำของรัฐบาล (สุจิต บุญบงการ 2547 : 199)

หากถามว่าในระหว่าง พ.ศ.2544 – พ.ศ.2548 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่บ้าง เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML ฯลฯ นโยบายประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะมีคณะกรรมการกองทุนหรือคณะกรรมการโครงการ ซึ่งเป็นบุคคลในหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนระดมความคิดเห็นในการพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการสอนให้ประชาชนรู้จักการมีส่วนร่วมในระดับรากหญ้า สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อพัฒนาการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ในอีกด้านหนึ่ง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับมีพฤติกรรมผูกขาดทางการเมือง มีพฤติกรรมไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายต่างดิ่ง มีการออกอาการในส่วนที่ “ที่ถามก็ไม่

ตอบแต่ที่ตอบก็“ไม่ได้ถาม” มีการประกาศว่าจะใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ทางปฏิบัติกลับเอื้อไปทางเล่นพรรคเล่นพวก เอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องในอภิมาโครงการต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอื้อฉาวในโครงการก่อสร้างสนามบินสุวรรณภูมิ การขายรัฐวิสาหกิจที่เป็นสมบัติของชาติอย่างการปิโตรเลียมฯ หรือการไฟฟ้า ให้พวกพ้องไม่กี่ตระกูล มีการใช้ช่องโหว่ของกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญครอบงำ วุฒิสภา รัฐสภา หรือแม้แต่องค์กรอิสระต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เพื่อประโยชน์ของตนและพรรคพวก อีกทั้งมีการใช้วิธีแจกเงินเพื่อคึงคะแนนนิยมจากคนจน ฯลฯ พฤติกรรมยกย่อนซ่อนเงื่อนที่ดูเหมือนจะถูกกฎหมาย แต่ไม่เหมาะสมในด้านจริยธรรมและประพฤติดัวชั่วต่อหลักธรรมาภิบาล ปรัชญาสำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ประการหนึ่งคือการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองเป็นสำคัญ

ผ่านไป 4 ปี ในขั้นตอนการบังคับใช้หรือการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ รัฐบาลกลับละเลยไม่ได้กระทำการใด ๆ เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด กลไกองค์กรอิสระต่าง ๆ โดยเฉพาะรัฐสภา ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาล้วนถูกครอบงำ ประชาชนจึงเริ่มต้นตัวให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

การประกาศจะเริ่มทำประชามติหรือทำประชาพิจารณ์ยังไม่แจ้งชัด แต่หาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต้องการทำประชามติหรือประชาพิจารณ์อย่างจริงจัง ย่อมเป็นสิ่งดีต่อการพัฒนาการทางการเมือง เพราะการที่ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจ ในปัญหาการเมืองการปกครองของประเทศชาติ การพัฒนาการทางการเมืองของประเทศจะดูได้ที่ระดับการแทรกตัวของรัฐเข้าไปในสังคมว่ามากน้อยเพียงใด และดูที่ความสามารถของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการบริหารจัดการ ดูแลแก้ปัญหาของตนเองได้แค่ไหน จากนั้นดูที่ความสัมพันธ์ของสองประการว่าสมดุลลงตัวหรือไม่

หากเราพิจารณาสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็จะพบว่าไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ทั้งการที่รัฐกำลังมุ่งขยายบทบาทและอำนาจภายใน โดยการช่วงชิงมวลชนมาขึ้นกับและขึ้นตรงในการแก้ปัญหาความยากจน ย่อมส่งผลให้ขีดความสามารถของประชาชนในการจัดการชีวิตของตนเองน้อยลง การใช้ความรุนแรงตามกฎหมายทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ดังเช่นการที่ผู้นำประชาชนถูกลอบสังหารอยู่เป็นระยะ ๆ เช่น การลอบสังหาร พิทักษ์ โตนวุธ ที่ปรึกษาเครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำชมพู ซึ่งคัดค้านโรงโม่หินในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เมื่อกลางปี 2544 การลอบสังหาร สมพร ชนะพล ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่คลองกระแจะ ซึ่งต่อต้านโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำและการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์

จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อต้นสิงหาคมปีเดียวกัน การลอบยิง แก้ว ปินปิ่นมา ผู้นำเกษตรกรเชียงใหม่ การลอบยิง คำปิ่น สุกใส รองประธานเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบน และในช่วงปลายปี 2545 รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้อนุมัติให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กำลังสลายการชุมนุมของ ผู้คัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย บริเวณหน้าโรงแรมเจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จริงอยู่ในบางกรณีรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อาจจะไม่ใช่ว่าผู้จุดชนวนความขัดแย้งโดยตรง แต่ก็คงต้องยอมรับว่าความขัดแย้งในเชิงผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มชนในสังคมเป็นผลพวงมาจาก นโยบายการพัฒนาของรัฐที่รองรับคนได้ไม่ทั่วถึง และเมื่อถึงเวลาจัดการความขัดแย้ง รัฐมักยืนอยู่ในข้างของกลุ่มผลประโยชน์ ตัวอย่างเช่น กรณีของชาวนาจังหวัดลำพูนที่เข้าไปยึดที่ดินเอกชน ซึ่งปล่อยกร้างมาเป็นที่ดินทำกินเมื่อต้นปี 2545 และกรณีชาวบ้านจังหวัดสุราษฎร์ธานีนับพันคนที่ เข้ายึดที่สวนปาล์ม ซึ่งมีนายทุนต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นเมื่อปลายปี พ.ศ.2546 เป็นต้น ซึ่งทั้งสองกรณี รัฐบาลได้อำนาจบทบาทของผู้รักษากฎหมาย จับกุมประชาชนมาดำเนินคดี มีการใช้เจ้าหน้าที่ถึง 1,500 นาย เข้าสลายการชุมนุม และในการชุมนุมประท้วงที่สำคัญที่สุด คือ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ รัฐบาลพยายามดำเนินการตามข้อตกลงกับไอเอ็มเอฟ รัฐบาลได้แปรรูปรัฐวิสาหกิจ เกิดการชุมนุม ประท้วงของพนักงานการไฟฟ้าผลิตและรัฐวิสาหกิจอื่น ๆ ที่ถูกแปรรูป ซึ่งเหตุการณ์การประท้วงนี้ สามารถดึงผู้เข้าร่วมได้นับหมื่นคน แต่ที่เป็นข่าวครึกโครมที่สุดไม่พ้นกรณีการลอบสังหาร นาย เจริญ วัคฉักร ผู้นำชุมชนบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งต่อต้านการรุกรานที่ดินสาธารณะ โดยกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2547

ในระบอบประชาธิปไตย การปิดกั้นเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงด้วยความสงบและการปิดกั้นการแสดงออกต่อสาธารณะ นอกจากจะไม่สอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบนี้ ที่รองรับความชอบธรรมฝ่ายเสียงข้างมาก โดยให้ความคุ้มครองแก่ฝ่ายเสียงข้างน้อยแล้ว การปิดกั้นเสรีภาพของผู้ชุมนุมประท้วงดังกล่าวยังสร้างความกดดันให้แก่ผู้ประสบความเดือดร้อน ซึ่งเป็น ชุมชนท้องถิ่นหรือฝ่ายข้างน้อยที่หมดทางเรียกร้องหรืออุทธรณ์ต่อมติมหาชน แล้วยังเป็นการ บั่นทอนความชอบธรรมและชอบด้วยเหตุผลในการปฏิบัติงานของรัฐบาลในเรื่องที่มีการประท้วง คัดค้านของประชาชนที่มีความเห็นไม่ตรงกับรัฐบาล กลายเป็นความขัดแย้งปฏิปักษ์ต่อกันโดยไม่ จำเป็น

การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะไม่ใช่เรื่องจำเป็น ถ้ารัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างครบถ้วน แต่ความจริงกลับ มิได้เป็นเช่นนั้น ในส่วนของประชาชนกลับได้รับผลกระทบการใช้อำนาจรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลกระทบจากการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมเน้นการเติบโตเศรษฐกิจอุตสาหกรรมบนพื้นฐานที่ ชนบทเป็นผู้จ่ายราคา สภาวะดังกล่าวทำให้ประชาชนหลายหมู่เหล่าไม่อาจยอมรับการตัดสินใจ

ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยอัทโนมัติ และเกิดการชุมนุมประท้วงต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ กันเสมอมา ในการบริหารงานของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ช่วงปีแรกมีแนวโน้มดี แต่ใน 2 ปีหลังความแตกต่างในจุดยืนของการพัฒนา ทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เริ่มปฏิเสธการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยทำลายเอ็นจีโอและองค์กรชาวบ้าน เพื่อให้โครงการใหญ่ ๆ ของรัฐบาลดำเนินต่อไป

อันที่จริงการที่รัฐธรรมนูญเปิดช่องให้ประชาชนใช้สิทธิได้หลายแบบ เพื่อแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติ แต่รัฐบาลกลับเพิกเฉย ไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง กฎหมายปกครองรัฐธรรมนูญในเรื่องสิทธิต่าง ๆ ของประชาชน เช่น กฎหมาย ประชาพิจารณ์ ประชามติ ยังไม่ได้ผ่านออกมาใช้ ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนของประเทศไทย ยังไม่ถึงจุดหมายของการพัฒนาประชาธิปไตย

(4) ปกครองด้วยหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม (rule of law)

ในระบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional democracy) มีกลไกควบคุมการใช้อำนาจประชาธิปไตยของเสียงข้างมาก (majoritarian democracy) ไม่ให้เป็นระบอบทรราชของเสียงข้างมาก (the tyranny of the majority) 4 ชนิด ได้แก่

(1) บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่กำหนดเงื่อนไขพิเศษในการลงมติบางกรณี เช่น ต้องใช้มติเสียงข้างมากเป็นพิเศษ อาทิ สองในสามของจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมดแทนเสียงข้างมากธรรมดา หรือถ่วงเวลาลงมติให้ช้าออกไป เป็นต้น

(2) ศาลตุลาการคณะต่าง ๆ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบไปด้วยชนชั้นนำผู้เชี่ยวชาญทางนิติศาสตร์-รัฐศาสตร์ส่วนน้อย ได้มีอำนาจทบทวนยับยั้งการที่เสียงข้างมากในสภาละเมิดรัฐธรรมนูญ

(3) การแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็นฝักฝ่าย เพื่อคานอำนาจกัน คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ

(4) การจัดวางกลไกตรวจสอบ-ถ่วงดุลอำนาจระหว่างสถาบันการเมืองต่าง ๆ ไว้ในระบบ เช่น ตำแหน่งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร การยื่นกระทู้เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรี วุฒิสภาตรวจสอบทบทวนกฎหมายที่ผ่านโดยสภาผู้แทนราษฎร พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจยับยั้งร่างกฎหมายที่ผ่านรัฐสภาแล้ว และส่งคืนเพื่อให้พิจารณาทบทวนเมื่อไม่ทรงเห็นชอบด้วย องค์กรมหาชนอิสระต่าง ๆ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เป็นต้น

ภายใต้การเมืองการปกครองประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลไกควบคุม มาตรการตัดทอนอำนาจเสียงข้างมากประเภทต่าง ๆ ทำงานไม่ได้ผล ถูกแทรกแซงเป็นอัมพาตโดย นายกรัฐมนตรีสามารถยึดกุมอำนาจบริหารและนิติบัญญัติ ในสถานการณ์ที่การเมืองของประเทศ ไทยเมื่อพบกับวิกฤตการณ์เช่นนี้ การใช้กระบวนการตุลาการภิวัตน์หรือกฎหมายภิวัตน์ หรือ นิติธรรมภิวัตน์ (judicialization of politics) คือ การใช้อำนาจฝ่ายตุลาการในการตรวจสอบถ่วงดุล อำนาจของฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ ปัจจุบันเกือบทุกประเทศทั่วโลกแม้กระทั่งอังกฤษก็หัน มาใช้ตุลาการภิวัตน์ (judicial review) มากขึ้นด้วยเหตุผลคือ

(1) อำนาจธิปไตยของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย ต้องคู่กับหลักการ ปกครองด้วยความยุติธรรม

(2) ประชาธิปไตยเลือกตั้งต้องเคารพสิทธิ เสรีภาพต่าง ๆ ของประชาชน

(3) อำนาจบริหารเข้าครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติ กลายเป็นเครื่องมือของกลุ่ม ผลประโยชน์และทุนขนาดใหญ่

(4) รัฐขยายบทบาทตัวเองมากขึ้นมีรัฐวิสาหกิจ การร่วมทุนกับเอกชน หน่วยงาน กำกับดูแลต่าง ๆ เกิดการไม่ได้สัดส่วนในการใช้ทรัพยากรหรือการแบ่งปันผลประโยชน์กับคนใน ชาติได้ง่าย

(5) รัฐและสังคมเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ชับซ้อนมากยิ่งขึ้น ความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น เช่น ระหว่างทุนโลกาภิวัตน์กับทุนในชาติระหว่างทุนใหญ่กับทุนย่อย ระหว่างระบบตลาดกับ ชุมชน ระหว่างเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ฯลฯ ส่วนใหญ่ไม่มีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญจึงเป็น หน้าที่ของฝ่ายตุลาการที่จะตีความเพิ่มเติมเพื่อคลี่คลายข้อขัดแย้ง รวมทั้งการถ่วงดุลกับฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ

หากจะกล่าวถึงการปกครองด้วยหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรมแล้ว ในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นรัฐบาลที่ไม่รักษาหลักการกฎหมาย ดำเนิน นโยบายขัดต่อหลักการปกครองตามหลักนิติธรรม และใช้อำนาจบริหารราชการแผ่นดินเกิน ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ดังปรากฏในคดีต่าง ๆ ที่รัฐบาลใช้อำนาจบิดเบือนกฎหมาย ดังนี้

(1) กรณีแทรกแซงการใช้อำนาจของปช.

ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ (2547 : 140) กล่าวถึงคดีการสอบสวนอดีตอธิบดีกรม ประชาสัมพันธ์ ซึ่งถูกคณะกรรมการ ปช.สอบสวนกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมทุจริต ประพฤติมิชอบในการจัดประมูลซื้อคอมพิวเตอร์ของทางราชการและคณะกรรมการปช.ลงมติว่า การกระทำเป็นความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ แต่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับอ้างว่า คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้รับอุทธรณ์การลงโทษจาก

อดีตอธิบดีผู้นี้และอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535 ลงความเห็นว่า การกระทำของอดีตอธิบดีเป็นความผิดเล็กน้อยให้ยกเลิกคำสั่งลงโทษไล่ออกจากราชการเป็นโทษภาคทัณฑ์ แล้วสั่งให้กลับเข้ารับราชการใหม่

ในคดีกรณีดังกล่าวเป็นเหตุให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่รักษากฎหมายและมีพฤติกรรมแทรกแซงอำนาจขององค์กรอิสระ

(2) การตราพระราชกำหนดความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย

ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ (2547 : 146-147) กล่าวถึงการใช้อำนาจของรัฐบาล

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการยกเว้นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติด้วยการตราพระราชกำหนด ซึ่งก่อให้เกิดข้อโต้แย้งทางกฎหมายครั้งใหญ่อีกคราวหนึ่ง เห็นจะได้แก่ การตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา โดยเพิ่มฐานความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายขึ้นอีกฐานหนึ่ง และการตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน โดยขยายฐานความผิดมูลฐานของกฎหมายฟอกเงินให้ครอบคลุมไปถึงความผิดฐานก่อการร้ายด้วย

การตราพระราชกำหนดทั้งสองฉบับดังกล่าว มีขึ้นในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2546 ภายหลังเพียงสองวันหลังจากที่นายกรัฐมนตรีได้ยืนยันอย่างหนักแน่นต่อสาธารณชนว่าประเทศไทยไม่ใช่พื้นที่เสี่ยงต่อการก่อการร้าย

เหตุการณ์ครั้งนี้ ทำให้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลว่า ใช้อำนาจตราพระราชกำหนดเกินขอบเขตอีกครั้งหนึ่ง เพราะเป็นการตรากฎหมายทั่วไปโดยกำหนดฐานความผิดอาญาฐานใหม่ที่มีการระวางโทษรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิต ซึ่งตามปกติเป็นอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร และจะต้องตราเป็นกฎหมายในรูปพระราชบัญญัติโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภาถกเถียงอภิปรายกันอย่างกว้างขวางและตราเป็นกฎหมายด้วยความรอบคอบ

ยิ่งไปกว่านั้น ฐานความผิดตามกฎหมายนี้ยังตราขึ้นโดยใช้ข้อความที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมมาก เฉพาะอย่างยิ่งการตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้ให้อำนาจหน้าที่ที่สามารถใช้มาตรการตามกฎหมายฟอกเงินประกอบอยู่ด้วย เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจดุลพินิจอย่างกว้างขวาง โดยไม่มีหลักประกันว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะตีความและปรับใช้กฎหมายด้วยความระมัดระวังให้อยู่ในขอบเขตชัดเจนแต่ไหนความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดการหวั่นวิตกว่า หากเจ้าหน้าที่ของรัฐปรับใช้กฎหมายดังกล่าวตามใจชอบ ไม่มีการตรวจสอบควบคุมอย่างรอบคอบก็จะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างรุนแรง

การเร่งรัดตราพระราชกำหนดดังกล่าวนี้ มีข้อน่าสังเกตด้วยว่าแม้รัฐบาลจะอ้างความจำเป็นฉุกเฉินเร่งด่วนเพื่อปกป้องและคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน

แต่เมื่อมีการจับกุมนายฮัมบาตี ผู้นำกลุ่มก่อการร้ายระดับหัวหน้า ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในเวลาไล่เลี่ยกัน กลับปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ผู้เข้าจับกุมมิได้อาศัยกฎหมายความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายเป็นเครื่องมือในการจับกุมแต่อย่างใด แต่กลับใช้กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมายเป็นฐานในการจับกุม

เหตุการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่า การปกป้องและคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชนตามที่รัฐบาลอ้างขึ้นนั้น อันที่จริงแล้วสามารถทำได้โดยใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องตราพระราชกำหนดขึ้นใหม่อย่างเร่งด่วนแต่อย่างใด

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับข้อเท็จจริงที่ว่า การตราพระราชกำหนดในลักษณะที่ล่อแหลมต่อการวิพากษ์วิจารณ์เช่นนี้ ย่อมเป็นเหตุให้มีผู้คัดค้านและทำให้สมาชิกรัฐสภาเห็นว่าตนเองถูกริดรอนอำนาจนิติบัญญัติ ส่วนประชาชนเห็นว่าตนเองถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพและอาจพากันเข้าชื่อร้องเรียนต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น แทนที่จะเกิดความมั่นคงทางกฎหมาย และเชื่อแน่ว่ากฎหมายจะมีผลบังคับแน่นอน กรณีนี้ก็กลับกลายเป็นว่าต้องรอคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเสียก่อนว่า การตราพระราชกำหนดดังกล่าวนี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เมื่อได้รับการรับรองจากศาลรัฐธรรมนูญแล้วเท่านั้น รัฐสภาจึงจะพิจารณารับรองหรือไม่รับรองพระราชกำหนดดังกล่าวต่อไปได้ และความมุ่งหมายของรัฐบาลที่ต้องการให้มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติมาบังคับในเรื่องนี้จึงไม่อาจสำเร็จได้โดยเร็ว และกลับล่าช้าลงไป หากรัฐบาลซึ่งมีคะแนนเสียงสนับสนุนจากเสียงข้างมากในสภาจะเชื่อมั่นในรัฐสภายิ่งกว่านี้อีกสักนิด และนำเสนอกฎหมายนี้ในรูปพระราชบัญญัติ เพื่อนำเข้าพิจารณาตามกระบวนการทางนิติบัญญัติตามปกติก็คงจะสำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดีกว่านี้

การยกทั้ง 2 กรณีนี้ เป็นเพียงพฤติกรรมบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายหรือหลักเนติธรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ซึ่งที่ผ่านมามีความผิดอีกมากมาย แต่ไม่มีการใช้กฎหมายดำเนินการหรือไม่ถือปฏิบัติตามกฎหมายบัญญัติไว้ เช่น สมาชิกวุฒิสภา 8 คน ส่งเรื่องให้ประธานวุฒิสภาเพื่อส่งต่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย เรื่องสถานะของคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา ศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องไว้วินิจฉัยทั้งที่มีการโต้แย้งว่าไม่น่าจะอยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ และในที่สุดศาลรัฐธรรมนูญก็ได้วินิจฉัยว่าคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกาพ้นจากตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่คุณหญิงจารุวรรณฯ กำลังตรวจสอบการทุจริตในสนามบินสุวรรณภูมิและหลังจากนั้นคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา ได้กลับมาดำรงตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินใหม่อีกครั้ง หรืออีกกรณีหนึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคไทยรักไทยได้ยกมือแก้กฎหมายโทรคมนาคมให้ต่างชาติถือหุ้นเพิ่มจาก 25% เป็น 49% ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะขายกิจการชินคอร์ปให้สิงคโปร์เพียง 2 วัน และ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้

สังฆนาการเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ปล่อยกู้ให้ประเทศพม่า 4,000 ล้านบาท โดยที่ประชาชนในประเทศไทยต้องจ่ายดอกเบี้ยแทนประเทศพม่า 700 ล้านบาท และแถมบริษัทชินแซเทลไลท์ จำกัด (มหาชน) ได้เป็นชัฟฟลายเออร์ในโครงการนี้ของประเทศพม่า รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แก้ไขกฎหมายเว้นภาษี โดยให้ดาวเทียม ไอที สตาร์ ของชินคอร์ป ได้รับประโยชน์ได้รับการยกเว้นภาษี 1.6 หมื่นล้าน มีการแก้ไขกฎหมายให้บริษัทมือถือจ่ายภาษีสรรพสามิตให้รัฐแทนการจ่ายเป็นค่าสัมปทาน จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การเมืองไทยกำลังเป็นการเมืองแห่งอำนาจ มีผลประโยชน์แทรกซ้อน ไม่มีมิติของผลประโยชน์ของประเทศชาติ

ในการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีสองส่วนขนานกันไป นั่นคือหลักอำนาจของประชาชนและหลักการปกครองโดยหลักกฎหมาย โดยจะแยกออกจากกันไม่ได้ ในส่วนการปกครองโดยหลักกฎหมายจะยึดหลักเหตุผล ความยุติธรรมและความผาสุกของประชาชน ซึ่งความผาสุกของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมาตรา 77 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง โดยจัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงาน หรือลูกจ้างอื่น ๆ ของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

การปกครองประเทศของผู้นำทางการเมือง โดยยึดหลักกฎหมายเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ผู้นำทางการเมืองต้องเพียบพร้อมคุณธรรม จริยธรรมด้วย ซึ่งในสภาพการเมืองในปัจจุบัน ดูเหมือน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะมีแนวโน้มในการใช้อำนาจการปกครองประเทศตามหลักการ “อัตตาธิปไตย” คือการตัดสินใจใด ๆ ถือความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ โดยอ้างกติกาดามรัฐธรรมนูญในการจะปรับเปลี่ยนประเทศไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งเป็นลักษณะการบริหารที่รวมศูนย์อำนาจที่ผู้นำแต่ผู้เดียว อำนาจการเมืองการปกครองจึงขึ้นอยู่กับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั่นเอง

ดังนั้น การพัฒนาการทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ควรจะต้องคำนึงถึงหลักอำนาจของประชาชน หลักการปกครองโดยกฎหมายพร้อมคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมืองในการปกครองประเทศ อนึ่งในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจอธิปไตย ในแต่ละด้านโดยผ่านผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ดังนั้นนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้รับสนองพระบรมราชโองการฝ่ายบริหาร จึงต้องมีทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้ในการปกครองบ้านเมือง

หากจะกล่าวถึงทศพิธราชธรรมแล้ว จะมีหลักธรรมอยู่ 10 ประการ ประกอบด้วย

1. ทาน คือ การให้ทรัพย์สินสิ่งของ
2. สีล คือ ประพฤติดีงาม

3. ปริจจาคะ คือ ความเสียสละ
4. อาชชวะ คือ ความซื่อตรง
5. มัททวะ คือ ความอ่อนโยน
6. ตบะ คือ เฝือกเลส-ตัณหา การบังคับตนเอง
7. อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ
8. อวิหิงสา คือ ความไม่ข่มเหง เบียดเบียน
9. ขันติ คือ ความอดทน อดกลั้น เข้มแข็งไม่ท้อถอย
10. อวิโรธนะ คือ ความไม่คลาดธรรมหรือไม่มีความพิรุณชอตรี

สำหรับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยมีพฤติกรรมเกี่ยวกับ ทศพิธราชธรรมมากบ้างน้อยบ้าง เช่น ในข้อ 1 การให้ทาน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แบ่งปันหุ้น ให้แก่แม่บ้าน คนขับรถ และคนใกล้ชิด หรือ ข้อ 8 อวิหิงสา คือ ความไม่ข่มเหงเบียดเบียนหรือไม่ ทำให้คนอื่นเดือดร้อน แม้โดยไม่เจตนาก็ตาม ข้อนี้ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้พลาดไปบ้าง เช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำต่อชาวบ้านอำเภอจะนะ กลุ่มที่คัดค้านโรงงานแยกก๊าซและ ท่อส่งก๊าซ ไทย – มาเลเซีย โดยได้ไปประท้วงในช่วงการประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจรที่อำเภอ หาดใหญ่มีการจับกุมแกนนำของชาวบ้านฟ้องศาลดำเนินคดี เป็นต้น

จริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรม คำนวณออกมาเป็นตัวเลขไม่ได้ ดังนั้น ผู้นำทาง การเมืองที่เป็นบุคคลที่มีอำนาจทุกอย่างในมือ การกระทำทุกอย่างย่อมส่งผลกระทบต่อคนทั้ง ประเทศ ในสภาพที่รัฐบาลคุมเสียงอำนาจเบ็ดเสร็จในสภา การออกกฎหมายเป็นเรื่องง่าย กฎหมาย หลายฉบับเอื้อประ โยชน์ต่อธุรกิจของบุคคลในรัฐบาลและหลายฉบับละเมิดสิทธิ เสรีภาพของ ประชาชน

ดังนั้น ในสภาพเบ็ดเสร็จเช่นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำทางการเมืองจะต้องมีจริยธรรม อย่างสูง ต้องใช้อำนาจที่มีอยู่อย่างเป็นธรรมและชอบธรรมให้มากที่สุด โดยปรับเปลี่ยนระหว่าง อัตตาริปไตยที่ตัดสินเรื่องทั้งหลาย โดยใช้เอาความเห็นของตนเป็นใหญ่ เป็นธรรมาริปไตยที่ตัดสิน เรื่องทั้งหลายตามเหตุและผลที่ประกอบด้วยปัญญา อันอาศัยซึ่งหลักธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแก่นแกน

สรุปผลจากการวิเคราะห์พฤติกรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของ ประเทศไทย จากดัชนีชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย คือ

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตย
2. ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน

4. การปกครองโดยหลักกฎหมาย (rule of law)

ปรากฏผลว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีมีพฤติกรรมกระตุ้นให้ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับรากหญ้า จากนโยบายประชานิยมของผู้นำทางการเมือง ส่วนพฤติกรรมอื่น ๆ ผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย ได้มีพฤติกรรมค่อนข้างเป็นลักษณะ “อึดตายไปไต่” โดยตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ด้วยความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ หาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปกครองประเทศไทย ตามหลักระบอบประชาธิปไตย กระตุ้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองหรือการเมืองภาคประชาชน ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่ง มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ จะทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ที่สร้างสรรค์การเมืองของประเทศไทยให้มีความเข้มแข็ง และจะนำพาประเทศไทยพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งต่อไป

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย” ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาบทบาทที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

1.1.2 เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมือง การปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

(1) กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการวิจัยเป็น 6 กลุ่มใหญ่ โดยใช้การสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์โครงสร้างปลายเปิด จำนวน 13 ข้อ ให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระครอบคลุมเนื้อหาการวิจัยในเรื่องที่ต้องการวิจัย จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม แยกได้ดังนี้

(1.1) กลุ่มตัวอย่างนักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) จำนวน 5 คน คือ

- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 2 คน
- ผู้บริหารท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล) จำนวน 3 คน

(1.2) กลุ่มตัวอย่างข้าราชการ จำนวน 2 คน

(1.3) กลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ จำนวน 8 คน

- อาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 8 คน

(1.4) กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน

(1.5) กลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน (เอ็นจีโอ) จำนวน 2 คน

- คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย

- กลุ่มอนุรักษ์กาญจน์

(1.6) กลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชน จำนวน 2 คน

(2) เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย ใช้การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อติดตามความเคลื่อนไหว ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย พร้อมทั้งแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามในประเด็นเชื่อมโยงไปสู่คำตอบที่ต้องการศึกษาวิจัย 2 ประการ คือ

(2.1) บทบาทที่สนับสนุนหรือที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

(2.2) สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ผู้วิจัยจะทำการสังเกตการณ์ทางสื่อมวลชนต่าง ๆ เพื่อตอบย้ความชัดเจนของผลการศึกษาวิจัยที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกด้านอีกด้านหนึ่ง โดยนำมาเชื่อมโยงประเด็นให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถได้ตรวจสอบผลการศึกษาวิจัย พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อความสมบูรณ์ของผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

(3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้หลายวิธีควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและตรงกับโจทย์การวิจัยอย่างแท้จริง มีแหล่งที่มาชัดเจน ซึ่งการรวบรวมข้อมูลจะสอดคล้องกับรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลด้วย

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จะใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์สังเกตการณ์จากสื่อมวลชนต่าง ๆ

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยวิจัยทางเอกสาร โดยใช้เอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นผลงานวิจัยวิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์

บทความและเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งข้อมูลจากวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่จะทำการศึกษาวิจัย ในกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ 6 กลุ่ม จะเป็นการสัมภาษณ์โดยแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview)

(4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ผสมกับข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง ปลายเปิด จากกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 20 ตัวอย่าง 6 กลุ่ม เพื่อค้นหาบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พร้อมทั้งศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครอง ภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบทางการเมืองที่คำนึงถึง สิทธิ เสรีภาพ ชั้นพื้นฐานและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับการเมืองภาคประชาชน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ทำการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ผล ดังนี้

(1) ศึกษาบทบาทที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ผลการศึกษาดังนี้

- บทบาทที่สนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ

1) นโยบายประชานิยม จากการศึกษาพบว่านโยบายประชานิยม เช่น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การพักชำระหนี้ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แปลงสินทรัพย์เป็นทุน รวมทั้งโครงการ “เอื้ออาทร” ต่าง ๆ ของของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนทำให้ประชาชนในระดับล่างหรือระดับรากหญ้าได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาและค้นพบความต้องการของตนเองและชุมชนของตน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่ม ในชุมชน ในหมู่บ้านและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่อไป ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

2) สื่อมวลชน นักวิชาการ มีสิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ การบริหารงานของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งในระบอบประชาธิปไตย การมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์การเมือง การปกครองของประเทศจะเป็นดัชนีชี้วัดการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้ดัชนีหนึ่ง

- บทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ

1) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองประเทศในรูปแบบอัคราธิปไตยหรือเผด็จการอำนาจนิยม แม้ว่าในระบอบประชาธิปไตยจะมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด มีการแบ่งการใช้อำนาจอธิปไตยเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ เพื่อถ่วงดุลการใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองประเทศแต่ในทางปฏิบัติ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับมีลักษณะการใช้อำนาจการปกครองประเทศแบบรวมศูนย์อำนาจ หรือแทรกแซงอำนาจทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ส่วนฝ่ายตุลาการยังมีความเป็นอิสระพอสมควร

2) ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พึงมีคุณธรรมและจริยธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 77 ได้กล่าวถึงคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในระหว่างปี พ.ศ. 2544 – พ.ศ.2547 รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้เสนอนโยบายมีแนวตรงข้ามกับคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การมีห่วยบนดิน ทำเหล้าสาโท การปราบปรามยาเสพติด-ผู้มีอิทธิพล มีผู้ล้มตายจำนวนมาก โดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้อง มีการดั่งตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคอื่นมาสังกัดพรรคไทยรักไทย มีการถ่ายโอนหุ้นจนมีเสียงกล่าวถึงอย่างมาก และละเมิดรัฐธรรมนูญ ที่เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ปกครองประเทศ

3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นรัฐบาลที่รวมกลุ่มทุนเข้ามามีอำนาจโดยตรง กลุ่มทุนดังกล่าวมีอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบาย ดังนั้นการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จึงแปลงเปลี่ยนเป็นการปกครองในระบอบอำนาจนิยม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเหลือเพียงการเลือกตั้งผู้แทนประชาชนคอยรับนโยบายประชานิยมจากรัฐบาล มีการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจ และจำกัดเสรีภาพ ปิดกั้นสื่อ จำกัดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ประชาชนมีระดับการตรวจสอบอำนาจรัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

(2) ศีรษะสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยคือ

- การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
- นโยบายประชานิยมหรือโครงการเอื้ออาทรต่าง ๆ
- สื่อมวลชน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีผลกระทบเป็นผลลบต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบบอบ
 ประชาธิปไตย ภายใต้การเมืองการปกครองของประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ.2548
 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนน้อย เพราะ
 เป็นผู้นำทางการเมืองที่ปกครองประเทศแบบรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียว (แบบ
 อັตตาทธิปไตย) ผนวกกับนโยบายประชานิยมและโครงการเอื้ออาทรต่าง ๆ ซึ่งก็คือการอุปถัมภ์โดย
 นโยบาย สร้างการเมืองให้สัมพันธ์พึ่งพิงระหว่างผู้นำทางการเมืองกับประชาชน นโยบายประชา
 นิยมไม่ได้พัฒนาการให้ประชาชนเข้าใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนแต่อย่างใด
 เปิดโอกาสให้ผู้นำทางการเมืองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร รวมอำนาจการเป็นเผด็จ
 การ เข้าปิดกั้นการตรวจสอบและควบคุมถ่วงดุลของสื่อมวลชนต่าง ๆ ในระบบประชาธิปไตยนั้น

2. อภิปรายผล

การทดสอบสมมติฐาน

ตามสมมติฐานข้อ 1 บทบาททางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วน
 สนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตย

ผลการทดสอบ พบว่านักการเมืองระดับชาติ(พรรคไทยรักไทย)และนักการเมือง
 ท้องถิ่นและสื่อมวลชนบางกลุ่ม ยอมรับบทบาทของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ว่ามีส่วนสนับสนุน
 ต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตย ส่วนนักวิชาการ ภาคประชาชน (NGO)
 ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการ(บำนาญ) ส่วนมากมีความเห็นว่าบทบาทของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร มี
 บทบาทสนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตยค่อนข้างน้อย จาก
 ความเห็นของกลุ่มตัวอย่างและนักวิชาการที่มีชื่อเสียงเหล่านี้มีความเห็นขัดแย้งกับกลุ่มตัวอย่างแรก
 อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างแรกประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทย และ
 นักการเมืองระดับท้องถิ่น ที่สามารถประสานความสัมพันธ์ ผลประโยชน์ร่วมกัน ได้ระดับหนึ่ง จึงมี
 แนวคิดต่าง ๆ ไปในทิศทางโน้มเอียง ในทางเชื่อมั่นหัวหน้าพรรคไทยรักไทย ในบทบาททาง
 การเมืองในส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตย และในความเห็น
 ของกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ ภาคประชาชน(NGO) ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการ(บำนาญ) จะมี
 ความเห็นสอดคล้องกับ เกษียร เตชะพีระ (2546:ปาฐกถา) เรื่อง “ระบอบทักษิณกับวัฒนธรรม
 การเมืองปฎิปักษ์ปฏิรูป” ในปาฐกถาเรื่องดังกล่าวได้แยกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ โดยเฉพาะหัวข้อเรื่องที่
 3 เป็นการสรุปเพื่อการเมืองแห่งสิทธิ เสรีภาพและความเอื้ออาทร ซึ่งกล่าวว่า “ภัยคุกคามที่ระบอบ
 เสรีประชาธิปไตยไทยกำลังเผชิญต่างจากอดีตที่ผ่านมา มันไม่ใช่ภัยเผด็จการจากภายนอก แต่เป็น

ปัญหาความเสียดุล โน้มเอียง เบี่ยงเบนทางวัฒนธรรมการเมืองที่อันตรายภายในระบอบเลือกตั้ง ประชาธิปไตยเอง ระหว่างการรวมศูนย์ผูกขาดอำนาจกับการจำกัดและกระจายอำนาจระหว่างเสียงข้างมากกับเสียงข้างน้อย ระหว่างผู้ปกครองกับพลเมือง ระหว่างรัฐกับบุคคล และระหว่างอำนาจกับ สิทธิซึ่งซับซ้อนกว่าและจัดการแก้ไขยากกว่า” และสอดคล้องกับรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2548:ปาฐกถาพิเศษ) เรื่อง “ชำแหละสื่อไทยเข้ายุค แมคโดนัลด์นาอนุวัตร์” ได้ระบอบ “ทักษิณาธิปไตย” ในปาฐกถาเรื่องดังกล่าวกล่าวว่า ส่วนระบอบทักษิณาธิปไตยรัฐธรรมนูญฉบับนี้สร้างความหวังที่จะพัฒนาระบบการเมืองการปกครองไทยให้เป็นระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากกว่าเดิม แต่ปรากฏว่าหลังจากมีการประกาศใช้กลับพัฒนาไปสู่ระบอบทักษิณาธิปไตย อันเป็นระบบการ ปกครองของ พ.ต.ท.ทักษิณ และเพื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ” และสอดคล้องกับนาย อนุช อภาภิรม (มติชน 2548 : 2) เป็นบทวิเคราะห์ที่เรื่องสังเคราะห์เมืองไทยภายใต้ระบอบทักษิณ “เร่งรัดไปหน้าระวังเสียงสูง” มีความว่า “ตลอดช่วง พ.ศ.2547 มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับระบอบ ทักษิณ อย่างกว้างขวางทั้งด้านบวก ด้านลบโดยในประวัติศาสตร์ระยะใกล้ยังไม่มีผู้นำใดที่ก่อการ เปลี่ยนแปลงและการวิพากษ์วิจารณ์ได้มากเท่าระบอบทักษิณ โดยพื้นฐานเป็นการสืบทอด เจตนารมณ์เดิม ได้แก่ การพัฒนาระบบทุนหรือการไล่ทันตะวันตกหรือชาติพัฒนาแล้ว รวมทั้งรับ เอมรคททางวัฒนธรรมการเมืองการปกครองไทยบางอย่างได้แก่ “ลัทธิอุปถัมภ์ ลัทธิอำนาจนิยม และลัทธิพ่อบ้าน เป็นการแหวกทางตัน (Breakthrough)จากระบบเดิม อันเป็นการบริหารการ ปกครองโดยมีระบบราชการเป็นแกนผู้นำสำคัญ ได้แก่ ขุนนางราชการและขุนนางวิชาการรอบแกน นำได้แก่ พรรคและนักการเมืองกลุ่มธุรกิจ รวมถึงผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นที่พันเกลียวทั้งรวมกันและ ขัดแย้งผลประโยชน์กันอย่างหนัก

ระบอบทักษิณก่อปรากฏการณ์ใหม่บางอย่างทางการเมือง ได้แก่ มีการเมืองที่รวมศูนย์ อำนาจจากการเลือกตั้งค่อนข้างเด็ดขาด มีนโยบายการบริหารปกครองของตนอย่างเด่นชัด มีการ ปฏิรูประบบราชการ การเดินนโยบายประชานิยม (ทางราชการ เรียกว่า นโยบายถือประชาชนเป็น ศูนย์กลาง (People-centered Policy)) เข้าถึงประชาชนฐานรากโดยตรง พร้อมทั้งแสดงบทบาทบน เวทีโลกอย่างชัดเจน

ดังนั้นผลของการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 สรุปได้ว่า บทบาททางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการซึ่งบ่งว่ามีความเป็นไปได้ที่ระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยจะ ก้าวสู่ประชาธิปไตยแบบอุปถัมภ์ องค์กรอิสระต่างๆ รวมทั้งวุฒิสภาถูกแทรกแซงและครอบงำจน ไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ ระบบตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจนอกสภาเป็นอัมพาต ระบบ ตรวจสอบในสภาอ่อนแอ เนื่องจากพรรคฝ่ายค้าน ไม่มีเสียงมากพอที่จะทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

สื่อมวลชนขาดเสรีภาพในการเสนอข่าวและวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองได้อย่างอิสระ รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะคุมอำนาจฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติได้เด็ดขาด และดูเหมือนจะพยายามที่จะเข้าควบคุมอำนาจตรวจสอบและถ่วงดุล ดังนั้นจึงเกิดปัญหาตามมาคือ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีอำนาจเบ็ดเสร็จรวมศูนย์อำนาจในการปกครองประเทศ โดยไม่มีการตรวจสอบและถ่วงดุล เป็นการปกครองประเทศแบบอัคราธิปไตยหรืออำนาจนิยม เมื่อเป็นเช่นนี้ บทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงไม่มีส่วนในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังเช่นที่ตั้งสมมติฐานไว้

ตามสมมติฐานข้อ 2 สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมืองการปกครองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ผลของการทดสอบพบว่า นักวิชาการ ภาคประชาชน (NGO) ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการ (บำนาญ) ประกอบกับการค้นคว้าโดยวิจัยทางเอกสาร เช่น บทความ บทวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ วารสาร และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จากบุคคลที่เชื่อถือได้ พบว่าภายใต้การปกครองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลในเชิงลบ แม้บางความคิดเห็นของบางกลุ่มตัวอย่างจะยอมรับในเชิงบวก เช่น นักการเมืองระดับชาติ (พรรคไทยรักไทย) และนักการเมืองระดับท้องถิ่น และสื่อมวลชนบางกลุ่ม แต่ค่อนข้างไม่ค่อยมีน้ำหนักในการแสดงความคิดเห็นเช่นนั้น แต่บางความคิดเห็นยอมรับในเชิงบวก แต่ก็มีเงื่อนไขแทรกซ้อนบางประการ

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมืองการปกครอง ภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมือง
 1. การปฏิรูปการเมือง
 2. คุณธรรม จริยธรรมทางการเมือง
 3. นโยบายประชานิยม

จากปัจจัยดังกล่าว มีสาเหตุและผลกระทบต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังนี้คือ

1) วัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการเมือง เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ และสภาวะแห่งจิตใจ ซึ่งแสดงออกต่อพฤติกรรมทางการเมือง และการใช้อำนาจทางการเมือง ทั้งของผู้นำทางการเมืองและประชาชนในประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมแบบไพร่ฟ้า เนื่องจากถูกปกครองในระบบการเมืองต่าง ๆ อาทิแบบราชาธิปไตย อำมาตยาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบการปกครองที่ผู้นำทางการเมืองปกครองประเทศไทยรวมศูนย์อำนาจรัฐไว้กับฝ่ายบริหาร ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้

รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งได้อำนาจทางการเมืองโดยวิถีทางการเลือกตั้งแบบ ประชาธิปไตย แต่มีการใช้อำนาจกับประชาชนในการปกครองประเทศแบบอำนาจนิยม มีการ ปฏิรูประบบราชการ โอน ย้าย กระทรวง ทบวง กรม มีการปิดกั้นสื่อมวลชน มีการปราบปราม ยาเสพติด ซึ่งมีลักษณะเดียวกับการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในสมัยก่อน ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิ เสรีภาพ สิทธิมนุษยชน ซึ่งมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติการใช้อำนาจ โดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และ เสรีภาพ และมาตรา 28 บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ สามารถใช้สิทธิทางศาล ฯลฯ ซึ่งการใช้ อำนาจรัฐในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดังกล่าว ทำให้เกิดผลกระทบทางการเมืองการ ปกครอง ในการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย เพราะระบอบประชาธิปไตยให้ หลักนิติธรรม โดยมีรัฐธรรมนูญคือกฎหมายสูงสุดให้การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐสอดคล้องกับ ยศ สันตสมบัติ (ฟ้าเดียวกัน : 60-61) เรื่องวัฒนธรรมการเมืองไทยในยุคทักษิณนิยม ในทรรศนะวิพากษ์ ความว่า ยิ่งนานวันเข้าวัฒนธรรมแห่งอำนาจก็เริ่มก่อตัวขึ้น ทำให้การตัดสินใจและการบริหารเป็นแบบรวม ศูนย์และจำกัดลงเฉพาะคนใกล้ชิดกับท่านผู้นำเท่านั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็เริ่มฟังน้อยลง ๆ และตอบโต้เสียวิพากษ์วิจารณ์ด้วยคำตอบเดิมที่เกือบจะมีลักษณะสำเร็จรูป คือ “คนที่ วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลรัฐไม่จริง ได้ข้อมูลไม่ครบ เอ็นจีโอรับเงินต่างชาติ มันไม่ใช่พ่อ” คำตอบได้ เหล่านี้ดังขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกลายเป็นแบบแผนที่คาดเดาได้

ในรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีวัฒนธรรมอำนาจนิยมใช้การแจกเงินและนโยบาย ประชาธิยมเพื่อการกลบเกลื่อน การทุบทำลายการเมืองภาคประชาชน ปิดกั้นการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนในระดับรากหญ้าและอนุญาตแต่เพียงการมีส่วนร่วมของประชาชนตาม นโยบายที่รัฐกำหนดเอาไว้ก่อนแล้วเท่านั้น

พรรคไทยรักไทยจะสามารถรวมศูนย์อำนาจได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมากขึ้นและ วัฒนธรรมอำนาจนิยมในนาม “ประสิทธิภาพ” ในการบริหารจัดการประเทศจะเฟื่องฟูขึ้นจนคน ไทยคุ้นชินและเลิกคิดที่จะตั้งคำถามว่าทำไมมันถึงเป็นเช่นนั้น

2) การปฏิรูปทางการเมือง

การปฏิรูปทางการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็น รัฐธรรมนูญที่มาจากคำต่อสู้ของประชาชน ได้ตื่นตัวหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 หัวใจสำคัญ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง มีการตรวจสอบ อำนาจรัฐ ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค มีกลไกอิสระหลากหลาย เช่น กกต. ป.ช.ช. ศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจรัฐ เพื่อแก้ปัญหาการเมืองของประเทศไทย

ให้มีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น โดยมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเป็นหัวหน้าพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรคใหญ่ของรัฐบาลผสม ในช่วงระยะสมัยแรกของผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย

ผลกระทบของการปฏิรูปทางการเมือง ภายหลังปฏิรูปรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 มีกระแสการเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 เพราะเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลกระทบต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของกลุ่มทุนใหญ่ เอื้อประโยชน์ให้กับพรรคการเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้น ผู้จะเข้าสู่การเมืองได้ จะต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจ ถ้าไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจก็จะเข้าสู่การเมืองได้ยากยิ่ง ผู้มิได้อยู่ในชนชั้นปกครองย่อมเสียเปรียบผู้ที่อยู่ในชนชั้นนำทางอำนาจ รวมทั้งปัจจัยที่มีส่วนเสริมให้เกิดการผูกขาดทางการเมืองอีกประการคือ การบังคับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องสังกัดพรรคการเมืองและผู้จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างน้อย 90 วัน การดังกล่าวทำให้เกิดอำนาจผูกขาดของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถกุมอำนาจเบ็ดเสร็จในการปกครองและการบริหารประเทศ รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีได้เปลี่ยนพฤติกรรมของนักการเมืองในระบบอุปถัมภ์ การซื้อขายเสียงและการแย่งชิงตำแหน่งภายในพรรคแต่อย่างใด ทำให้เกิดระบบอำนาจนิยม รวมอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐสภา ประเทศไทย เกิดกลุ่มทุนใหญ่ใช้รัฐธรรมนูญก้าวสู่อำนาจ เกิดแพร่ขยายระบบอุปถัมภ์ระหว่างเครือญาติและพรรคพวก ซึ่งเป็นพื้นฐานที่มั่นคงของระบบเผด็จการพรรคเดียว และสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2548:2) เรื่องมรรค 8 ประเทศไทย สำหรับนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ความว่า รัฐธรรมนูญเป็นกติกาสถิติสูงสุด เพื่อความถูกต้องเป็นธรรม ใครมาเป็นรัฐบาลถ้าไม่เคารพรัฐธรรมนูญแล้วต้องถือว่าเป็นอนันตริยธรรม รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเรื่องดี ๆ ไว้เป็นอันมาก เช่น (1) การคานอำนาจ โดยมีองค์กรอิสระหลายองค์กรคอยถ่วงดุลตรวจสอบ (2) การเมืองของพลเมือง รัฐส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและตรวจสอบอำนาจรัฐทุกระดับ (3) เรื่องสิทธิชุมชน ซึ่งถ้ารัฐปฏิบัติตามนี้ ชุมชนจะเข้มแข็งและหายจนอย่างยั่งยืน (4) การสื่อสาร คลื่นวิทยุ โทรทัศน์ต้องนำมาใช้ประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด ไม่ใช่ปล่อยให้แย่งผลประโยชน์กันจนและ ดังนี้ เป็นต้น รัฐธรรมนูญมีเรื่องดี ๆ อีกมาก ซึ่งถ้ารัฐบาลเคารพรัฐธรรมนูญ จะเกิดความถูกต้องเป็นธรรมในบ้านเมือง เป็นการวางรากฐานที่ดีสำหรับอนาคต ที่แล้วมาเราไม่เห็นว่าเป็นรัฐบาลจริงใจต่อรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีคนใหม่คงจะถือการเคารพรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องใหญ่ และสอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2548:6) เรื่องรัฐธรรมนูญไม่ใช่ประตูลู่ปฏิรูปการเมือง ความว่า เหตุสำคัญของความล้มเหลวในการปฏิรูปการเมืองจึงไม่ได้มาจากรัฐธรรมนูญ แต่มาจากสังคมไทยเอง สังคมไทยอ่อนแอเกินกว่าจะกำกับควบคุมและผลักดันให้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้บรรลุผล พุคกัน

ตรงๆ ก็คือ การละเมิดเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยรัฐและองค์กรอิสระทั้งหลายรวมทั้งการละเมิดกฎหมาย การแทรกแซงองค์กรอิสระ รวมทั้งการสูญเสียเสรีภาพของสื่อ เกิดขึ้นท่ามกลางความรู้เห็นเป็นใจของสังคมไทย นั่นก็คือไม่ยอมลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวต่อต้าน ร้ายไปกว่านั้นยังส่งเสียงสนับสนุนในบางกรณีด้วยซ้ำ เช่นการฆ่าตัดตอนในสงครามยาเสพติดหรือการไม่ยอมกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการตัดทอนงบประมาณที่จะต้องส่งให้แก่องค์กรท้องถิ่นหรือการหวงอำนาจจัดการศึกษาไว้ที่ส่วนกลาง

ฉะนั้น ถ้าต้องการปฏิรูปการเมืองจึงไม่ควรเริ่มจากการแก้รัฐธรรมนูญ บทเรียนที่เล่ามาแล้วชี้ให้เห็นว่าการแก้รัฐธรรมนูญเพียงอย่างเดียวไม่นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองได้ ตรงกันข้ามการปฏิรูปการเมืองต้องเริ่มจากการเคลื่อนไหวทางสังคม ขยายการเคลื่อนไหวทางสังคมจากกลุ่มเล็ก ๆ ที่กระจัดกระจายไปให้กว้างมากที่สุด เชื่อมเครือข่ายระหว่างกัน จนกลายเป็นพลังที่มีความสำคัญในสังคม

3) คุณธรรม จริยธรรมทางการเมือง

คุณธรรม จริยธรรม เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม เป็นรากฐานสำคัญของทุกสังคม หากสังคมใดละเลยคุณธรรม จริยธรรมในการใช้ชีวิตและในการบริหารประเทศจะทำให้รากฐานสังคมบอบบางและล่มสลายในที่สุด

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติเรื่องคุณธรรม จริยธรรมไว้ในบทบัญญัติมาตรา 77 ว่า “รัฐจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จัดมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบและเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่และมาตรา 191 บัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจตราประมวลจริยธรรม เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2540)”

ในสภาพการเมืองการปกครองของไทย ในระบอบประชาธิปไตย ปัญหาทางการเมืองการปกครองของไทย ปัญหาหนึ่งที่คงอยู่และนับวันจะมากขึ้นจนถึงขั้นวิกฤต คือ วิกฤตศีลธรรม จริยธรรมของผู้นำ จนทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองและเกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองในส่วนของประชาชนและสื่อมวลชนเรื่อยมา เช่นการที่กลุ่มทุนขนาดใหญ่ยึดอำนาจทางการเมือง การแทรกแซงองค์กรอิสระและสื่อ มีการละเมิดรัฐธรรมนูญ ซ้ำสิทธิขายเสียง ซ้ำตัว ส.ส. คอร์รัปชั่น เงิน โยบาย จนเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนให้แก่เครือข่ายและพวกพ้อง เป็นต้น

ผลกระทบที่ผู้นำทางการเมืองขาดคุณธรรม จริยธรรมและความซื่อสัตย์ก็คือการเกิดปัญหาซับซ้อน ผู้มีอำนาจจะใช้อำนาจโดยไม่คำนึงถึงความชอบธรรม การปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย จะกลายเป็นประชาธิปไตยแบบจำแลง และแปลงเปลี่ยนเป็นระบอบ

อัตตาริปไตย โดยยึดมั่นในผลประโยชน์ของตน เครือญาติและพวกพ้อง และไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงจะต้องอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมคือเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน มีการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชน ประชาชนจะต้องเรียนรู้การเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นเจ้าของศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพราะสิ่งเหล่านี้ย่อมอยู่เหนือการเมือง คอยควบคุมตรวจสอบผู้นำทางการเมือง นักการเมืองมีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อผลประโยชน์และความเจริญอย่างยั่งยืนของระบอบประชาธิปไตย และประเทศชาติและสอดคล้องกับประเวศ วะสี (2549 : 2) เรื่อง “หมอประเวศ ผ่าทางตันการเมืองชีวิตคือโอกาส” สู่ทงภูมิใหม่แห่งการพัฒนา ความว่า ปกติสังคมไทยค่อนข้างเฉยเมยต่อการเรียนรู้ แต่ขณะนี้ไปที่ไหนก็มีแต่คนพูดเรื่องศีลธรรม จริยธรรมเต็มไปหมด เมื่อก่อนพระก็สอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรม แต่สังคมไทยก็ไม่ค่อยตื่นตัวเท่าใด แต่คราวนี้มีปัญหา เรื่องผู้ปกครองทำผิดศีลธรรม ซึ่งบางคนก็ว่าขาดศัพทพิราษธรรม หรือธรรมของผู้ปกครองทุกข้อจึงมีความตื่นตัวเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมกันมาก

4) นโยบายประชานิยม

การเลือกตั้งเมื่อ 6 มกราคม พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 พรรคไทยรักไทย โดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรค ได้นำนโยบายประชานิยมมาหาเสียงจากประชาชน จนสามารถชนะการเลือกตั้งในครั้งนั้นได้สำเร็จ นโยบายประชานิยมจะเป็นนโยบายที่มุ่งเอาใจคนจนแต่ไม่เน้นที่ตัวปัญหา คือการพัฒนาจิตใจและตัวคน รัฐบาลไม่แปลงนโยบายประชานิยม และรวบรวมคนจนมาเป็นพวกและต่อยอดให้เป็นประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) เพื่อเป็นการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หากผู้นำทางการเมืองไม่นำนโยบายประชานิยมมาต่อยอดให้เป็นประชาธิปไตยแล้ว ผู้นำทางการเมืองมักดูแลอำนาจ ส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะเชื่อว่าถ้าพึ่งตัวเองก็สามารถสร้างหลักประกันให้ระบอบประชาธิปไตยได้ จึงแสดงตัวเองเป็นนักบุญและมองสถาบันประชาธิปไตยอื่นไร้ค่า ไม่มีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาความยากจนของตน กล่าวคือ อีกนัยหนึ่งประชานิยมเป็นการสร้างการเมืองแบบใหม่โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้นำกับประชาชนให้ลักษณะคล้ายพ่อปกครองลูก สังคมประชานิยมจึงเป็นสังคมอำนาจที่มองไม่เห็นมิติที่แตกต่างของพหุสังคม ผู้นำประชานิยมส่วนใหญ่หลงอำนาจทำให้ระบอบและกลไกของประชาธิปไตยไม่ทำงาน เป็นผลร้ายของนโยบายประชานิยม ซึ่งสอดคล้องกับธีรยุทธ บุญมี (2546 : แสดงข่าววิเคราะห์ภาพรวมเศรษฐกิจ) กล่าวว่า “การมีอุดมการณ์เสรีประชานิยมของพรรคไทยรักไทยก็เป็นสิทธิตามระบอบประชาธิปไตย แต่ที่สำคัญคือต้องไม่ทำให้เกิดความอยุติธรรมทางสังคมอย่างสุดโต่ง และต้องไม่ประชานิยมสุดขั้วจนนำไปสู่ภาวะหนี้สินอันล้นพ้นประเทศ และนำไปสู่การ

ล้มละลายของระบบการเงินการคลังของประเทศ เกิดสภาวะการไม่มีคุณธรรม จริยธรรมทางสังคม และเกิดวิกฤตซ้ำแล้วซ้ำเล่า

ดังนั้น ผลของการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 สรุปได้ว่าปัจจัยที่เป็นสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมืองการปกครองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทั้ง 4 ปัจจัยคือ วัฒนธรรมทางการเมือง การปฏิรูปทางการเมือง คุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง และนโยบายของประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ มีผลกระทบในเชิงลบมากกว่าเชิงบวกในการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แต่เมื่อผู้นำทางการเมืองได้นำนโยบายประชานิยมมาใช้ในทางการเมือง จึงเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ผนวกกับการปฏิรูปการเมือง จึงเกิดการสร้างเงื่อนไข กฎ กติกาทางการเมืองที่เอื้อต่อกลุ่มทุนใหม่ พรรคการเมืองใหญ่ ในที่สุดก็นำไปสู่รัฐบาลของชนชั้นนายทุนใหญ่โดยมุ่งควบคุม ครอบงำ กลายเป็นระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยม ส่วนด้านประชาธิปไตยกลับถูกแช่แข็งต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ซึ่งพบว่าบทบาททางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพียงส่วนน้อยและปัจจัยที่เป็นสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมืองการปกครองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทั้ง 4 ปัจจัย คือ วัฒนธรรมทางการเมือง การปฏิรูปทางการเมือง คุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง และนโยบายประชานิยม มีผลกระทบในเชิงลบมากกว่าเชิงบวกในการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางการเมืองควรมีความชอบธรรม คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง และคุณธรรมที่จำเป็นของผู้นำทางการเมืองคือ ทศพิธราชธรรม อันเป็นคุณธรรมของผู้นำทางการเมืองหรือผู้ปกครอง 10 ประการ คือ

1) “ทาน” ให้มันช่วยประชาชน คือ บำเพ็ญทานเป็นผู้ให้ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานให้ประชาชนเป็นผู้ได้รับ มิใช่เพื่อจะได้จากประชาชนควรสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ประชาชน

2) “ศีล” รักษาความสุจริต คือประพฤติดีงาม สํารวมกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริต ประพฤติให้ควรเป็นตัวอย่างเป็นที่เคารพของประชาชน

3) “ปริจจาคะ” บำเพ็ญกิจด้วยความเสียสละ คือสามารถเสียสละความสุขตลอดชีวิตได้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

4) “อาชชวะ” ปฏิบัติการะโดยซื่อตรง คือ มีความจริงไม่หลอกลวงประชาชน

5) “มัททวะ” การอ่อนโยนเข้าถึงประชาชน ไม่เย่อหยิ่งถือตน สุขภาพ

6) “ตปะ” พันมัวเมาด้วยผาณิตส ไม่หลงใหลหมกมุ่น ในความสุขสำราญและการปรนเปรอ

7) “อภโกธะ” ถือเหตุผลไม่โกรธา คือไม่เกี่ยวข้องราด กระทำการด้วยจิตอันสุจริตเรียบร้อยตามธรรม

8) “อวิหิงสา” มือหิงสานำร่มเย็นคือไม่หลงระเริงอำนาจ

9) “ขันติ” ชนะเชิงญด้วยขันติ คือ อดทนต่องานที่เหน็ดเหนื่อย

10) “อวิโรธนะ” มีปฏิบัติคลาดจากธรรมคือประพฤติมิให้ผิดจากศาสนธรรมอันถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและประชาชนเป็นที่ตั้ง

ผู้นำทางการเมืองยังต้องมีคุณธรรมที่ทำให้เป็นคนดีประกอบ “ทศพิธราชธรรม” ด้วย เรียกว่า “สัปปุริสธรรม” 7 ประการ คือ

1. รู้เหตุ (ซัมมัญญตา) หมายถึง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ แห่งเหตุผล การรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล คือ เป็นผู้ปกครองประเทศ จะทราบว่าการปกครองที่ดีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง ทำอย่างไรประชาชนจึงจะอยู่เย็นเป็นสุข รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุ นั้น ๆ หรือทำตามหลักการข้อนั้น ๆ จึงจะทำให้เกิดผลที่ต้องการนั้น เป็นต้น

2. รู้ผล (อัตถัญญตา) หมายถึง รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำไปตามหลักการนั้น ๆ ข้อแรกรู้ว่าเหตุอย่างนั้น ๆ จะนำไปสู่ผลนั้น ๆ ข้อสองรู้ว่าผลนั้น ๆ มาจากเหตุ นั้น ๆ หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่ารู้เหตุสาวไปหาผลหรือรู้ผลสาวไปหาเหตุ

3. รู้ตน (อัตตัญญตา) รู้จักตนเองว่าตนเป็นใครมีสถานภาพอย่างไร มีความรู้ ความสามารถแค่ไหน เป็นต้น คนดีต้องรู้ตนและไม่ลืมตน ไม่เหมือนคนชั่วพอได้ดิบได้ดีเข้าหน่อย ลืมตน ไม่รู้จักแม้กระทั่งผู้มีบุญคุณ เคยอุปการะมา

4. รู้ประมาณ (มัตตัญญตา) รู้จักความพอเหมาะ พอดี ทำอะไรไม่เกินเหตุ พุดแต่พอดี พอดีพองาม

5. รู้กาล (กาลัญญุตตา) รู้เวลาไหนควรทำอะไร เช่นให้ตรงเวลา ให้ทันเวลาให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา

6. รู้ชุมชน (ปริสัญญุตตา) รู้ว่าชุมชนไหนเป็นอย่างไร ควรปฏิบัติตนอย่างไร เมื่อเข้าชุมชนนั้นควรทำอะไร แก่ไหน แก่ชุมชนไหน

7. รู้บุคคล (บุคคลัญญุตตา) รู้จักเลือกคบคนว่าคนเช่นใดควรคบ คนเช่นใดไม่ควรคบ และรู้จักปฏิบัติตนต่อบุคคลนั้น ๆ ได้เหมาะสม

ดังนั้น สรุปได้ว่าความยิ่งใหญ่ของผู้นำทางการเมืองไม่ได้อยู่ที่อำนาจ แต่อยู่ที่มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริต เพื่อประเทศชาติและประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญโดยถือเอาธรรมเป็นใหญ่ในการปกครองประเทศ

3.1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน การเมืองการปกครองของประเทศไทย

ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่แล้วมา ไม่ได้อาศัยฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจะละทิ้งการเมืองการปกครองให้แก่ผู้นำทางการเมืองในการปกครองประเทศเสียเป็นส่วนมาก ซึ่งไม่ตรงกับอุดมคติของประชาธิปไตยซึ่งตามหลักการแล้ว ประชาชนจะมีส่วนร่วมพร้อมทั้งควบคุมตรวจสอบ รัฐในการปกครองประเทศ

การเมืองภาคตัวแทนที่มีนักการเมืองมาจากการเลือกตั้ง โดยพื้นฐานการเมืองภาคตัวแทนเป็นพื้นฐานของระบบการเมืองแบบอุปถัมภ์ ดังนั้น ภาคประชาชนร่วมกับสื่อมวลชนร่วมกับนักวิชาการควรรวมตัวกัน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อแก้วิกฤตการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันซึ่งมีอำนาจเงินหรือการเมืองชนกิงเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง โดยมีปัจจัยภายนอกคือ การเอารัดเอาเปรียบ ของทุนนิยมข้ามชาติ และ โลกาภิวัตน์ ซึ่งอาจทำให้ภาคประชาชนอ่อนแอและต้องขึ้นกับผู้นำทางการเมืองและรัฐบาลอย่างไม่รู้จบสิ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งพบว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทนำนโยบายประชานิยม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมไทยมาใช้ในประเทศไทย ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปว่า ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ผลกระทบของนโยบายประชานิยม : พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี กับการพัฒนาการเมืองของประเทศไทย” เพื่อศึกษาวิจัยว่า นโยบายประชานิยมของผู้นำทางการเมือง มีผลกระทบอย่างไรต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศไทย ซึ่งมีผู้กล่าวว่าผู้นำทางการเมืองแบบประชานิยมจะไม่เห็นความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย จะเป็นพวกอัคราธิปไตย เห็นตัวเองเป็นใหญ่เสมอ นโยบาย

ประชาานิยมเป็นการสร้างการเมืองแบบใหม่ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างผู้นำทางการเมืองกับประชาชนในลักษณะคล้ายพ่อปกครองลูก กระทั่งประชาชนโดยเฉพาะคนจนไม่อาจเปลี่ยนความจงรักภักดีต่อผู้นำทางการเมืองที่ให้ความเมตตาได้ เปิดโอกาสให้ผู้นำทางการเมืองรวมอำนาจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นเผด็จการทางการเมืองจริงหรือไม่

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 1 คือ นายสันทัต จีนาภักดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 2 สังกัดพรรคไทยรักไทย ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ กรกฎาคม 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 2 คือ นายไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 4 สังกัดพรรคไทยรักไทย ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ มิถุนายน 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 3 คือ นายประสิทธิ์ โอภาสทิพากร นายกเทศมนตรี เมืองกาญจนบุรี เทศบาลเมืองกาญจนบุรี ถนนหลักเมือง ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ ธันวาคม 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 4 คือ นางสมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ นายกเทศมนตรีตำบลท่าม่วง เทศบาลตำบลท่าม่วง ถนนแสงชูโต ตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ มิถุนายน 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 5 คือ นายปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล ปากแพรก องค์การบริหารส่วนตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ มิถุนายน 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 6 คือ นายอนันต์ อนันตกุล ข้าราชการบำนาญ อดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ มิถุนายน 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 7 คือ น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ ข้าราชการบำนาญ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ มิถุนายน 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 8 คือ นายพิรพันธุ์ เทียมเมือง อาจารย์รัฐศาสตร์ - รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ ธันวาคม 2548

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 9 คือ (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม) อาจารย์มหาวิทยาลัยมีชื่อของประเทศไทย กรุงเทพมหานคร
ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ สิงหาคม 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 10 คือ (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม)
อาจารย์รัฐศาสตร์ - รัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ สิงหาคม 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 11 คือ นายนปพน ภูสุวรรณ
อาจารย์รัฐศาสตร์ - รัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ ธันวาคม 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 12 คือ นายประทีป คล้ายสุวรรณ
อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อำเภอเมือง
จังหวัดกาญจนบุรี ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ สิงหาคม 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 13 คือ นางสาวสิริลักษณ์ เจริญสูง
อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อำเภอเมือง
จังหวัดกาญจนบุรี ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ สิงหาคม 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 14 คือ (ไม่ประสงค์ออกนาม) อาจารย์รัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมีชื่อในประเทศไทย
ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ มิถุนายน 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 15 คือ (ไม่ประสงค์ออกนาม) อาจารย์รัฐศาสตร์
รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ มิถุนายน 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 16 คือ นายอัญญาณ์ ปาณิกบุตร นักวิชาการอิสระ
กรุงเทพมหานคร ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ สิงหาคม 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 17 คือ นายสุริยะใส กตะศิลา องค์กรภาคประชาชน (NGO)
ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ กรกฎาคม 2548
- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 18 คือ นางภินันท์ โชติรสเศรษฐี องค์กรภาคประชาชน (NGO)
ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ สิงหาคม 2548

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 19 คือ นายรัตนบุรี อติศัพท์ ผู้อำนวยการสำนักงานประชาสัมพันธ์
เขต 8 อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ สิงหาคม 2548

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ลำดับที่ 20 คือ นักข่าว (สายกลาง) ประจำกระทรวง กรุงเทพมหานคร
ตอบแบบสัมภาษณ์เมื่อ สิงหาคม 2548

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

บ้านเลขที่ 3 ถนนพิลิปปีนส์
ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง กจ. 71000

1 มิถุนายน 2548

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยดิฉัน เป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และกำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างจัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในเรื่องดังกล่าว

ดังนั้น เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สำเร็จลุล่วงไปได้ดี ดิฉันจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านตอบแบบสัมภาษณ์ที่แนบท้ายนี้ และกรุณาส่งกลับให้แก่ดิฉัน เพื่อทำการวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวลินดา สมประสงค์)

แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างวิทยานิพนธ์
เรื่อง บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร
กับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....
 สถานที่สัมภาษณ์.....

คำอธิบาย

แบบสัมภาษณ์โครงสร้างปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ คำตอบและข้อคิดเห็นของท่านถือว่ามีคุณค่าและเป็นประโยชน์ ผู้ศึกษาขอขอบคุณในคุณูปการที่ได้รับ โดยผู้ศึกษาจะได้นำมาเป็นเอกสาร อ้างอิง เพื่องานวิจัยจะได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แบบสัมภาษณ์ต่อไปนี้เป็น

1. ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส – สิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ (เพราะเหตุใด)

2. ในทัศนะของท่าน “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรมีคุณธรรม จริยธรรม” อย่างไร คุณธรรม จริยธรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เด่นในความเห็นของท่าน คือ

3. ท่านเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมือง ในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบใด (แบบอัคราธิปไตย แบบมีส่วนร่วม แบบเสรีประชาธิปไตย) และทำไมท่านจึงคิดเช่นนั้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองให้มีความ
ซับซ้อน ยืดหยุ่นและดำรงอยู่ยาวนานจนมีความเป็นสถาบันทางการเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตยหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา และมารยาททางการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตยหรือไม่

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. ท่านคิดว่าปัจจัยทางการเมืองใดที่เื้อไม่เื้อต่อบทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต่อการพัฒนา
ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. ในการบริหารประเทศ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ใช้หลักเหตุผลมาก/น้อยประการใด และหากมี เหตุผลน้อยควรมีเหตุผลเพิ่มขึ้นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่าง และชำนาญเฉพาะ เช่น มีการแบ่งแยกการทำงานของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล ระบบราชการ หรือไม่ หรือรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. การสร้างบูรณาการแห่งชาติมีมากน้อยเพียงใด แค่ไหน โดยเฉพาะนโยบาย 3 จังหวัดภาคใต้ การปราบปรามยาเสพติด การป้องกันการทุจริตและความประพฤติมิชอบ และการแก้ไขปัญหาความยากจน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

13. ความคิดเห็นอื่น ๆ / ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ให้สัมภาษณ์

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองบรรณาธิการ (2548) “พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงวางรากฐาน
 ประชาธิปไตย” *นิตยสารท้องถิ่น*, (ตุลาคม) : 11-12
- กษิระ ศรีเจริญ (2535) “ภาวะผู้นำการเมืองของพระยาพลพลพยุหเสนา” *วิทยานิพนธ์ปริญญา
 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 กิตติศักดิ์ ปรกติ* (2547) “7 ปมปริศนา ในยุคทักษิณานวัตร” ใน *รู้ทันทักษิณ* หน้า 140, 146-147
 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ขอคิดด้วยคน
- เกษียร เตชะพีระ (2548, 17 กรกฎาคม) “สื่อกับการตรวจสอบ” *มติชนรายวัน* หน้า 7
- โกวิท วงศ์สุววัฒน์ (2547) *การเมืองการปกครองไทย : หลายมิติ* กรุงเทพมหานคร
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จิรวัดน์ รจนาวรรณ (2545) 23 *สุดยอดผู้นำรัฐบาล* กรุงเทพมหานคร
- จุมพล หนิมพานิช และ ฐปนรรต พรหมอินทร์ (2547) “ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการทาง
 การเมืองไทย” ใน *ปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย* หน่วยที่ 3 หน้า 121 นนทบุรี
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- โชคชัย สุทธาเวศ (2548) “การต่อสู้ของประชาชนฝ่ายขวากับประชาชนฝ่ายซ้าย มุมมองจาก
 การเติมเต็ม สิทธิ สวัสดิการของแรงงานนอกระบบในอ้อมกอดของประกันสังคม” ใน
ทางออกไทยยุคทักษิณกินเมือง กรุงเทพมหานคร
- เถกิง สมทรัพย์ (2548) “เราจะไม่ได้อยู่ในแผ่นดินที่คุ้นเคยอีกต่อไป” ใน *อยู่กับทักษิณ* หน้า 31
 กรุงเทพมหานคร ขอคิดด้วยคน
- “ทรท.รอวันเปลี่ยนสแกน 4 ปีสร้าง(ปัญหา)” (2548, 12 กรกฎาคม) *มติชนรายวัน* หน้า 11
- ทวี สุรฤทธิกุล (2547) *นักการเมืองกับการพัฒนาการทางการเมืองไทย* ใน *ปัญหาพัฒนาการ
 การเมืองไทย* หน่วยที่ 11 หน้า 12 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ทัศนะ วิพากษ์ (2547) “วัฒนธรรมการเมืองไทยในยุคทักษิณนิยม” *ฟ้าเดียวกัน* 2, 1
 (มกราคม – มีนาคม) กรุงเทพมหานคร
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ “แนวทางการพัฒนาการเมืองไทย” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและ
 กระบวนการทางการเมืองไทย* หน่วยที่ 15 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- ธีรยุทธ บุญมี (2548, 28 กุมภาพันธ์) “เปรียบสังคมไทยเป็นศาลาวัด เจ้าอาวาสชื่อ
พระธรรมทักษิณ” *มติชนรายวัน* หน้า 2,13
- นฤมล รัตนากิบาล (2540) “บทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครต่อการพัฒนาการปกครอง
ท้องถิ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง
ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บัญญัติ ชื่นชม (2539) “บทบาททางการเมืองของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ : ศึกษากรณีบทบาท
การดำรงตำแหน่งประธานรัฐสภาในปี พ.ศ.2518” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- บุญเลิศ ช่างใหญ่ (2548, 14 กรกฎาคม) “สื่อกับการตรวจสอบ” *มติชนรายวัน* หน้า 5
- บุญอริ ยีหมะ (2548, 15 พฤษภาคม) “ปัญหาความเป็นสถาบันของพรรคไทยรักไทย”
มติชนรายวัน หน้า 5
- _____ (2548, 10 มิถุนายน) “ผลกระทบของประชานิยมต่อการเมืองไทย” *มติชนรายวัน*
หน้า 5
- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ (2547) “สื่อมวลชนไทยภายใต้รัฐบาลทักษิณ” ใน *พิษทักษิณ*
หน้า 122-137 กรุงเทพมหานคร openbooks
- ประเวศ วะสี (2547, 29 กรกฎาคม) “ทางออกจากอนาธิปไตย ประชาธิปไตยโดยตรง สังคม
เข้มแข็ง” *มติชนรายวัน* หน้า 2
- ประเวศ วะสี (2549, 4 มีนาคม) “ผ่าทางตันการเมือง ชั่ววิกฤตคือโอกาสสู่กฎหมายใหม่แห่งการ
พัฒนา” *มติชนรายวัน* หน้า 2
- _____ (2548, 16 ธันวาคม) “อนาคตประเทศไทยปิดยุคการเมือง ธนกิจเปิดยุคการ
เมืองใหม่” *มติชนรายวัน* หน้า 2
- พิจิตรา (2546) “คิดอย่างทักษิณ ชินวัตร” กรุงเทพมหานคร ฐานมีเดียเน็ตเวิร์ค
- _____ (2547) “คิดอย่างทักษิณ ชินวัตร” กรุงเทพมหานคร ฐานมีเดียเน็ตเวิร์ค
- พิภพ ธงไชย (2547) “ประชาชนและการเมืองภาคประชาชนภายใต้รัฐบาลทักษิณ” ใน
พิษทักษิณ หน้า 106 - 119 กรุงเทพมหานคร openbooks
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2548) “อยู่กับทักษิณ ใคร แบบไหน อย่างไร” ใน *อยู่กับทักษิณ*
หน้า 180-181 กรุงเทพมหานคร ขอคิดด้วยคน
- “พรรคไม่ใช่คุกขัง ส.ส.” *ไทยรัฐ* หน้า 3
- ยุพา ภูสาหัต (2548, 10 ตุลาคม) “ความเห็นภาคประชาชน 7 กลุ่ม เสนอสมัชชาประชาธิปไตย”
มติชนรายวัน หน้า 2

- รังสรรค์ ชนะพรพันธ์ (2548, 18 พฤษภาคม) “ชำแหละสื่อไทยเข้ายุค “แมคโดนัลด์ทานุวัตร”
ได้ระบอบทักษิณชาติไทย” *มติชนรายวัน* หน้า 2
- ลิขิต ชีรเวคิน (2545) “การเมืองการปกครองไทย” ภูมิหลังการเมืองการปกครองไทย
- วรวิทย์ ภัคคีบุรุษ (2548, 23 มกราคม) “แก้ไขปัญหาคอขวดความยากจน นโยบายที่ทำได้จริงหรือ”
มติชนรายวัน หน้า 5
- วารินทร์ พูนศิริวงศ์ (2547) *รู้ทันทักษิณ* กรุงเทพมหานคร ขอคิดด้วยคน
- วีระ ประทีปชัยกุล (2548, 6 สิงหาคม) “ภาพรวมสถานการณ์สื่อมวลชนในประเทศไทย
ประจำปี 2547-2548” *มติชนรายวัน* หน้า 15
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ เสนีย์ คำสุข และธโรธร คุ้มทองคำ (2545) “ปัญหาการเมืองไทยด้าน
กระบวนการทางการเมือง” กรุงเทพมหานคร วัฒนาการพิมพ์
- สุขุม เฉลยทรัพย์ (2548, 18 กันยายน) “สื่อ จากการแย่งพื้นที่ถึงการยึดครองแบบเบ็ดเสร็จ”
มติชนรายวัน หน้า 5
- สุจิต บุญบงการ (2547) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับพัฒนาการทางการเมือง” นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขารัฐศาสตร์
_____ (2547) “ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองไทย” ใน ปัญหาพัฒนาการ
ทางการเมืองไทย นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขารัฐศาสตร์
- สติธร ธนานิติโชติ (2548, 8 กุมภาพันธ์) “ประชาธิปไตยในโลกตะวันออก” *มติชนรายวัน* หน้า 7
- สัญญา ศิวโรจน์ (2541) “ภาวะผู้นำเชิงการบริหารของปลัดกระทรวงมหาดไทย : ศึกษากรณี
นายอนันต์ อนันตกุล” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2547) “การเมืองทางเลือกในยุคทักษิณ และข้อจำกัดของขบวนการ
ประชาชน” ใน ศ.ดร.ผาสุข พงษ์ไพจิตร *ฟ้าเดียวกัน* หน้า 137-138
กรุงเทพมหานคร ฟ้าเดียวกัน
- สร อักษรกุล (2548, 8 กุมภาพันธ์) “เหรียญ 2 ด้านของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร” *มติชนรายวัน*
หน้า 6
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2547) “การเมืองภาคประชาชนในยุคโลกาภิวัตน์ : หลักการและความ
จำเป็นทางสถานการณ์” *รู้ทันทักษิณ* 2 หน้า 171-174 กรุงเทพมหานคร วีชต์ออก
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548, 7 พฤศจิกายน) “จุดดี การเมืองภาคประชาชน จุดด้อย การเมือง
ทุนนิยม” *มติชนรายวัน* หน้า 2

เสวี บัวแก้ว (2533) “บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์” วิทยานิพนธ์

ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไสว บุญมา (2546) “ประชานิยม : หายนะจากอาร์เจนตินาถึงไทย?” กรุงเทพมหานคร

อินเตอร์เนชั่นแนลจำกัด

อนุช อภาภิรม (2547) “ประเทศไทย 2547 : ภูมิทัศน์การเมืองโลกที่เปลี่ยนไป” โครงการข่าวสาร

ทิศทางประเทศไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

_____ (2548, 17 มีนาคม) “สังเคราะห์เมืองไทยภายใต้ระบอบทักษิณ เร่งรัดไปหน้า

ระวังเสียงสูง” มติชนรายวัน หน้า 2

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวลินดา สมประสงค์
วันเดือนปีเกิด	13 เมษายน 2497
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา พ.ศ. 2530
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
ตำแหน่ง	หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลตำบลท่าม่วง